

Onsdagen den 28 februari

Kl. 09.00–19.55

---

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 7 februari justerades.

§ 2 Avsägelse

Talmanen meddelade att *Berit Högman* (S) av sagt sig uppdraget som suppleant i kulturutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 3 Anmälan om kompletteringsval

Talmanen meddelade att Socialdemokraternas riksdagsgrupp anmält Amne Ali som suppleant i konstitutionsutskottet och i kulturutskottet under Emanuel Öz ledighet.

Talmanen förklarade vald *under tiden den 1 mars–31 maj* till

suppleant i konstitutionsutskottet

Amne Ali (S)

suppleant i kulturutskottet

Amne Ali (S)

§ 4 Anmälan om ändrad partibeteckning

Talmannen anmälde att *Stefan Nilsson* meddelat att han återinträtt i Miljöpartiet.

Följande skrivelse hade kommit in:

Talmannen
Sveriges riksdag
Anmälan av ändrad partitillhörighet

Jag anmäler härmed ändrad partitillhörighet till Miljöpartiet. Jag är vald som ledamot på Miljöpartiets valsedel och blev medlem i Miljöpartiet igen den 11 januari 2018.

Stockholm den 26 februari 2018

Stefan Nilsson
Riksdagsledamot

§ 5 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2017/18:395

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:395 Engelska som språk på gymnasiet av Christian Holm Barenfeld (M)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 13 mars 2018.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang och resor.

Stockholm den 27 februari 2018

Utbildningsdepartementet
Anna Ekström

§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2017/18:89 och 113 till justitieutskottet

2017/18:91 till socialutskottet

2017/18:93 till näringsutskottet

2017/18:95 till skatteutskottet

2017/18:102 till försvarsutskottet

2017/18:105 och 115 till konstitutionsutskottet

2017/18:108 och 119 till socialförsäkringsutskottet

2017/18:110 till kulturutskottet

2017/18:111 till civilutskottet

Skrivelser

2017/18:85 till finansutskottet

2017/18:124 till skatteutskottet

Redogörelser
2017/18:NL1, RS1, RS6, SN1 och PN1 till konstitutionsutskottet
2017/18:RB1 och RR1 till finansutskottet

Motioner
2017/18:3984 och 3985 till skatteutskottet
2017/18:3982, 3983 och 3987–3990 till socialutskottet

EU-dokument
KOM(2017) 793 och 794 till justitieutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 16 april*.

§ 7 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Finansutskottets betänkanden
2017/18:FiU26 Kommunala frågor
2017/18:FiU33 Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata

Civilutskottets betänkande
2017/18:CU10 Konsumenträtt

Kulturutskottets betänkanden
2017/18:KrU2 Idrott, friluftsliv och folkbildning
2017/18:KrU5 Kultur för alla

Miljö- och jordbruksutskottets betänkanden
2017/18:MJU11 Vattenvård
2017/18:MJU12 Kemikaliepolitik

§ 8 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel

*Skärpt exportkontroll
av krigsmateriel*

Utrikesutskottets betänkande 2017/18:UU9
Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (prop. 2017/18:23)
föredrogs.

Anf. 1 BJÖRN SÖDER (SD):

Herr talman! Vi debatterar i dag utrikesutskottets betänkande UU9 om skärpt exportkontroll av krigsmateriel.

För många länder är krigsmaterielexporten ett utrikespolitiskt verktyg för att kunna vinna fördelar på andra länders bekostnad, inte minst när det gäller världens olika stormakter. Men för Sveriges del är så inte fallet, utan här vägs alla beslut om krigsmaterielexport mot följderna för andra länder

och deras invånare. På så vis har vår exportkontroll av krigsmateriel utvecklats till vad den är i dag, nämligen världens näst strängaste lagstiftning. Endast Japan har en strängare lagstiftning.

Det kan vara bra att påminna om detta, herr talman, då det i debatten ibland låter som att vår krigsmaterielexport är helt oreglerad. Ett sådant påstående är alltså milt sagt felaktigt.

Regeringen föreslår i sin proposition införandet av ett demokratikriterium. Detta har varit ett återkommande debattämne i dessa sammanhang här i kammaren, och vi har tidigare uttryckt oss försiktigt positivt till att ett sådant införs. Som alltid i utrikespolitik är det viktigt att ha förståelse för det faktum att alla länder inte fungerar precis som Sverige. Därför har vi tidigare framfört att ett demokratikriterium inte ska vara vad man kallar absolut utan snarare skapa en mer nyanserad bedömning. Det tycker vi också att propositionen har landat i.

Herr talman! Sverige, svensk försvarsförmåga och vår alliansfrihet har tjänat på att vi har haft en väl fungerande inhemsk försvarsindustri. Tack vare tillgången till en sådan har vi som land kunnat förbli neutrala och oberoende av andra staters vilja att sälja krigsmateriel till oss – något som inte minst var positivt för avspänningen när kalla kriget var som kallast och som även är positivt nu när säkerhetsläget kring Östersjön har försämrats.

För att överleva är dock svensk försvarsindustri helt beroende av sin export. Ett bra exempel på detta är stridsflygplanet JAS 39 Gripen. Tack vare försäljningen av Gripen till Brasilien har Saab och Sverige getts möjligheten att fortsätta utveckla flygplanet och bibehålla vår inhemska flygindustri. Om försäljningen inte hade genomförts hade detta troligtvis inte varit möjligt – något som skulle ha lett till mycket negativa konsekvenser för vår flygindustri, det svenska flygvapnets förmåga och våra skattebetalare.

Ett villkor som också är helt avgörande för vår export av krigsmateriel är följdleveranserna. Det land som köper ett krigsmaterielsystem av oss måste kunna lita på att de under lång tid – flera decennier – har möjlighet att köpa ammunition, reservdelar och uppgraderingar av oss. Därför finns det i dag presumtion för följdleveranser, som bara kan brytas av förändrade villkor för de ovillkorliga hindren – internationellt bindande överenskommelser, bindande sanktionsbeslut och folkrättsliga regler om neutrala stater under krig.

Nu föreslås en liten glidning i bedömandet som är svår att tolka. Det är dock lätt att konstatera att följdleveranserna inte behöver strängare bedömning. Andra försvarsmakter som köper materiel av oss har samma behov av försörjningstrygghet som vår egen försvarsmakt har. Vill vi sälja materielsystem måste vi i alla normalfall också sälja ammunition för, reservdelar till och uppgraderingar av det vi har exporterat. Att stryka i listan över vad som ska betraktas som följdleveranser kommer att ge svensk industri ett dåligt rykte. Med det följer risken för minskad export och på längre sikt nedmontering av svensk försvarsindustri, med negativa konsekvenser för Sverige som följd.

Herr talman! Det vi sverigedemokrater reagerar kanske starkast på i regeringens proposition är det föreslagna nya PGU-kriteriet. Kriteriet föreskriver att Sverige ska bedöma vad som är bäst för ett mottagarland. Vi ska ställa oss frågan om ett land verkligen har råd med krigsmateriel eller

om det i stället ska inhandla livsmedel, skolböcker eller något annat som anses viktigare.

Vi i Sverige ska alltså bedöma vad som är bäst för ett enskilt land, vilket kan vara mycket svårt. En fråga man kan ställa sig är vad vårt finska broderfolk skulle ha sagt om de i stället för ammunition endast fått bröd av oss under vinterkriget. Vi anser att det måste vara mottagarlandet som bedömer vad det behöver och vad det har råd med. Om landets regim är aggressiv eller instabil på annat sätt faller man ändå på demokrati- och MR-kriterierna.

Vi avvisar därför helt införandet av ett PGU-kriterium. Ett sådant kriterium gör att svensk exportkontroll blir helt avvikande från de övriga ländernas i sexnationerssamarbetet, och i stället för att göra reglerna mer lika varandra blir det precis tvärtom. Med fyra olika villkorliga hinder i riktlinjerna för exportkontrollen har vi de verktyg vi behöver: MR-kriteriet, demokratikriteriet, konfliktkriteriet och avledningskriteriet. PGU-kriteriet är otydligt och farligt och bör därför inte ingå.

Herr talman! Det är fullständigt naivt att tro att exporten i världen upphör om Sverige sätter käppar i hjulet för sig självt och slutar exportera. Givetvis är det då någon annan som säljer – någon som inte lever upp till de redan höga krav Sverige har. Bättre vore det om Sverige arbetade för att andra länder ska komma ifatt Sverige och de redan höga krav vi har, i stället för att vi ska fortsätta försvåra för oss själva och göra oss omöjliga att handla av.

Vi kan inte sitta och utifrån PGU bedöma om länder bör köpa försvarsmateriel från Sverige eller inte. Det är en fråga för det enskilda landet att bedöma sin egen säkerhetspolitiska situation. Vi bedömer alltså att PGU-kriteriet kommer att begränsa svensk krigsmaterielexport på ett oförutsägbart sätt och att våra internationella partner riskerar att bryta kontakterna med Sverige. Andra länders krigsmaterielexportproducenter har redan i konkurrenssyfte börjat verka för att tränga ut svenska företag ur viktiga materielsamarbeten.

Bara diskussionen om vapenexporten och KEX-utredningen, som ledde fram till regeringens proposition, har drabbat svensk försvarsindustri negativt. Presumptiva köparländer har uppvisat osäkerhet i huruvida man kan lita på svensk export i framtiden. Om detta kan försvarsindustrin vittna. Läget är alltså kritiskt.

Vi inom politiken borde vara tacksamma för att svensk försvarsindustri finns kvar. Villkoren är redan svåra. Om exporten kraftigt regleras ned återstår för de svenska försvarsföretagen att antingen lämna landet eller, med sitt kapital, lämna branschen. Båda alternativen vore en katastrof för svensk krigsmaterieförsörjning och vår alliansfrihet. Tvingas Sverige framöver handla all sin krigsmateriel utomlands kommer det att leda till ökade kostnader, med följderna att vi får mindre krigsmateriel för anslaget – något som kommer att påverka vår militära förmåga mycket negativt.

Vår försvarsindustri är dessutom väldigt teknikdrivande och satsar mer på forskning än vad Chalmers och KTH gör tillsammans. Det är också något som skulle försvinna om försvarsföretagen tvingades flytta utomlands eller lägga ned sin verksamhet. Man ska även komma ihåg alla de arbetstillfällen i landet som försvarsindustrin skapar både direkt och indirekt.

Prot. 2017/18:76

28 februari

-----

*Skärpt exportkontroll
av krigsmateriel*

Ytterligare ett skäl att skydda vår försvarsindustri är att tillgången till egen avancerad teknologi öppnar den utländska marknaden för Sverige. Endast de som har egen avancerad teknologi kan förhandla till sig den modernaste försvarsmaterielen från andra länder.

Herr talman! Med anledning av detta yrkar vi avslag på propositionen och bifall till reservation 1.

Anf. 2 YASMINE POSIO NILSSON (V):

Herr talman! Den svenska vapenexporten har länge utgjort exempel på dubbelmoral. Samtidigt som regeringen talar om vikten av demokrati, fred och kvinnors rättigheter beväpnar Sverige krigförande diktaturer som systematiskt kränker mänskliga rättigheter. Det blev tydligt såväl under den arabiska våren som nu, när sex av tio länder som deltar i den Saudiledda koalitionen brutala krigföring i Jemen har köpt svenska vapen. I länder som Indien, Sydafrika och Brasilien är vårt land Sverige för många nära sammankopplat med korruptionskantade vapenaffärer.

Att Sverige sålde vapen till krigförande diktaturer under den arabiska våren väckte ilska och upprördhet och ledde till att riksdagen i maj 2011 beslutade att regeringen skulle återkomma med en ny lagstiftning som skärper kontrollen av vapenexport till diktaturer.

Det tog regeringen ett drygt år att tillsätta en kommitté med uppdrag att se över krigsmaterielexporten. I juni 2015 lämnade kommittén sitt slutbetänkande. Drygt två år senare lade regeringen fram en proposition, som i stora drag följer de förslag som KEX-utredningen presenterat. Det nya regelverket föreslås träda i kraft den 15 april 2018, nästan sju år efter att riksdagen lämnat sitt tillkännagivande.

Det har minst sagt varit upprörande att se hur regeringen på drygt ett halvår har kunnat genomföra lagändringar som kraftigt begränsar möjligheten för människor att i Sverige söka skydd undan krig och förtryck samtidigt som man behövt närmare sju år på sig för att lämna förslag om att begränsa försäljningen av de vapen som skapar detta förtryck och tvingar folk på flykt.

Under dessa sju år har Sverige exporterat krigsmateriel till icke-demokratier för omkring 20 miljarder kronor. Ansvaret för detta vilar på både den nuvarande och den förra regeringen.

Vänsterpartiet var drivande bakom beslutet att skärpa regelverket för vapenexporten, och vi välkomnar att ett förslag nu läggs fram. Det innebär vissa positiva förändringar när det gäller att tydliggöra regeringens ansvar för krigsmaterielexporten. Det innebär också en begränsning av definitionen av följdleveranser samt viss ökad insyn i exporten. Men när det gäller huvudfrågan menar vi att förslaget är otillräckligt och förmodligen kommer att göra mycket liten skillnad.

Herr talman! I vår motion till regeringens proposition har vi lämnat flera förslag på hur regelverket kan ändras i en mer restriktiv riktning men även angående öppenheten och transparensen samt angående importen av krigsmateriel. Vi i Vänsterpartiet vill stoppa exporten av krigsmateriel till diktaturer och människorättskränkare. Vi har därför lagt fram ett förslag med denna innebörd för att ge riksdagen möjlighet att leva upp till det beslut som den tog i maj 2011. Jag vill härmed yrka bifall till reservation 2.

I propositionen som läggs fram står att den demokratiska statusen ska vara ett centralt villkor för att avgöra huruvida den aktuella staten är lämplig eller inte att sälja vapen till och att grava brister i den demokratiska statusen ska utgöra hinder för export.

Detta låter ju bra, men det ska fortfarande göras en helhetsbedömning. Vi har alltför många gånger sett hur vapenindustrins intressen gått före eventuella demokratiska brister. Därför vill Vänsterpartiet se ett verkligt stopp för vapenexporten till diktaturer. Det är därför vi anser att demokrati-kriteriet ska utformas som ett krav.

Även när det gäller respekten för mänskliga rättigheter i mottagarländerna är skrivningarna för svaga. ISP – den myndighet som bedömer om vapenexport ska beviljas – säger själv att förslaget inte innebär någon skärpning av nuvarande regelverk, som tillåter vapenexport till flera grova människorättskränkare.

Herr talman! Regeringen lyfter ofta fram att den är den första i världen med att bedriva en feministisk utrikespolitik. Vi i Vänsterpartiet har vid flera tillfällen berömt regeringens ansträngningar för att stärka kvinnors rättigheter i världen. I den svenska politiken för export av krigsmateriel saknas dock det feministiska perspektivet – så även i regeringens nya förslag. I uppräkningslistan av vad som enligt praxis ska uppfattas som allvarliga brott nämns av någon underlig anledning inte brott mot kvinnors rättigheter.

KEX-utredningens slutbetänkande lyfter fram den legitimerande effekt som export av krigsmateriel har och varför detta borde spela roll vid beslut om export till diktaturer eller människorättskränkare. Skrivningar om krigsmaterielexportens legitimerande effekt finns i propositionen genom hänvisning till KEX arbete men inte som en del av regeringens egen bedömning. Vi i Vänsterpartiet menar att sådana skrivningar behövs och skulle utgöra en viktig vägledning vid beslut om tillstånd.

Enligt det nuvarande regelverket är det relativt lätt att få tillstånd för export av krigsmateriel vid följdleveranser. Att regelverket för följdleveranser har varit tillåtande kan vi se i exemplet Pakistan. Trots att inga nya affärer med Pakistan har beviljats sedan 2007 på grund av den allvarliga situationen i landet ser vi hur svensk export av krigsmateriel fortsätter i form av följdleveranser även under 2017.

Definitionen av följdleveranser kommer att snävas in genom propositionen, vilket är ett välkommet steg. Vi vill dock se att all export prövas enligt regelverket och omfattas av kriteriet om mänskliga rättigheter och demokrati.

Regeringens förslag innebär viss ökad öppenhet och transparens. Bland annat ska utöver ordinarie ledamöter i Exportkontrollrådet även suppleanter utses för att möjliggöra diskussioner om de sekretessbelagda ärendena mellan partikamrater. Dessutom ska regeringens redovisning till riksdagen utvecklas, och regeringen ska lämna redogörelser avseende exportkontrollfrågor till Utrikesnämnden.

Vänsterpartiet välkomnar dessa förändringar men anser att ytterligare förslag för att öka öppenheten och transparensen behövs, till exempel när det gäller vem som utser representanter till EKR och att deras ställningstaganden offentliggörs förutom när detta uppenbart strider mot sekretessen.

Under 2016 har Sverige exporterat vapen till Saudiarabien, Qatar, Pakistan, Oman, Förenade Arabemiraten, Singapore, Malaysia, Mexiko, Thailand och Jordanien. Samtliga dessa stater klassas som diktaturer eller som stater med stora demokratiska brister, enligt Freedom House. Så brukar dessa listor se ut år efter år, och så kan det fortsätta att se ut med de lagändringar som regeringen nu föreslår.

För att kunna avgöra om avsikten bakom förslaget – och direktiven till KEX-utredningen – har uppfyllts bör förändringarna i regelverket utvärderas efter tre år, så att vi tydligt kan se om de har inneburit den skärpta exportkontroll av krigsmateriel som avsetts.

Herr talman! Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara ett land som konsekvent står upp för demokrati och ett land som aktivt arbetar för fred och nedrustning samt fördömer varje brott mot de mänskliga rättigheterna, oavsett var, av vem eller med vilka motiv de begås. För att Sverige ska kunna göra detta med trovärdighet måste vi sluta att beväpna diktaturer.

Vapenexportutredningen innebar en historisk möjlighet att göra upp med dubbelmoralen i den svenska vapenexporten. Att regeringen, Liberalerna och Kristdemokraterna inte tog den möjligheten och inte klarar av att leva upp till sina kongressbeslut om att stoppa vapenexporten till diktaturer är minst sagt beklämmande.

I maj 2011, när riksdagen fattade beslut om att regelverket skulle skärpas, skrev ledande representanter för Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet tillsammans på DN Debatt att de åtog sig att verka för ett regelverk som i praktiken inte ska tillåta export av krigsmateriel till diktaturer. Det är nu tydligt att Vänsterpartiet är ensamma om att stå kvar vid den ståndpunkten.

Herr talman! En bred majoritet av det svenska folket vill se ett förbud mot vapenexport till diktaturer. Det finns fortfarande en chans att tillsammans med oss, här i riksdagen, ändra regelverket och säkerställa att Sverige slutar att exportera vapen till förtryckarregimer.

Anf. 3 BJÖRN SÖDER (SD) replik:

Herr talman! När jag lyssnade till Yasmine Posio Nilssons anförande fick jag intrycket att hon och Vänsterpartiet gärna skulle vilja ta död på svensk försvarsindustri helt och hållet. Det är nämligen detta som skulle bli konsekvensen om man skulle upphöra med export av försvarsmateriel.

Det vore intressant att höra vad Yasmine Posio Nilsson tror att man i ett globalt perspektiv kommer att uppnå om man tar död på den svenska försvarsindustrin. Tror hon att vapenexporten i världen kommer att upphöra? Vi ska tänka på att Sverige redan har den näst strängaste exportlagstiftningen i världen, efter Japan. Vore det inte bättre att försöka få andra länder att leva upp till samma höga krav som vi redan i dag har än att eventuellt ta död på den svenska försvarsindustrin?

Anf. 4 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik:

Herr talman! Tack, Björn Söder, för frågan! Den visar tydligt den stora skiljelinjen mellan oss. Du ser inga problem med att vi exporterar vapen till länder med demokratiska brister eller till och med till diktaturer. Detta gäller heller inte bara vapen utan även följdleveranser, om landet i fråga därefter skulle visa sig bli en diktatur eller ett land med demokratiska brister.

Den stora skillnaden visar sig ju också i frågan om vårt försvar ska få tillgång till billiga vapen genom att vi säljer vapen till länder såsom Filipinerna, Förenade Arabemiraten och Saudiarabien.

Prot. 2017/18:76
28 februari

-----
*Skärpt exportkontroll
av krigsmateriel*

Anf. 5 BJÖRN SÖDER (SD) replik:

Herr talman! Jag tog upp det även i mitt anförande: I debatten kan man ibland nästan få intrycket att vi inte har någon lagstiftning över huvud taget på det här området. Men vi har alltså världens näst strängaste lagstiftning.

Jag håller med om att vi inte ska sälja vapen till rena diktaturer, till stater som bryter mot mänskliga rättigheter, som använder vapen mot sin egen befolkning eller som bedriver aggressionskrig mot grannländer – absolut inte. Men vi har redan en lagstiftning, och följer man de regler vi har där så lever det väl upp till en begränsning av sådana möjligheter. I annat fall beror det på brister när det gäller att leva upp till de höga kraven.

Den svenska försvarsindustrin, herr talman, ger direkt ungefär 30 000 arbetstillfällen och indirekt 100 000 arbetstillfällen. Det skulle vara intressant att lyssna till vad Yasmine, som ju företräder ett arbetarparti som värnar om arbetstillfällena, säger till de här 130 000 personerna när hon tar död på den svenska försvarsindustrin.

Det är nämligen det som kommer att bli resultatet av att man skärper detta ytterligare och sätter käppar i hjulet för vårt eget lands försvarsindustri. Försvarsindustrin kommer att få välja mellan att flytta den industri man har med teknikutveckling och allting till utlandet och att byta bransch.

Vad säger man till alla dem som försvarsindustrin sysselsätter? Det skulle vara intressant att höra, speciellt nu när det är valår och man kommer att gå ut på gator och torg och säga att man företräder svenska arbetare.

Anf. 6 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik:

Herr talman! Ja, Björn Söder, vi har en sträng lagstiftning, men vi följer den inte. De vinster som görs i dag görs ju på vapen och annan krigsmateriel som säljs till diktaturer och andra stater med väldigt tveksam demokratisk status.

Vi kan inte tillåta att vi har en industri som lever på att göra vinster på andra människors död. Det kan inte vara de villkor som våra arbetare i vårt land, i Sverige, vill jobba under. Jag tror snarare att de hellre skulle arbeta med annan typ av industri.

Anf. 7 KRISTER ÖRNFJÄDER (S):

Herr talman! Dagens debatt om skärpt exportkontroll av krigsmateriel är och har varit efterlängtd av många, och det finns vitt skilda skäl till det. Under åren från 2011, då riksdagen beslutade att tillkännage till regeringen att den skulle återkomma med förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen av krigsmateriel gentemot icke-demokratiska stater, har aktiviteten varit stor både i och utanför riksdagen.

Det har gjort att vi har och har haft en mycket levande debatt, vilket vi socialdemokrater tycker är bra. Vi anser att den proposition som utrikesutskottet behandlat och det betänkande som riksdagen nu behandlar har vunnit mycket på denna debatt när vi nu redovisar och debatterar resultatet.

Herr talman! I utrikesutskottets betänkande behandlas flera områden, till exempel den mottagande statens demokratiska status, skärpt kriterium om mänskliga rättigheter, beaktandet av en rättvis och hållbar utveckling, följdleveranser, internationell samverkan på försvarsområdet, ökad öppenhet och transparens, sanktioner, ikraftträdande med mera.

I utskottsarbetet har vi tillsammans lyckats uppnå en bred politisk majoritet, vilket vi socialdemokrater tycker är mycket bra och som borgar för fortsatt bred samsyn när framtida regeringar ska hantera dessa frågor.

Herr talman! Jag nämnde inledningsvis att skälen var och är vitt skilda. Det gör jag utifrån de möten som jag själv deltagit i. Utgångspunkterna i dessa möten har varit alltifrån att inga ytterligare inskränkningar i möjligheten att sälja krigsmateriel skulle göras till att inskränkningarna skulle vara så stora att Sverige i framtiden inte skulle kunna ha någon export alls av det som kan benämnas krigsmateriel.

Herr talman! I den proposition som en stor majoritet i utrikesutskottet bestämt sig för att ställa sig bakom har regeringen levererat det riksdagen givit den i uppdrag att göra.

I stycket som handlar om utgångspunkter för prövning för försäljning av krigsmateriel står det följande i 4 §: ”All tillverkning, tillhandahållande, utförelse, utbildning och annan verksamhet rörande krigsmateriel samt lämnande av tekniskt bistånd därtill är otillåten om inte tillstånd beviljas enligt denna lag eller annat föreskrivs i lagen.

Tillstånd får lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller utrikespolitik i övrigt.”

I 5 § står det: ”Tillståndsprövningen ska, förutom när de internationella förpliktelserna medför att tillstånd inte får lämnas, baseras på en samlad bedömning av de säkerhets-, försvars- och utrikespolitiska skäl som talar för respektive talar emot att tillstånd beviljas.

Vid tillståndsprövningen avseende utförelse och annan utlandssamverkan ska särskilt avseende fästas vid den mottagande statens demokratiska status, statens respekt för mänskliga fri- och rättigheter, om staten befinner sig i väpnad konflikt eller om staten riskerar att hamna i en väpnad konflikt.”

Herr talman! Denna skrivning kommer inte att innebära ett stopp för vår krigsmaterielexport, som några befarar. Men den kommer att göra stor skillnad när vi nu tar in fler grunder i prövningen, vilket jag nyss redovisat.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utrikesutskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 8 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik:

Herr talman! År 2013 sa Stefan Löfven att det inte ska vara okej att exportera vapen till länder som uppenbart är diktaturer. Men under de sju år som gått sedan riksdagen i maj 2011 beslutade att regeringen skulle återkomma med en ny lagstiftning som skärper kontrollen av vapenexport till diktaturer har Sverige sålt krigsmateriel för närmare 20 miljarder till tveksamma länder och uppenbara diktaturer. Jämfört med tidsperioden innan är det en ökning med över 100 procent.

Med tanke på det borde det inte vara så svårt att skriva in ett absolut villkor om att inte sälja vapen till icke-demokratier eller diktaturer. Redan

i den nuvarande lagen finns det ju skrivningar om att sådan export inte borde ske men med tillägget att en helhetsbedömning ska göras.

Denna helhetsbedömning har uppenbarligen lutat till krigsmaterielindustrins fördel – en industri som vi nu i helgen kunde höra inte ser någon anledning till att de ska behöva ta några etiska synpunkter i beaktande.

De föreslagna ändringarna tillåter fortfarande samma typ av helhetsbedömning, så att sådan försäljning kommer att sluta kan inte garanteras. Varför vill ni inte skriva in ett absolut villkor i den förändrade lagen?

Anf. 9 KRISTER ÖRNFJÄDER (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi har tagit hänsyn till precis de åsikter som Vänsterpartiet framför. Men vi tycker samtidigt att det ska göras en bedömning, och denna bedömning är det upp till aktuell regering att göra med utgångspunkt i den information som då finns tillgänglig. Jag tycker inte att det är orimligt.

Om vi nu skulle sätta ett absolut kriterium vet vi inte om det kommer att fungera om några år, beroende på omständigheterna – och det är just dessa omständigheter man bör ta hänsyn till när man ger tillstånd.

Jag uppfattar det som kritik när Vänsterpartiet säger att det har tagit sju år. Samtidigt hör jag Vänsterpartiet säga att vi borde ha mer. Är sju års behandling alltså inte tillräckligt? Om vi inte tar detta beslut i dag kommer den gamla lagstiftningen att gälla, och Vänsterpartiet kritiserade precis den och sa att det har tillämpats en lagstiftning som inte vidtar de åtgärder som Vänsterpartiet önskar. Det blir lite motsägelsefullt.

Anf. 10 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik:

Herr talman! Jag tackar Krister Örnfjäder för svaret.

Vi har länge hört att ni tror att denna regeländring ska leda till att exporten kommer att snävas åt. Det är dock inte bara Vänsterpartiet som ifrågasätter er naiva tilltro till de nya lagändringarna. Senast i går skrev många tunga företrädare för Svenska Freds, IKFF, Amnesty International, Diakonia och Kristna Fredsrörelsen i en debattartikel att ert förslag fortfarande ger ett stort utrymme för tolkning. De skriver också att det därmed bli avhängigt hur vi politiker tolkar regelverket. Det blir avgörande för om svenska vapen ska hamna hos förtryckarregeringar eller om det blir ett verkligt stopp.

Även Socialdemokraternas partimedlemmar är för ett stopp av vapen till diktaturer. Därför är det obegripligt för mig varför ni inte tillsammans med oss, här i riksdagen, tar chansen att införa ett absolut stopp för export av krigsmateriel till diktaturer.

Att vi vill ha in mer i betänkandet och ifrågasätter att det har tagit så lång tid beror på att så många partier redan tydligt har signalerat att det inte är okej att exportera vapen till diktaturer. Vi hade kunnat trycka på redan tidigare med den lag som redan fanns och gjort så att industrin inte kunde exportera till så många länder. Exporten har ju ökat mycket under dessa sju år, vilket är konstigt, och därför känner vi oro.

Känner du, Krister Örnfjäder, att du med gott samvete kan gå till dina partikamrater och säga att Sverige inte längre kommer att exportera vapen till diktaturer?

Anf. 11 KRISTER ÖRNFJÄDER (S) replik:

Herr talman! Ja, jag känner att jag kan gå till mina partikamrater och säga det. Förslaget förutsätter att regeringen tar hänsyn till de nya reglerna i lagstiftningen. Då är det upp till regeringen att efterleva dessa nya regler. För mig är det en avgörande skillnad mellan den bedömning som ska göras efter den 15 april och den som har gjorts innan.

Att innan en framtida regering har gått in och vidtagit åtgärder döma ut och säga att detta inte kommer att innebära någon förändring är att gå händelserna i förväg. Det enda som kan döma de framtida regeringarna är historien. Om vi om ett antal år kan se att det trots ändrad lagstiftning inte blev någon förändring är jag beredd att hålla med, men att säga det innan lagstiftningen har kommit till stånd är inte ett sjyst sätt att behandla vår lagstiftande makt.

Vi har ambitionen att det ska bli en förbättrad situation vad gäller det som ni ger uttryck för, Yasmine Posio Nilsson, och vi tycker att vi har levererat en lagstiftning som kommer att göra detta möjligt. Sedan ska regeringarna se till att det blir verklighet.

Anf. 12 HANS WALLMARK (M):

Herr talman! Detta är utrikesutskottets betänkande. Detta är den proposition regeringen har lagt på riksdagens bord och som utrikesutskottet har gjort sitt betänkande på. Detta är själva KEX-utredningen, som har blivit den proposition som utrikesutskottet har behandlat. Jag vill med detta illustrera att det är ett rätt noggrant arbete som ligger bakom det som nu har landat i denna proposition.

Herr talman! Regeringens proposition angående ett nytt moderniserat regelverk för svensk export av försvarsmateriel är viktig av flera skäl. För det första möjliggör en bred parlamentarisk uppslutning att vi nu ställer oss bakom lag och bestämmelser som har förutsättningar att ligga på plats under lång tid och inte utsätts för politiska lappkast. Det skapar förutsägbarhet och ger grund för långsiktighet.

För det andra handlar det ytterst om att säkra svensk försvarsförmåga genom tillgång till en stark och livskraftig försvarsindustri. Tydliga och klara regler gör det möjligt för export och därmed för svenska företag, stora som små, att utveckla förmågor även Sveriges försvar kan dra nytta av och att genom en bredare kundbas än endast den svenska marknaden möjliggöra kostnadsdelning och längre delserier.

Herr talman! Propositionen vilar på ett fundament i form av den så kallade KEX-utredningen. Det var över två års arbete i en parlamentarisk kommitté med företrädare för riksdagens alla åtta partier, som jag hade förmånen att leda. Det var ett omfattande och inte alldeles okomplicerat arbete.

Genom dialog och genom att lyssna till varandras bästa argument kunde en bred samsyn skapas. Även de ledamöter som sedan avgav avvikande uppfattningar har gett uttryck för en uppskattning av arbetet och det resultat vi kom fram till i denna utredning.

Jag vill därför tacka alla ledamöter för de viktiga insatser de bidragit med och framföra beröm för hur regeringen vidare handlagt ärendet så att det har fått formen av den nu framlagda propositionen.

Herr talman! Det händer kanske inte alla dagar i riksdagen att företrädare för oppositionen säger vänliga saker om maktens innehavare, men här

är det på sin plats och visar att när det handlar om Sveriges försvar och säkerhet är det en styrka och något att vara stolt över att vi kan bygga allianser över block- och partigränser för nationens bästa.

Herr talman! I enlighet med utredningens förslag ska den mottagande statens demokratiska status utgöra ett centralt villkor vid tillståndsprövning. Det ska också ställas hårdare krav på mottagarlandets respekt för mänskliga rättigheter.

Enligt förslaget ska ett nytt demokratikriterium införas som innebär att om det förekommer grava brister i den demokratiska statusen utgör det hinder för export av svenska vapen, att export till diktaturer försvåras och att större hänsyn ska tas till kränkningar av mänskliga rättigheter vid beslut om export. Det innebär en uppstramning i förhållande till dagens regelverk. Samtidigt bibehålls ordningen med att Inspektionen för strategiska produkter, ISP, har att i normalfallet fatta beslut på regeringens vägnar.

Ytterst handlar det således om en politisk process med avvägning mellan olika för nationen viktiga intressen. Den så kallade presumptionen för följdleveranser kvarstår och så även uppdelningen i krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. Det handlar också om ökad öppenhet och transparens inom området och om regler om ökad tillståndsplikt och kontroll. Förslaget innebär att ett tillägg görs till krigsmateriellagen så att ett tillstånd endast får lämnas om det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser.

Herr talman! Sverige behöver en livskraftig försvarsindustri. Ytterst handlar det om att kunna garantera en stark svensk försvarsförmåga. I den perspektivstudie som Försvarsmakten presenterade så sent som i fredags pekar man på att säkerhetsläget i Sveriges närområde fortsätter att försämrans.

Försvarsmakten anger bland annat fyra förhållanden som belyser varför Sveriges försvar behöver vidareutvecklas.

För det första: ett ökande förmågegap. Ryssland planerar att fortsätta att öka sin militära förmåga i perioden efter 2020 samtidigt som vår egen förmåga nedgår med nuvarande planering.

För det andra: Operationsmiljön i Östersjöområdet bedöms i perioden fram till 2035 förändras vad avser ett angrepps syfte, omfattning och karaktär.

För det tredje: Sverige blir oundvikligen påverkat om en väpnad konflikt uppstår i Östersjöområdet.

För det fjärde: Icke-linjär krigföring riktar sig mot samhället som helhet, vars sårbarhet vid påfrestningar ökar.

Sammantaget står Sverige inför betydande säkerhetspolitiska utmaningar de kommande åren, och vår försvarsförmåga behöver stärkas betydligt. Försvarsmakten föreslår också en utökning av försvarets numerär och att utöka befintliga och addera nya förmågor till organisationen. Det gäller alla stridskrafter.

Förslagen i perspektivstudien, och även i Ingemar Wahlbergs stora materiellutredning, ligger i linje med de idéer som vi moderater har presenterat för att stärka försvaret. Moderaterna vill också att försvarsanslaget ska uppgå till 2 procent av bnp. Ambitionen är att uppnå målet inom en tioårsperiod. Vi pekar även på ett antal prioriterade materielprojekt. I alla dessa och fler därtill spelar den svenska försvarsindustrin som bekant en nyckelroll.

Tillgång till högteknologisk materiel är något som kommer att bli allt viktigare i framtidens konfliktmiljö. Att ligga i teknisk framkant är inte gratis, och vi kan inte utveckla all materiel själva. Det är därför centralt för den svenska försvarsindustrin att även kunna sälja till andra än Sverige och kunna samverka med andra länder i utvecklingsprojekt.

Herr talman! Jag tycker att det förslag till lagstiftning som vi i dag har att ta ställning till i stort är en bra och väl avvägd kompromiss som ger långsiktiga spelregler när det gäller krigsmaterielexport. För Moderaterna har det varit viktigt att värna en stark svensk försvarsförmåga och därmed också svensk försvarsindustri. Därför står vi bakom förslaget gällande skärpt exportkontroll av krigsmateriel, där vi nu ställer oss bakom moderniseringen av lagstiftningen och betonandet av den mottagande statens demokratiska status.

Med de orden yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 13 ANDERS SCHRÖDER (MP):

Herr talman! Sveriges lagstiftning och regelverk vad gäller export av krigsmateriel kodifierades i början av 90-talet. Det finns alltså en väl etablerad praxis och principer som har väglett tillståndsprövningen för utförelse av krigsmateriel under ett drygt kvartssekel.

Det är viktigt att kontrollen av exporten av krigsmateriel vilar på en bred parlamentarisk grund. Som utskottet påpekar i det betänkande som behandlas i dag bidrar denna samsyn till att skapa stabila och långsiktiga förutsättningar på området, säkerhetspolitiskt såväl som försvarsindustriellt. Att vi har nått en bred enighet om nya krav för vapenexport ökar chanserna för politisk kontinuitet, oavsett vilka partier som kommer att ingå i kommande regeringar. Detta är något som vi ska värna.

Samtidigt är vi många som har framhållit behovet av en skarpare lagstiftning och praxis på området, inte minst vi miljöpartister. Svensk politik vilar på en grund där mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer utgör grundläggande värden. Sverige ska vara ett föredöme i engagemanget för dessa värden, hemmavid liksom i ett internationellt sammanhang.

Vi har en lång tradition av att verka för respekt för mänskliga rättigheter i centrala internationella forum, för en solidarisk humanitär hjälp och för ett omfattande bistånd. Därför är det viktigt att vapenexporten inte motverkar dessa ansträngningar. Försäljning av svensktillverkad krigsmateriel till länder som utsätter sin befolkning för omfattande förtryck och som allvarligt kränker de mänskliga rättigheterna eller begår motsvarande övergrepp mot andra länders befolkningar är kontraproduktivt gentemot vår utrikespolitik och dessutom något som vi inte bör ställa upp på rent moraliskt. Miljöpartiet vill inte att Sverige ska bevärma diktaturer.

Herr talman! Mot denna bakgrund är den breda överenskommelse om nya och skärpta regler för vapenexport som presenterades i somras välkommen. Med den tar vi nu ett stort kliv framåt och visar globalt ledarskap för demokrati och mänskliga rättigheter och för att förhindra att krigsmateriel säljs till förtryckande, icke-demokratiska länder i framtiden.

Vi inför nu ett demokratikriterium som ska vägleda tillståndsprövningen som ett centralt villkor. Om det föreligger stora demokratiska brister i det land som vill köpa svenska vapen ska detta vara ett hinder för att

tillstånd för export ska ges. Ju sämre den demokratiska situationen i landet är, desto mindre utrymme ska det finnas för att ge ett sådant tillstånd.

Vi inför skarpare krav på respekt för mänskliga rättigheter. Sedan tidigare finns det hinder för att sälja vapen när det förekommer grova och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter i ett land. Denna formulering ändras nu till allvarliga och omfattande.

Vi ökar det politiska ansvaret. Om det finns betydande säkerhetspolitiska skäl ska tillstånd för export kunna ges. Här har vi i Miljöpartiet velat gå längre och förbjuda vapenexport till diktaturer helt och hållet. En viktig del i överenskommelsen är ändå att fler svåra och kontroversiella ärenden kommer att avgöras politiskt. Då kan väljare ställa politiker till svars i stället för att beslutet fattas av en anonym myndighet.

Vi har dessutom skärpt kraven för följdleveranser. Till större vapensystem är det vanligt med följdleveranser och att reservdelar och olika uppdateringar fortsätter att säljas långt efter det ursprungliga köpet. Färre produkter kommer nu att kunna räknas som följdleveranser, och uppföljningar ska göras regelbundet för att säkerställa att situationen i mottagarlandet inte har försämrats.

Herr talman! Den nya överenskommelsen om skärpta krav för demokrati och mänskliga rättigheter är ett viktigt steg för att förhindra att vapen exporteras till repressiva regimer i framtiden. Den är inte perfekt, och visst hade jag önskat att vi hade kunnat gå ännu längre. Men vi har nu ett nytt gemensamt ramverk som innebär faktiska steg framåt, och det är jag glad för. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! Som tidigare framgått är det ett riksdagsbeslut från den 19 maj som ligger bakom den proposition som vi i dag ska behandla. Beslutet innebär ett uppdrag att skärpa exportkontrollen, inte av vapenexport utan av krigsmaterielexport. Det är viktigt att markera detta eftersom det ibland låter som att allt bara är kulor och krut. Här har vi tydligt valt att hålla fast vid den breda definitionen av krigsmateriel, och det finns skäl att understryka detta.

Den 1 juni 2012 tillsatte den dåvarande regeringen en parlamentarisk kommitté, KEX. Jag hade tillsammans med andra förmånen att få ingå i denna kommitté, som levererade ett resultat i juni 2015. Jag vill tacka dem som finns här i kammaren som har deltagit i denna process, för den var viktig och värdefull.

Nu har vi en proposition, och jag är glad att vi har bred enighet bakom den. Som framgått tidigare i debatten är det viktigt att vi kan samla oss kring detta, för detta är system och frågor som gäller över lång tid. Det är en kompromiss – så är det, och kompromisser brukar vi ibland hylla som en viktig grund för att skapa långsiktighet.

Vi håller fast vid de ovillkorliga grunderna. FN:s säkerhetsråds beslut är till exempel ett ovillkorligt hinder, och regeringen kan inte fatta beslut i strid med dem.

Vi har skärpt de villkorliga hindren, som tidigare framgått. Det gäller exportkontroll i fråga om demokratisk status, mänskliga rättigheter, PGU-prövning, följdleveranser och avledning, där frågan om att kunna

granska och följa upp med slutanvändarintyg blir en viktigare del av arbetet för att säkra att materiel inte kommer på drift. Vi håller fast vid att det finns villkorliga hinder när det gäller länder med en inre väpnad konflikt.

En fråga som har varit mycket omdiskuterad är frågan om öppenhet och transparens. Där hade vi gärna sett ytterligare förtydliganden, men vi ser att det finns steg på vägen i kompromissförslaget. Skrivelsen kan förtydligas, och det handlar också om information i Utrikesnämnden. Där finns det steg på vägen. Vi har frågan om suppleanter i Exportkontrollrådet så att rådsfunktionen kan bli mer inkluderande. Det finns även ett litet individuellt utrymme för att inom sekretesslagstiftningens ram kunna hantera frågor när allt är avgjort och debatt sker i riksdagen. Det är någonting som vi förmodligen kommer att få pröva och se mer av framöver.

Det tydliggör också, vilket är viktigt, regeringens ansvar. Oavsett vilken regering det är har regeringen ansvar för exportkontrollen. Det är alltså en politisk prövning som ska göras. Det är inte en fråga som ska behandlas i domstol, utan det är en politisk prövning som ska ske. I utredningen var vi helt överens om att så skulle vara fallet.

I denna skvaderkonstruktion har vi en myndighet vars generaldirektör har att fatta beslut, ta råd från Exportkontrollrådet om man är osäker om läget och därefter överlämna detta till regeringen för prövning. Ytterst är det alltså regeringen som alltid har möjlighet att lyfta upp detta till sitt eget bord om man så skulle önska, eftersom man finns med i hela denna process.

Detta är en viktig del för att komma bort från diskussionen om vem som tar ansvar. Är det någon som tar ansvar? Detta var en del av det som föregick riksdagsbeslutet 2011. Men här är det tydligt att det är regeringen som har det yttersta ansvaret. Regeringen redovisar också till riksdagen och till Utrikesnämnden hur man har hanterat sitt ansvar.

Det är också klart att det är fråga om en helhetsbedömning. Det går inte att säga att det gäller lika för alla, utan i varje enskilt unikt fall måste kriterierna och frågorna prövas. Det var också en bred samsyn om att hålla kvar ISP som en myndighet för detta, med Exportkontrollrådet, som en möjlighet till praxisutveckling som en viktig del.

I den diskussion som förs tycker jag att det finns skäl att understryka det som egentligen är grunden, nämligen att detta är en förbudslagstiftning. Man får inte föra ut krigsmateriel som är listad från Sverige utan tillstånd. Det är viktigt att understryka. Men Sveriges säkerhet skär igenom. Om det ligger i svenskt säkerhetspolitiskt och försvarspolitiskt intresse kan man bryta förbudet och ge klartecken. Då ska det naturligtvis prövas utifrån de kriterier som finns och som också tydliggörs i propositionen.

Det handlar alltså inte om arbetstillfällen eller annat som också finns med i debatten, utan det handlar ytterst om Sveriges säkerhet och Sveriges försvarsbehov. Som också framgått är det då inte vapen, kulor och krut som det rakt över handlar om. Det handlar också om olika delar, till exempel krigsmateriel för strid, övrig krigsmateriel och PDA, det vill säga produkter med dubbla användningsområden. Allt detta inbegrips i krigsmateriel. Det innebär att Scania lastbilar hemifrån Södertälje skulle kunna ingå. Det innebär att skyddsnet kan ingå. Det innebär att det i vissa fall kan vara skytteföreningars behov av krut och kulor som kan vara aktuellt. Det kan vara fråga om plåt från Borlänge. Allt detta kan ses som krigsmateriel, och det ska alltså prövas.

Vi hade en ökning av exporten 2017. Men 82 procent av exporten gick till EU, EES-länder, USA, Kanada, Sydkorea och Brasilien. Det var en marginell del som gick till andra länder.

Jag vill understryka att vi kommer att se mer av samverkan över landsgränser, inte minst i EU där förutsättningarna för vårt gemensamma agerande kommer att bli intressant att pröva. Det gäller inte minst följdleveransfrågor. Men det är fråga om en skärpning, och den är viktig.

Herr talman! Jag noterar förvånat att Sverigedemokraterna nu yrkar avslag på hela propositionen och att Vänsterpartiet yrkar bifall till propositionen men har en avvikande mening när det gäller punkt 2 som handlar om riktlinjer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 15 ALLAN WIDMAN (L):

Herr talman! Som flera talare har varit inne på är detta en produkt som har framfötts under mer än två mandatperioder. Fröet till det såddes i denna kammare 2011. Jag bedömer att denna tidsutdräkt understryker de känslor, de intressen och inte minst de oerhört stora summor pengar som är involverade i dessa avvägningar.

Hans Wallmark tackade ledamöterna i KEX-utredningen för deras medverkan till denna produkt. Jag skulle också vilja tacka Hans Wallmark för ett utomordentligt väl genomfört ledarskap under de år som vi dryftade dessa frågeställningar.

För Liberalerna har det länge varit viktigt att begränsa exporten av krigsmateriel till icke-demokratiska stater. Det enda som vi med säkerhet vet när vi skickar vapen till diktaturer är att dessa vapen förr eller senare kommer att riktas mot den egna befolkningen.

Jag tycker att det är bra med ett demokratikriterium som är formulerat som det är i propositionen, och jag tillåter mig att citera det: ”Ifall det förekommer grava brister i den demokratiska statusen utgör det hinder för tillstånd till utförsel av krigsmateriel eller till annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel.”

Det är detta som KEX nådde fram till som den stora kompromissen när demokratikriteriet skulle formuleras. Jag håller helt med Krister Örnfjäder om att det råder en total överensstämmelse mellan utredningens förslag och det som regeringen nu har levererat. Det vill jag också utdela beröm för.

När denna formulering slogs fast i utredningen och vi stängde böckerna, sa vi alla över bordet att i alla fall de värsta staterna med sämst utvecklade demokrati och med störst mått av förtryck i och med detta är exkluderade.

I framtiden kommer naturligtvis myndigheter och även industri att fundera över vad som var avsikten när formuleringen kom till. Därför, herr talman, har jag nu tagit detta tillfälle i akt att för historieböckerna redovisa den slutsats som vi nådde. De värsta exemplen har härmed lyfts bort.

Det är utomordentligt att följdleveranserna nu skärps. Det krävs numera att det finns ett direkt samband mellan följdleveransen och den tidigare gjorda exporten för att presumtionen om tillåtelse ska stå kvar.

Det är också bra att vi på några punkter har ökat transparensen. Jag tror nämligen att just detta med insyn och en lägre grad av diskretion kan vara

allra mest effektivt när det gäller export av krigsmateriel. När diskretionen är stor tror jag att det är någonting som kan påverka både myndigheter och enskilda företags avvägningar. Enligt aktiebolagslagen ska enskilda företag inte ta några etiska hänsyn om det inte ligger i ett långsiktigt vinstintresse, utan företag ska maximera sin vinst. Den moral som ska levereras får levereras av lagstiftaren.

Jag tror dock att vi hade kunnat komma väsentligt längre när det gäller transparensen. Jag instämmer med Kerstin Lundgren om att uppföljning av exporten och fysisk inventering av den krigsmateriel som har blivit exporterad är viktigt för att svensk krigsmateriel inte ska hamna på avvägar, vilket har skett från tid till annan.

Många har sagt att en bred politisk enighet gör att vi kan hoppas på en långsiktighet i regelverket. Jag är inte lika entusiastisk på den punkten. Jag tror att vi hela tiden lever under förändring och med förändrade värderingar, och jag tror att vi kommer att kunna se fram emot regelbundna översyner av regelverket.

Sverige exporterar inte till länder som befinner sig i väpnad konflikt eller som riskerar att komma i en väpnad konflikt. Liberalerna motionerade i riksdagen i samband med propositionen om att Sverige borde vara mer öppet när det gäller export till de länder som försvarar sig som demokratier eller som försvarar andras fred och frihet. Jag har inget yrkande om detta i dag, men Liberalerna håller öppet för att återkomma i dessa delar.

Herr talman! Vi får nu se hur implementeringen av det nya regelverket blir. Lite grann vill jag varna Vänsterpartiet: Om man är alltför kritisk och menar att det som nu föreslås är helt tandlöst kan det tyvärr också komma att medverka till att tillämpningen inte blir så skarp som vi hade hoppats på. Det är bara en heads-up i sammanhanget.

Herr talman! Det faktum att det de senaste veckorna har skett export till länder med tveksam demokratisk status talar nog för att det finns de som menar att regelverket kommer att ge effekt. Det träder inte i kraft förrän den 15 april 2018.

Utredningen vägde hela tiden in risken med att de bedömningar som fordom har legat hos politiken skulle landa hos domstolar. Om så blev fallet – att vi gjorde ett regelverk som var så rättsligt och så skarpt att domstolarna skulle hantera det – skulle också enskilda företag i domstol kunna överklaga beslut fattade av politiker om en rätt till export i olika länder. Jag bedömer, herr talman, att det hade kunnat ha en direkt negativ effekt när det gäller exportkontrollen.

Många talare har varit inne på att industrin är viktig för svensk säkerhet. Jag är beredd att till del instämma i dessa påståenden. Men jag tror, herr talman, att industrin inte bara är en spegelbild av vårt militära försvarsbehov. Industrins existens påverkar säkert också våra upplevda behov i försvar och i politik. Jag vill varna för alltför förenklade slutsatser på denna punkt.

Som sagt, herr talman, har inte Liberalerna några yrkanden i dag.

Anf. 16 SOFIA DAMM (KD):

Herr talman! Alliansregeringen tillsatte en parlamentarisk utredning i syfte att skärpa exportkontrollen av krigsmateriel. Arbetet pågick under tre år, och i juni 2015 lade utredningen fram förslag på lagstiftning som skulle träda i kraft i april 2016.

Nu står vi här, nästan två år efter utsatt tid, för att debattera propositionen *Skärpt exportkontroll av krigsmateriel*. Blev det då som vi hade tänkt oss? Vi kristdemokrater är naturligtvis inte nöjda med att förslaget dragits i långbänk, och i delar hade vi också velat se tuffare skrivningar. Men dagens beslut är viktigt, och vi anser att förslaget innebär en viktig skärpning av krigsmaterielexporten. Vi kommer att rösta ja, och jag yrkar härmed bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Sverige behöver en stark försvarsindustri. Genom deltagande i internationella samarbeten på försvarsmaterielområdet säkrar Sverige långsiktiga säkerhets- och försvarspolitiska intressen. Kristdemokraterna anser därför att handel med försvarsmateriel med vissa länder är viktig och även försvarbar. Att exportera och importera krigsmateriel är en del av svensk försvarspolitik.

Detta förutsätter dock att det finns tydliga regler för vem som får stå som köpare av den materiel vi säljer. Det är helt nödvändigt. Annars krockar handeln med de värderingar som utgör hörnstenar i vårt samhälle.

Regeringen beskriver ofta Sverige som en humanitär stormakt – ett land som verkar för att rädda liv. Sveriges regering tar också ställning för mänskliga rättigheter, frihet och demokrati. Men om man med trovärdighet ska kalla sig en feministisk röst i världen och en humanitär stormakt kan man inte samtidigt beväpna kvinnoförtryckande regimer. Man kan inte säga sig stå upp för demokrati och mänskliga fri- och rättigheter och samtidigt exportera vapen till världens allra värsta diktaturer.

Kristdemokraterna har sedan 2001 ett tydligt ställningstagande i vårt principprogram för att införa ett demokratikriterium i exportkontrollen av krigsmateriel. För Kristdemokraterna stod tre frågor i fokus under arbetet i processen med den så kallade KEX-utredningen: demokratikriteriet, frågan om följdleveranser och frågan om öppenhet och transparens vad gäller framför allt Exportkontrollrådets, EKR:s, arbete och ställningstaganden.

Propositionen innehåller viktiga skrivningar om att mottagarlandets demokratiska status ska utgöra ett centralt villkor när export av krigsmateriel tillåts. Ju sämre den demokratiska statusen är, desto mindre utrymme bör finnas för att tillstånd ska givas. Om det förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter eller grava brister i mottagarlandets demokratiska status utgör det hinder för tillstånd till utförelse av krigsmateriel eller till annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel. Vid tillståndsprövningen ska också beaktas om exporten motverkar en hållbar utveckling i mottagarlandet.

Om inte denna lagstiftning medför att demokratikriteriet blir ett centralt hinder kommer ändringar att behöva ske. Detta tydliggörs i Kristdemokraternas särskilda yttrande till betänkandet.

Kristdemokraterna menar att det behövs mer öppenhet och transparens i krigsmaterielexporten. Det är bra att suppleanter nu tas in i EKR och att frågorna lyfts till Utrikesnämnden med jämna mellanrum. Detta ökar öppenheten, men vi hade velat se att EKR:s arbete öppnas upp ännu mer så att ledamöter efter en viss tid skulle kunna berätta hur de har ställt sig till export till vissa länder – detta för att ge medborgarna möjlighet att utkräva ansvar av dem som har fattat besluten.

Herr talman! I radioprogrammet *Godmorgon, världen!* för några dagar sen fick en representant från försvarsindustrin frågan om man inte alls titade på etiska eller moraliska parametrar. Han svarade: Nej, varför skulle vi göra det?

Vi politiker kan däremot aldrig någonsin ifrågasätta varför vi ska väga in etiska eller moraliska parametrar. Med det nya förslaget blir detta tydligare. Fler beslut kommer också som en följd att överlämnas till regeringen för prövning. Där är det viljan hos politiska företrädare som ska avgöra vad den skärpta kontrollen kommer att innebära i praktiken. Det handlar om viljan att väga in etiska och moraliska parametrar. Vi kristdemokrater har den viljan.

Anf. 17 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S):

Herr talman! Jag vill först framföra ett tack för en bra och belysande debatt här under förmiddagen. Jag vill också rikta ett tack till utskottet för en välvillig behandling av propositionen. Men det stora tacket ska naturligtvis gå till de sex partier som efter många diskussioner och överväganden i utredningen om reglerna för krigsmaterielexport lyckades enas om de förslag och de förändringar som propositionen bygger på.

Utredningen leddes av Hans Wallmark på ett, efter vad jag har hört, mycket förtjänstfullt sätt. Jag vill därför rikta ett särskilt tack till dig, Hans, för ditt konstruktiva sätt att medverka till att hålla samman denna på alla sätt mycket komplicerade process. Du har gjort det på ett sådant sätt att vi nu kan gå i mål med den komplicerade lagstiftningen.

Alla vet att detta är en svår fråga. Här finns starka ideologiska spänningar, välmotiverade och legitima ståndpunkter, starka försvars- och säkerhetspolitiska intressen, starka utrikespolitiska intressen och starka industriintressen. Här finns till råga på allt en omständighet som också måste vägas in, nämligen att det är väldigt mycket som står på spel. Till syvende och sist handlar de här frågorna om krig och fred, liv och död.

Sverige är ett land som i alla lägen under i varje fall de senaste 200 åren, vågar jag säga, har strävat efter fred och avspänning. Är det förenligt med vapenproduktion? Är det förenligt med att exportera krigsmateriel? De frågorna får man ofta i debatten. Är Sveriges ställning och politik på det här området förenliga med vapenproduktion?

Det beror helt och hållet på vilken grundinställning man har. För en pacifist är det förmodligen två helt oförenliga ståndpunkter att sträva efter fred och sedan samtidigt tillåta tillverkning och försäljning av vapen, för med den grundinställningen vill man, åtminstone som jag tolkar det, i alla lägen avrusta och därmed i förlängningen avskaffa det militära försvaret. Då kan man ju inte samtidigt tillverka vapen.

Jag tycker att den ståndpunkten är hedervärd, men jag delar den inte. Den är helt enkelt orealistisk eftersom den bara fungerar om alla på hela planeten tycker och agerar på ungefär samma sätt. Det har aldrig inträffat och kommer heller aldrig att inträffa. Så fort det finns något land i världen som visar intresse av att invadera ett annat land kommer staterna i närområdet att behöva ett militärt försvar, och då kommer de att behöva vapen.

Min utgångspunkt är snarare den att alla länder har rätt att försvara sig mot angrepp och faktiskt också en skyldighet gentemot andra länder i området att göra det. Annars lämnar man fältet fullständigt fritt för en eventuell aggressiv angripande.

Har man väl sagt att alla länder har rätt till ett försvar har man också sagt att man har rätt att producera vapen. Det gäller självklart också ett land som Sverige. Vi har en lång tradition av krigsmaterielproduktion. Det hänger i sin tur ihop, de senaste decennierna dessutom, med vår historia av alliansfrihet.

Det är klart att det finns starka försvars- och säkerhetspolitiska skäl för en egen vapenproduktion. Det räcker med att titta på flygvapnet. Om vi inte tillverkade JAS, var skulle vi då köpa flygplan från? Skulle vi köpa dem från USA eller från Ryssland? Skulle vi vilja binda upp oss till något av dessa länder? Jag tror att inget av de alternativen ter sig särskilt lockande, särskilt inte med tanke på den senaste tidens utveckling.

Om det då kommer ett annat land, till exempel Brasilien, som vill köpa JAS av oss för att försvara sina gränser mot en angripare på precis samma sätt som vi anser oss behöva göra och de vill köpa just av oss dels för att de vet att det är ett förbaskat bra flygplan, dels för att inte de heller kanske vill binda upp sig till USA eller Ryssland – finns det då något hållbart argument för oss att säga nej? Det gör det inte enligt mitt sätt att se det, särskilt inte eftersom vi också vet att vi aldrig skulle kunna finansiera framtagandet av ett sådant flygplan om vi inte också har en export.

Det finns alltså enligt min uppfattning ingen principiell motsättning mellan att eftersträva fred och stabilitet och att också ha en krigsmaterielindustri.

Är man dessutom en stark anhängare av alliansfriheten blir det ännu viktigare att det finns en svensk försvarsindustri som ger oss ett, enligt min uppfattning, väsentligt större oberoende.

Det argumentet har snarare stärkts av de senare årens ökande internationella osäkerhet. Jag hörde tidigare i debatten att Sverigedemokraterna påstod att det är fara å färde med svensk krigsmaterielindustri. Jag tror att Björn Söder uttryckte det som att läget är kritiskt för svensk försvarsindustri.

Det påståendet är helt gripet ur luften, skulle jag vilja säga. Det räcker med att titta på exportintäkterna de senaste åren för krigsmaterielindustrin i Sverige för att se att det är fel. Förra året låg intäkterna på 11 miljarder. Året dessförinnan, 2016, låg de också på ungefär 11 miljarder, och det var till och med en liten ökning med 2 procent. 2012 var de 10 miljarder, 2013 var de 12 miljarder, sedan var det en liten minskning och därefter låg de igen på runt 11 miljarder.

Det finns ingen dramatik vare sig när det gäller ökning eller minskning av de här intäkterna, och det finns heller inget belägg för påståendet att det skulle vara ett kritiskt läge för svensk försvarsindustri.

Grunden för vår hållning är att det inte finns någon principiell motsättning mellan de här två ståndpunkterna. Men det kan mycket väl bli det, och det beror helt och hållet på hur reglerna kring exporten ser ut och vilken typ av affärer man tillåter.

Den här motsättningen och den här frågeställningen har vi tagit på mycket stort allvar i Sverige i alla år. Vi har inte ryggar för de målkonflikter som finns, utan tvärtom har vi tagit dem på allvar och utformat regler där varje affär granskas mycket noga.

Sverige har, vilket har påpekats ett antal gånger under den här debatten, ett av världens mest strikta regelverk när det gäller vapenexport. Vapen som exporteras från Sverige ska som princip inte bidra till att försämra det internationella eller det regionala säkerhetsläget. Vi exporterar som princip inte till länder som bedriver exempelvis anfallskrig mot andra länder eller som utgör internationella eller regionala hot.

Samtidigt kompliceras alltid bilden av att förhållandena förändras av att ett land som tidigare har varit fredligt och demokratiskt plötsligt kan förändras ganska dramatiskt. Då måste vi förhålla oss till det också, särskilt när det gäller frågeställningen kring följdleveranserna.

Här rör det sig alltså om ganska svåra och ibland grannliga avvägningar som framför allt den ansvariga myndigheten ISP har att göra tillsammans med det partipolitiskt sammansatta Exportkontrollrådet.

Med den här propositionen blir ett av världens striktaste regelverk nu ännu striktare. Som första land i världen inför vi ett särskilt demokratikriterium i prövningen. Ju sämre den demokratiska statusen i ett land är, desto mindre utrymme finns för att bevilja tillstånd för export. Det är en väsentlig uppstramning av regelverket, skulle jag vilja säga.

Det kommer att bli svårare att exportera till icke-demokratiska länder. Blir det omöjligt? Nej. Om det finns starka svenska försvars- och säkerhetspolitiska skäl för att ändå genomföra en affär kan den beviljas, men det kräver just en sådan mycket grannliga prövning. Men det är inte desto mindre, om man ser på helheten, en uppstramning av regelverket på ett sätt som inget annat land faktiskt har.

Varför gör vi det här? Jo, vi vet att demokratier mycket sällan bedriver krig mot varandra. Bristande demokrati i sig är en omständighet som man ska lägga in i avvägningen av säkerhetspolitiska skäl. Men vi anser också att vapen inte är vilken vara som helst. Vapen kan inte bara användas för att försvara ett land utan också för att angripa andra länder och för att upprätthålla ett internt förtryck och helt enkelt skydda diktatorerna. Därför är det på tiden att vi nu får ett uttryckligt demokratikriterium när det gäller prövningen.

Dessutom skärper vi kriteriet om mänskliga rättigheter ytterligare. Om det förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna eller grava brister i mottagarens demokratiska status utgör det hinder för exporttillstånd. Än en gång är det en helhetsbedömning som ska göras där svenska försvars- och säkerhetspolitiska intressen ska vägas in, men det är också en uppstramning av regelverket som man måste notera.

Jag hörde att Vänsterpartiet i debatten försökte sprida bilden att det här inte omfattar kvinnors rättigheter. Det är fullständigt fel. Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter – det kan vi väl ändå i grunden vara överens om? Självklart kommer också kvinnors rättigheter att vara en del av prövningen för de här affärerna. Sprid inte någon annan bild.

Något som jag också vill lyfta fram som vi nu gör är att vi med den här propositionen får ett system för efterkontroll. Det har vi inte haft tidigare på ett så systematiskt sätt.

Nu får ISP i uppdrag att utforma ett sådant system. Det handlar helt enkelt om att se till att öka kontrollen, så att vi i ännu högre grad säkerställer att svensk krigsmateriel verkligen hamnar där det är sagt att det ska hamna och inte i några andra händer. För att ISP ska kunna fullgöra den

uppgiften och andra nya uppgifter har deras anslag också höjts med nästan 50 procent från i år.

Herr talman! Med detta får Sverige en starkare och stramare vapenexportlagstiftning. Det är ett välbalanserat förslag. Vi kan stå för besluten etiskt och tar samtidigt ansvar för svensk försvars- och säkerhetspolitik och för svensk försvarsindustris långsiktiga förutsättningar. Det gör vi genom en bred blocköverskridande överenskommelse, precis som det ska vara när vi hanterar den här typen av frågor.

Anf. 18 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik:

Herr talman! Duterte, som sedan juni 2016 är president i Filippinerna, lovade i valrörelsen att döda hundra tusen kriminella och dumpa kropparna i Manilabukten. Polisen och medborgargarden uppges ha skjutit tiotusentals misstänkta brottslingar sedan han kom till makten. Duterte har själv jämfört sig med Hitler och har sagt att han gladeligen skulle slakta tre miljoner drogmissbrukare.

Samtidigt hotas oppositionen. Bland annat har oppositionsledaren Leila de Lima hotats till livet och tvingats avgå som ordförande i kommissionen för mänskliga rättigheter. Dutertes senaste steg är inte helt oväntat att inskränka pressfriheten för de medier som kritiserar honom.

Onsdagen den 7 november 2016 öppnade den svenska regeringen en ny ambassad i öriket. Det är ett bra sätt att skapa politiska och utomparlamentariska kontakter och påverka landet i en positiv riktning. Men samma vecka öppnade vapentillverkaren Saab ett nytt kontor i precis samma stadsdel i Manila. Och när näringsminister Mikael Damberg besökte Filippinerna var Saab ett av företagen som ingick i delegationen. Saab har dessutom en ny presschef: Mikael Dambergs förre pressekreterare.

Filippinerna vill fram till 2028 köpa tolv nya stridsflygplan. Det handlar om en mångmiljardaffär som många vapentillverkare tävlar om. Saab är en av dem. Saab marknadsför också en lång rad vapensystem i Filippinerna. Och Sveriges ambassadör har i filippinska medier lyft fram möjligheten för Saab att sälja bland annat ubåtar till landet.

Min fråga till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson är: Passar Sverige på att få ut så mycket export som möjligt innan lagändringen träder i kraft, eller kommer Sverige faktiskt att kunna fortsätta exportera krigsmateriel till Filippinerna efter lagändringen?

Anf. 19 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Jag uttalar mig inte om enskilda länder.

Det är ISP som gör bedömningen av vilka affärer som ska tillåtas eller inte, och det gör man mot bakgrund av den lagstiftning som finns. Nu är det rådande lagstiftning som gäller. Men från och med den 15 april blir det en ny lagstiftning där vi skärper kriterierna när det gäller mänskliga rättigheter. Det kommer att bli svårare att exportera till länder som gravt kränker de mänskliga rättigheterna. Det är innebörden i den lagstiftningen, som jag nu förstår att Vänsterpartiet ställer sig utanför.

Svaret på Yasmine Posio Nilssons fråga är alltså att från och med att den här lagstiftningen träder i kraft kommer det att bli svårare att exportera till länder som kränker mänskliga rättigheter på ett allvarligt sätt.

Prot. 2017/18:76

28 februari

-----

*Skärpt exportkontroll
av krigsmateriel*

Anf. 20 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik:

Herr talman! Tack för svaret, justitie- och inrikesminister Morgan Johansson!

Att företag, såsom Saab, bedriver stark marknadsföring i Filippinerna pekar dock på att de räknar med att den förändrade lagen inte kommer att hindra export av krigsmateriel till exempelvis Duterte. Vi undrar hur du ser på detta. Även om du inte kan uttala dig om enskilda länder kan du uttala dig om hur det kan tänkas se ut.

Vi är emot den här lagen eftersom vi menar att den för vek. Det är därför vi inte ställer oss bakom den.

Jag vill även lyfta fram det feministiska perspektivet. Som du nämnde lyfte jag i mitt anförande upp att vi i Vänsterpartiet många gånger hejar på när regeringen bedriver feministisk utrikespolitik. Men det feministiska perspektivet lyser med sin frånvaro i politiken för export av krigsmateriel. Det märks tydligt i de uppräknningar av vad som enligt praxis ska uppfattas som allvarliga brott mot mänskliga rättigheter. Brott mot kvinnors rättigheter nämns inte.

Listan över brott mot mänskliga rättigheter som utförts i Dutertes Filippinerna kan göras lång. I sin kamp mot rebellerna gjorde han också nyligen ett uttalande till sin armé: Det är en ny order från majoren. Vi kommer inte att döda er. Vi kommer att skjuta er i vaginan. Han fortsatte med att säga att kvinnor utan vagina är värdelösa.

Uppenbarligen har brott mot kvinnor inte hindrat Sverige att marknadsföra sig i Filippinerna. På vilket sätt, justitie- och inrikesminister Morgan Johansson, kommer den nya lagen att hindra att Sverige exporterar vapen till länder som inte har några som helst betänkligheter när det gäller kvinnors rättigheter?

Anf. 21 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Den nya lagen adresserar just den frågeställningen. Den säger att om det förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter eller grava brister i mottagarens demokratiska status utgör det hinder för exporttillstånd. Det är precis det den nya lagen säger.

Yasmine Posio Nilsson försöker påstå att vi inte tar hänsyn till kvinnors rättigheter. Det är helt gripet ur luften. Vi är väl ändå överens om att kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter? Det är alltså självklart att det också kommer att finnas med i prövningen. Försök inte sprida någon annan bild, Yasmine Posio Nilsson!

Vänsterpartiet ställer sig utanför den här lagstiftningen därför att den, som du säger, är för vek. Jag tycker inte att du ska vara så blygsam. Ni vill ju gå ännu längre. Det står i ert program att ni vill avskaffa vapenexporten helt, till alla, oavsett vilka länder vi pratar om. Det står med i ert partiprogram, eller hur?

Var och en förstår att om man skulle avskaffa vapenexporten helt skulle det bli mycket svårt att klara Sveriges egna försvars- och säkerhetspolitiska intressen. Vi skulle till exempel inte kunna ha ett sådant flygvapen som i dag, om vi inte vill köpa flygplan från Ryssland eller USA.

Det är Vänsterpartiets problem; ni förstår inte att det kan finnas den typen av målkonflikter.

Vi har redan i dag en lagstiftning som är strikt när det gäller vapenexport. Nu blir den ännu striktare. Och vi inför som första land i världen ett särskilt demokratikriterium. Vi skärper också prövningen när det gäller mänskliga rättigheter.

Jag tycker att vi får en bra och välbalanserad ordning. Lagstiftningen tar nämligen samtidigt hänsyn till våra svenska långsiktiga försvars- och säkerhetspolitiska intressen.

När det gäller kränkningarna av mänskliga rättigheter och en hel del av det som händer i Filippinerna har vi nog exakt samma inställning. I den delen tror jag inte att vi har olika uppfattningar alls.

Anf. 22 BJÖRN SÖDER (SD) replik:

Herr talman! Statsrådet säger att den svenska exporten ökade. Det stämmer. År 2016 ökade den med 45 procent jämfört med föregående år. Men det förklaras framför allt av leveranser av större system. Inte minst Gripenaffären med Brasilien är en del av förklaringen.

Statsrådet angriper mig när jag säger att läget är kritiskt. I samtal jag har haft med olika svenska försvarsföretag säger de att KEX-utredningen och bara den diskussion som vi har nu, och som vi har haft de senaste åren, har lett till negativa konsekvenser för de svenska försvarsföretagen och exporten. Presumtiva köparländer är osäkra på om det går att lita på den svenska exporten framgent.

Jag vet inte vilka samtal Morgan Johansson har haft med svenska försvarsföretag. Men det är i alla fall vad som har framkommit vid de samtal jag har haft.

Herr talman! Socialdemokraterna har tidigare varit en garant för svensk industri, även svensk försvarsindustri. Det är i alla fall så jag har uppfattat det. Men jag tycker mig se att man har låtit regeringskollegorna i Miljöpartiet, som har en pacifistisk utgångspunkt, lämna ett stort avtryck i den här propositionen.

Herr talman! Jag vill fråga om just PGU, politiken för global utveckling. Det ska vara ett kriterium när Sverige ska göra en bedömning av om ett eventuellt köparland har resurser för att kunna köpa svensk försvarsmateriel. Jag vill att statsrådet utvecklar hur det ska gå till, rent konkret, när vi ska göra sådana bedömningar.

Anf. 23 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Några år i politiken har lärt mig att man ska sätta sig ned och prata med alla olika intressen. Samtidigt måste man själv bilda sig en egen uppfattning. Man måste också värdera kraften i de olika argument som förs fram.

Nu säger Björn Söder att läget är kritiskt för svensk försvarsindustri. Då vill jag bara peka på att det tyder i vart fall inte exportintäkterna på, snarare tvärtom. Intäkterna har legat på nivån 10–12 miljarder per år sedan 2012, med en dipp, men sedan vände det tillbaka igen till ungefär samma nivå. Det är inte alls den bild som man får när man tittar på de objektiva kriterierna.

Man måste också bilda sig en egen uppfattning. Man kan inte bara köpa olika intressens bilder rakt upp och ned. Det är ens roll som politiker att ibland göra egna värderingar av saker och ting.

Sedan kan jag inte låta bli att ta upp att Sverigedemokraterna yrkar avslag på hela propositionen. Så sa du i alla fall tidigare, och i så fall hade ni varit emot demokratikriteriet och alltihop. Du får gärna förtydliga detta i nästa replik.

Men i förra repliken sa du att den här propositionen på något sätt skulle vara ett utflöde av något slags pacifistisk miljöpartistisk hållning. Också det är ju totalt gripet ur luften. Herregud, alla allianspartier, det socialdemokratiska partiet och Miljöpartiet står bakom den här produkten! Att sedan skapa en bild av att man inte tar ansvar för landets försvars- och säkerhetspolitik eller för försvarsindustrin är fullständigt fel. Någon sådan väg skulle vi aldrig beträda.

Anf. 24 BJÖRN SÖDER (SD) replik:

Herr talman! Jag ska inleda med att förtydliga mitt yrkande, även om talmannen hade uppfattat det på rätt sätt. Jag yrkar avslag på propositionen i de delar som vår reservation berör, det vill säga riktlinjerna och PGU. Det var fler än statsrådet som uppfattade det fel, så för att vara tydlig yrkar jag bifall till reservation 1 och ingenting annat.

De siffror som Morgan Johansson tar upp här om att exporten ökar eller ligger på en stabil nivå gäller 2016. Nu sitter statsrådet själv i regeringen och har kanske aktuella siffror för 2017, men de har ännu inte delgetts riksdagen.

Det som försvarsföretagen vittnar om är ju konsekvenser som visar sig först nästa år eller nästnästa år. Men försvarsföretagen har vittnat om att det finns negativa konsekvenser av den diskussion som har förts. När försvarsföretagen förhandlar med presumtiva köpare säger köparna att de är osäkra på om de kan lita på svensk export framöver. Nu skärper vi reglerna ytterligare och inför kriterier som är väldigt diffusa och flummiga, till exempel PGU-kriteriet.

Vi har redan världens näst strängaste lagstiftning på det här området. Vore det inte bättre att Sveriges regering, riksdagen och alla andra jobbade för att andra länder kom ifatt Sverige på det här området och levde upp till samma höga krav? I ett globalt perspektiv spelar det ingen roll om vi går Vänsterpartiet till mötes och totalt skrotar svensk försvarsindustri och export av svensk försvarsmateriel. Försvarsindustrin är direkt beroende av exporten. Om vi upphör med allt detta skulle det i ett globalt perspektiv inte göra någon som helst skillnad. Det är ungefär samma tänk som man har i klimatdebatten.

Vore det inte bättre att vi jobbar för att andra länder kom ifatt Sverige i stället för att vi fortsätter att sätta käppar i hjulen för oss själva?

Anf. 25 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Då klarade vi i alla fall ut Sverigedemokraternas yrkande, att det handlar om reservation 1. Jag ska inte kritisera dem vidare i den frågan.

Siffran för exporten 2017 kom ju häromdagen. Den låg på ca 11 miljarder, och det var en uppgång från 2016 till 2017 med 2 procent. Som jag sa att ser vi från 2012 och framåt har exporten legat på 10–12 miljarder. Jag ser inga tecken alls på att det skulle vara någon dramatik i den utvecklingen.

Sedan frågade Björn Söder om det inte vore bättre att påverka andra länder. Det ska vi naturligtvis också göra. Hela vår utrikespolitik går ut på att på olika sätt försöka att främja fred, stabilitet och inte minst kvinnors rättigheter eftersom vi tydligt säger att vi för en feministisk utrikespolitik. Vi har en unik plattform för det genom att vi nu sitter i FN:s säkerhetsråd, och vi använder oss av den plattformen i så stor utsträckning som möjligt.

När det gäller krigsmaterielexporten ska man ha i minnet att den absoluta merparten av den export som vi beviljar antingen går till andra EU-länder eller till våra samarbetsländer i övrigt, till exempel Brasilien, USA och andra länder. Den del av svensk export där man kan ifrågasätta mänskliga rättigheter och demokrati är väldigt liten.

Vi tycker att det finns starka skäl för att strama upp den delen ytterligare genom att införa demokratikriteriet och PGU. Det är viktigt att man låter PGU-aspekterna genomsyra hela politiken också på det här området.

Anf. 26 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Herr talman! Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara ett land som konsekvent står upp för demokrati, för mänskliga rättigheter, för kvinnors rättigheter och för fred och nedrustning. Sverige har alla möjligheter att vara en sådan röst i världen.

Men om detta ska bli möjligt kan vi inte fortsätta att beväpna länder som befinner sig i krig och stater som begår grova och omfattande brott mot mänskliga rättigheter. Det gäller länder där människor inte får organisera sig och uttrycka sig fritt, länder där oppositionella och mänskliga rättighetsförsvarare riskerar att fångas, torteras och till och med dömas till döden, länder där kvinnor saknar grundläggande rättigheter och utsätts för övergrepp utan att något händer samt länder där man väljer att köpa vapen framför att bekämpa fattigdom och investera i sjukvård och utbildning.

Mycket av vår trovärdighet går förlorad när vi säljer vapen till länder som Saudiarabien och Förenade Arabemiraten. Dessa vapen används troligen för att föra krig i Jemen. Det är en krigsföring som räknas som krigsbrott av bland annat Amnesty International, där skolor, sjukhus, marknader och moskéer angripits. Tusentals civila har dödats och tvingats på flykt. Vartannat barn lider av undernäring, och många lider av sjukdomar på grund av kriget.

Situationen i Jemen betecknas av FN som en humanitär katastrof. Det är skamligt att Sverige säljer vapen till de länder som bär huvudansvaret för denna hemiska situation, något som måste betecknas som ett utmärkt exempel på svensk dubbelmoral.

Den svenska vapenexporten i dess nuvarande tappning står även i motsättning till FN:s utvecklingsmål Agenda 2030. För att Sverige ska kunna vara trovärdigt i arbetet för att uppnå utvecklingsmålen måste vi rätta till bristerna i vapenexporten.

Det nya lagförslaget innebär visserligen en skärpning som försvårar export till länder med tveksam demokratisk status eller där mänskliga rättigheter kränks. Dock saknas fortfarande ett kriterium som uttryckligen förbjuder Sverige att exportera krigsmateriel till ofria länder och diktaturer. Vänsterpartiet vill se ett verkligt stopp för exporten av krigsmateriel till diktaturer. Därför kräver vi att demokratikriteriet utformas som ett ovillkorligt hinder. KEX-utredningen innebär en historisk möjlighet att

göra upp med dubbelmoralen i den svenska vapenexporten. Låt oss ta vara på den möjligheten.

Jag tycker också att det ligger mycket i det förslag som Svenska kyrkan har fört fram om att införa en försiktighetsprincip som sätter människors rätt till skydd och mänsklig säkerhet i fokus. Det innebär att om det finns en risk för att svensk krigsmaterielexport bidrar till kränkningar av de mänskliga rättigheterna ska denna risk – snarare än att ett sådant samband har påvisats – utgöra tillräcklig grund för att tillstånd ska avslås.

Även om Vänsterpartiet menar att det svenska regelverket för tillståndsgivning av export av krigsmateriel har vissa brister, så finns det i vilket fall ett regelverk när det gäller sådan export.

Importen av krigsmateriel är desto sämre reglerad. Samtidigt innebär import både ett stöd till det exporterande landets krigsmaterielindustri och en legitimering av landets regim.

Som exempel kan nämnas importen av vapen från Israel. Sverige har under årens lopp importerat israelisk militär utrustning för hundratals miljoner. Nyligen tecknade FMV ett avtal med Telefonen Racoms för anskaffning av ett taktiskt markradiosystem. Kontraktets värde är ca 1,3 miljarder kronor, och det hela sker genom ett tyskt dotterbolag som ägs av det israeliska företaget Elbit. Importen av israeliska vapen innebär ett indirekt stöd till den israeliska ockupationen. Landet fortsätter sina övergrepp mot den palestinska befolkningen genom bland annat etablerandet av illegala bosättningar och blockaden av Gaza.

I regeringens direktiv till KEX-utredningen saknas uppdrag om att utreda hur import av krigsmateriel ska ske i överensstämmelse med de regler som gäller för exporten. Vänsterpartiet menar att detta är en stor brist. Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur import av krigsmateriel ska ske i överensstämmelse med regelverket för export.

Anf. 27 CARL SCHLYTER (MP):

Herr talman! Det finns äntligen ett förslag. Jag tackar Hans Wallmark för hans arbete och regeringen för att det finns ett förslag att diskutera här, för det har vi verkligen behövt länge.

Språkbruket ändras en aning i fråga om när vi inte ska sälja vapen. Man kan kalla det en skärpning, men sanningen är att i flera år har många kloka huvuden – många människor som jag respekterar djupt – kämpat för att formulera någonting som är en skärpning men som samtidigt tillåter affärer med jordens värsta diktaturer. Vi talar om ett demokratikriterium. Det finns dock ett kryphål, och vi är överens om att det finns.

Vapenexporten borde tas in i en större säkerhetspolitisk analys. I ett vidgat säkerhetsbegrepp tar man hänsyn till faktorer som hälsa, trygghet i hemmet, frånvaro av väpnat våld såväl som upprättande av olika slags företroendebyggande åtgärder i sin utlandssamverkan. Respekt för mänskliga rättigheter och säkerhetspolitik är inte motsatser. Respekt för mänskliga rättigheter överallt i världen leder till säkerhet även för oss. Detsamma gäller demokrati, hållbar utveckling och fred.

Det finns många uppenbara säkerhetspolitiska intressen att inte exportera krigsmateriel. Detta är något som förslaget inte tillräckligt tar hänsyn till. Att vår säkerhetspolitiska bedömning kan gynnas av att skapa instabilitet i andra länder är en illusion.

Konflikten handlar inte om huruvida vi ska ha en radikalpacifistisk hållning. Även Miljöpartiet har ju i sitt partiprogram ett totalt förbud av vapenexport. Konflikten i dag handlar om den kompromiss vi ska ha: Ska vi sälja vapen till icke-demokratier för att få lite rabatt på våra egna vapenköp? I mycket handlar det hela egentligen om detta. Men det blir en dyr rabattkupong. Priset betalas i form av mänskligt lidande, kvinnoförtryck och flyktingströmmar och just nu också, i fallet Jemen, av tusentals dödade barn.

Både politik för global utveckling och FN:s 2030-mål för hållbar utveckling finns med i förslaget. Men vaga formuleringar om åtaganden för mänskliga rättigheter vägs mot det som anses tala för export. Det gäller exempelvis behovet av att delta i internationellt materielsamarbete eller att behålla kompetens eller produktionskapacitet i vapenindustrin. Då kompromissas skyddet av mänskliga rättigheter lätt bort. Det finns en sådan risk.

Kerstin Lundgren har givetvis rätt i att vi talar om en bredare definition av krigsmateriel. Uppdelningen mellan vapen med verkanseld och till exempel styrsystem, radaranläggningar och eldgivningssystem ger dock en viss falsk känsla av skillnad. Vår säkerhet kan aldrig bygga på att vi säljer vapen till Förenade Arabemiraten, som vägleder bombplan till mål i Jemen. Vid dessa mål drabbas enligt FN till 80 procent oskyldiga kvinnor och barn. Det är då föga tröst att det system som vi har sålt endast vägledde andras vapen till deras mål.

Om uppgifterna stämmer är en 10-miljardersaffär på gång till Förenade Arabemiraten för att sälja nästa generation av detta vapensystem. Diktaturernas andel av vår vapenexport riskerar alltså att öka de närmaste åren på grund av denna affär, om den inte stoppas. Obama förbjöd vapenaffärer till Filippinerna efter att president Duterte massmördat drogmissbrukare, vilket Vänsterpartiets representant har beskrivit här i debatten. Men båda dessa länder ingår i exportstrategin. Båda dessa länder besöks av handelsministern, och båda dessa länder satsar Sverige att sälja vapensystem till.

Vapenexporten står för bara 1 procent av vår export men för 10 procent av delegaterna bland medföljande näringslivsföreträdare när regeringen genomför exportfrämjande resor. Dessa resor går till länder som allvarligt kränker mänskliga rättigheter.

Herr talman! När Sverige säljer vapen till ett land uppstår en legitimerande effekt. När vi beväpnar länder som begår övergrepp mot sin egen befolkning eller andras befolkningar minskar jordens och vår egen säkerhet. Det här är ingen dussinfråga där man kan kompromissa bort skyddet av mänskliga rättigheter. Det är också skadligt för förtroendet för demokratin när alla säger sig skärpa reglerna kraftigt och vapenexport till diktaturer hindras men det samtidigt finns ett kryphål.

Jag uppmanar alla i riksdagen att i dag rösta för min eller Vänsterpartiets motion, som täpper till kryphålen i lagen. Alternativet är att vi bygger vår militära styrka på andra människors blod.

Sveriges egen vapenproduktion fyllde en gång i världen, under kalla kriget, en funktion. Men i dag är vi beroende av andras samarbetsvilja för i princip alla vapensystem. Tvärtom förköper vi oss ofta på vapensystem som vi själva tillverkar; vi köper så många stridsflygplan att vi inte har råd att flyga eller uppdatera dem. De svenska vapensystemen blir ibland gökungar som tränger ut viktiga försvarsbehov. Det stridsflygplan som vi

tillverkar är till exempel till ungefär hälften beroende av komponenter från USA, Storbritannien, Tyskland, Frankrike och Sydafrika. De kan inte ens starta motorn utan utländska komponenter eller licenser.

Vi går från en politik där försvarsindustrin tjänade landets behov till att Försvarsmakten alltmer tvingas tjäna försvarsindustrins behov. Det blir en logisk kullerbytta när man säger att det är viktigt för Sveriges vapenförsörjning att vi har en egen vapenproduktion. Samtidigt måste vi ha internationella vapensamarbeten. Dessa vapensamarbeten är beroende av att vi säljer vapen till länder med allvarliga brister i det demokratiska styrelseskicket – för att våra partner vill detta. Vi kan inte samtidigt producera egna vapen eftersom vi är beroende av dessa samarbeten.

Det finns ovillkorliga hinder inskrivna i lagen i dag, om EU, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa eller FN har bestämt det. Redan i dag finns en inbyggd konflikt av att vissa vapenaffärer inte kan göras om vi exempelvis har ett vapensamarbete med USA och om EU men inte USA har ett förbud. Om vi skulle skärpa vår egen lagstiftning så att vi har ett ovillkorligt förbud för försäljning till vissa länder med allvarliga brister i styrelseskicket eller skyddet av mänskliga rättigheter ändrar det inte på logiken i lagstiftningen. Det ändrar bara dynamiken i skyddet för mänskliga rättigheter.

Jag har träffat flera personer som jobbar inom vapenindustrin, och det är ofta mycket duktigt folk med kunskap om materialteknik, styr- och reglersystem, avancerad databehandling och så vidare. De kan göra stor nytta för Sverige och vår ekonomiska säkerhet. I en engelsk utvärdering av vad som händer om man halverar vapenexporten visas att det faktiskt skapas fler jobb. Lönerna blir något lägre, men jobben blir fler. Det vore positivt för Sverige om vi hade jobb där dessa människor på riktigt sätts i säkerhetens tjänst genom att stoppa jordens klimatproblem.

Dessutom degenererar vapenexport ett samhälle generellt. Av jordens mutor är 40 procent kopplade till vapenexport. Ännu värre är det om exporten går till diktaturer.

Många här i riksdagen talar om vikten av bred enighet och stabilitet. Det är sant; det är så vi brukar se på det här. Men det håller inte om stabiliteten vilar på andra länders instabilitet så att en diktator eller förtryckare plötsligt kan få svenska vapen i händerna och minska stabiliteten och tryggheten för det landets befolkning.

Jag har hellre en smalare majoritet med de partier i riksdagen som faktiskt är för ett ordentligt förbud för export till diktaturer. Vi har en majoritet: Vänstern, Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Liberalerna och Kristdemokraterna. Vi har en majoritet – om vi skulle våga. Våra medlemmar har sagt så.

Allt är inte uppe för bedömning. Man kan inte alltid göra en bedömning mellan två sidor. Det finns vissa absoluta mänskliga värden som inte kan kränkas. Jag tycker att vi ska skriva in det i lagtexten. Därför yrkar jag bifall till min motion.

Nu ska regeringen tolka reglerna. Då kan vi omedelbart sluta ta med oss vapenindustrin på exportfrämjande resor till länder med allvarliga brister i det demokratiska systemet. Vi kan sluta främja vapensamarbete med sådana länder och avstå från att acceptera nya tillstånd till sådana länder. Med den nya lagen kan vi göra en tolkning som fungerar. Om ISP godkänner affärer till dessa länder kan regeringen markera: Nej, vi tar allvarligare

än ni på den nya lagtextens krav – de är ett hinder för vapenexport i de fallen.

Anf. 28 ANNIKA LILLEMETS (MP):

Herr talman! Det är inte bara omoraliskt utan också dålig säkerhetspolitik att beväpna våldsverkare och förtryckare. Utöver de moraliska aspekter som flera redan talat utförligt om skulle jag vilja ta upp ett kanske inte lika uppenbart men nog så viktigt problem med vapenexporten.

Man kan utan att överdriva säga att kriget är överfinansierat och freden underfinansierad och att industrin i dödens tjänst är överdimensionerad, medan industrin i livets tjänst är underdimensionerad. Det är mycket tid, yrkesskicklighet och kreativitet samt givetvis en massa pengar och råvaror som slösas bort och binds upp på att ständigt producera nya dödsbringande vapen. De här resurserna och människorna behöver frigöras.

Det finns redan alldeles för mycket vapen i världen. De behöver bli färre, inte fler. Det behövs nedrustning i stället för upprustning, både av kärnvapen och av konventionella vapen. Det är vägen framåt. I det läget är det både omoraliskt och säkerhetspolitiskt kontraproduktivt att slösa enorma resurser på nya dyra vapen, produkter vars bästa användning är – ingen alls.

Verklig hållbar säkerhet för människor bygger vi alltså inte med mer vapen utan med helt andra medel. Vilka är de stora hoten mot människors säkerhet, utöver de rent militära? Det är klimatförändringar, vattenbrist, otillräcklig livsmedelsförsörjning, ekonomisk ojämlikhet och fattigdom, för att ta några av de värsta. De militära hoten behöver i högre grad förebyggas och hanteras med diplomati. Förtroendeskapande åtgärder och bättre förhållanden för människor minskar risken för konflikter.

Solpaneler i stället för minor, vattenrening i stället för gevär, tåg i stället för stridsflygplan, skolböcker i stället för bomber, lärare och sjuksköterskor i stället för soldater och vapensmeder – det är god säkerhetspolitik.

Herr talman! Innebär då en ansvarsfull vapenexport att ingenjörer och verkstadsarbetare i Sverige blir sysslolösa? Några har varit inne på det. Eller är det möjligt att ställa om krigsindustrin så att den arbetar i livets tjänst i stället för dödens? Ja, det är det. Låt mig ge några intressanta historiska exempel!

Efter det japanska angreppet på den amerikanska flottbasen Pearl Harbor 1941 ställde USA blixtnabbt om hela samhället, framför allt sin industri. På bara några månader byggde man enorma mängder stridsflygplan och vapen av alla slag för att kunna ge sig in i andra världskriget. Nu behöver vi göra precis tvärtom och genomföra en massiv och snabb omställning från militär till civil produktion. Behoven är ju enorma. Här kan Sverige gå före och visa vägen. Men då behövs förstås en tydlig lag som otvetydigt hindrar export av krigsmateriel till länder som inte ska beväpnas. Så skulle vi kunna ha en mycket mindre vapenindustri.

Herr talman! The Lucas Plan är ett annat viktigt exempel som visar på vad som är möjligt om bara viljan finns. Lucas Aerospace var ett brittiskt företag som tillverkade en massa olika produkter. Ungefär hälften av produktionen var militär. Detta var vid mitten av 70-talet. Plötsligt stod tusentals i personalen inför hotet att mista sina jobb när beställningarna gick ned. Då gick en grupp anställda på företaget, både tjänstemän och arbetare, samman och arbetade fram en detaljerad plan för hur företaget skulle

Prot. 2017/18:76

28 februari

-----

*Skärpt exportkontroll
av krigsmateriel*

kunna producera – som man uttryckte det – socialt användbara produkter i stället för militära produkter. Arbetet tog över ett år och resulterade i över 1 000 sidor med förslag. Det handlade om att ta fram nya produkter inom till exempel förnybar energi, men också om att öka produktionen av sådant som Lucas redan tillverkade, såsom dialysmaskiner. Som en av de ledande i den här gruppen sa: Det är inte anständigt och rimligt att människor dör i väntan på dialys när vi skulle kunna producera fler dialysapparater. Detta är också relevant nu här i Sverige, tycker jag.

Totalt sett tog man fram ca 150 nya produkter. Många var i den absoluta tekniska framkanten. Det handlade till exempel om fordonsbatterier, vindkraft, solceller och medicinteknik. Hade ledningen för Lucas – och den brittiska regeringen, som var en stor beställare – valt att lyssna på de anställda hade de blivit pionjärer inom en massa framtidsområden, såsom miljöteknik, och haft goda chanser att blomstra. Men det gjorde man tyvärr inte den här gången, och det gick inte heller så bra för företaget.

Omställningsplanen fick ändå stor uppmärksamhet, och vi har all anledning att inspireras av den nu igen. Tänk tanken vilken kreativitet som skulle kunna släppas loss om de som arbetar i svensk vapenindustri i stället fick i uppdrag att ta fram socialt användbara produkter i stor skala, eller för den delen om de tog saken i egna händer, som deras kollegor på Lucas Aerospace! Kanske är det någon av dem som lyssnar på den här debatten.

Herr talman! Låt mig nämna ett intressant räkneexempel från Lester R. Brown, grundare av Worldwatch Institute och Earth Policy Institute och den som myntade begreppet ”hållbar utveckling” på 80-talet. Han gjorde 2008 uppskattningen att ca 13 procent av världens militärutgifter skulle räcka till att kraftfullt hantera mänsklighetens grundläggande ödesfrågor. Han listar sociala mål som utbildning åt alla, mödra- och barnavårdsinsatser i de fattigaste länderna och grundläggande hälsovård för alla. Han tar också upp återställande av jorden, exempelvis skydd av matjord, återställande av fiskbestånd och betesmarker i den mån det är möjligt och insatser mot klimatförändringarna, för att nämna några saker. Det vore god säkerhetspolitik. För all del har siffrorna säkert ändrats på tio år sedan Lester R. Brown räknade, men grundprincipen är densamma. Vi i Sverige kan förvisso inte ändra hela världen, men vi har ansvar för att göra vår del.

Riksdagen representerar medborgarna, inte bara dem som har intressen i vapenindustrin. Vi har också ett ansvar för människor i andra länder. Ibland blir hyckleriet för absurt. Varför ska ministrar främja försäljning av stridsflygplanet Gripen till ett land som Botswana, som enligt uppgift inte uppenbart hotas militärt men där många är fattiga och där behoven är stora av att bygga välfärd och infrastruktur? Det är ett land vars politiska opposition och andra vädjar till oss att inte försöka sälja stridsflygplan till de styrande. Det är bara ett exempel. Tänk om vi i stället kunde skicka ministrar som främjar försäljning till Botswana av energiteknik, vattenrening och liknande! Det vore något!

Finns det kryphål i lagstiftningen kommer de att utnyttjas. Vapenexporten är inget undantag. Krigsindustrin är ett mäktigt särintresse. Det finns stora pengar i vapenhandeln, som flera har påpekat här i dag. Oavsett om det är myndigheter eller en regering som gett tillstånd till export till någon som inte borde ha vapnen är det lika illa för dem som vapnen riktas mot. Därför räcker det inte att lita på välvilliga politiska bedömningar när det handlar om frågor om liv och död. Kryphålen i lagstiftningen måste

täppas till. Omfattande och allvarliga kränkningar och bristande demokrati ska vara ovillkorliga hinder för export av krigsmateriel. Därför yrkar jag bifall till motion 2017/18:3923 av Carl Schlyter och mig med flera.

Sverige är som sagt en stor vapenexportör. Därmed har vi ett tungt ansvar att ställa om industrin till export av produkter som i stället gör världen säkrare på riktigt. Vi svenska riksdagsledamöter har ansvar och makt att rösta för att Sverige äntligen ska sluta exportera vapen till diktatorer och förtryckare. Ta ert ansvar i dag och rösta för ett förbud!
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

§ 9 Vissa förslag om personlig assistans

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU17
Vissa förslag om personlig assistans (prop. 2017/18:78)
föredrogs.

Anf. 29 ANN-BRITT ÅSEBOL (M):

Fru talman, åhörare och speciellt mitt barnbarn Noah, som sitter uppe på läktaren i dag och är med här på sportlovet för att lära om demokratin i Sveriges riksdag! Vi ska nu debattera socialutskottets betänkande 17, som rör vissa förslag om personlig assistans.

Under det senaste året har vi kunnat ta del av medierapporter om utebliven assistans, och det är många med mig som dagligen får ett antal mejl och sms om dessa frågor. Jag blir djupt berörd av alla berättelser och samtal med människor som har behov av personlig assistans och som kämpar och sliter varje dag. De vill inget hellre än att leva så självständiga liv som möjligt. Deras anhöriga vill inget hellre än att deras döttrar och söner, mammor och pappor, ska kunna få leva sina liv i trygghet och värdighet. Moderaternas linje är tydlig.

För det första: Syftet med LSS och personlig assistans är att människor ska kunna leva självständiga liv – och det värnar vi. Assistansreformen är en djupt sympatisk och central frihetsreform. Vi är stolta över att vi var med i den borgerliga regeringen 1991–1994 som tillsammans genomförde det. Den nu ändrade rättspraxisen har emellertid skapat oro bland människor med funktionshinder och deras anhöriga. Det är en oro som vi varmt förstår.

För det andra: Några av de senaste årens domar i Högsta förvaltningsdomstolen har skapat oro bland personer i behov av personlig assistans och deras anhöriga. Regeringens aktuella förslag innebär mindre justeringar i ett system som präglas av ett fortsatt delat huvudmannaskap. Detta system behöver vi se över i dess helhet.

För det tredje: Det är viktigt att de frysta tvåårsomprövningarna utgör en tillfällig åtgärd och ett undantag i lagstiftningshänseende. Det måste finnas fungerande system för att säkerställa att rätt ersättning går till rätt individ. Försäkringskassan framhåller i sitt remissvar att lagändringen får en negativ effekt på denna möjlighet, vilket är allvarligt.

Prot. 2017/18:76
28 februari

-----
*Skärpt exportkontroll
av krigsmateriel*

*Vissa förslag om
personlig assistans*

För det fjärde: Fusk, bedrägerier och missbruk av förmåner undergräver systemet. Det drabbar främst dem som har störst behov av stödet. Där för krävs en utökad och mer systematisk tillsyn samt uppföljning av tillämpning och effekter av den samlade assistanslagstiftningen.

Regeringen bör även mot bakgrund av de nu föreslagna åtgärderna vidta särskilda åtgärder för att stävja felaktiga utbetalningar till följd av lagändringarna. Tillämpningen av de föreslagna reglerna bör följas noggrant, och det behövs ökad tillsyn och uppföljning.

För det femte: Det är helt avgörande att fler människor kommer i arbete och att fler företag startas och växer sig starka för att ge långsiktiga och hållbara förutsättningar för en trygg och väl fungerande personlig assistans och all annan välfärd i Sverige. Fler i arbete och fler starka företag stärker möjligheterna att LSS och personlig assistans kan säkerställas långsiktigt.

För det sjätte: Samtidigt arbetar LSS-utredningen vidare i syfte att bland annat skapa en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling och för att insatserna inom LSS ska bli mer ändamålsenliga. Vi moderater anser att det är viktigt med ett helhetsgrepp och ett långsiktigt ansvarstagande och att det är bra att frågan utreds grundligt.

För det sjunde: Allt fusk med bidrag och skatter är djupt problematiskt. Det är något vi satsar resurser på att bekämpa. Såväl inom LSS som i andra välfärdssystem behövs skarpare uppföljning och tillsyn. Det avsätter vi resurser till i vår budget. Allt oupptäckt fusk är förlorade skattekronor. Det är resurser som i stället kunde ha använts till att utveckla välfärden för alla med behov av assistans, vård och omsorg.

Det är direkt stötande att mindre nogräknade personer skor sig på andras legitima behov av stöd och hjälp. Så kan det inte få fortsätta. Resurserna ska gå till dem som har rätt till samhällets gemensamma stöd. De som har personlig assistans ska få den hjälp de behöver och har rätt till. Ingenting annat duger. Samtidigt ska stöden vara långsiktiga och hållbara. Ett ekonomiskt balanserat ansvarstagande är nödvändigt.

Slutligen: Det är helt centralt att sträva efter långsiktighet och hållbarhet gällande assistansreformen. Kring frågor och avgöranden som rör LSS och personlig assistans krävs gemensamma lösningar, helhetssyn och balanserade avvägningar som syftar till långsiktighet, överblickbarhet och hållbarhet för den enskilde i behov av personlig assistans. Detta gäller även för att kunna ge ökad trygghet och förutsebarhet för alla anhöriga, alla utförare av assistans och de ansvariga huvudmännen stat och kommun.

Fru talman! Låt oss gemensamt se till att säkerställa långsiktighet, ansvarstagande och hållbarhet för dem som verkligen behöver det som mest – människor med behov och rätt till personlig assistans. Jag yrkar bifall till Moderaternas reservation nr 5.

(Applåder)

Anf. 30 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD):

Fru talman! Jag ska fatta mig förhållandevis kort trots att det finns väldigt mycket att säga när det gäller assistans och LSS.

Jag skulle kunna prata om hur fel jag tycker det är med regeringens nedmontering av LSS. Jag skulle också kunna prata om de domar som fallit och påverkat så många människor negativt. Jag skulle också kunna välja att prata om det material som läckt från LSS-utredningen och hur jag

tycker att det är uppseendeväckande förslag som innehåller en kraftigt reducerad assistans.

Ja, det finns mycket jag skulle kunna prata om. Men jag väljer i dag att hålla mig till dagens ämne och de förslag vi har på bordet. Det handlar det om ändringar i socialförsäkringsbalken och LSS. Trots den debatt som pågår just nu måste jag ändå säga att detta är ett steg i rätt riktning.

Det är positivt att regeringen nu skyndsamt väljer att se över dessa lagar. Det handlar framför allt om att tvåårsomprövningen tillfälligt fryses eller tas bort och också om att personlig assistans ska kunna beviljas för väntetid och beredskap. Det är viktiga förändringar som påverkar många människor och som det finns en enighet om att genomföra.

När det gäller just tvåårsomprövningarna har jag länge debatterat och motionerat för en förändring. Mina främsta argument för det har varit att man gör omprövningarna för att behov kan förändras. Mitt argument har varit att det inte alltid är så. Det finns personer vilkas tillstånd tyvärr inte förändras. För dessa personer bör man se över systemet, och det ska kunna göras ett undantag för dem.

Som sagt: Nu stoppas förvisso dessa omprövningar, men jag menar att man långsiktigt måste se över systemet, hur det kan förändras och hur det kan förenklas. Därför bör regeringen ge ett tilläggsdirektiv till LSS-utredningen om just detta.

Fru talman! Trots att vi väljer att ställa oss bakom de förslag som regeringen nu har presenterat är jag till viss del både besviken och förvånad över att man i detta skede har valt att inte göra någon förändring gällande assistans och egenvård. Efter dom i Högsta förvaltningsdomstolen har praxis blivit att Försäkringskassan inte längre behöver betala ut assistansbidrag till barn med behov av avancerad vård i hemmet, till exempel barn som har andningssvårigheter eller som behöver hjälp med sondmatning. Jag tycker inte att det är rimligt att näringsintag och andning inte ska anses som grundläggande behov. Därför yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 4.

Båda de förslag som jag har pratat om – det gäller tvåårsomprövning och egenvård – skulle ha kunnat bifallas om vi hade haft en enad allians, men tyvärr har Moderaterna i detta skede valt att inte ställa sig bakom dessa förslag. Därför finns det inte heller någon majoritet för detta. Men skam den som ger sig. Jag och Sverigedemokraterna kommer att fortsätta att kämpa för dessa frågor. Vi kommer såklart med intresse att följa vad regeringen gör framöver, inte minst utifrån LSS-utredningen och det arbetsmaterial som har läckt ut när det gäller egenvård.

Vi har denna debatt i dag därför att vi tillsammans vill förbättra för personer med personlig assistans. Den viljan kommer jag att behålla oavsett om det gäller personer under 12 år eller personer över 80 år.

När det gäller det material som har läckt från utredningen kan jag säga att det inte finns mycket där som jag i dagsläget kan ställa mig bakom. Jag hoppas att regeringen lägger den där den hör hemma; i dagsläget anser jag att det är i papperskorgen.

Anf. 31 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Jag måste inleda med att säga att jag tycker att det är tragiskt att vi gång på gång måste ha dessa debatter i Sveriges riksdag kring assistansersättningen och LSS – beroende på att alla dessa debatter har

varit föranledda av försämringar och av våra försök att stoppa de försämringarna.

Detta är en av de mest fantastiska välfärdsreformer vi har. Den sjösattes av en alliansregering under tidigt 90-tal, och den har möjliggjort för människor med svåra funktionsnedsättningar att få ett dragligt liv.

Sedan några år tillbaka ser vi hur denna fantastiska reform gradvis monteras ned. Det är inte en slump att det händer. Man försöker från både Miljöpartiet och Socialdemokraterna att skylla på att det handlar om myndigheter som gör fel eller om domstolar som har gjort fel, men det är inte sant. Orsaken till att det i dag är 1 200 färre som har personlig assistans än det var 2014 är en medveten politik från regeringens sida. År 2015 pekade finansminister Magdalena Andersson ut just den statliga assistansen som ett område där man skulle genomföra besparingar. Det har sedan skett försämringar på fyra olika områden.

Det första handlar om ett regleringsbrev till Försäkringskassan, där Försäkringskassan får order från den miljöpartistiska och socialdemokratiska regeringen om att ha en restriktiv tillämpning.

Det andra handlar om ett utredningsdirektiv. Man har tillsatt en statlig utredning med det tydliga syftet att göra besparingar inom den statliga assistansersättningen.

Det tredje handlar om ett antal domar från Högsta förvaltningsdomstolen som har gått i negativ riktning. En domstol i Sverige kan fatta ett beslut som vi politiker eller regeringen upplever så här: Så hade vi inte tänkt oss att lagen skulle tillämpas. Det en ansvarsfull regering ska göra i det läget är att omedelbart starta ett lagstiftningsarbete för att korrigera lagstiftningen så att myndigheter och domstolar fortsättningsvis dömer på det sätt som vi politiker har avsett. Det har denna regering valt att inte göra.

Det fjärde är att man har startat ett veritabelt korståg mot privata vårdgivare. Vi vet att det i dag är mer än 60 procent av de assistansberättigade som har valt privata utförare. Dessa utmålar nu regeringen, med stöd av Vänsterpartiet, som stora bovar i sammanhanget – om man bedriver en verksamhet som går med vinst beror det nog på att man egentligen stjälar pengar av skattebetalarna.

Denna utveckling har varit tydlig från regeringens sida. Resultatet kan vi se i statistiken från Försäkringskassan: Det är 1 200 färre som i dag har statlig assistans. Då blir det ett hån, tycker jag, att läsa, som jag gjorde häromdagen, det som skrivits från det socialdemokratiska propagandaskineriet på Sveavägen 68. Man skrev så här: När du som individ är som svagast ska vår gemenskap vara som starkast.

Det är ironi, fru talman, med tanke på alla dessa människor som nu har fått sina liv förstörda beroende på att de har blivit av med den statliga assistansen. De har hamnat i den djupaste kris. Vi får till och med rapporter om att det har förekommit självmord i samband med att man har fått assistansen indragen.

Det vi ska göra i dag är att ta ställning till en korrigering. Precis som tidigare talare har sagt försöker regeringen nu på något vis att föra undan denna diskussion i avvaktan på valet i höst. Det man gör handlar om den dom som kom i somras från Högsta förvaltningsdomstolen om att väntetiden, när man som assistansberättigad inte behöver sin assistans, inte ska räknas. Det skulle ha fått förödande konsekvenser. Beräkningen är att mer

än 6 000 skulle ha fått sin assistans rejält neddragen. Regeringen väljer nu att lägga fram ett lagförslag som korrigerar i fråga om den domen.

Från Centerpartiets sida välkomnar jag det – det är bra att regeringen gör detta. Men då inställer sig frågan om en tidigare dom om egenvård, som har fått ännu svårare konsekvenser. Den ledde till att jag fick ett samtal från en pappa till en 29-årig kille i Gävle. Killen är respiratorberoende och har nu fått ett brev från Försäkringskassan där man meddelar: Nu ska vi dra in din assistans beroende på att det inte räknas som ett grundläggande behov att andas via respirator.

Då har jag förstås en fråga till Miljöpartiet och Socialdemokraterna. Ni valde att göra en korrigerings utifrån domen i somras. Varför i herrans namn tog ni inte tag i den andra, än mer orimliga, domen från Högsta förvaltningsdomstolen? Ni har nu visat att det går att göra en korrigerings utifrån en dom. Varför då inte lösa hela problemet i stället för att försätta dessa människor i stor oro och stora bekymmer? Det är bra att vi i riksdagen korrigerar åtminstone utifrån en av domarna. Därför kommer vi från Centerpartiet självklart att rösta ja till detta, men vi kommer också att yrka på ett tillkännagivande om att regeringen snarast måste återkomma med korrigeringar så att det som alla människor tycker är rimligt, nämligen att andas och att äta, ska anses som grundläggande behov.

Det andra som vi här kommer att besluta om är de så kallade tvåårsomprövningarna. Det man nu gör från regeringens sida är att man stoppar tvåårsomprövningarna så att inga negativa beslut ska kunna fattas från och med nu fram till valet. Men sedan öppnar man för att det bara är att gå tillbaka till hur det tidigare har varit.

Det är bra att man gör ett halvstopp här, men man borde ha gått hela vägen och tittat över de orimliga tvåårsomprövningarna. Jag kommer aldrig att glömma när jag mötte ett äldre föräldrapar. De hade en son som var drygt 30 år och som var född med ett svårt missbildningssyndrom. Han klarade i princip inte någonting själv. De arma föräldrarna skulle en gång vartannat år träffa en tjänsteman från Försäkringskassan och bland annat svara på frågan: Har ni fått något barnbarn? Tänk vilket hån för dessa föräldrar! En gång vartannat år visste de att de skulle vara tvungna att svara på frågan: Har ni fått något barnbarn? Så orimlig är tvåårsomprövningen vissa gånger. Det är därför vi från Centerpartiet, Liberalerna och KD har ett yrkande om att man måste se över det. Detta är ett helt orimligt sätt att arbeta.

Återigen: Det känns tragiskt att vi gång på gång ska ha dessa debatter i riksdagen för att korrigera utifrån en fantastisk välfärdsreform som nu till viss del håller på att rasa samman. Den rasar samman beroende på både aktiva och passiva beslut från regeringens sida.

De två korrigeringar som nu görs är positiva. Vi kommer att yrka bifall till dem. Men man borde ha gjort om och gjort rätt redan från början. Därför yrkar jag också bifall till reservation 1 och reservation 4.

(Applåder)

Anf. 32 MAJ KARLSSON (V):

Fru talman! Den konflikt som nu utspelar sig om den personliga assistansen är inte en konflikt om en insats vilken som helst. Det är en konflikt

som handlar om dina och mina medborgerliga rättigheter, en konflikt grundad i vilken människosyn vi har och om rätten att leva som fria individer – att ingen ska kunna ta ifrån oss makten att styra över våra egna liv.

För mig och för mitt parti är välfärdssamhället en fantastisk konstruktion som bygger på insikten om att vi alla ska ha samma grundläggande rättigheter och skyldigheter och att vi ska bidra till vårt samhälle efter vars och ens förmåga för att kunna stå upp för varandra efter behov. I solidaritet med varandra ska vi hjälpas åt att säkerställa att var och en av oss ska få våra grundläggande rättigheter tillgodosedda.

Det är ett system som inte bara garanterar mig och dem som jag har runt om mig att det finns ett skyddsnät när så behövs, utan det är ett system som gör oss till likvärdiga. Samhällen som tillförsäkrar sina medborgare deras rättigheter är samhällen som gör att vi ser varandras lika värde. Det är just därför som det vi ser hända med den personliga assistansen river upp något i själva hjärtat för oss. Det som händer när assistansen slås sönder är att dessa grundläggande rättigheter men också värdet tas ifrån oss.

Fru talman! Makten att bestämma över sitt liv är inte en liten fråga som berör några få. Det är en fråga som berör var och en av oss i det här landet. Men de flesta av oss har aldrig behövt fundera över det. De flesta av oss aldrig har behövt leva våra liv på en institution, har aldrig haft känslan att inte kunna gå upp ur sängen när man vill eller utträta sina behov när man behöver. De flesta av oss har aldrig upplevt hur det känns att inte kunna komma ut när solen skiner eller hur det känns att vara helt och hållet utlämnad till någon annan utan att kunna ställa något som helst krav – helt fråntagen möjligheten att leva som en fri människa.

Före 1994 var detta den bistra verkligheten för tusentals människor i det här landet. Det var innan Sverige beslutade sig för att införa en av vår tids största frihetsreformer, LSS, som vi debatterar här i dag. Vi låste in människor för att vi hade bestämt att deras funktionalitet inte var tillräcklig för att de skulle ha rätten att bestämma över sig själva. Vi hade bestämt att deras kapacitet inte dög något annat till än att förpassas bakom lås och bom.

Det är med en mycket bitter eftersmak, fru talman, som jag tänker på att det här var en verklighet under min livstid och en del av vår moderna men mycket mörka historia som skapats av politisk vilja.

Införandet av LSS och den personliga assistansen är därför en frihetsreform verkligen värd namnet, en reform som gav tillbaka människor deras värde, en reform som för dem som föddes efter införandet gjorde det självklart att kunna leva som alla andra. Det är en lag som garanterar dig och mig att oavsett vår funktionalitet ska vår rätt att leva och bestämma över våra liv vara en självklarhet – ett fundament som i en demokrati aldrig borde bli ifrågasatt. Men nu är den det. I dag är LSS-reformen satt under mycket stort hot, ett hot skapat av politiskt hantverk.

Tänk dig att en dag kan din möjlighet att gå till ditt arbete, vara med din familj eller gå ut med dina vänner vara prissatt. En dag kan varje toalettbesök som jag gör och varje dusch och alla mina måltider äga rum till ljudet av ett tidtagarur och med en liten notering i hörnet om att jag kanske är en kriminell.

En dag kan du vara en av de 80 procent som inte får rätt till assistans. I den värsta av alla världar kan den framtida debatten i denna kammare komma att handla om huruvida ditt barnbarn ska ha rätt att leka och ha

fritidsintressen eller att bara sitta och skrota för sig själv eller om min mammas rätt att bestämma över sitt liv ska ha en åldersgräns.

Inte en enda av oss är oberörd av det som sker med assistansen. Men det hot som nu vilar över LSS är inget som skett av en slump. Bakom den fruktansvärda utveckling vi just nu bevittnar står politisk handling eller avsaknad av politisk handling. Med skuggridåer och trolleritrick har två regeringar efter varandra gjort våra rättigheter till en fråga om pengar – en fråga om vad vissa i vårt samhälle får kosta. Men nu, med Socialdemokraterna i spetsen, är reformen på allvar hotad.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet värnar inte LSS. Vi slåss för den i solidaritet med alla dem som drabbas i dag och med vetskap om att det är en reform som är för oss alla. Därför räcker det inte för oss med den lagändring som regeringen föreslår här i dag, för även om man nu inte sätter sista spiken i kistan kvarstår exakt den situation som vi har sett eskalera under regeringens tid vid makten. Lagen måste justeras efter alla de domar som fallit. Annars kvarstår hotet mot LSS, och då är det regeringen som bär ansvaret.

Vi ställer oss självklart bakom utskottets förslag men yrkar också bifall till reservation 3.

Anf. 33 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! I propositionen som vi debatterar i dag föreslår regeringen dels en lagändring för att assistans även ska kunna beviljas för väntetid och beredskap, dels ett tillfälligt stopp för de så kallade tvåårsomprövningarna. Vi liberaler accepterar dessa två förslag som en tillfällig lösning i det nu uppkomna katastrofala läget. Men det tar inte bort den otroliga press, oro och ångest som alla dessa personer som är assistansberättigade tvingas leva med i väntan på besked.

Vi liberaler står naturligtvis upp för varje person som räddas från att bli av med sin assistans, de som räddas till sitt liv och till sin relativa frihet. Därför stöder vi dagens förslag. Men samtliga domar behöver tas om hand och motverkas, och vi menar att tvåårsomprövningen i sin nuvarande form behöver tas bort permanent.

Fru talman! Det som vi beslutar om i dag är långt ifrån tillräckligt. Det innebär ingen förbättring över huvud taget för de 1 200 eller 1 400 personer – vi får lite olika rapporter – som har förlorat sin assistans sedan 2015 och för de rekordmånga som fått nej på sin nyansökan. I dag får bara en av tio ja. Resten, nio av tio, får nej.

Som flera av remissinstanserna påpekar innebär den nya regeln som vi inför i dag att personer som i dag har assistans kommer att behandlas mer förmånligt än personer som har förlorat den eller som ansöker för första gången. Detta, fru talman, är en särbehandling som är fullständigt oacceptabel.

Fru talman! Personlig assistans är en stor frihetsreform, som samtliga föregående talare har sagt. Den ger en möjlighet att leva som andra. LSS betyder ju faktiskt Leva som Svensson, för det är vad det handlar om. Men den har steg för steg urholkats. Regeringen har sedan 2015 beställt nedskärningar av den personliga assistansen, och Försäkringskassan har levererat och skurit ned. Det är inte enbart enskilda assistansberättigade som känner av detta in på bara skinnet varje dag. Landets kommuner känner också av det varje dag när deras ansvar ökar alltmer. En ny genomgång

som gjorts av Socialstyrelsen visar att bara mellan 2015 och 2016 var glappet 1 miljard kronor. Det planeras gruppboenden och barnboenden i en takt som vi inte sett sedan ädel- och psykiädelreformernas tid. Det pågår en institutionalisering av människor i dag. Detta är otillständigt och fullständigt oacceptabelt.

Fru talman! Från regeringens sida hävdas att förklaringen till de kraftiga nedskärningarna är ändrad rättspraxis i domstolarna och därmed hos Försäkringskassan. Det har fått till följd att personer som under flera år, kanske mer eller mindre hela sina liv, har ansetts vara assistansberättigade plötsligt inte är det och har fått assistansen indragen helt och hållet eller delvis. Det finns dock kraftiga skäl att motsätta sig och ifrågasätta denna beskrivning.

För det första, fru talman, har den ändrade rättspraxisen inte uppstått i ett vakuum, inte av sig själv. De prejudicerande domarna har tillkommit när myndigheter, det vill säga politiskt styrda organisationer, valt att driva en hårdare tolkning av reglerna till Högsta förvaltningsdomstolen. Det är inte enskilda personer och inte domstolarna själva som har gjort det.

För det andra har inte heller Försäkringskassans tolkning av rättspraxis uppstått i ett vakuum. Det tydligaste exemplet är den så kallade egenvårdsdomen från 2012, som flera talare har tagit upp. Den började tillämpas av Försäkringskassan 2016 – inte 2013, inte 2014, inte 2015, utan 2016 – efter det att regeringen i regleringsbrevet skrev: ”Försäkringskassan ska bidra till att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen.” Det avviker markant från vad som normalt förekommer i ett regleringsbrev. Därför har jag också begärt att konstitutionsutskottet ska granska om detta är i enlighet med regeringsformen.

För det tredje, fru talman, hävdar regeringen att den pågående LSS-utredningen ska föreslå en moderniserad lagstiftning med helhetssyn. Men med de direktiv som utredningen nu har att följa är det inte möjligt. Det går inte. Det står uttryckligen i direktiven att alla förslag som kommer att läggas fram måste vara billigare än i dag, och alla eventuella förändringsförslag inom de olika andra LSS-insatserna, förutom den personliga assistansen, ska bekostas av besparingar inom den personliga assistansen. Dessutom kan besparingar behöva ske av statsfinansiella skäl. Man kan behöva skära mer. I dagarna gödslas mycket vallöftespengar ut, så man kan undra vem som ska betala.

Nu har ju, som många här i salen vet, delar av utkast till utredningen kommit ut till allmän kännedom. De visar på att regeringen har beställt nedskärningar i LSS-utredningen, och utredaren har tagit direktiven på mycket stort allvar. Siktet är inställt på nedskärningar för de allra mest utsatta, på barn med omfattande funktionsnedsättningar och på årsrika som ska få vård i stället för att leva så självständigt som möjligt. Det är naturligtvis helt oacceptabelt. För personer med omfattande neuropsykiatriska problem – autism och autismspektrumdiagnoser med flera – kommer sannolikt den personliga assistansen att tas bort helt och hållet för att det i stället ska hänvisas till rena vårdinsatser.

Fru talman! I Facebookinlägg försöker ansvarigt statsråd, Åsa Regné, döda kritiken, och i en intervju försöker också statsminister Stefan Löfven dämpa den hårda kritiken mot regeringens hantering av människor: ”En socialdemokratiskt ledd regering kommer aldrig att besluta om att vi ska försämra möjligheterna. Vi har inte förändrat lagen överhuvudtaget, vi ska

se till att människor som behöver det ska kunna leva ett fritt och oberoende liv, det är en rättighetslagstiftning.”

Det statsministern säger i intervjun är inte trovärdigt. Det är ett hån mot dem som drabbas varje dag, och det är att bortse från sina egna utredningsdirektiv. Jag måste verkligen få ställa frågan till regeringsföreträdarna: Har inte de två ledande ansvariga statsråden läst sina egna direktiv? Det regeringen har beställt får nu regeringen levererat. Utredningen kan inte, och får inte, komma med förslag på något annat än kraftfulla besparingar. Om det inte kommer tilläggsdirektiv som öppnar för utveckling av LSS kommer Åsa Regnér och Stefan Löfven att få stå till svars för mycket.

Fru talman! Liberalernas krav är solklara. Nedmonteringen av den personliga assistansen måste få ett stopp nu. Regeringen måste ge tilläggsdirektiv till LSS-utredningen som anger hur lagen kan förtydligas, moderniseras och komma fler till del. Vi måste komma bort från dagens snäva tolkning. Nya direktiv måste helt och hållet ha fokus på goda levnadsvillkor, självständighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning, inte på minskade kostnader.

(Applåder)

Anf. 34 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Fru talman! Precis som flera har sagt debatterar vi i dag regeringens proposition där det föreslås ändringar i socialförsäkringsbalken och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade – LSS. Regeringen föreslår att tvåårsomprövningen av rätten till assistansersättning tas bort. Dock kommer möjligheten till omprövning att finnas kvar på grund av väsentligt ändrade förhållanden. Vidare föreslås också att rätten till personlig assistans ska kunna beviljas för beredskap, väntetid och när en aktivitet sker utanför hemmet.

Regeringens avsikt med det tillfälliga stoppet är att dämpa påverkan av den snabba praxisförändringen som nu sker på området.

Med dessa skarpa förslag har regeringen eliminerat en stor del av de konsekvenser som rättspraxisen har fått för enskilda assistansberättigade. Regeringen har agerat snabbt och visar att vi med kraft värnar och skyddar frihetsreformen LSS.

Flera prejudicerande domar från Högsta förvaltningsdomstolen har medfört stora förändringar i tolkningar av grundläggande behov. Flera talare har sagt att detta har medfört att många assistansberättigade har fått minskad hjälp eller minskat stöd från framför allt den statliga assistansersättningen. Dock skulle domen som kom i somras ha medfört allvarliga konsekvenser i form av att all tid mellan hjälpinsatser skulle ha begränsats kraftigt – om inte regeringen hade agerat. Försäkringskassan var snabbt ute och klagade att deras rättsliga tolkning av domen skulle medföra en snabbt förändrad och oförutsägbar situation för nästan hälften av de personer som har stöd i dag. Grunden för hela rättslagstiftningen om stöd och service skulle i stort sett upphöra, vilket är helt otänkbart för en rödgrön regering.

Fru talman! För oss är LSS en viktig frihetsreform som ger människor med funktionsvariationer möjligheter till full delaktighet i samhället och jämlika levnadsvillkor. Men att lagen är ihålig och ger utrymme för stora juridiska tolkningar är inte nytt. Redan 2009 fastslog Högsta förvaltningsdomstolen en annan tolkning av hur vissa kvalificerade insatser skulle

ligga som grund för grundläggande behov. Efter det har det kommit nya rättsliga tolkningar på löpande band som har förändrat lagen i stora avseenden. Därför kan jag med fog påstå att det är absolut nödvändigt med den nu pågående utredningen av LSS.

Samtidigt vill jag påminna den här församlingen och lyssnare om historien. Redan 2012 – observera 2012 – lade Inspektionen för socialförsäkringen fram en rapport, *Utfall av beslut om statlig assistansersättning*. I den rapporten konstateras att redan från 2008, alltså under alliansregeringens första mandatperiod, fattas ett ökat antal avslagsbeslut inom personlig assistans. I en motion från 2013/14, när Socialdemokraterna då var i opposition, kan man utläsa att riksdagen redan 2012 i ett tillkännagivande till regeringen gav regeringen i uppdrag att ta reda på hur många som hade drabbats och vad som hade hänt med dem som hade fått kraftigt minskad assistans. Men någon sådan redovisning har regeringen inte levererat.

Den förra alliansregeringens svar visar att den kritik som i dag framför allt liberaler, kristdemokrater och centerpartister framför faller tillbaka på dem själva. Om det är så att den nuvarande regeringen hade kunnat agera tidigare gäller det i ännu högre grad den förra regeringen. Det är samma oro och samma kritik som har diskuterats i minst tio år. Därför tycker jag, fru talman, att det är väldigt förvånande och tråkigt att höra sådana uttalanden som har gjorts i debatten i dag. Det vore klädsamt av vissa företrädare att ha lite självvranssakan i sin kritik.

Menar vi allvar med att intentionerna i LSS ska finnas kvar finns det väl alla möjligheter till en bred politisk uppgörelse, eftersom alla partier är måna om LSS och dess intentioner och att man ska bevara detta. Därför förutsätter jag att när rapporten presenteras i oktober månad, med den regering som då styr landet, är det inga problem att göra en bred överenskommelse och framför allt se till att de människor som är i behov av stöd och hjälp kommer att få det.

Vad har regeringen gjort hittills för att komma framåt, fru talman? Jo, man har tillsatt utredningen som jag har redovisat. Det är en bred, stor utredning. Tyvärr har tidigare utredningar – fyra fem stycken till antalet – hamnat i papperskorgen. Det visar att den här frågan har varit problematisk under många år.

Regeringen har också beställt ett flertal rapporter för att få fördjupade kunskaper om vilka effekter domarna får för enskilda som berörs av dem och även om hur framför allt kommuner och landsting berörs.

Som exempel kan nämnas Försäkringskassans rapport *Assistansersättning – Inflöde, utflöde och konsekvenser av förändrad rättspraxis*, som visar att förändringar i tillämpningen har fått betydande genomslag.

Även Socialstyrelsen har analyserat konsekvenser av domarna och visat att de har medfört begränsningar av möjligheterna att ge stöd vid genomförandet av egenvård via personlig assistans, framför allt med statliga medel.

Socialstyrelsen har tittat på hur kommunernas stöd ser ut och vilka insatser som ges till dem som har förlorat stöd eller fått minskat stöd. I kartläggningen framgår att de flesta kommuner erbjuder någon form av hjälp med genomförandet av egenvårdsinsatser. Dock ses skillnader mellan kommuner som kan påverka enskildas tillgång.

Regeringen har också tagit initiativ till att få fram fakta när det gäller reformens kostnadsutveckling och felaktiga utbetalningar. Av Socialdepartementets promemoria *Personlig assistans – Analys av en kvasimarknad och dess brottslighet* framgår att sedan 2013 har antalet privata aktörer inom området minskat. Marknaden domineras i dag av fyra stora aktörer. Den minskade uppräkningsen av schablonen de senaste åren har gjort att deras vinster har minskat. Man ser också att vinsterna i huvudsak beror på att de privata anordnarna har lägre lönekostnader, vilket man kan fundera en del på. Assistansmarknaden är i dag den mest privatiserade välfärdstjänsten i Sverige.

Även Inspektionen för vård och omsorg har fått i uppdrag att särskilt jobba med tillståndsprövning och tillsyn av assistansanordnare.

Avslutningsvis, fru talman: Det är bara den nuvarande regeringen som har vidtagit åtgärder som gör det möjligt att ändra och tydliggöra lagstiftningen så att intentionerna i LSS säkras.

Jag vill än en gång understryka att det inte finns någon hemlig agenda om att försäkra LSS. Mitt anförande visar tydligt att dagens situation beror på en process som startade redan tidigt under alliansregeringens tid utan att adekvata beslut togs.

Vår ambition är att se till att pengarna används rätt och effektivt. Det innebär att flickor och pojkar, kvinnor och män som är i behov av stöd och hjälp ska garanteras att få det. Det är behoven som styr, ingenting annat. (Applåder)

Anf. 35 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Mikael Dahlgvist säger att det inte finns någon dold agenda. Nej, den agendan är inte dold – den är fullständigt öppen för alla som har lyssnat på finansminister Magdalena Andersson, som säger att den statliga assistansen ska man spara på för alla människor med svåra funktionsnedsättningar som har fått sin assistans indragen och de 1 200 färre som i dag har rätt till personlig assistans.

Jag tror att det framför allt är de människorna som i dag inte känner igen Socialdemokraterna – Socialdemokraterna som alltid har talat om solidaritet och som till och med skriver på Facebook att det är när du som individ är som svagast som vår gemenskap ska vara som starkast. De 1 200 färre som har statlig assistans har i dag all anledning att fråga hur det kommer sig att regeringen har råd att subventionera elcyklar och fackföreningsavgifter men att den som är respiratorberoende i hemmet ska få sin statliga assistans indragen.

Den fråga, fru talman, som jag vill ställa till Mikael Dahlgvist handlar om den här avvägningen. Ni går nu in och korrigerar den senaste domen från Högsta förvaltningsdomstolen. Det är bra att ni gör det. Men varför korrigerar ni inte den andra domen, som har fått ännu mer orimliga effekter?

Hade ni lagt fram förslag om att korrigera även den domen så att äta och andas skulle räknas som grundläggande behov hade ni helt klart fått en majoritet här i riksdagen bakom sådana förslag. Det är ju först när regeringen lägger fram förslag som vi andra partier kan rösta för dem och det därmed kan bli lagändringar. Men ni gjorde, och det är det jag inte kan begripa, det medvetna valet att lägga fram ett förslag om att korrigera den senaste av domarna och bortse från den näst senaste – just utifrån att ni såg

möjligheten till besparingar på statlig assistans för att ha råd med andra saker, inklusive att subventionera elcyklar. Det är det jag funderar på. Hur tänkte ni egentligen?

Anf. 36 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Tack, Anders W Jonsson, för din fråga!

Vi börjar med varför vi inte har hanterat den andra domen som påverkar LSS. Det finns flera skäl. Ett huvudskäl är att det uppdraget redan finns i den pågående LSS-utredningen, och den särskilda utredaren var ytterst tydlig med att det ingår i hennes mandat att se över helheten.

Sedan vet du också mycket väl, Anders W Jonsson, hur lagstiftningen sett ut. Det här med respiratorvård eller sjukvårdande insatser var inte avsikten med LSS. Det var inte avsikten 1994 ens en gång. Problemet har, precis som jag redogjort för, bollats fram och tillbaka – även på din tid. Varför gjorde inte du någonting då, när ni satt i regeringen? Ni bara utredde, och sedan lade ni förslagen i papperskorgen.

Det vi försöker göra nu är att med hjälp av olika rapporter och en seriös utredning se hur vi får hela lagstiftningen att hänga ihop. Framför allt kommer vi att se till att alla som behöver hjälp och stöd kommer i fråga.

Nu är det jätteviktigt att de som har drabbats, vilket är förfärligt, får hjälp. De flesta har tack och lov fått hjälp från kommunerna eller landstingen, men nu är det viktigt att dessa tar hand om det hjälpbehov som finns. Sedan får den kommande utredningen presentera hur vi får lagstiftningen att hänga ihop och vem som ska göra vad. Det är ju en väsentlig skillnad mellan hur det var när lagen stiftades och hur det ser ut i dag.

(Applåder)

Anf. 37 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Återigen försöker Socialdemokraterna smita undan sitt ansvar.

Från 1994 och framåt har att äta och att andas betraktats som grundläggande behov. Det var först 2016, när finansminister Magdalena Andersson gav order till Försäkringskassan om att börja ha en striktare tillämpning av assistansbesluten, man började fatta beslut om att respirator – det vill säga att andas – inte är ett grundläggande behov. Det var då man började dra tillbaka de besluten eller avslå de besluten och hänvisa till att det här får någon annan lösa i landsting eller kommun. Det är det som försätter de här människorna i en fullständigt orimlig situation, och det har varit känt sedan 2016.

Varför har ni valt att inte korrigera den domen, Mikael Dahlqvist? Nu har ni ju visat att det går att korrigera en dom från sommaren 2017 som egentligen inte hann börja få så mycket utfall. Men ni väljer att bortse från den dom som har fått betydligt allvarigare konsekvenser. Det är där jag inte kan förstå hur ni socialdemokrater resonerar.

Ni som parti säger att ni vill stå upp för de svagaste och talar om solidaritet. Här handlade det om att leverera konkreta lagförslag som faktiskt redan den 1 april skulle ha kunnat förändra livet för de människor som är respiratorberoende så att de får vårdas och leva ett normalt liv i dag. Hur tänkte ni egentligen när ni inte fattade det beslutet?

Om ni i Regeringskansliet under hösten hade dragit igång detta hade vi i dag tillsammans haft en majoritet i riksdagen som hade kunnat ändra livet för dem som i dag är respiratorberoende och som i dag är utlämnade åt en förhoppning om att kommunen och landstinget kanske löser det. Det är ni som har ansvaret, och det var ni som valde det här avgörandet. Hur tänkte ni då? Var inte solidaritet längre den viktiga ledstjärnan för Socialdemokraterna?

Anf. 38 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Det är dags att påminna Anders W Jonsson om historien än en gång. Du kanske kan gå hem och sätta dig och läsa på lite grann, för det verkar som om du behöver det.

Redan 2009 fastslogs av Högsta förvaltningsdomstolen att vissa kvalificerade integritetsnära insatser inte kan räknas som grundläggande behov. Nu är jag ingen jurist, och det är väl tråkigt att det här blir en juridisk debatt, men vi måste ändå fatta vad det står. Det står tydligt i lagtexten att vissa grundläggande behov som är integritetsnära, personliga och kvalificerade räknas som grundläggande behov, men domstolen gjorde bedömningen att viss typ av födointag, andning och så vidare inte räknas. Detta kan vi ha många åsikter om, men det var känt redan 2009. Varför agerade inte ni under de år ni hade regeringsmakten? När det sedan blir socialdemokratiskt ledd regering förväntas vi helt plötsligt rätta till allt det som ni har sovit er igenom.

De människor som är mest utsatta och behöver stöd och hjälp känner vi stor oro och frustration för. Jag kan garantera dig, Anders, och Centern att vi kommer att se till att de får stöd och hjälp. Vi är ett parti som fortfarande garanterar detta och står fast vid det.

(Applåder)

Anf. 39 BENGT ELIASSON (L) replik:

Fru talman! Först ska jag rätta till ett förbiseende från mitt huvudanförande: Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 4.

Mikael Dahlgqvist, det var intressant att lyssna. Jag ställde i mitt huvudanförande en fråga till regeringsföreträdarna. Den handlade om direktiven till LSS-utredningen. När kommentarerna nu rullar fram och man lyssnar på Mikael Dahlgqvists anförande verkar det som om de antingen inte har läst eller inte förstått vad som faktiskt står i direktiven. För mig verkar detta vara helt uppenbart.

Jag är tacksam om Mikael Dahlgqvist skulle kunna förklara för mig var i direktiven utvecklingspotentialen står. Har utredningen möjlighet att komma med en utveckling eller ett förtydligande för att ge alla de människor som är berättigade till personlig assistans den möjlighet som Mikael Dahlgqvist nyss hänvisade till?

För mig framstår det som solklart att utredningen inte har den möjligheten. Man har bara möjlighet att lägga besparingsförslag. Läger man fram utvecklingsförslag inom andra områden, antingen det gäller de nio olika insatserna eller om man lägger till någon ny insats, vilket man förvisso har möjlighet till, är det personlig assistans som ska betala det. Det står uttryckligen i direktiven.

Jag är väldigt tacksam om jag skulle kunna få ett förtydligande.

Anf. 40 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Tack, Bengt Eliasson, för din fråga! Jag skulle kunna börja retoriskt och ställa en motfråga direkt till dig, Bengt Eliasson. Den skulle lyda så här: Var i direktiven står det att de som har behov av stöd och hjälp inte ska få det? Lika absurt är ditt påstående om att vi har snävat in direktiven för att inte ge hjälp och stöd till dem som behöver.

Sedan är det väl inte konstigt utan snarare något som visar att regeringen tar ansvar för ekonomin och har ordning på finanserna att man har direktiv om ekonomisk uthållighet. Det står i varje utredning, Bengt Eliasson. Det vet du också. Det är alltså inget unikt för den här utredningen.

Eftersom det handlar om en reform som kostar 30 miljarder är det klart att vi ska se till att de pengarna används så effektivt som möjligt. Men när förslagen väl presenteras kan jag garantera dig, Bengt Eliasson, att just dessa barn, unga och äldre som berörs av reformen kommer att få de insatser som de behöver på ett rättssäkert, modernt och adekvat sätt.

Anf. 41 BENGT ELIASSON (L) replik:

Fru talman! Frågan kvarstår naturligtvis. Var i direktiven kan man läsa om denna utveckling som Mikael nu beskriver? Det ska ju uppenbarligen kosta mindre, och det är bara den personliga assistansen som ska betala detta.

Det finns två andra frågor som också har varit uppe i debatten och som kräver förtydligande. Det ena är frågan om egenvården. Det andra är frågan om tvåårsomprövningarna, som vi också beslutar om i dag.

Detta med tvåårsomprövningarna är den korta frågan. Regeringen säger mycket tydligt att de snarast ska återställas. Vi hörde Anders W Jansson uttolka detta som dagen efter valet, ungefär. Jag är beredd att hålla med honom om det. Man avser alltså att snarast återställa dem, samtidigt som man i dag slår sig för bröstet för att man ställer in tvåårsomprövningarna. För mig är detta väldigt märkligt. Man vet ju att det är den pressen och den oron som ställer till det för så många människor.

Det andra handlar om domen gällande egenvård. Det finns i dag nyfödda barn som blir kvar på sjukhus i många månader eftersom de behöver dygnetruntövervakning för att inte sluta andas. Det finns föräldrar som slutar jobba för att ta hand om sina vuxna barn som fortfarande är som barn – de förstår inte att eluttag och trafikerade vägar är farliga.

Det finns personer med omfattande rörelsehinder som får stanna hemma ensamma i sängen hela dagarna. Deras behov anses inte längre ligga till grund för personlig assistans. Varför, Mikael Dahlqvist, utlämnar man dessa personer åt sitt öde, åt kommuners och landstings välvilja, när man nu i dag har möjlighet att ta ett steg till?

Anf. 42 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Bengt Eliassons första fråga gäller stoppet för den så kallade tvåårsomprövningen. Jag vet inte var du, Bengt Eliasson, har fått din tolkning från när du säger att den snarast ska återställas. Det står ju att prövningen ska ses över när ett nytt lagförslag kommer.

Som lyssnare borde man känna sig trygg och säker när det gäller LSS framöver. Jag har aldrig hört en så enig kammare förut. Alla partier står ju här och bjuder över varandra när det gäller att ge mest till LSS.

Utredningen kommer garanterat att se till att det hela kommer att fungera och att ge stöd och hjälp åt alla som behöver det. Vi är ju politiskt överens. Varken du eller jag vet vad som ska gälla efter valet och vilken regering det blir då. Sannolikt kommer det att krävas blocköverskridande överenskommelser, vilket är bra. Vi måste se längre än till de juridiska spetsfundigheterna, för jag är helt säker på att det kommer att bli en jättebra reform där vi moderniserar systemet och ser till att alla får hjälp.

Sedan har vi detta med egenvården. Jag håller med. Jag beklagar, och det berör mig djupt, att barn och unga som har behov av avancerad vård, stöd och hjälp har drabbats. Men samtidigt måste jag också understryka att de flesta i dag får erforderlig hjälp från en annan huvudman. Om man tittar på den juridiska bedömningen är det trots allt inte LSS som ska stå för detta.

Det viktiga för oss och regeringen är nu att se till att det blir fler överenskommelser liknande den som Region Uppsala har, så att man hjälper dessa barn och ungdomar tills vi har hittat en lösning och kan knäcka den juridiska nöten.

Anf. 43 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik:

Fru talman! För mig handlar det inte om vem som har gjort vad i historien, Mikael Dahlgvist, utan för mig handlar det om vilka problem vi har här och nu. Det gör det även för dem som i dag blir utan detta stöd.

Jag är jätteförvånad. Du talar om en bred överenskommelse, Mikael, och att vi absolut kan ha en sådan när utredningen är färdig. Var är den breda uppgörelsen och den breda samsynen i dag? Vi har haft dessa frågor uppe på bordet nu, till exempel detta med egenvård. Socialdemokraterna och regeringen väljer dock att inte ställa sig bakom det och väljer att inte ta tag i problematiken.

Du ska få möjlighet att svara på frågan igen. Vad är det för avvägning som har gjorts? Hur har man kunnat välja dessa prioriteringar? Man väljer vissa grupper och korrigerar domarna där, men när det gäller domen om egenvård väljer man att avstå från att göra en korrigering. Man tycker i stället att vi ska vänta på utredningen.

Anf. 44 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Tack för din fråga, Carina Ståhl Herrstedt!

När det gäller de avvägningar du frågar efter är huvudskälet till att vi lade fram den proposition som i dag ligger att den senaste domen skulle få oanade konsekvenser. Precis som Försäkringskassan tydligt signalerade skulle hela reformen, med möjlighet till ett aktivt och deltagande liv, havereras i grunden. Runt hälften av dem som i dag har stöd och hjälp skulle drabbas. Det är en av anledningarna.

Den andra anledningen är att detta är en komplicerad lagstiftning som berör flera olika typer av lagar. Därför behöver man titta på frågan i lugn och ro med hjälp av en utredning, vilket görs i dag, för att hitta lösningar. Fram till dess är väl ändå det viktigaste för oss – och det borde det vara för alla partiföreträdare – att se till att huvudmännen, alltså kommuner och framför allt landsting, löser problemen för dem som har fått nekande beslut eller för lite hjälp och insatser. Det viktigaste är väl att ingen blir lämnad vid sidan av.

Jag skulle vilja fråga dig hur SD kommer att agera för att garantera detta, Carina Ståhl Herrstedt. När jag tittar på er budgetmotion för detta år blir jag nämligen inte direkt trygg. Ni föreslår ganska stora nedskärningar i kommunala och landstingskommunala verksamheter. Hur kommer det i sin tur att garantera att det finns pengar kvar för att ge vård och omsorg? Det tycker jag är en adekvat fråga, fru talman.

Anf. 45 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik:

Fru talman! Jag tänkte börja med något väldigt opolitiskt, nämligen att faktiskt svara på frågan.

Först och främst: I vårt budgetförslag satsar vi mer på detta område än vad regeringen gör. Det kanske vi ska vara ärliga med att säga. Sedan satsar vi mer inom sjukvården än vad regeringen gör. Mikael Dahlgvist behöver alltså över huvud taget inte vara orolig. Det är bara att gå in och läsa rätt budgetförslag och inte enbart lyssna på vad man hör. Vi satsar faktiskt mer än vad regeringen gör på båda dessa områden.

Jag återgår till detta med egenvård. Ja, det är oerhört många som drabbas av den senaste domen. Är det viktigaste hur många som blir drabbade eller hur hårt drabbade de blir? Har man gjort den avvägningen? Det känns ju lite så, måste jag säga, så här i valtider. Det kan lätt ta två år till innan vi över huvud taget får rätsida på den här domen. Vi kan ju inte mena att det inte är ett grundläggande behov för folk att andas eller äta, det vill säga få sitt näringsbehov tillgodosett. Jag tycker inte att det är rimligt.

Mikael Dahlgvist säger att han kan garantera att de som mest behöver hjälp också ska få det. Vet du vad – det finns en möjlighet att göra det nu. Det är bara att yrka bifall till reservation 4.

Anf. 46 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Vi kan ju alltid tvista om er budgetmotion och hur den slår, Carina. När jag räknar på den och ser alla dess delar får jag inte riktigt er ekonomi att gå ihop, men ni drar ju ganska långtgående slutsatser gällande vad immigration och migration kostar och så vidare. Det kan vi gärna diskutera längre fram, men som väljare skulle jag vara oerhört bekymrad om det landsting eller den kommun jag bor i skulle styras med er budget.

Detta handlar inte om en prioritering utifrån storlek på grupp, utan detta handlar enbart om ett nödstopp för att konsekvenserna blir för stora. Nu är det ju så att de som ligger inom ramen för beslut i dag kommer att ha detta kvar tills en ny utredning gjorts och ett nytt lagförslag tas upp här i riksdagen. Det är klart att de som är drabbade är drabbade, och då gäller det att se till att de får den adekvata hjälp de ska ha från framför allt kommuner och landsting.

Här har vi i alla fall minst tre regioner i Sverige i dag som har gjort en överenskommelse och sett till att till exempel barn och unga med behov av respirator eller PEG-sond får det stöd och den hjälp de behöver. Det är kanske det som i första hand är deras ansvar som huvudmän. Vi har nämligen fortfarande kommunalt självstyre i det här landet, och detta ingår i arbetsuppgiften.

Vi hoppas verkligen på – och tror – att detta kommer att bli bra.

Anf. 47 MAJ KARLSSON (V) replik:

Fru talman! Vi förhåller oss inte till någon hemlig agenda, utan vi förhåller oss till det vi har sett under mandatperioden: en utveckling som har varit katastrofal, med 1 200 personer som inte får sina rättigheter tillgodosedda.

Jag håller med dig, Mikael Dahlgvist – vi har drivit kravet på en lagändring i nästan tio år. Det är helt sant att alliansregeringen stod med armarna i kors. Det var därför vi satte så stora förhoppningar till er. Jag ska säga att jag när ni kom till makten var helt övertygad om att ni skulle se till att ändra lagen efter alla de domar som föll. Men det var verkligen inte det vi fick.

Ni har ju gått ännu längre än vad den förra regeringen gjorde. Nu står jag plötsligt här och går i armkrok med den andra sidan. Det säger väl en hel del – eller hur? Vi har haft ett regleringsbrev om att man vill dämpa antalet timmar. Vi har fått en utredning där man faktiskt säger att man vill skära ned på assistansen och att det är assistansen som ska bekosta andra insatser inom LSS. Det är inte att gå tillbaka till grundintentionen med lagstiftningen.

Jag har egentligen bara en enkel fråga. Jag tycker nämligen att det blir lite för simpelt att stå och säga ”De gjorde ingenting”. Ni hade chansen! Ni *har* ju chansen! När ni nu gick in och ändrade för den senaste domen, som hade varit spiken i kistan för reformen, varför gjorde ni då ingenting? Varför gick ni inte tillbaka till 2009 – domen kanske kom 2007, men i alla fall – och såg till att justera för alla domarna? Det är ju ni som sitter vid makten, Mikael.

Anf. 48 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Det stämmer; det är vi som sitter med regeringsmakten – men vi har fortfarande inte majoritet i kammaren. Sedan vore det kanske klädsamt om du kom ihåg att Vänsterpartiet ingår i ett budgetsamarbete med oss, Maj Karlsson. Ni har faktiskt möjlighet att påverka förhandlingarna i vissa frågor, vilket ni har gjort med framgång i andra frågor. Helt fria från ansvar tycker jag alltså inte att ni är.

Precis som jag sagt tidigare är detta en komplex fråga. Om den hade lösts med tidigare utredningar hade vi inte suttit här i dag. När regeringen tog över vid mandatperiodens början tillsatte man direkt en utredning och bad om rapporter, för det fanns ju inget underlag. Vad är det som är fel? Hur ser det ut? Vem drabbas? Varför drabbas de? Vad bör göras? Precis detta har regeringen nu bett utredningen att presentera.

Nu kommer utredningens resultat tyvärr i oktober månad, men det var den komplexa materian som gjorde att man behövde lång tid på sig. Vi får hantera resultatet med den kammare som styr då, men jag är övertygad om att det kommer att bli väldigt bra eftersom vi har en så total enighet i frågan om LSS.

Det som kom nu var en snabblösning. Det var en möjlighet, juridiskt sett, att ta bort tvåårsomprövningar. Det är inte helt okomplicerat eftersom det ställer till en del andra bekymmer som en del remissinstanser, som Försäkringskassan med flera, har påpekat. Men det innebär i alla fall att de som är i systemet i dag och har den hjälp de har kommer att få behålla den. Det gäller även andra domar än enbart den så kallade transportdomen.

Anf. 49 MAJ KARLSSON (V) replik:

Fru talman! Jag tror att Mikael Dahlqvist är mycket väl medveten om vad vi gör i budgetförhandlingarna och vad vi där har lyckats med vad gäller LSS.

Jag tror också att Mikael är mycket väl medveten om att det inte är i budgetförhandlingarna man lägger fram lagförslag – eller hur? Det är det vi talar om just nu. Vi behöver en lagändring, och vi behöver se till att LSS går tillbaka till grundintentionen. Precis som du själv sa, Mikael, verkar vi ju vara rörande överens. Jag tror att vi med ganska stor enighet hade fått igenom en sådan lagändring i dag om ni bara hade lagt fram det förslaget. Det har ni inte gjort.

Angående assistansen har du flera gånger sagt att alla ska få det stöd och den hjälp som de behöver. Men assistans handlar om så mycket mer än det. Assistans handlar om rätten till självbestämmande och om att ha rätt att leva sitt liv som alla andra. Jag vet inte vad det betyder att få stöd och hjälp. Det kan betyda alla möjliga insatser. Det kan handla om hemtjänst, om socialtjänstlagen eller om vad som helst.

Vad vi pratar om – det som vi slåss för – är att säkra grundintentionen i LSS och att se till att den personliga assistansen funkar som det är meningen att den ska göra för att vi alla ska ha rätt att leva våra liv. Att säga att man ska få stöd och hjälp är inte samma sak.

Min fråga är: Förstår du skillnaden? Förstår ni skillnaden?

Anf. 50 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Nu ska jag bli väldigt personlig, Maj Karlsson. Jag kan förstå denna fråga mycket bättre än vad du och resten av församlingen gör. Jag har en dotter med stora funktionsvariationer som får stöd i enlighet med LSS. Jag brukar aldrig tala om detta offentligt, men jag tyckte att du trampade på en fruktansvärt öm tå.

Jag förstår precis vad LSS innebär. Vad gäller min dotter får hon med den nya tolkningen de insatser som vi tycker behövs. Det låter som att ingen i hela landet får hjälp, men vi ska komma ihåg att de flesta får väldigt fin hjälp.

Jag vet vad LSS innebär. Det innebär att Maja, som hon heter, får följa med till kafeterian, köpa sig en pizza och vara med och titta på innebandyn. Men om jag i ett anförande skulle rabbla upp allt vad stöd och service innebär skulle det ta tid och bli ganska tröttsamt.

Jag vill ändå understryka en gång till att det är klart att ni i Vänsterpartiet kunde ha påverkat budgetförhandlingarna om ni hade haft detta som er högst prioriterade fråga. Ni prioriterade bland annat frågan om vinster i välfärden ganska rejält. Jag tycker att det vore klädsamt att vara lite mer nedtaggad i kritiken när man ändå ingår i ett visst samarbete. Det står jag för.

Anf. 51 JAN LINDHOLM (MP):

Fru talman! Åhörare, tittare och lyssnare!

Den rödgröna feministiska regeringen arbetar målmedvetet och långsiktigt med att utveckla välfärdspolitiken i en hållbar riktning.

Utskottets betänkande 17 *Vissa förslag om personlig assistans* är, tycker jag, ett tydligt exempel på hur den här regeringen tar tag i problem som borde ha varit åtgärdade för länge sedan.

LSS-lagstiftningen från 1993 innebar en revolution för dem som berörs av lagen. Medborgare med svåra funktionsvariationer fick helt plötsligt rätten att leva självständiga liv, precis som alla andra.

Om många politiker, till exempel från denna talarstol, upprepar att denna reform är hotad kan folk uppfatta det som en sanning. Nu har vi ett parti kvar som inte har talat i debatten, men jag har svårt att tro att detta parti skulle ha en annan uppfattning än vad samtliga andra partier här har redovisat, nämligen att vi är överens om att vi står för intentionerna från 1993.

Detta är en rättighetslagstiftning. Oavsett vilka budgetbeslut som fattas är det rättigheten som styr. Myndigheten är skyldig att följa lagen, och myndighetens budget kan dras över om det skulle vara så att politikerna avsätter för lite pengar till denna rättighet.

När lagen började att gälla, 1994, växte det fram ett stort antal företag som levererade den service som denna lag gav möjlighet till. I dag domineras marknaden av fyra stora företag. Jag hoppas att det är de oseriösa aktörerna som har rensats ut. De studier som har gjorts under dessa år – det har ju skett ett antal gånger – pekar också på att det från början förekom ett ganska omfattande fusk med skattemedel på detta område men att det har minskat.

Lagstiftning är ett komplicerat arbete. Antagligen gick det väldigt fort 1993, när lagen kom till. Kanske handlade det, som det ofta gör i politiken, om att ett fönster öppnade sig så att det under en kortare tid gick att genomföra en sådan fantastisk reform.

LSS-lagstiftningen fick väldigt många tydliga positiva effekter. Det fanns ingen kritik, utan det hela rullade bara på. Jag var kommunalpolitiker på den tiden, och jag tror att vi var ganska stolta när vi visade upp för delegationer från andra länder hur väl vi ordnade det för personer med funktionsvariationer här i vårt land.

Men sedan började det att komma smolk i bägaren. Domstolsprövningar ändrade på hur lagen kunde praktiseras av myndigheterna. År 2009 inskränkte en dom begreppet ”grundläggande behov”. År 2012 konstaterade Högsta förvaltningsdomstolen att LSS inte kunde tillämpas vid behov som ligger utanför socialtjänstlagens område. År 2015 inskränktes vissa insatser till att enbart vara möjliga att bevilja för dem med psykiska funktionshinder.

Dessa domar fick naturligtvis stora negativa konsekvenser för hur rättigheterna i LSS-lagstiftningen kunde tillämpas. Försämringarna blev så omfattande att regeringen beslutade att tillsätta en stor utredning 2016. Vi såg hur de intentioner som låg bakom LSS-reformen steg för steg gröptes ur när lagen prövades av rättsväsendet.

Vi såg att vi måste försvara rättigheterna genom att försöka att skriva om lagen så att den skulle hålla för att provas av domstolarna. Som vi har hört i tidigare ordväxlingar i debatten har det egentligen varit uppenbart under ganska lång tid att politiken borde ha tagit i detta långt tidigare. Självklart ska ingen som har behov av de rättigheter som finns med i LSS-lagstiftningen för att kunna leva ett normalt liv fräntas den rätten, så som jag tycker att en del mindre seriösa debattörer försöker att påstå. Någon sådan ambition känner jag inte till.

Så kom då, fru talman, domen 2017 som omöjliggjorde rimliga arbetsvillkor för assistenter och gav anordnarna hopplösa förutsättningar för att

anställa. Helt plötsligt räknas inte tiden mellan insatserna som arbetstid – ungefär som om spärrvakten i tunnelbanan bara skulle få betalt när någon passerar spärren eller som om telefonisten på SOS Alarm eller 1177 inte skulle få betalt för tiden mellan samtalen. Man kan också tänka sig räddningstjänstpersonal som inväntar att ett larm ska komma – ska personalen inte ha någon anställning då?

Regeringen såg problemen med domen. Denna problematik fanns inte med i den utredning som tillsattes 2016. Regeringen gav alla berörda myndigheter i uppdrag att snabbt titta på vilket underlag de kunde få fram för att regeringen skulle kunna vidta åtgärder, till exempel genom lagstiftning för att korrigera detta.

Tyvär innebär rättssäkerhetskraven och behovet av genomarbetade underlag när man lagstiftar att det tar tid att få fram åtgärds paket. Bedömningen var, som jag redan har sagt, att de nya tillkommande problemen inte gick att hänskjuta till den stora LSS-utredningen. Detta beror på att vi inte vill förlänga den – vi tycker att det vore synd att ge tilläggsdirektiv som gör att vi kanske måste skjuta fram den från oktober till någon gång nästa vår. Här krävs det ett snabbspår.

I samband med domstolsprövningar har det visat sig att det i den nu gällande LSS-lagstiftningen ur många olika perspektiv är otydligt när det är möjligt att bevilja personlig assistans. Detta är ett problem, och vi måste förtydliga vad som gäller.

Med denna proposition från regeringen, som vi har skrivit ett betänkande om, blir det tydligt att det ska gå att bevilja assistans, såväl vid väntetid och beredskap som vid situationer då man kan förvänta sig att det kan uppstå behov.

Propositionen tar också hand om tvåårsomprövningarna, som flera har berört. Vi väljer att ha kvar möjligheten att kunna göra omprövningar vid drastiska förändringar av situation för den berörde. Det är ju inte så kortsiktigt att det skulle ändras efter valet, om vi sitter kvar, utan det står väldigt tydligt i det här att det är en bedömning.

Man väljer att citera det man vill. Ni valde att citera den första meningen, men i nästa mening står det att enligt regeringens uppfattning bör detta – som då stod i den föregående meningen – bli aktuellt tidigast när en reformerad assistanslagstiftning träder i kraft. Och när gör den det? Det tar väl säkert ett halvår efter att utredningen är klar innan förslaget kan användas, även om en regering jobbar snabbt, så någonstans där, kanske om drygt ett år från i dag.

Man ska alltså läsa hela texten och inte bara de bitar man tycker är intressanta för den egna argumentationen.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet, fru talman. Det har kommit in en del följdmotioner. Jag måste säga att jag tycker att det har argumenterats bra för dem här, och jag tror att en del av det som finns i dem mycket väl skulle kunna bli regeringens förslag så småningom.

Vi har dock sett att det är viktigt att åtgärda saker snabbt, och därför har vi så fort vi har kunnat tagit fram ett snabbspår för det vi har kunnat få fram beslutsunderlag för. Det ställs ju ganska stora krav på underlagen för att man ska kunna lägga fram en proposition till riksdagen. Det får inte regeringen göra hur som helst.

Jag tror mig veta att det också kommer ytterligare förslag utifrån det arbete som har pågått sedan i höstas, så jag hoppas att vi kommer att kunna

få ytterligare förslag från regeringen rätt så snart. Om det sedan blir ytterligare någonting före den stora utredningen vågar jag inte säga.

Det tar lite lång tid om jag ska kommentera alla de förslagen, så jag nöjer mig med ett av dem. Jag vill då från Miljöpartiets sida påpeka att vi självklart är väldigt angelägna om att vi har bra kontrollmetoder och uppföljningsarbete för att se till att resurser används på rätt sätt.

För oss är det en väldigt viktig försvarslinje när det gäller alla typer av välfärdsreformer att de inte missbrukas, för då kan de få dåligt rykte. Medborgarnas stöd bygger på att politiken klarar av att styra resurser så att den som ska ha en resurs verkligen får den och inte andra som inte ska ha den. Det är jätteviktigt, annars fungerar inte demokratin.

Jag vill bara än en gång påpeka att det inte finns några intentioner från regeringens eller Miljöpartiets sida att försämra villkoren i LSS-lagstiftningen. Tvärtom är vår ambition just att säkerställa att lagen fungerar så som den ursprungligen var tänkt.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

(Applåder)

Anf. 52 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jag begärde ordet när jag hörde Jan Lindholm från Miljöpartiet säga att när man lyssnar på debattörerna låter det som om LSS är hotat.

Då, fru talman, undrar jag vilken värld Miljöpartiets riksdagsgrupp och Jan Lindholm lever i. Har man inte fått alla dessa hundratals mejl från förvivrade människor? Möter man inte de funktionshindrades organisationer? Möter man inte de assistansberättigade? Läser man inte Försäkringskassans statistik som säger att 1 200 färre har assistans i dag jämfört med 2014?

Ett sådant uttalande är för mig något svårt att förstå.

Sedan säger Jan Lindholm att någon ambition att försämra LSS känner han inte till. Nej, fru talman, men sex mycket kloka, framstående miljöpartistiska landstings- och regionpolitiker känner till det. I Dagens Samhälle skrev man så här: "Direktivet till utredningen är dock tydligt; att göra besparingar av statsfinansiella skäl. Det är därför inte konstigt att många reagerar starkt mot förslagen och vad de skulle innebära i form av inskränkningar i människors liv."

De sex ledande miljöpartisterna i landsting och regioner skriver vidare att "nu måste regeringen tydligt ta avstånd från förslagen och skriva om direktiven till utredningen".

Jag skulle förstås vilja ställa frågan till Åsa Regnér eller till de miljöpartister i Regeringskansliet som har godkänt dessa direktiv, men de finns inte i kammaren, så jag ställer därför frågan till Jan Lindholm: Håller Jan Lindholm med de sex kloka miljöpartisterna, som säger att regeringen måste ta avstånd från förslagen och skriva om direktiven till utredningen?

Anf. 53 JAN LINDHOLM (MP) replik:

Fru talman! Anders W Jonsson tillhör tyvärr dem som bidrar till att försöka blåsa upp inställningen att LSS-lagstiftningen skulle vara hotad. Jag beklagar det. Om Anders W Jonsson lyssnade på den politiska debatten

skulle han förstå att det inte finns något parti som vill hota LSS-lagstiftningen. Vi försöker försvara den, men vi har olika roller som oppositionspartier och regeringspartier. Vi måste ta ansvar för processen. Det är skillnaden. Jag har varit oppositionspolitiker själv, så jag vet att det finns rollfördelningar.

Sedan tycker jag att det är lite magstarkt att komma här och säga att vi ska ta avstånd från förslagen. Utredningen kommer med sina förslag i oktober – vi får diskutera det då.

Anf. 54 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Miljöpartiets riksdagsgrupp och Jan Lindholm har en helt annan verklighetsbild än den som jag och Centerpartiet har. Vi möter ju de här människorna som i dag är förtvivlade därför att de blir av med sin assistans. Då låtsas Miljöpartiet som om det här inte har någonting med politiken och regeringen att göra, men finansministern i den regering som Miljöpartiet stöder sa tydligt redan 2015 att det skulle ske besparingar på det här området. Det är också det som har gått ut i regleringsbrevet till Försäkringskassan, och det är det som står i det direktiv som Miljöpartiet har varit med och skrivit till utredningen.

Jan Lindholm som representerar Miljöpartiets riksdagsgrupp säger att det är magstarkt att göra den koppling som de här miljöpartistiska politikerna, jag och Centerpartiet ser. Det innebär i så fall att Jan Lindholm och Miljöpartiets riksdagsgrupp tycker att kollegerna har fel. De tycker inte, som miljöpartisterna runt om i landet uppenbarligen gör, att kravet på besparingar på assistansersättningen av statsfinansiella skäl får svåra konsekvenser för människors liv och att regeringen därför, som miljöpartisterna runt om i landet skriver, tydligt måste ta avstånd från förslagen och skriva om direktiven till utredningen.

Jag håller till punkt och pricka med om vad de här miljöpartisterna har skrivit i Dagens Samhälle, men min tolkning är att Jan Lindholm och Miljöpartiets riksdagsgrupp tycker att det är ett magstarkt påstående att säga precis som de säger.

Mitt intryck är snarast att det här är sex politiker som har kontakt med de människor som drabbas stenhårt och kanske dessutom läser den statistik från Försäkringskassan som visar att 1 200 färre har assistans i dag jämfört med 2014 när Miljöpartiet klev in i Rosenbad.

Anf. 55 JAN LINDHOLM (MP) replik:

Fru talman! Jag har väldigt svårt för den debatteknik som Anders W Jonsson håller på med, att liksom tala om vad motståndaren säger och tycker och så vidare.

Jag besöker många kommuner runt om i landet, och jag träffar många funktionshindrade. Jag vet exakt och precis lika väl som Anders W Jonsson hur de här förändringarna slår, och jag vet att det började redan den förra mandatperioden.

Jag vet att LSS har urholkats och att det är en process som har pågått länge. Jag är jättekunnig på det området, ska jag tala om. Jag kan jättemycket om hur människor drabbas. Det betyder inte att det finns några partier här som inte vill att intentionerna som fanns från början, 1993, ska finnas kvar. Det betyder inte det, utan vi försöker ta ansvar, vilket Anders W Jonsson inte har gjort. Han har inte tagit ansvar för att försöka förstärka

lagstiftningen så att de grundläggande intentionerna från 1993 kan leva kvar.

Vi försöker göra det. Vi tillsatte en utredning 2016 som har ambitionen att se till att vi får en lagstiftning som håller för de här prövningarna, för vi såg att den inte gjorde det. Det är det vi arbetar med.

Att sedan komma och prata om budget hit och dit – det här är en rättighetslagstiftning, Anders. Glöm inte det! Det är en rättighetslagstiftning.

Anf. 56 BENGT ELIASSON (L) replik:

Fru talman! Jag ska göra något lite ovanligt och instämma med Jan Lindholm. Både i talarstolen och repliktalarstolen sa han, likt många andra här inne: Vi vill såklart att alla som har rätt till hjälp ska få det.

Ja, det är lätt att säga – så länge man inte är beredd att erkänna att rättigheterna faktiskt inskränks varje dag och att det har beställts ytterligare metoder för att dessa rättigheter, i grunden mänskliga rättigheter, ska inskränkas. Hjälpen stämmer inte längre överens med behoven, Jan Lindholm. Det är solklart. Vi ser det i medierna, och jag ser det i min mejlbox och telefon. Varje dag kommer nya rapporter.

Jag vill gärna ha ett förtydligande av Jan Lindholm: Varför är det en diskrepans mellan ert ”självklart vill vi, och självklart får alla sitt stöd” och det faktum att det inte är så?

Det andra Jan Lindholm lyfte fram var de tusen företagen, och jag tolkade det som att det var ett problem, och att det är fyra större bolag som dominerar. Frågar man de enskilda assistansberättigade tror jag varken att de fyra stora dominerar eller att det är ett problem att det är tusen företag. För mig är det definitivt inget problem utan en fördel, för det visar att valfriheten fungerar. Det visar att lagens intentioner att man fritt ska kunna välja sin assistans fungerar, och det ska vi värna, Jan Lindholm, inte motarbeta.

Anf. 57 JAN LINDHOLM (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar Bengt Eliasson för frågan.

Jag tog upp de många företagen – som har blivit betydligt färre, och många är inte aktiva – för att jag ville ha ett underlag för att visa på det som jag tror har skett. Det startades många företag, och i början var det ganska mycket fiffel och pengar som försvann ut ur systemet. Att utredningar visar att fusket har minskat tror jag hänger ihop med att större företag har en större del av marknaden och att de minsta har försvunnit eller är inaktiva eftersom det inte är lika lukrativt längre och det krävs mer juridisk kompetens.

Jag håller med om och tycker att jag försökte säga i mitt anförande att det är jättestor skillnad mellan lagens intentioner och vad vi politiker vill och det stöd man får i dag. Det är därför som vi, till skillnad från vad ni gjorde under er tid vid makten, aktivt försöker ändra på detta.

Vi har tillsatt en utredning för att se över hur vi kan få en LSS-lagstiftning som håller, så att de intentioner som ligger bakom också kan klara domstolsprövning. Är det inte tillräckligt tydligt uttryckt vad som faktiskt gäller kommer vi så småningom att få problem med att det vi vill ska bli praktik inte blir det.

Jag håller med om att det är ett jätteproblem att det är så stor skillnad mellan vad tanken med lagstiftningen är och vad som faktiskt levereras.

Prot. 2017/18:76

28 februari

-----

*Vissa förslag om
personlig assistans*

Folk far illa på grund av det, och det är därför vi är oroliga och jobbar med detta.

Anf. 58 BENGT ELIASSON (L) replik:

Fru talman! Jag tackar Jan Lindholm för svaret, även om jag givetvis inte är helt nöjd med det.

Nu är vi tillbaka där debatten började, med direktiven till utredningen. Var i direktiven står allt det goda som Jan Lindholm vill att den ska leverera?

Besparingar och ekonomi nämns fyrtiotalet gånger i utredningsdirektiven. Valfrihet nämns i en bisats, om vi ska jämföra med det. Det står uttryckligt i direktivet att man inte får lov att komma med något förslag som kostar mer än i dag, att det är den personliga assistansen som ska betala det och att ytterligare besparingar kan komma att ske av statsfinansiella skäl, vilket tidigare nämnts.

Fru talman! Här har vi knuten till alltihop. Det är ett omöjligt läge för såväl utredaren som för de ca 16 000 människor som är assistansberättigade. Av dessa får 14 000 assistans i dag; resten får det inte.

Ett annat bekymmer är just vilka som får och inte får. Det framhålls att de får det från kommunen eller att de får andra insatser i stället. Men Socialstyrelsen visar i sin senaste rapport att av dem som har fått avslag är det 17 procent som inte har någon insats alls och som inte har fått något annat i stället trots att de tidigare har haft omfattande assistansinsatser. Vi har ingen aning om hur dessa 17 procent lever sina liv i dag. Sannolikt är ett flertal av dem instängda i ett mycket fattigare liv än tidigare.

Detta är ett bekymmer, Jan Lindholm. När kommer kraven på tilläggsdirektiv?

Anf. 59 JAN LINDHOLM (MP) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det kommer några tilläggsdirektiv, för vi är rädda att det ska försena processen. Jag vet att tilläggsdirektiv har diskuterats, men jag bedömer att det skulle vara till nackdel för brukarna. Vi vill ha en så snabb process som möjligt.

Jag kan erkänna att jag inte är nöjd med utredningsdirektiven. Men alla erfarna politiker vet att det är ovanligt att man inte har den typen av skrivningar eftersom Finansdepartementet, som är tredje statsmakten eller något sådant, har oerhört stort inflytande på alla dokument som går ut från Regeringskansliet. Det normala är därför att ha formuleringar som ska säkerställa att offentliga medel inte spenderas på ett ansvarslost sätt.

Detta kan uttryckas på mer eller mindre bra sätt, men här handlar det om en rättighetslagstiftning. Visst kan en sådan formulering påverka utredningens förslag, men syftet är i grund och botten att säkerställa att lagstiftningen från 1993 klarar att prövas i domstol och att dessa rättigheter ska gälla. Det är grundtanken.

Jag har inte den texten här, men jag vet att ni citerar just den del som har med ekonomin att göra. Jag förstår det, för det är tacksamt för oppositionen att göra det. Men i alla utredningar som skedde under er tid fanns detta med i nästan alla utredningsdirektiv, för det är en hållhake som systemet kräver.

Anf. 60 EMMA HENRIKSSON (KD):

Fru talman! Ett samhälle ska bedömas utifrån hur vi hanterar och stöder varandra i de situationer i livet när vi är i störst behov av varandra. Det är detta som är att vara samhälle tillsammans. Politikens främsta uppgift är att se till att våra gemensamma resurser används till det som är det viktigaste.

Vi har en regering som säger sig ha ett reformutrymme på 40 miljarder men som satt stilla och tittade på när man i Försäkringskassans budgetprognos konstaterade att utgifterna för assistansersättning minskade med 4,8 miljarder under 2016. År 2017 minskade de, i förhållande till prognos, med 2,7 miljarder, och för innevarande år visar den senaste prognosen att de kommer att minska med ytterligare 1,4 miljarder.

Ambitionsnivån har sjunkit, och regeringen har valt att inte vidta de aktiva åtgärder som behövs för att styra upp den utveckling som allt snabbare går åt helt fel håll.

Dagens debatt handlar inte så mycket om vad propositionen innehåller utan om vad den inte innehåller.

Det finns en stor enighet om att de nödbromsåtgärder som regeringen nu gör är nödvändiga, men vi är inte överens om att, som regeringen nu väljer att göra, passivt se på när det gäller de förändringar som har pågått sedan 2015.

Jag förstår att det är svårt att hänga med för den som inte följer denna fråga noga. Vi ser en rättsutveckling med domar från 2009, 2012 och 2015. Den nuvarande regeringen pekar bakåt i tiden och säger: Ni gjorde ingenting då. Men myndigheternas analyser – den senaste kom före jul – är väldigt tydliga: Det skedde något 2015. Det var då man började göra nya tillämpningar.

I den senaste budgetprognosen från Försäkringskassan pekar man på att det blev en fördubbling av antalet indrag. Personer som kanske hade haft assistans i tio år fick det inte längre, trots att behoven var desamma. Det blev en fördubbling under 2016. Detta har den nuvarande regeringen valt att inte göra något åt.

Utöver det som redan har framförts av de andra som står bakom våra gemensamma reservationer vill jag yrka bifall till Kristdemokraternas reservation nr 2.

Något har uppstått genom det som regeringen nu gör, vilket går helt emot de rättsprinciper vi har. Det skapar en olikhet inför lagen. Regeringen stoppar det som hade kunnat drabba många: att få sin assistans indragen. Men inget görs när det gäller att återupprätta stödet för dem som redan fått ett negativt beslut, fördubblingen av antalet indrag eller den enorma ökningen av antalet avslag för dem som söker för första gången. För dem hjälper det som regeringen har lagt fram i dag inte över huvud taget. Samma sak gäller alla som får stöd från kommuner och som nekas på samma grund, eftersom kommunerna är bundna av samma domar från Högsta förvaltningsdomstolen.

Jag hoppas att enskilda ledamöter från partierna väljer att stödja våra reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

§ 10 Genomförande av direktivet om förbättrade villkor för intjänande och bevarande av tjänstepension

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2017/18:AU6
Genomförande av direktivet om förbättrade villkor för intjänande och bevarande av tjänstepension (prop. 2017/18:56)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 15.)

*Järnvägs- och
kollektivtrafikfrågor*

§ 11 Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor

Trafikutskottets betänkande 2017/18:TU6
Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor
föredrogs.

Anf. 61 JESSICA ROSENCRANTZ (M):

Fru talman! Jag står bakom samtliga av Moderaternas och Alliansens gemensamma reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till endast reservationerna 1 och 3.

Jag kommer i mitt anförande att beröra de mer direkta järnvägsfrågorna, medan min kollega Erik Ottoson senare kommer att tala om kollektivtrafiken.

Fru talman! En väl fungerande järnväg är viktig för att människor ska kunna ta sig till och från arbetet, till fritidsaktiviteter eller för att resa i vårt land. Den är också avgörande för att företag och industri ska få sina varor levererade och i längden för tillväxt och konkurrenskraft.

Svensk järnväg är svårt eftersatt. När regeringen tillträdde var tonläget högt. Järnvägens problem skulle åtgärdas dag ett, lovade socialdemokrater i valrörelsen. Tre år senare är problemen fortsatt stora. I höstas kunde vi höra rapporter om 43 000 besiktninganmärkningar som väntar på att åtgärdas. Människor fryser på perronger i väntan på tåg som inte kommer eller som kommer sent. Det gäller inte bara en snöig dag som denna – problemen med nedrivna kontaktledningar eller andra underhållsbrister är vardag för den som pendlar.

Detta duger inte. Under decennier har underhållet av svensk järnväg varit eftersatt, kanske för att det har varit roligare att klippa band än att ta hand om det vi redan byggt. Det är feltänkt. Därför fördubblade alliansregeringen anslagen till järnvägsunderhållet. Denna politik måste fortsätta, och tiden då politiken tummade på underhållet måste vara förbi.

Moderaterna vill både bygga ut och underhålla järnvägen. Vi måste ta ansvar för och underhålla den järnväg vi har. Men det är trångt på spåren, och det behövs ny kapacitet.

Att få ordning på svensk järnväg måste vara prioriterat. Därför matchar vi varenda krona som regeringen lägger på järnvägsinvesteringar. Men allt är inte pengar. Styrning och effektivitet är lika viktigt. De pengar vi satsar måste ut i spåren, och vi måste få så mycket järnväg som möjligt ur varje satsad skattekrone.

Det är därför oroväckande att regeringen nu föreslår att stora delar av det underhåll som i dag utförs på vår järnväg ska återföras till statlig regi. Jag tycker att det är rimligt och klokt att Trafikverket återfår besiktningssansvaret och att man har full koll på den järnvägsanläggning som man baserar över. Men det är inte lika rimligt att kräva att allt underhåll och alla insatser som görs på järnvägen måste ske i samma organisationsform. Det står i strid med mycket av den forskning som finns på området om vad som är effektivt och bidrar till innovation i järnvägssystemet. Det går också stick i stäv med den utredning som på över 1 000 sidor har analyserat järnvägens problem och lösningar men som regeringen vägrar att gå vidare med.

Vi har haft denna debatt förut, och jag återkommer till att det är olyckligt att man inte tar till vara den gedigna utredning som har gjorts. Om vi är överens om att allt inte bara handlar om pengar borde vi också på allvar vilja få bukt med järnvägens organisatoriska utmaningar.

Moderaterna och Alliansen lyfter fram flera förslag och idéer i betänkandet. Det handlar som sagt om att få ordning på järnvägens organisation och om att möjliggöra för längre och tyngre godståg så att vi kan få mer effektiva järnvägstransporter. För Moderaterna handlar det om att undersöka möjligheterna att ha ett nationellt trafikförsörjningsprogram där vi på ett tydligare sätt än i dag tar ett strategiskt grepp om hur vi vill använda vår järnväg, vilken trafik som ska prioriteras och hur.

Jag tänker inte fördjupa mig i de olika förslagen, men jag kan konstatera att det finns mycket att göra utöver rena monetära insatser för att se till att vi får ordning och reda på svensk järnväg.

Fru talman! Snart ska regeringen fatta beslut om nästa nationella transportplan. Då tas beslutet om vilka investeringar som ska göras i järnvägen de kommande tolv åren. Eftersom regeringen, inte riksdagen, äger beslutet är det många som undrar vad regeringen egentligen vill.

Jag välkomnar att vi är överens om att satsa på svensk järnväg, och Moderaterna matchar varenda krona regeringen lägger. Men jag är bekymrad över att regeringen inte har presenterat vare sig en tidsplan eller finansiering för de höghastighetsbanor man vill bygga. Dagens förslag innebär färdiga banor 2095 – en klen tröst för alla människor som är beroende av järnvägen i dag.

När Miljöpartiet säger att man ska låna säger infrastrukturministern att det inte finns några gratisluncher men att han ska vända på varje sten. Vad betyder det? Vill även Socialdemokraterna låna 200 miljarder? Jag tvivlar på det, och då finns inga pengar till en snabb utbyggnad. Vad är resultatet av att ministern nu vänder på varje sten? Det börjar bli dags att ge besked.

Moderaterna prioriterar att lösa järnvägens problem genom underhåll och nya spår, men vi kommer också alltid att värna skattebetalarnas pengar. Så tar vi ansvar både för hållbara, pålitliga transporter och för en ekonomi som går ihop.

(Applåder)

I detta anförande instämde Erik Ottoson (M).

Anf. 62 PER KLARBERG (SD):

Fru talman! I dag ska vi debattera ett av de viktigaste områden som finns, det vill säga infrastrukturen. Samtliga medborgare ställer sig många

gångar frågorna: Var är jag? Vart ska jag? Hur tar jag mig dit? Många tar sig dit med hjälp av järnvägen.

När vi nu är inne på järnvägen kan man inte låta bli att diskutera höghastighetsjärnvägen. Höghastighetsjärnvägen lanserades av den förra alliansregeringen 2013. Det kallades Sverigebygget. Prislappen för höghastighetsjärnvägen var då 170 miljarder kronor.

Jag blev lite nyfiken på detta och gjorde ett studiebesök i Kina våren 2015, eftersom 60 procent av världens höghastighetsjärnvägar finns i Kina. Där har man expertkunskapen. Jag gjorde en resa mellan Peking och Shanghai – en resa på 110 mil. Det tåget gjorde ett stopp på resan i en stad som heter Nanjing med 10 miljoner invånare. Man får då lite perspektiv, det vill säga att man gör ett uppehåll i en stad som har lika många invånare som hela Sverige.

Efter mitt besök i Kina fick jag besök av en kinesisk delegation i Sverige. Kineserna presenterade då att de kunde bygga en svensk höghastighetsjärnväg för samma belopp som Sverigebygget – 170 miljarder kronor – men att det skulle ta bara fem år. I samband med detta besök från Kina fick Karin Svensson Smith den berömda Kinaofferten på 170 miljarder kronor.

Trafikutskottet gjorde ett besök i Kina ett och ett halvt år senare. Inför detta besök släppte Trafikverket en bomb. Helt plötsligt skulle höghastighetsjärnvägen kosta 320 miljarder kronor.

Under den tid som vi var på besök i Kina fick dåvarande infrastrukturminister Anna Johansson ta Trafikverket i örat och säga att detta inte går utan att man måste sänka priset. Ett par veckor senare var priset nere på 230 miljarder kronor.

Man säger nu att bygget ska stå färdigt mellan 2038 och 2060. Det framkommer dessutom uppgifter, precis som föregående talare Jessica Rosencrantz sa, om att det kanske inte är färdigt förrän 2095.

Jag ska ta ett exempel. Ett företag ska bygga en fabrik, och man ska investera 1 miljard i fabriken. Då vill man naturligtvis bygga denna fabrik så fort som möjligt, eftersom det är först när fabriken står färdig som man kan få intäkter. Man bygger inte en fabrik genom att under två års tid konstruera en betongplatta för 100 miljoner kronor, sedan låta bygget stå stilla i fem år för att sedan bygga två väggar för 300 miljoner kronor, sedan vänta tio år till för att bygga två väggar till och slutligen, efter 25 år, sätta på taket. Så funkar det inte i näringslivet, och så bör det inte fungera inom svensk infrastruktur och järnvägsutbyggnad heller.

Det som är högaktuellt i dag är Ostlänken. När Trafikverket först presenterade sin plan för Ostlänken skulle den kosta 35 miljarder kronor. Sedan ökade priset plötsligt till 56 miljarder kronor, och i dag är det uppe i 70 miljarder kronor.

Jag ska göra ett räkneexempel. Ostlänken är alltså 15 mil lång. Vad blir då priset per mil järnväg? 70 miljarder kronor dividerat med 15 mil är 4,7 miljarder kronor per mil järnväg. Då ska vi ändå veta att förutsättningarna för att bygga järnväg på just Ostlänken är mycket bra.

Om man då multiplicerar milkostnaden 4,7 miljarder kronor med 75 mil järnväg, som den nya höghastighetsjärnvägen ska bli, hamnar vi helt plötsligt på ett pris på 350 miljarder kronor. Då är ändå förutsättningarna goda på Ostlänken om man jämför med Jönköping–Göteborg,

där det är mycket besvärligt att bygga järnväg, eller om man jämför Jönköping–Malmö, där man ska in i de småländska myrmarkerna. Därför kommer priset per mil förmodligen att bli betydligt högre.

I höstas presenterade Trafikverket sitt förslag för nationell plan för transportsystemet 2018–2029. Där förespråkade generaldirektören en utbyggnad med en högsta tillåten hastighet på 250 kilometer i timmen.

För två veckor sedan kom det en ny utredning. Då förespråkade Trafikverket plötsligt en utbyggnad med en högsta tillåten hastighet på 320 kilometer i timmen, men att det skulle byggas med betong i stället för med makadam. Bland andra jag och Karin Svensson Smith har länge förespråkats att man ska bygga med betong. Men skillnaden är att jag och Karin Svensson Smith vill bygga på bro och inte på marken, som Trafikverket vill.

Problemet med att bygga med betong på mark är att vi har ett nordiskt klimat. Vad händer när klimatet blir som det är nu, det vill säga jättekallt, och det sedan blir tjällossning? Bli det sättningar när man bygger med betong på mark kan man aldrig åtgärda dessa sättningar på det sätt som man kan göra när man rätar upp spåren när de finns på makadam.

SJ har aviserat att man har beställt nya Deltatåg som ska levereras i början av 2020-talet. Genom att öka hastigheten på dessa tåg genom ett nittiotal kurvor på södra stambanan skulle man kunna få ned restiden med 25–30 minuter på sträckan mellan Stockholm och Malmö. Då är restiden nere på 4 timmar.

Om SJ i samband med de nya Deltatågen får höja hastigheten på raktsträckorna genom Östergötland, Småland och Skåne till 250 kilometer i timmen skulle restiden minska med ytterligare 15 minuter till 3 timmar och 45 minuter.

Efter 2028, då Ostlänken mellan Järna och Linköping står klar, kan man tjäna ytterligare 10–20 minuter på sträckan Stockholm–Malmö. Då är man nere på en restid på 3 timmar och 35 minuter mellan Stockholm och Malmö, och direkttågen skulle kunna klara sträckan på 3 timmar och 15 minuter.

Då är frågan: Är det värt 350 miljarder kronor för att tjäna 45 minuters restid mellan Malmö och Stockholm?

Göran Persson fick i en intervju i Aftonbladet förra veckan frågan: Är höghastighetstågen värda priset? Göran Persson svarade träffsäkert: Nej, jag har aldrig förstått varför vi ska investera 350 miljarder kronor för att göra Köpenhamn till Nordens centrum. Det blir den regionalpolitiska konsekvensen.

När en svensk höghastighetsjärnväg väl kommer att stå färdig, med dagens utbyggnadstakt, kommer vi att stå med världens dyraste och världens mest omoderna järnväg.

Fru talman! ERTMS, European Rail Traffic Management System, är ett nytt signalsystem för järnvägen. Syftet med ERTMS är att möjliggöra effektiv gränsöverskridande tågtrafik. I Sverige har ERTMS först använts på Botniabanan och sedan på Ådalsbanan, Haparandabanan och Västerdalsbanan. Nästa på tur är Malmbanan. Vad sa jag nyss att ERTMS är till för? Jo, ERTMS är till för att möjliggöra effektiv gränsöverskridande tågtrafik. Hur mycket gränsöverskridande tågtrafik finns det uppe i norra Sverige?

I dag har vi ett väl fungerande system. Tågen är i dag dubbelustrustade. Det gäller Öresundstågen, X2000-tågen och även de så kallade EG-loken som bedriver gränsöverskridande tågtrafik utan några som helst problem.

Trafikverket hävdar att utbyggnaden av ERTMS kommer att kosta 30 miljarder kronor. Då är det intressant att Banedanmark hävdar att utbyggnaden i Danmark också kommer att kosta 30 miljarder kronor. Men skillnaden är att Danmark har bara en femtedel så mycket järnväg som Sverige. Ändå hävdar Banedanmark att det kommer att kosta 30 miljarder kronor. Och Trafikverket i Sverige hävdar att det kommer att kosta 30 miljarder kronor. Vem är det som räknar fel? Jag vill nog hävda att det är Trafikverket i Sverige och att danskarna har betydligt bättre koll på vad detta kommer att kosta.

Jag ska också säga några ord om järnvägssäkerhet. Jag har många gånger i talarstolen nämnt att vi måste investera i säkerhetsdörrar på de svenska tågen som motsvarar de dörrar som finns på flygplanen för att förhindra tågkapningar.

Fru talman! Vi måste även förbjuda tåg med endast en tjänstgörande person ombord, det vill säga enbart en lokförare. En tågvagn rökfylls på mindre än en minut, och den är helt övertänd på mindre än tre minuter. Från en indikation på brand tar det minst en minut innan tåget kan stanna. Därefter måste säkerhetssamtal ringas och tillstånd inhämtas innan passagerarna kan släppas ut.

Den fördröjning som uppstår med endast en, ensamarbetande, lokförare ombord kan innebära skillnaden mellan liv och död för resenärerna. Därför anser Sverigedemokraterna att en aktör i dagens upphandlade tågtrafik inte ska kunna vinna ett anbud genom regler med låtnader som innebär lägre säkerhet för resenärerna. Tåg med enbart en lokförare ombord bör därför generellt förbjudas, fru talman.

Jag yrkar bifall till våra reservationer nr 8 och 12.

Anf. 63 ANDERS ÅKESSON (C):

Fru talman! Jag tror att vi alla är överens om att om Sverige ska fungera är det helt avgörande att människorna som bor och är verksamma här och företagen kan känna sig trygga med de transportmedel som ställs till förfogande. Transportmedlen, oavsett vilka de är, diskuteras ofta avseende kapacitet och tillgänglighet. Då handlar diskussionen i stor utsträckning om tågen. Vi vet av erfarenhet i vårt land att en ökad konkurrens och en ökad mångfald av utförare och operatörer inom järnvägen, oavsett om det handlar om person- eller godståg, under flera decennier har lett till att vi har kunnat få fler avgångar, lägre priser och högre effektivitet. Det har även lett till ett bättre utfört underhåll av själva spåren och av det system som järnvägsoperatörerna använder sig av. Så fungerar en marknadsekonomi, och vi är trots allt en sådan i vår del av världen.

Som företrädare för Centerpartiet i denna trafikpolitiska debatt tänkte jag ta upp två av många perspektiv i betänkandet. Det ena är effektivitet genom konkurrens, och det andra är jämställdhet mellan kvinnor och män när vi planerar för transportapparaten och ställer den till förfogande.

Utmaningen vad gäller järnvägen är själva anläggningen: spåren, väx-larna och signalsystemen med mera som operatörerna, oavsett vilka de är, använder för att bemöta kraven från oss som är kunder i systemet och nyttjar det. Det gäller oavsett om kunden är någon med ett personnamn som

ska åka med en persontransport eller om det är ett stort eller litet svenskt företag som ska flytta gods.

År 2013 beslutade den dåvarande alliansregeringen på det dåvarande trafikutskottets initiativ att tillsätta en utredning för att göra en grundlig genomlysning av det svenska järnvägssystemet. I december 2015 överlämnade utredaren, professor Gunnar Alexandersson, sitt slutbetänkande. Det heter *En annan tågordning – bortom järnvägsknuten*.

Betänkandet tillhör inte världens mest lättlästa dokument. Det är rätt knastertorrt, och det omfattar många sidor. Men det är också innehållsrikt. Utredaren knöt i sitt arbete till sig många namnkunniga människor i form av experter och nyttjare av det svenska järnvägssystemet. Troligen är detta en av de största översynerna av svensk järnväg som någonsin har gjorts. Utredaren presenterar en lång rad förslag i syfte att stärka järnvägssystemet och att öka tillgängligheten, tillförlitligheten och effektiviteten.

Jag tror att min och många andras slutsats är att Gunnar Alexanderssons utredning borde vara en guldgruva för vilken infrastrukturminister som helst och något att sätta tänderna i. Det handlar ju om en expertutredning fylld av goda förslag på hur vi får ett komplicerat landsomfattande järnvägssystem att fungera bättre. Men icke så – både den dåvarande och den nuvarande infrastrukturministern, socialdemokraterna Anna Johansson och Tomas Eneroth, valde att göra detta gedigna arbete till en hyllvärme. Det är både uppseendeväckande och anmärkningsvärt att regeringen så konsekvent har aviserat att man inte ens kommer att låta utredningen remissbehandlas.

För den som lyssnar till denna debatt, inläggen tidigare och inläggen som kommer, måste det framstå som en gåta att en regering väljer att negligera en rejäl genomlysning som inkluderar så många förslag till förbättringar i en samhällsfråga som diskuteras så mycket som det svenska järnvägssystemet. Det pågår ständigt en stor diskussion om detta.

Min analys, som jag dessutom tror är riktig, av varför Anna Johansson och Tomas Eneroth så konsekvent har valt att inte bry sig om utredningen är att dess förslag och slutsats om fortsatt marknadsöppning för att uppnå effektivitet, kostnadskontroll och ökad tillgänglighet i det svenska järnvägssystemet inte föll den rödgröna regeringen på läppen. Regeringen är ideologiskt tyngd av löften om återförstatligande av det svenska järnvägssystemet, och därför gjordes snabbt bedömningen att Alexandersson och de andra utredarna hade dragit fel slutsats.

Sannolikt är detta också skälet till att man inte har vågat remissbehandla utredningen. Den rödgröna regeringen törs inte få sin politik för ett återförstatligande testad i en remissomgång, där samhällsaktörer, järnvägsaktörer och operatörer får lämna sin syn på och sannolikt bekräfta många av utredningens slutsatser.

Ett skäl till att jag tror att jag har rätt i denna analys eller spekulation – för jag erkänner att det är en spekulation – är att först Anna Johansson och sedan Tomas Eneroth, båda infrastrukturministrar i samma regering fast efter varandra, nu dessutom tydligt flaggar för att återförstatliga den svenska järnvägssektorn. Ett exempel på detta är den nyhet som kom helt nyligen från infrastrukturministern om att basunderhållet ska föras över från Infranord till Trafikverket. Jag vill påstå, fru talman, att detta är en djupt olycklig utveckling.

Jag vill påminna än en gång om att det är tack vare att järnvägens underhåll, järnvägens skötsel och järnvägens opererande i allt större utsträckning de senaste 30 åren har skett i konkurrens och mångfald som de gemensamma pengar vi lägger på systemet har kunnat användas alltmer effektivt.

Fru talman! Som en bekräftelse på detta rapporterade Statens väg- och trafikforskningsinstitut år 2014 att konkurrensutsättningen genom upphandling av järnvägsunderhåll har lett till sänkta underhållskostnader med ca 12 procent. 12 procent – är det mycket eller lite? När vi talar om summor på 200–300 miljarder kronor är 12 procent väldigt mycket pengar. Det är pengar som kan användas till att få en bättre fungerande järnväg eller, i ett annat politiskt sammanhang, till sjukvård, vård och omsorg.

Jag och andra har hört Trafikverkets duktiga generaldirektör Lena Erixon uttala att hennes och Trafikverkets största utmaning när riksdag och regering ger dem större anslag att jobba med är att höjningarna av anslagen inte ska brinna upp på en inflationsbrasa. Utan många och duktiga aktörer som genom upphandling och metodutveckling driver underhållet av den svenska järnvägen framåt är risken, som jag ser det, stor att Trafikverkets generaldirektör tvingas se kostnadsökningar i stället för produktivitetökningar när fria kapaciteter lämnar landet för andra marknader där de får pröva och utveckla sina metoder.

Fru talman! Jag finner inget annat ord för detta än att det är tragiskt. Min slutsats blir att Sverige behöver ett nytt politiskt ledarskap som är moget att föra svensk järnväg framåt och åter upp på banan.

Fru talman! Centerpartiet accepterar inga klyvningar av landet eller mellan människor. Jag tror att vi alla ställer upp på att vårt transportsystem likvärdigt ska möta kvinnors och mäns olika behov. Transporter är grundläggande för vår vardag, och jämställda transporter handlar om att ge kvinnor och män lika förutsättningar vid exempelvis arbetspendling, utbildningspendling och sociala resor.

Vi kan konstatera att kvinnor och män i dag reser på olika sätt och värderar säkerhet och miljö olika i trafiken. Män använder bil i högre utsträckning, medan kvinnor gör en större andel av sina resor till fots, med cykel eller med kollektivtrafik. Man skulle kunna uttrycka det som att kvinnor reser mer hållbart genom att de reser kollektivt och genom att de inte utsätter sig själva eller andra för lika stora risker i trafiken.

En pålitlig, trygg och attraktiv kollektivtrafik är således inte bara en trafikfråga utan också en jämställdhetsfråga. Därför är det rimligt att dra slutsatsen att för att utforma ett mer jämställt och därmed mer hållbart transportsystem krävs att både kvinnor och män deltar i samtal och beslut som berör transportsystemet. Så är det inte i dag, men så måste det bli. Även på denna punkt behöver landet ett nytt politiskt ledarskap.

Fru talman! Jag ställer mig självklart bakom de reservationer som Centerpartiet och Alliansen har i detta betänkande, men för tids vinnande begränsar jag mig till att yrka bifall till reservation 1 och 9.
(Applåder)

Anf. 64 EMMA WALLRUP (V):

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet anser att en avreglering av järnvägen leder till kraftigt försämrade möjligheter att bedriva en fullgod järnvägstrafik nationellt.

När SJ förlorade trafikeringsrätten blev det svårare att nå miljö- och klimatmål eftersom vi hade mindre styrmedel och var tvungna att pressa verksamheten på många sätt – dels på grund av konkurrensutsättningen från andra trafikslag på den rikstäckande trafiken, dels på grund av avkastningskravet på SJ.

Vi tror att vi behöver gå tillbaka, och vi har ganska många väljare med oss i alla led, från både höger och vänster, som tror att staten skulle sköta SJ bäst. Vi vill gå åt det hållet, men först vill vi ge SJ företräde på stambanorna.

Jag yrkar bifall till vår reservation 2 i det ärendet.

De privata operatörerna söker av naturliga skäl russen i kakan, och man kan till exempel se tydligt att sträckan Stockholm–Göteborg är en lönsam sträcka. Där ökar konkurrensen, medan det på de andra samhällsnyttiga sträckorna som befolkningen kanske är i behov av inte satsas från privata företag, utan där får samhället bära kostnaderna – som det brukar vara när vinstdrivande intressen ligger bakom.

Det är också viktigt att vi arbetar med prisvärdhet inom systemet för resenären. När vi har den här pressade verksamheten blir det också lätt hänt att det långsiktigt sett märks på priset. Dessutom riskerar det att föra över fler resor till bil och flyg.

Vi måste satsa mycket på järnvägen och stärka den. Vi ser att hela transportsektorn håller på att missa klimatmålen. Det har kommit nya rapporter som visar att vi inte alls kommer att hinna i tid i Sverige om vi inte skärper oss.

Som jag har sagt många gånger i denna talarstol är det otroligt bråttom, och med det patriarkala systemet där män har planerat transportsystemet som har varit beroende av vinstintressen har man varken planerat för att kvinnor ska resa bra eller för att nå klimatmålen i tid särskilt effektivt.

Jag håller med föregående talare om att vi behöver sätta fler kvinnor på maktpositioner i transportsektorn för att klara av att nå klimatmålen. Det finns många studier, framför allt från FOI, Totalförsvarets forskningsinstitut, som visar att kvinnor tar ett större ansvar för klimatfrågan och, precis som föregående talare sa, är mindre riskbenägna och därför vill planera i god tid för att ställa om samhället och skydda oss från den farliga klimatförändring som vi kan utsättas för och som vi redan ser tecken på har kommit igång på ett oroväckande sätt.

Jag vill också lyfta upp frågan om mobilitetstjänster. Vi har haft ett föredrag här i riksdagen om det. Det finns en väldigt stor nytta med mobilitetstjänster där man med digitalisering kan gynna samåkning, godstransporter i städerna och kollektivtrafik på landsbygden. Det har varit diskussioner om att kollektivtrafikmyndigheter ska köpa in digitaliserade system för att gynna samåkning och sedan kunna följa upp var man samåker mycket och därefter lägga kollektivtrafiklinjer på samma sträckor.

Det här tror jag är ett väldigt bra sätt att kombinera kollektivtrafiken på landsbygden med den kollektivtrafik som vi har. Det är kanske egentligen mest rimligt att ha tät kollektivtrafik i städerna, men på landsbygden behöver vi lösa det, och då är det här ett väldigt effektivt sätt.

Vi har en reservation för att gynna en utveckling av detta.

Anf. 65 ANDERS ÅKESSON (C) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, Wallrup!

Vi tycker inte lika i allting, Centerpartiet och Vänsterpartiet. Jag tolkar det som att Centerpartiet står för en liberal och marknadsorienterad politik när det gäller kollektivtrafik och samhällslösningar, och jag uppfattar att Emma Wallrup med stolthet står för delvis motsatt hållning.

Vänsterpartiet och Wallrup uttrycker en irritation över att SJ inte längre fick ha monopol och sammanhållet trafiksystem och över att man pressade SJ för hårt. Jag tolkade inlägget så.

Jag vill bara påminna kammaren om att Vänsterpartiet har ett budgetpolitiskt samarbete med samarbetsregeringen Löfven–Lövin. År 2015 beslöt regeringen, som alltså Vänsterpartiet har ett ekonomisk-politiskt samarbete med, att plocka ut 1,7 miljarder kronor ur ett överkapitaliserat SJ. ”Överkapitaliserat” var ordet som statsminister Löfven använde.

1,7 miljarder plockade man ur SJ som ägare därför att man ansåg att företaget var överkapitaliserat. Samtidigt stod SJ inför några av sina största investeringar någonsin i nya tåg. Man fick kalla till en extra bolagsstämma för att leverera pengarna till staten – i en ekonomi där Vänsterpartiet är med och påverkar och styr.

Jag vill bara fråga Wallrup: Hur går detta ihop?

Anf. 66 EMMA WALLRUP (V) replik:

Fru talman! Den där frågan intresserade mig också, så jag fördjupade mig i den när det här skedde. Jag fick reda på att det faktiskt var den borgerliga regeringen som hade ändrat ägardirektiven om hur man skulle planera vinstuttag. Jag kan inte det tekniska, men man ändrade i alla fall regelverket så att det blev det här resultatet.

Den information jag fick var alltså att det var den borgerliga regeringen som ändrade direktiven och att det därmed blev på det sättet. Men det är ingenting som Vänsterpartiet stöder, och vi skulle gärna ändra tillbaka regelverket så att vi kan ge SJ så goda förutsättningar som möjligt att verka.

Anf. 67 ANDERS ÅKESSON (C) replik:

Fru talman! Det var ju en väldig tur att det var den borgerliga regeringens fel. Men då får jag återigen påminna Vänsterpartiet, kammaren och Emma Wallrup om att det är den sittande regeringen som ger de direktiv den ger till de statligt ägda bolagen.

Detta var på hösten 2015. Det innebär att den nuvarande regeringen, som styr landet och i synnerhet den ekonomiska politiken med stöd av Vänsterpartiet och Emma Wallrup, hade haft minst ett tillfälle på sig att ge nya direktiv. Det innebär att den nuvarande regeringen, som styr med stöd av Vänsterpartiet och Emma Wallrup, planerade sin ekonomiska politik med att bland annat plocka ut 1,7 miljarder ur ett överkapitaliserat SJ.

Försök inte skylla på alliansregeringen, Emma Wallrup! Alliansregeringen plockade på sin tid, med samma direktiv, ut 72 miljoner kronor. Det är skillnad på miljard och miljon. Då kallade ni det för tågrånet. Om 72 miljoner var ett tågrån, vad tycker du att vi ska kalla det när man plockar ut 1,7 miljarder ur SJ? Är det stora eller lilla tågrånet som Vänsterpartiet har synpunkter på?

Anf. 68 EMMA WALLRUP (V) replik:

Fru talman! Jag tycker nog att det största tågrånet är avregleringarna. Det finns faktiskt en bok som heter *Det stora tågrånet* och som handlar om de enorma problem och det enorma resursläckage som avregleringarna har lett till. Jag tror alltså att det är en större fråga.

Jag tycker att det här är allvarligt, och jag tackar för påminnelsen. Jag ska driva på i frågan. När det hände forskade jag i det, men sedan har det varit mycket annat på bordet. Jag ska absolut titta på det igen.

Vi är inte i regeringssamarbete, utan vi budgetförhandlar med regeringen. Vi har alltså inte möjlighet att påverka helheten.

Jag tackar för påminnelsen. Jag ska nog titta på det igen.

Anf. 69 NINA LUNDSTRÖM (L):

Fru talman! Jag står bakom alla reservationer där Liberalerna finns med, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 1 och 9.

Fru talman! För att Sverige ska fungera är det viktigt att människor och företag kan känna sig trygga med tåget som transportmedel. De senaste dagarnas snöoväder visar hur viktigt det är att både gods och personer kommer fram och det i tid.

Liberalerna anser att Sverige behöver en mobilitetsplan där man kan blicka framåt och skapa nya förutsättningar för kommunikationer. Det ska vara en mobilitetsplan som omfattar alla transportslag och som sätter resenärens i centrum. De som reser ska enkelt kunna göra klimatsmarta val genom att alternativen finns tillgängliga på en och samma plattform. Vi ska kunna välja att resa hållbart. En bredare definition av vilka transportmedel som kan ingå i kollektivtrafiken skulle också underlätta och göra transporter smidigare och effektivare.

Det ska vara enkelt att jämföra priser och tidtabeller. Och det är viktigt att integrera olika mobilitetstjänster och att använda de digitala plattformar som finns i dag.

Vi vill se flexibla nationella biljettlösningar. De måste utvecklas för att underlätta för resenärerna att använda olika transportmedel. Med ett nationellt biljettsystem för hela Sverige skulle det bli möjligt att på förhand betala för en eller flera givna kollektivtrafikregioner. Det skulle alltså göra det enkelt att köpa en biljett och resa även över regiongränserna.

Jag vill påminna om att Liberalerna i höstas avsatte pengar i sitt budgetförslag till Trafikverket för att möjliggöra för en studie av hur smarta mobilitetslösningar skulle kunna utvecklas i framtiden. En mobilitetsplan skulle kunna möjliggöra för samverkan mellan offentliga och privata aktörer. Vi vill sätta resenärens i centrum.

För att främja öppenhet och konkurrens på järnvägsspåren måste det vara enkelt att köpa resor över läns- och transportslagsgränserna. Utskottets uppföljning *Kollektivtrafiklagen – en uppföljning* visar att tillgången till och villkoren för samordnade biljettsystem kan behöva ses över.

Även i utskottets uppföljning *Hela resan hela året! En uppföljning av transportsystemets tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning* framförde utskottets arbetsgrupp för uppföljning och utvärdering att det är viktigt att göra det enklare att köpa biljetter. Det måste bli enklare att köpa resan över läns- och transportslagsgränserna.

För att resenärsnyttan ska öka och för att konkurrensen ska förbättras bör det enligt Alliansen också skapas en branschgemensam portal för öppna data så att nya tjänster och exempelvis appar kan utvecklas.

Vi vill också peka på vikten av konkurrensneutral tillgång till digital infrastruktur kopplat till biljett- och betalningssystem, för att effektiviteten på järnvägen ska öka. Det handlar återigen om att sätta resenären i centrum.

Transportsystemet ska också vara tillgängligt för alla resenärer. Det handlar om ett smart, inkluderande och hållbart förhållningssätt. Liberalerna vill framhålla vikten av att planering och utformning av olika trafikslag utgår från ett perspektiv som tillgodoser behoven även för dem som har funktionsvariationer, både fysiska och kognitiva. Vid ombyggnationer av perronger och hållplatser ska man alltid prioritera tillgänglighet för alla. Vi ser också framför oss en framtid där fordon möjliggör för medtagande av permobil.

Fru talman! Vad gäller underhållet av järnvägen är det alliansregeringen en kraftigt eftersatt järnväg och gjorde därför en historiskt stor satsning på järnvägsunderhållet. De flesta bedömningar pekar på att behoven av investeringar och underhåll av järnväg kommer att fortsätta vara stora.

Det krävs stora satsningar, och pengarna måste ut och göra nytta på spåren. Vi vill därför framhålla att det är viktigt att ansvarig myndighet arbetar systematiskt med att effektivisera och förbättra samt få bättre koll på järnvägens faktiska status. Varje skattekrona måste arbeta effektivt.

Liberalerna framhåller också ofta de lågtrafikerade banorna, där det faktiskt också finns trafik.

För att vi ska få så mycket och så bra infrastruktur som möjligt för de pengar som vi investerar behövs välfungerande konkurrens. Att återförstatliga järnvägsunderhållet löser inte framtidens utmaningar. Tack vare att järnvägens underhåll och investeringar upphandlas genom konkurrens har skattepengar kunnat användas mer effektivt. Enligt en rapport från VTI från 2014 har konkurrensutsättningen av upphandling av järnvägsunderhåll lett till sänkta underhållskostnader med ca 12 procent, med bibehållen kvalitet.

Det är olyckligt att regeringen har beslutat att återförstatliga delar av järnvägsunderhållet i vissa delar av landet, trots att Trafikverket har påpekat att regeringens återförstatligande kommer att leda till kostnadsökningar. Regeringens beslut strider mot de slutsatser som expertisen och regeringens utredare, Gunnar Alexandersson, har dragit. Vi borde satsa på ökad konkurrens vad gäller investeringar och underhållsentreprenader för att öka kostnadseffektiviteten ytterligare.

Med ökad konkurrens stärks möjligheterna till mer innovation och effektivisering. Det leder också till lägre priser i branschen. För svensk infrastruktur kan ökad konkurrens bidra till det slutgiltiga målet: att mer väg och järnväg kan byggas för varje satsad krona.

Fru talman! Jag vill också säga några ord om det europeiska signalsystemet, ERTMS. Vi talar om 30 miljarder, plus eventuellt lika mycket för ställverken. Och för nästa planperiod, 2018–2029, ligger notan på 15–16 miljarder.

Vi i Liberalerna är djupt oroade över utvecklingen kring just detta. Vi har noterat oro från branschen över kostnadsökningar, förseningar och driftsproblem.

När jag lyssnade på den tidigare debatten om LSS och behoven som finns inom andra områden i samhället blev jag förvånad över att vi inte är tillräckligt oroliga gemensamt inför utvecklingen av just signalsystemen. Det kostar massor av pengar. Vi har också en omvärld där man nu börjar att bli försiktigare på grund de implementeringsproblem som finns.

ERTMS är ännu inte färdigutvecklat och inte standardiserat. Det finns ju alternativ. Vi från Liberalerna säger att man ska skynda långsamt. Låt oss till och med pausa tills det finns ett moget system som inte kostar så mycket pengar!

Vi anser att kostnadsbilden och den tekniska funktionaliteten måste analyseras vidare. Vi vill också peka på de utredningar som har uttalat att man måste vara mycket varsam med implementeringen.

Jag noterar också att utskottsmajoriteten inte nämner att Riksrevisionen just nu granskar implementeringen av ERTMS. Jag skulle gärna vilja veta varför och på vilket sätt ni förhåller er till det.

Fru talman! Längre godståg skulle också vara en möjlighet att effektivisera trafiken på våra järnvägar. I Europa, och inte minst i Danmark, har man tåg som är upp till 835 meter långa. Detta är viktigt att satsa på även i Sverige. Det skulle göra att vi kan transportera mer på våra järnvägar.

Ett jämställt transportsystem har nämnts, och det anser vi från Liberalerna är oerhört viktigt. Det handlar om att möta kvinnors respektive mäns behov i transportsystemet. Den statistik som finns visar att kvinnor i större utsträckning åker kollektivt jämfört med män. Det är ett hållbart resande, och vi anser att detta måste lyftas fram.

Med en ökad pendling ökar också möjligheterna att vidga arbetsmarknadsregionerna, och det gynnar också jämställdheten. En pålitlig, trygg och attraktiv kollektivtrafik är inte bara en trafikfråga utan i högsta grad också en jämställdhetsfråga.

För att utforma ett mer jämställt och ett mer hållbart transportsystem krävs det att både män och kvinnor kan påverka utformningen av transportsystemet.

Fru talman! Vi tror också på den sjöburna kollektivtrafiken och skulle gärna se att regeringen lyfter fram också den frågan. Sjöburen kollektivtrafik är ett ytterligare komplement för att öka möjligheterna att resa kollektivt.

Fru talman! Att resa är en fråga om mobilitet. Det är en fråga om hur man ska kunna resa från A till B på det mest smarta och mest hållbara sättet. Men vi liberaler anser också att varje skattekrona ska arbeta effektivt.

(Applåder)

Anf. 70 ROBERT HALEF (KD):

Fru talman! Väl fungerande transporter och infrastruktur är viktiga grundpelare i samhällsbygget. Det bidrar till fler jobb, bättre välfärd, större tillgänglighet och minskad klimat- och miljöpåverkan.

Järnvägen har en stor och betydelsefull roll i det svenska transportsystemet. För att klara klimatmålet är det nödvändigt att flytta över gods-transporter från väg till järnväg och sjöfart.

Kristdemokraterna har tagit till sig näringslivets önskan om längre och tyngre tåg för att man ska kunna frakta mer gods per transport och slippa att lasta om godset vid gränsövergång till andra europeiska länder. Längre

tåg ger mer kostnadseffektiva transporter. Kristdemokraterna driver aktivt på för att längre och tyngre tåg ska bli verklighet även i Sverige.

Genom att införa längre och tyngre godståg kan kostnaderna för järnvägstransporter minska. Kapaciteten i järnvägssystemet blir större samtidigt som det kan ske en överflyttning av godstransporter från lastbil till tåg.

Fru talman! Kristdemokraterna välkomnar därför den utredning som har genomförts av Trafikverket om möjligheten att köra med längre eller tyngre godståg. Vi förväntar oss att detta inte förhalas utan påskyndas så att tåg på minst 740 meter blir verklighet även på svenska järnvägar.

I infrastrukturpropositionen gör regeringen bedömningen att införandet av tyngre och längre godståg ger positiv effekt. I det av Trafikverket framtagna förslaget till nationell plan finns två projekt som syftar till att möjliggöra för minst 740 meter långa tåg.

I en rapport från Riksrevisionen påpekas att EU-målet om att kunna köra med 740 meter långa godståg på hela stornätet inte uppfylls i Sverige medan det i Danmark tillåts tåg på upp till 835 meter, vilket gynnar det danska näringslivet.

Fru talman! Det är dags att göra det möjligt för längre och tyngre godståg även i Sverige. Korta tåg begränsar det svenska näringslivets möjligheter att få godstransporter via järnväg hela resan inom EU. Det är en begränsning som minskar näringslivets konkurrenskraft.

Kristdemokraterna föreslår att Trafikverket aktivt ska verka för en snabb utbyggnad av banor, perronger, stornät med mera. Detta behöver byggas ut för att möjliggöra långa och tunga godståg.

Fru talman! Under de senaste åren har antalet obehöriga som rör sig på järnvägsspåren ökat. Bland annat ungdomar tar risker genom att uppehålla sig på järnvägsspåren. Detta har orsakat stora förseningar i tågtrafiken för både regiontåg och fjärrtåg.

Av uppgifter från Trafikverket framgår att när obehöriga upptäcks på spåren stoppas tågen eller sänks tågens hastighet kraftigt, vilket leder till förseningar framför allt runt storstäder och i rusningstrafik.

Trafikverket uppger att spårspring orsakade många förseningar per dag under 2016 som drabbade resenärer och godstransporter. Dessa förseningar beräknas kosta ca 80 miljoner kronor. Kristdemokraterna föreslår därför att Trafikverket i samarbete med tågoperatörerna arbetar fram en åtgärdsplan för att försvåra för obehöriga att beträda spåren och för att minska antalet tågförseningar och personolyckor på järnvägsspår.

Fru talman! Drift och underhåll av landets järnvägar och utbyggnad av nya stambanor är nödvändigt för att säkra person- och godstransporter. Det utgör dessutom viktiga förutsättningar för samhällsutvecklingen och minskar samhällets miljö- och klimatpåverkan.

Kristdemokraterna anser att underhållet av järnvägen fortsättningsvis ska upphandlas i konkurrens. Samtidigt vill vi ställa krav på Trafikverket att man ska bygga upp en egen verksamhet för att själv besiktiga och kontrollera upphandlat och utfört arbete. Vi anser att Trafikverket fortsättningsvis ska bli tuffare vid upphandlingar och göra egna besiktningar.

Fru talman! Regeringen väljer att förstatliga underhållet och har gett klara direktiv till Trafikverket om att man ska bygga upp en egen verksamhet och organisation som kommer att bli kostsam och som inte kom-

mer att leda till bättre underhåll. Konkurrens bidrar till mer kostnadseffektivitet och underhåll och är ett billigare alternativ för skattebetalarna. Det vore olyckligt om regeringen får igenom sina planer.

Jag vill framhålla att en väl fungerande och tillgänglig kollektivtrafik är av stor vikt för att minska transportsektorns miljöpåverkan samtidigt som det ökar tillgängligheten till arbetspendling. Vi anser att det ska vara enkelt och smidigt att kunna ta sig till jobbet och skolan.

Jag är medveten om att kollektivtrafiken i första hand är kommunernas och regionernas ansvar, men Kristdemokraterna anser att även staten bör bidra till att öka förutsättningarna för att åka kollektivt såväl i städerna som på landsbygden. Vi anser också att man behöver prioritera och ställa krav på miljövänligare transporter inom skattefinansierad kollektivtrafik och upphandlad trafik.

För att öka kollektivtrafikresandet föreslår Kristdemokraterna en utredning om att subventionera cykel- och kollektivtrafikresor till och från arbetet utan att detta räknas som en skattepliktig löneförmån alternativt att göra det möjligt med bruttolöneavdrag för kollektivtrafikbiljetter.

Fru talman! Kollektivtrafik på vatten kan avlasta kommuners och regioners trafikleder. Sjöfart orsakar mindre koldioxidutsläpp och är ett miljövänligt och effektivt transportmedel som kan transportera många resenärer i storstäder. Det byggs allt fler sjönära bostäder och bostadsområden. Kollektivtrafik på vatten kommer att underlätta resandet till bostaden och jobbet.

I Stockholm har man med stor framgång gjort båtpendling möjlig. Kristdemokraterna ser båtpendling som bra komplettering till övrig kollektivtrafik och föreslår en satsning på vattenvägarna, som i dag är underutnyttjade och har potential att möjliggöra framtida bostads- och arbetsmarknadsområden. För att möjliggöra detta är det viktigt att ha med båtpendling i planeringen av den framtida infrastrukturen och tillgängliggöra kajer och ha ett biljettsystem som inkluderar upphandlad kommersiell persontrafik på vatten. Kristdemokraterna föreslår att Trafikverket får i uppdrag att samverka med kommuner och regioner för att stödja utbyggnad av kollektivtrafik till sjöss.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till Kristdemokraternas reservationer nr 13 och 19 samt den alliansgemensamma reservation nr 1.
(Applåder)

Anf. 71 KARIN SVENSSON SMITH (MP):

Fru talman! Denna debatt handlar om järnvägs- och kollektivtrafik. Alltför ofta tenderar vi när vi talar om kollektivtrafik att tala om infrastruktur. Infrastruktur är bra, men den är bara en förutsättning för att bedriva tågtrafik. Vi borde kanske i större utsträckning utgå från den tågtrafik vi vill ha och dimensionera infrastrukturen utifrån det.

Jag brukar lyssna mycket på Resenärsforum. Vi i utskottet hade dessutom en halvdag på Kollektivtrafikens hus och tog till oss vad de olika organisationer som sysslar med framför allt regional men också nationell kollektivtrafik ville säga till oss. De hade ett väldigt tydligt budskap: Det måste bli enklare att resa kollektivt.

I dag måste man hålla reda på rätt många saker om man åker från en region till en annan och om man kombinerar regionala resor med natio-

nella. Jag är därför ganska nöjd med de skrivningar som vi har i betänkan-
det om att arbete är på gång för att förenkla och ha gemensamma data och
att det biljett- och betalsystem – BOB-systemet – som Samtrafiken till-
sammans med andra har utvecklat förhoppningsvis inom kort kan bli ett
gemensamt biljett- och betalsystem för hela Sverige. Jag ser också fram
emot att Trafikverket kommer att underlätta för de regionala trafikhuvud-
männen att kunna genomföra detta utan att det behöver innebära någon
inskränkning på någon annan ambition som de har att genomföra.

Kollektivtrafiken måste nämligen ta resenärer från biltrafiken om vi
ska klara klimatmålen, och då måste det bli enklare att åka kollektivt även
om man kombinerar olika resor. På sikt och inte alls inom en avlägsen
framtid måste man också tänka sig att man har mobility as a service,
MAAS. Det innebär att man har kollektivtrafiken i centrum och komplet-
terar den med cykel, taxi eller bilpool. Man har detta som utgångspunkt
för resor i stället för den egna ägda bilen. I många delar av vårt land är det
självlärt att ha egen bil, men i många städer skulle man faktiskt behöva
ha bilen som komplement snarare än som första alternativ.

Det här handlar inte bara om kollektivtrafik utan också om godsresor.
Om jag nyss sa att jag är stolt och nöjd över det som regeringen har på g
är det här lite sorgligt. Jag måste erkänna att vi inte har lyckats särskilt bra
med vår ambition att överföra långväga lastbilsresor till järnväg och sjö-
fart. Det står förvisso om detta i regeringsförklaringen, och egentligen är
det något som många gånger har uttalats i denna talarstol. Men den krassa
verkligheten är att vi inte har kommit särskilt långt med detta mål.

Egentligen är det inget att förundras över, för jämfört med andra euro-
peiska länder har vi de kortaste tågen och de längsta lastbilarna. Vi har
också misslyckats med att få ett system för miljökompensation för tåg-
transporter på plats, vilket är något som har efterfrågats väldigt länge. Det
handlar om en kompensation för det faktum att det är väldigt mycket bil-
ligare att använda lastbil hela vägen än att kombinera med tåg. Detta be-
hövs i väntan på att en vägslitageskatt för lastbilstransporter införs.

Vi har också fått kritik från Riksrevisionen för att vi inte lever upp till
den europeiska standarden för vad som ska finnas när det gäller 100 kilo-
meter i timmen och att man ska kunna köra med 750 meter långa tåg hela
vägen. Vi konstaterar att regeringen har för avsikt att åtgärda detta i sam-
band med att den nationella planen fastställs. Detta kan vi förhoppningsvis
bocka av innan riksdagen gör uppehåll för sommaren.

Det som är mest på tapeten när det gäller järnväg och kollektivtrafik är
dock höghastighetsbanor. Jag kan inte låta bli att reflektera över Jessica
Rosencrantz uttalande om att man ska värna skattebetalarnas pengar. Jag
tror inte att regeringen har någon som helst annan avsikt än att värna skat-
tebetalarnas pengar.

I den rapport som Trafikverket kom med förra veckan, den 15 februari,
och som heter *Höghastighetsbanor – Effekter av hastighet 250 km/h jäm-
fört med 320 km/h* konstateras att det förvisso kostar kanske 25 miljarder
mer att bygga för 320 men att det ger en återbäring på 60 miljarder kronor.
Ingen annan investering låter man bli att göra om man får så mycket till-
baka.

Det låter lite som att det i Moderaternas värld är bäst att göra ingenting.
Vi ska vara evigt tacksamma över att våra förfäder på 1800-talet inte reso-
nerade på samma sätt och inte byggde de första stambanorna. Var hade

Sverige då stått i dag? Eller om vi själva när vi diskuterade propositionen *Ett informationssamhälle för alla* hade sagt: Ska man verkligen investera i det här med bredband och att folk ska ha datorer hemma? Det fanns ju de som ifrågasatte detta. Men den investeringen har gett otroligt mycket tillbaka för välfärd, utveckling för företag, jobb och exportmöjligheter.

Vi står inför ett lika stort paradigmskifte nu. Förvisso kommer vi att bidra med allt vi kan för att hitta biobränsle till flyget och för att kunna satsa på bränslebytet, men den krassa sanningen är att biobränslen inte räcker till allting. Vi måste övergå till mer energieffektiva transporter. Då är järnvägen helt i särklass.

Om man väljer att åka tåg mellan Stockholm och Göteborg gör man av med motsvarande ett kryddmått bensin i energi. Slå det om ni kan! Det spelar ingen roll om man hänger upp kontaktledningar ovanför vägarna eller lägger elslingor i vägen; den stora effektiviteten i form av litet luftmotstånd och liten friktion mellan stålhjul och räls är vad som gör järnvägen överlägsen när det gäller att per kilowattimme transportera många människor eller mycket gods.

Om man vill värna om skattebetalarnas pengar ska man alltså satsa på höghastighetsjärnväg. Men regeringen ser inte bara behoven av höghastighetsjärnväg. De som i dag åker antingen i Västra Götaland eller på Tjust- och Stångådalsbanorna eller någon annan av alla de 26 olika regionala järnvägarna ska inte se sina möjligheter beskurna. Tvärtom måste vi rusta upp dessa banor runt om i hela landet. Det här är ju ett finförgrenat system, där de små banorna hänger ihop med de stora. Det ena förutsätter det andra.

Jag tror nog också att den enklaste klimatåtgärd en människa kan vidta för att underlätta barnens och barnbarnens framtid i form av minskad klimatpåverkan är att åka tåg, även om man bara gör det en gång. Alla vi som reser i Skåne kan se skillnaden efter att Öresundstågen och pågatågen byggts ut. Man har inte precis behövt piska in folk på tågen, utan det är snarare så att det är alldeles för många resenärer för att det ska vara smidigt. När jag är hemma och åker i tågssystemet beundrar jag folk som gladeligen står mellan stationerna, trots att bekvämligheten med bil givetvis skulle vara mycket större. Detta är nog den största klimatinsats man kan göra som privatperson i Sverige: att välja tåget i stället för flyg eller bil.

Då är det vår uppgift som politiker att bygga ut det systemet, göra det pålitligare och se till att saker och ting hänger ihop, så att alla som åker, oavsett om det är lokalt, regionalt, storregionalt eller med höghastighets-tåg, får sina möjligheter att göra detta på ett enkelt, bekvämt och snabbt sätt så väl tillgodosedda som möjligt.

Sedan finns det också någonting mellan höghastighetståg och regional pendling. Det finns annat som behöver byggas ut. När vi åkte på vår resa till Örebro och Hallsberg tog vi med stort intresse del av planerna gällande sträckan mellan Oslo och Stockholm. Det finns många poänger med det här. Med tanke på hur många flygresor som görs mellan Oslo och Stockholm och hur restiderna ser ut i Värmland och på andra ställen finns det en oerhört stor potential till förbättring.

Botniska korridoren har en väldigt stor potential att ta emot mer människor, bygga ut företagen och knyta ihop detta. Det är rimligt att Botnia-banan, som vi har lagt rätt mycket pengar på, bättre knyts ihop med den satsning som är gjord ned till Gävle och Uppsala, så att det går att åka i

250 hela vägen och så att man så småningom kan göra Botniska korridoren till en hel länk.

Allt detta tror jag är mycket värt. Men då måste man också våga göra som våra förfäder gjorde på 1800-talet. Sveriges ekonomi och Sveriges statsfinanser var inte bättre då. Men modiga beslutsfattare tog beslutet att låna för att investera i framtiden. Det handlar om att värna skattebetalarnas pengar genom att investera i det nya.

Vad har då det här med framtiden att göra? Jo, jag vill ansluta mig till dem som ser på transporterna ur ett jämställdhetsperspektiv. Om män i genomsnitt skulle förflytta sig som kvinnor skulle man halvera klimatpåverkan. Så stor är skillnaden. När man bygger infrastruktur som kanske kommer att hålla 50–100 år, till exempel en väg eller en järnväg, ska man inte planera med tanke på hur män som är 55 år förflyttar sig i dag. De kommer kanske inte att använda den här järnvägen eller vägen så väldigt länge till.

Man ska i stället planera för dem som är unga eller barn i dag. Hur vill de förflytta sig? Hur gör de? Vad tycker de? Vad har de för värderingar? De har några saker gemensamt. Att äga en bil är inte det som definierar ens personlighet – det är en sådan sak. Men jag kan säga att det i stor utsträckning var så framför allt bland killarna i min generation. Jag är född på 50-talet. Att inte äga bil var något ganska konstigt. Att inte ta körkort var lite udda. Så är det inte för unga människor i dag. Man ser mycket mer praktiskt på transporter. Bor man ute på landet är det klart att det är rätt så bra att ha en bil, men bor man i stan kanske man hyr bil på sommaren eller är med i en bilpool. Vi ska planera för den sortens resor. Vi ska inte planera för dåtidens resenärer utan för ungdomar och för ett jämställt transportsystem.

I Miljöpartiet tar vi fasta på det här med ”vi stannar på marken”, men vi vill inte göra klimatet till en privat moralfråga. Att bygga sin egen järnväg är ganska svårt. Att be människor stanna hemma är också ganska svårt. Människor måste arbeta och försörja sig och vill komma i tid till mötena. Därför måste vi se till att bygga ut järnvägen, så att det finns bra alternativ till flyget och bilen.

Jag är väldigt glad över att vi har så pass bra stämning i trafikutskottet. Trots att vi har olika åsikter kan vi diskutera med varandra på ett sakligt sätt, inhämta information tillsammans och ta ansvar för det som är vår uppgift som lagstiftare och beslutsfattare i Sveriges riksdag.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

I detta anförande instämde Johan Andersson, Lars Mejern Larsson, Pia Nilsson, Jasenko Omanovic och Suzanne Svensson (alla S).

Anf. 72 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik:

Fru talman! Jag tackar Karin Svensson Smith för anförandet. Jag hade inte tänkt ta replik, men Karin Svensson Smith lyckades provocera upp mig ändå.

Ibland låter det i debatten som att den person som inte rakt av säger ja till att låna 200 miljarder och utsätta skattebetalarna för den risken är emot svensk järnväg. Då börjar det bli en lite absurd debatt, måste jag säga.

Jag inledde mitt anförande med att beskriva att Moderaterna matchar varenda krona den här regeringen lägger på järnvägen. Det är sanningen. Regeringen har inte mer pengar än vad vi har. Därför söker vi med ljus och lykta efter infrastrukturministerns och regeringens besked vad gäller de höghastighetståg som man talar så mycket om. Än så länge finns ju inte de pengarna någonstans i regeringens redovisning. Vi har inte sett förslag på bordet från regeringen att ta ställning till. Det diskuteras mycket om samtal över blockgränser och vad det nu kan vara, men inga sådana samtal äger rum.

Jag vet inte vad som rör sig i ministerns huvud. Det enda jag vet är att regeringspartiernas främsta företrädare i riksdagen vad gäller trafikfrågor, Karin Svensson Smith, ger beskedet att vi ska låna 200 miljarder och får applåder från den socialdemokratiska bänken. I brist på ministerns närvaro får jag fråga: Är det hela regeringens besked att man nu tycker att vi ska låna 200 miljarder, eftersom det är det trafikutskottets ordförande står och säger?

I detta anförande instämde Erik Ottoson (M).

Anf. 73 KARIN SVENSSON SMITH (MP) replik:

Fru talman! I den här debatten representerar jag Miljöpartiet. Jag tror att Tomas Eneroth har goda möjligheter att uttala sig som minister om han har för avsikt att ta några initiativ i det här sammanhanget.

Men jag tackar för frågan, för jag tycker att det är väldigt intressant att fundera över om man ska betala järnvägen genom årliga anslag eller ta ett lån. Nu vet jag inte hur Jessica Rosencrantz bostadssituation ser ut, men de allra flesta som köper en bostad betalar den inte kontant. Man betalar den delvis kontant men tar också ett lån, eftersom värdet på bostaden, oavsett om det är en bostadsrätt eller en villa, varar en längre tid. Då har man också spridit ut betalningen på en längre tid. Det är likadant med järnvägen, och det gäller även kommunpolitiker och landstingspolitiker. Gör man en större investering har man en investeringsbudget och sprider återbetalningen på en längre tid.

Jag kan inte låta bli att använda liknelsen med Öresundsbron. Hade vi använt Moderaternas koncept för att betala bron hade vi kanske haft en tredjedels bro nu. Den hade inte varit till någon större glädje, om man inte haft den som en avsats för att hoppa ned i Öresund och bada. Som infrastruktur betraktat hade den varit tämligen värdelös.

Man måste tänka på att det är först när hela sträckningen är färdig som man kan bedriva tågtrafik. Byggstarter är det rätt svårt att planera tågtrafik efter. Av det skälet måste man sprida återbetalningen på en längre tid, och det var det som jag försökte redogöra för i mitt anförande.

Anf. 74 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik:

Fru talman! Karin Svensson Smith beskriver Moderaternas koncept. Kanske menar hon regeringens koncept. I infrastrukturpropositionen står det att höghastighetsbanorna ska byggas i den takt ekonomin tillåter. Det är också de direktiven Trafikverket har agerat efter hittills. Man beskriver därför att utbyggnaden måste ske inomplan.

Det är såklart tacknämligt att kunna använda oppositionen som måltavla när man själv inte får gehör inom regeringen. Men faktum är att det här är ett regeringsbeslut, inte ett riksdagsbeslut, och att det är regeringen som har givit direktiven till Trafikverket. Där står det att banorna ska byggas i den takt ekonomin tillåter.

Det är klart att det här finns olika parametrar att väga mot varandra. Det är inte oväsentligt att vi har ett finanspolitiskt ramverk som de flesta partier ställer sig bakom och tycker är viktigt att respektera. Att låna 200 miljarder påverkar det finanspolitiska ramverket och hur väl Sverige lever upp till det.

Det är klart att jag som moderat givetvis ställer mig bakom att vi både ska bygga ut järnvägen och också ha en ansvarsfull ekonomisk politik. Sedan får vi inom de ramarna diskutera vad som är bästa vägen framåt. Men det blir absurt om vi ska fastna i en debatt och låtsas som att regeringen har några pengar som den inte har.

Jag tycker att Karin Svensson Smith borde gå tillbaka till regeringen och försöka göra sin röst hörd där. Det är bekymmersamt att det inte finns någon i den här kammaren som oppositionen kan utkräva ansvar av. Diskuterar man med trafikutskottets ordförande representerar hon sig själv och inte det av de två regeringspartierna som hon tillhör.

Jag kan bara konstatera att vi går härifrån i dag och fortfarande inte vet vad som är regeringens ståndpunkt och hoppas att det kommer ett besked snart. Det är viktigt att bygga ut järnvägen. Så mycket kan vi vara överens om.

(Applåder)

Anf. 75 KARIN SVENSSON SMITH (MP) replik:

Fru talman! Jag representerar Miljöpartiet och mig själv förvisso. Men det är nog ingen åsiktsskillnad när det gäller järnvägen i det här avseendet.

Jag vill bara notera att vi ser med största oro på alla de prognoser som klimatforskarna visar. Det är varmare i både Arktis och Antarktis än det varit på jättelänge. Människor flyr från sina länder för att de har brist på vatten eller att det är extremt väder och klimat.

Det var en ganska insiktsfull statsminister som hösten 2006 i sin första regeringsförklaring sa: Jag har läst Sternrapporten. Att inte göra någonting åt klimatet är mycket dyrare än att göra någonting åt klimatet.

När Sternrapporten konstaterade att klimatförändringarna kan leda till kostnader motsvarande två världskrig sa Fredrik Reinfeldt att klimatförändringarna är vår generations största utmaning. Han hade alldeles rätt när han sa det.

Han hade alldeles rätt när han tog initiativ till Sverigebygget. Tanken var att man skulle göra en förändring som inte bara hade med klimatet att göra. Det var en förändring som hade att göra med regionalpolitik, arbetsmarknadspolitik och bostäder för att bygga upp Sverige med järnvägen som nod.

Det har väckt en väldigt stor positiv genklang i alla de kommuner där Sverigeförhandlingen har varit. Regeringen har tagit emot resultatet från Sverigeförhandlingen, som arbetat med exakt de direktiv som den fick från alliansregeringen. Det är utifrån detta vi måste samtala om framtiden.

Man kan bemöta det mer positivt än vad jag hört Jessica Rosencrantz göra hittills. Att reagera på klimatförändringarna genom att säga att vi måste höja hastighetsgränserna på motorvägen gör att jag tror att det är några luckor i hur saker och ting hänger ihop med växthusgaser, transporter och klimat. Det är något som ni borde ta till er och försöka göra någonting åt. I morgon ska jag delta i Sveriges Byggindustriers diskussion om detta.

Anf. 76 LARS MEJERN LARSSON (S):

Fru talman! För fem år sedan, vid ungefär samma tid som nu – kanske lite närmare sommaren, om man tittar ut – debatterade vi också järnvägs- och kollektivtrafikfrågor här i kammaren.

Jag sa då något som jag även i dag vill inleda mitt debattinlägg med. Jag citerar mig själv: ”Klimatutmaningen är vår tids viktigaste politiska uppgift att anta. Vi måste inse att det är hög tid att vi minskar på växthusgasutsläppen för att minimera vårt fotavtryck inför framtiden. Transporter står för en mycket stor del av dagens utsläpp, men samtidigt kan vi inte klä oss i säck och aska och leva som om det vore forntiden.

Vi behöver transporter, inte minst för att det är en viktig del av människans frihet att vi enkelt, hållbart och säkert kan förflytta oss. – – – Men det ska också vara ’gött att resa’, som vi säger i Värmland. Det ska alltid vara första klass i kollektivtrafiken. – – – Därför är grunden i den socialdemokratiska politiken för hållbar frihet ett transportsystem som präglas av ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet.”

Fru talman! Detta gäller än i dag, men glädjande nog har mycket hänt sedan dess. Det gäller inte minst det världsomspännande Parisavtalet från december 2015, som vi sedan har brutit ned till nationella mål i vårt land. För transporternas del handlar det om att minska trafikens utsläpp med 70 procent till 2030 jämfört med 2010. År 2030 är snart. Det är bara tre mandatperioder bort.

Att förlita sig på att ”konkurrens på marknaden” ska åstadkomma utsläppsminskningar räcker inte; det är inte nog. Reduktionsplikt för drivmedelsproducenter och satsningar på innovationer inom fordonsindustrin som elbilar etcetera räcker inte heller. Innan de har fått effekt har tiden sprungit ifrån oss.

Vi som sitter i landets högsta beslutande organ måste ta det politiska ansvaret och styra utvecklingen. Vi måste bidra till ändrade beteenden genom att styra till att resa mer klimatsmart tillsammans med kollektivtrafiken, eller kanske helt avstå en resa och i stället arrangera möte med video och varför inte gå och cykla mer.

Jag hoppas verkligen att ni som sitter här i kammaren i dag håller med mig om detta. Det övergripande målet är ju att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer.

Fru talman! Vi brukar anföra att hela landet ska leva. Det är nu dags att vända på begreppet: Alla ska kunna leva i hela landet. Men för ett livaktigt land krävs även fungerande hållbara storstäder och närhet till dem. Återigen kommer vi till det där med transporter. För att du ska kunna leva där du vill och jobba med det du kan ska det vara lätt att resa till och från, och även lätt att resa klimatsmart.

Jag tycker att det synsättet mer och mer har implementerats i de förslag till planeringar och investeringar i infrastruktur som presenteras runt om i

landet. Inte minst redovisningen av Sverigeförhandlingen har det synsättet. Vi bygger inte bara väg och järnväg, utan vi bygger samhällen med god tillgång till arbete, bostäder, skolor och service med mera. Då måste det fungera hela vägen.

Fru talman! Tänk vad lätt det är att ta bilen. Man har sitt kort. Man sätter sig i bilen, sätter på bältet och kontrollerar att den är tankad. Samma bränsle gäller hela vägen. Det är samma regler, rött för att stanna, grönt för att köra, hastighetsbegränsningar, vägmärken etcetera.

Det är lätt att stanna på bensinstationer och fylla på med bränsle eller ta en kopp kaffe, och att gå på toaletten är som regel gratis. Man letar rätt på bästa vägen med gps. Detta gäller oavsett om du är i vårt vackra Värmland, Stockholm eller härliga Härjedalen eller i något annat land i Europa. Man känner igen sig. Det är som hemma.

När det blir strul rapporteras det tydligt i radion. De bryter till och med *Melodikryset* för att berätta om att det är köer, olyckor och andra hinder i vägtrafiken.

Men reser du med kollektivtrafiken behöver du veta, beroende på var du är, var och hur du ska betala för din resa. Du måste hålla reda på att du köper rätt biljett och åker med rätt operatör. Att hitta anslutningar är inte lätt. Är det tydlig skyltning? Nej. Blir det förändringar i trafikbudet kan du vara tacksam om det annonseras på någon display och hoppas på att den är hel och att den inte är skymd av solen. Du kan inte resa med samma kort överallt, och reglerna är definitivt inte desamma. Ta bara det här med åldersgränser och pensionärsrabatter med mera! Det blir ibland så krångligt att jag förstår att en del avstår, då detta inte är synkroniserat.

Fru talman! Det måste bli enklare att ta bussen, tåget eller något annat kollektivtrafikmedel – även för den som inte är van. Det ska vara lätt att göra rätt för sig även där. Det är en förutsättning för att vi ska kunna se en fördubbling av kollektivtrafikåkandet, som så många har bejakat.

Samarbetet mellan de regionala kollektivtrafikmyndigheterna över länsgränser blir allt viktigare för att knyta samman studie- och arbetsmarknadsregioner med landsbygd och glesbygd, och det måste bli enklare att arbetspendla och genomföra vardagsresor. Jag hoppas därför mycket på de initiativ som regeringen har tagit med samverkansprogrammet Nästa generations resor och transporter. Det syftar till att utveckla och modernisera kollektivtrafiken till det nya konceptet mobilitet som en tjänst, även kallat kombinerad mobilitet.

Jag vet att branschen och myndigheter noga läser våra betänkanden för att se om någonting har ändrats, och det har det. De skrivningar som nu finns rörande biljetter ställer krav på att det ska vidtas åtgärder – annars kommer regeringen att göra det. Nina ska kanske lyssna lite extra nu. Om frågan inte löses på frivillig väg ska man även överväga att ställa krav på kollektivtrafikföretag och andra trafikoperatörer att tillhandahålla sin biljettförsäljning av ett brett utbud produkter via en nationell åtkomstpunkt.

Jag hoppas få stå här snart igen och säga: Vi har gjort skillnad.

Fru talman! Regeringen gör skillnad. Vi prioriterar satsningar som ger fler jobb och ökad tillväxt. Därför investerar vi i pålitliga och välfungerande transportsystem. Vi investerar i nya spår och vägar som leder till fler bostäder, bättre godstransporter och pålitligare arbetspendling. Förseningar och störningar i tågtrafiken måste mötas med ett kraftigt förstärkt järnvägsunderhåll, vilket vi också gör. Totalt ökar vi järnvägsunderhållet med

40 miljarder för åren 2018–2029, vilket är en ökning med 47 procent jämfört med hur det var under den förra regeringen.

Vi socialdemokrater tar ansvar för att bygga men också för att se till att det fungerar. Jag tolkar oppositionens reservationer som att konkurrens på spår är det enda ni har att komma med. Vi har provat den melodin under era år i regeringen och märkt att det inte fungerar. Det var därför vi gav regeringen i uppdrag att utreda hur det kan göras bättre.

Fru talman! Trafikverket lämnade för ett år sedan förslag om möjliga åtgärder för att i egen regi organisera och bedriva underhåll av det statliga järnvägsnätet samt om vilken maskinell utrustning de behöver äga och förvalta. Då fick också Trafikverket i uppdrag att snarast vidta åtgärder för att i egen regi organisera och bedriva verksamhet för leveransuppföljning och manuell underhållsbesiktning i fråga om järnvägsunderhåll.

Trafikutskottet fick under ett besök hos Trafikverket information om det arbetet. Mot bakgrund av de omfattande störningarna i tågtrafiken, som många i dag har beskrivit, är det helt uppenbart att järnvägsunderhållet behöver förbättras och att kontrollen behöver öka.

Jag vill stryka under att det är centralt att underhållsverksamheten organiseras så att största möjliga nytta uppnås av de medel som tillförs drift och underhåll av järnvägen. Därför är det glädjande att regeringen fortsätter att stärka den statliga kontrollen av järnvägsunderhållet och för över Infranords basunderhåll av järnvägen till Trafikverket – detta för att säkerställa den dagliga driften och järnvägens punktlighet och robusthet. Ytterligare ett vallöfte kommer att kunna bockas av, då vi ansåg att ökat statligt ansvarstagande för järnvägsunderhåll var en av grundbultarna för att åstadkomma bättre punktlighet samt stabilitet i vårt järnvägssystem. Exakt när förändringen ska genomföras utreds. Men oavsett när det blir är jag säker på att alla skattebetalare ställer upp på detta, även om inte Alliansen gör det. Och jag med flera, både resenärer och godstransportköpare, ställer upp på devisen att tåget ska gå som tåget, alltså i rätt tid.

Fru talman! Jag höll nästan på att glömma att säga att jag självklart yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Vi har varit med och fattat beslut om EU:s järnvägspaket – vi är nu inne på det fjärde. Det tar tid innan alla rättsakter finns på plats. Transportstyrelsen arbetar nu för att införa paketet. Det ska vara klart i juni 2019. Arbetet är omfattande och sker på olika sätt – nationellt och internationellt. Även om Sverige ligger i utkanten av EU är vi på för att bygga upp ett enhetligt järnvägssystem inom Europa. Det för oss närmare varandra. Arbetet med järnvägspaketet syftar till att öka järnvägens effektivitet och konkurrenskraft i förhållande till övriga trafikslag. Viktigast är vad som kommer ut av det: att det blir lättare att ta tåget ned till övriga Europa för både gods och folk. Detta arbete har även medfört att regeringen gör en översyn av strukturen i järnvägslagstiftningen, helt i enlighet med rekommendationer från den senaste järnvägsutredningen.

Avslutningsvis ska jag tala om tillgänglig kollektivtrafik för personer med funktionsnedsättning. Alla ska kunna leva i hela landet – det gäller alla. Då bör man ha kollektivtrafik för alla. Det finns särskilda regler för vissa som har större behov – det gäller färdtjänst. Det måste fungera bättre. Det är inte vettigt att vi, medan vi diskuterar järnvägspaketet inom EU för att göra det möjligt för fler att resa, faller ned tullbommar för vissa andra.

Låt mig ta ett exempel. Jag träffade Nenne och Lena Sahlström, som berättade att det är okej att åka riksfärdtjänst från Torsby till exempelvis flygplatserna Landvetter eller Arlanda, som ligger 40 mil bort. Men när det gäller den betydligt närmare flygplatsen Gardermoen i Norge, som ligger bara 14 mil från Torsby, är det tvärstopp, trots att det skulle vara billigare för staten och vara mycket bekvämare för Nenne. Färdtjänst är ett måste när eldriven rullstol och annan medicinsk utrustning ska med, men det är förbjudet att åka färdtjänst över riksgåränsen. Detta duger inte. Alla skulle vinna på en undantagsregel som möjliggör att man åker färdtjänst över riksgåränsen. Jag tycker att vi får jobba vidare med det.

Fru talman! Det handlar om universellt utformade stationer och bytespunkter, om bättre anpassning av fordon och om information. Kom ihåg att det som är nödvändigt för att några ska kunna nyttja kollektivtrafiken underlättar för alla – det gäller hiss, rulltrappor, tydliga skyltar med mera.

Jag vill avsluta som jag började. Klimatutmaningen är vår tids viktigaste politiska uppgift att anta. Alla ska kunna välja det mest klimatsmarta sättet att resa på, för det är ”gött att resa”.

(Applåder)

I detta anförande instämde Johan Andersson, Rikard Larsson, Teres Lindberg, Pia Nilsson, Jasenko Omanovic, Leif Pettersson och Suzanne Svensson (alla S) samt Karin Svensson Smith (MP).

Anf. 77 ANDERS ÅKESSON (C) replik:

Fru talman! Det var vackra citat av värmlänningar från Lars Mejern Larsson i talarstolen.

Min analys av varför regeringen nu så raskt återförstatligar och därmed skapar en mer ineffektiv underhållsplan för den svenska järnvägen är därmed bekräftad. Det grundar sig på ett vallöfte. Tack för att du var så tydlig, Lars Mejern! Detta är ingen vetenskap eller analys i någon statlig utredning, utan det är utställda vallöften.

Det var dock inte detta som föranledde mig att begära ordet. Jag instämmer i Lars Mejern Larssons inledande och avslutande citat kring klimatansvar och vill i anledning av detta ställa en fråga till Lars Mejern Larsson som företrädare för ett av de två regeringspartierna.

Just nu bereds den nationella transportplanen på Regeringskansliet, Näringsdepartementet, under Tomas Eneroths ledning. Den kommer att innehålla ett förslag på hur transportinfrastrukturen ska dimensioneras fram till 2029. Så långt sträcker sig planen, som omfattar 700 miljarder kronor. Det finns ett gemensamt beslut i denna kammare om att vi år 2030 ska ha uppnått en reduktion av klimatutsläppen från trafik med 70 procent.

Min fråga till Lars Mejern Larsson som företrädare för Socialdemokraterna i den här debatten är: På vilket sätt avser Socialdemokraterna och Miljöpartiet i samlingsregeringen att detta beslut ska göra något som helst avtryck i den nationella plan som snart ska presenteras? 70 procents reduktion är vi helt överens om är en nödvändighet för att klara klotet. År 2040 ska vi ha nått ännu längre. Men hur omsätts de fina citat som Lars Mejern Larsson inledde och avslutade sitt anförande med i praktisk handling i det beredningsarbete som just nu pågår i Regeringskansliet?

Anf. 78 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Ja, det är ett vallöfte. Det är dessutom ett klokt vallöfte, och då är det ännu bättre.

70-procentsmålet är vi helt överens om. Vi ska helt enkelt göra det möjligt för fler att åka kollektivt. Vi kommer att presentera förslaget närmare när den nationella planen kommer.

Anf. 79 ANDERS ÅKESSON (C) replik:

Fru talman! Så lätt kommer inte socialdemokraten Lars Mejern Larsson undan.

En del i den nationella planen är också hur de nya stambanorna – höghastighetstågen, Sverigeförhandlingen eller vad vi väljer att kalla dem – ska förverkligas.

De direktiv som regeringen gav genom dåvarande infrastrukturministern Anna Johansson – jag har inte uppfattat att Tomas Eneroth har några andra – föranledde Trafikverket att lägga fram ett förslag till nationell plan som innebär att de nya stambanorna byggs i ett tempo som gör att mitt snart nyfödda barnbarn i Göteborg kan kliva på ett tåg på det nya stambanesystemet år 2090. Hon eller han är då 70 år. Anser Lars Mejern Larsson att det är ett rimligt tempo att möta framtidens utmaningar avseende klimat, behov av kollektiva resor, behov av att skapa utrymme i stambanesystemet för godstransporter och så vidare? Anser Lars Mejern Larsson, företrädare för Socialdemokraterna, ett av regeringspartierna, i debatten, att det är en rimlig ambition att en nu nyfödd göteborgare år 2090 ska kunna åka hela sträckan Stockholm–Göteborg och vidare ut i världen eller landet, när vi redan år 2030 ska ha uppnått 70 procents reduktion? Tror Lars Mejern Larsson på de inledande och avslutande citaten som han nyss framförde?

Anf. 80 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag är långt ifrån nöjd. Jag skulle vilja satsa ännu mer, men det är där vi har landat. Vi har presenterat en påse pengar som innebär en ambitionshöjning och som innehåller 100 miljarder mer än vad ni har haft tidigare i er budget.

Vi kommer att återkomma med vilka projekt det är när vi presenterar den nationella planen.

Anf. 81 NINA LUNDSTRÖM (L) replik:

Fru talman! Lars Mejern Larsson från Socialdemokraterna gjorde en intressant exposé över vikten av att se till att, precis som jag var inne på, man ska kunna resa kollektivt. Det är hållbart och klimatsmart att kunna göra det och att underlätta för det. Samtidigt vet vi, utifrån den debatt som vi hade om skrivelsen som handlade om planeringsperioden 2018–2029, att hur mycket vi än önskar oss olika saker måste vi förhålla oss till en realitet, nämligen finansieringen av vad man vill åstadkomma.

Jag kan ibland bli bekymrad när jag ser hur det ser ut i landet. Vi har en infrastruktur som man inte har råd att underhålla. Vi har de så kallade lågtrafikerade banorna, som också ingår i järnvägen, där det finns trafik men där man inte kan få ut riktigt all nytta som man borde kunna få därför att det inte har prioriterats. Det är ytterst en resursfråga, då det inte finns medel till detta.

Vi hör också från många aktörer i branschen att ett nytt signalsystem är på väg att införas för vilket prislappen ligger på runt 30 miljarder. Det finns mängder av implementeringsutmaningar och problem med systemet. Det ingår också inom EU-samarbetet. Danmark har fått sitt system förse-
nat. Man bygger egentligen alltihop från scratch och vet inte hur prislapp-
pen kommer att se ut långsiktigt.

Vän av ordning undrar om man ändå inte borde stilla sig lite grann. Vi från Liberalerna har sagt: Låt oss pausa och invänta ett moget system på grund av de problem som finns med detta system och som också erfaren-
heterna från omvärlden visar.

Då är min fråga till Lars Mejern Larsson: Vilka åtgärder är du och ni beredda att medverka till för att avvakta och använda pengarna på ett klo-
kare sätt under tiden?

Anf. 82 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Den första frågan jag ställer mig är vad ett pausande skulle innebära. Vad skulle det kosta skattebetalarna?

Vi följer och håller fast vid den plan som den tidigare regeringen tog fram. Vi behöver förbättra systemet för att öka punktligheten och få en bättre järnväg i Sverige.

Anf. 83 NINA LUNDSTRÖM (L) replik:

Fru talman! De som är kunniga på området inom branschen har ett antal olika förslag på hur man skulle kunna lösa frågan. Man skulle exempelvis kunna utveckla det system som redan finns. Man kan förbereda det för ett ERTMS-införande. Det finns de som anser att man ska avvakta med ERTMS nivå 2 eftersom det kommer en nivå nr 3. Man kommer då att kunna lösa ett antal implementeringsproblem.

När det handlar om 30 miljarder kronor, plus ställverkskostnader på kanske lika mycket, tycker jag att man borde fundera på om det här är det smartaste sättet. Jag följer debatten också i andra länder, där det nu konstateras att det blivit förseningar eftersom det finns väldigt stora utma-
ningar med detta.

Jag kan tycka att det är viktigt att fundera över hur man använder pengarna. Jag noterar också att utskottsmajoriteten i betänkandet inte berör att Riksrevisionen håller på med en genomlysning av implementeringen. Deras uppdrag är att se hur man lever upp till kravet på hushållning med statliga medel. Låt oss anta att det kommer fram någonting nytt och intressant där, samtidigt som det är en planperiod som ska beslutas av riksdagen när regeringen kommer med sin skrivelse. Eftersom det finns andra tekniska möjligheter att använda sig av under tiden, finns det då inte anledning att fundera på hur man kan använda den enorma mängden pengar om det skulle visa sig att problemen fortsätter? Vore det inte klokt att fundera ett varv till? Det tycker vi i Liberalerna att vi är tvungna att göra om vi verkligen ska hushålla med pengarna och använda skattepengarna effektivt. När det nu finns andra alternativ, varför inte överväga dem tills vidare?

Anf. 84 LARS MEJERN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag känner mig jättetrygg med att Trafikverket, som det står i betänkandet, för en dialog med järnvägsföretagen när det gäller projektet ERTMS och den tekniska utrustningen.

I den pågående åtgärdsplaneringen inom ramen för nationell transportplan kommer avstämningar att göras kontinuerligt vid ett antal tillfällen.

Från utskottet har vi understrukit betydelsen av att man i det fortsatta arbetet tar till vara de erfarenheter som arbetet med ERTMS har gett för att systemet ska införas på ett så smidigt och kostnadseffektivt sätt som möjligt, så jag känner mig trygg.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

§ 12 Vissa elmarknadsfrågor

Näringsutskottets betänkande 2017/18:NU9
Vissa elmarknadsfrågor
föredrogs.

Anf. 85 SOFIA FÖLSTER (M):

Fru talman! Dagar som dessa med hårt väder och kyla ger en bra inramning till dagens energidebatt. Energifrågan handlar inte bara om att hitta de mest miljömarta lösningarna, utan den handlar också om att garantera att lamporna alltid lyser, att datorerna alltid kan startas och att maskinerna i industrin alltid kan fortsätta att producera. Det är viktigt för såväl Sveriges konkurrenskraft och näringsliv som människors vardag.

Sverige må vara ett litet land till folkmängd, men Sverige är ett oerhört stort land till ytan. Största delen av elproduktionen ligger i norra Sverige, medan den största delen av elkonsumention ligger i södra Sverige. Den skillnaden kommer att bli än mer påtaglig i och med ytterligare stängningar av kärnkraftsreaktorer i södra Sverige. Den leder också till en större andel volatil elproduktion och en minskande andel baskraft, vilket ställer höga krav på Svenska kraftnäts förmåga att upprätthålla effektbalansen i elnätet. Av det skälet beslutade riksdagen i juni om ett tillkännagivande där Svenska kraftnät får ett än mer omfattande uppdrag att analysera effektläget. Det tillkännagivandet har vi moderater drivit på, och vi hoppas att regeringen fortsätter att ta tillkännagivandet på allvar och följer upp det.

Moderaterna har också vid ett flertal tillfällen lyft upp frågan om att handläggningstiderna för nätinvesteringar behöver kortas. Sveriges konkurrenskraft hotas av nya ekonomier som växer i snabb takt. Samtidigt tar det upp till tio år för den nätutbyggnad som krävs för ett nytt industribolag att etablera sig här.

På tio år har Kina hunnit dubbla hela storleken på sin ekonomi. Man har alltså dubblat hela sin bruttonationalprodukt. Det är samma tid som det tar att bygga ut en nätinvestering.

Varje utbyggnad ska naturligtvis ske på ett rättssäkert sätt, noga analyserad utifrån ett samhällsperspektiv och i samråd med berörda aktörer. Men tio år är faktiskt en evighet i dag. Regeringen har visserligen avsatt medel för att korta handläggningstiderna, men för att morötter ska vara effektiva behövs också krav. Vi vill därför se skarpa åtgärder för att korta handläggningstiderna för nätinvesteringar. Det är också i linje med ett an-

Prot. 2017/18:76
28 februari

-----
*Järnvägs- och
kollektivtrafikfrågor*

*Vissa elmarknads-
frågor*

nat tillkännagivande som riksdagen har bifallit, det vill säga att myndigheter som är i kontakt med företag också ska ha tidsgränser för sina handläggningstider.

I flera kammardebatter om energi har jag lyft fram att det finns ett behov av att vi i Sverige blir mer globala i vår energipolitik och mer teknikpositiva. Det spelar ingen roll om vi är bäst i klassen på klimatfrågan här hemma om vi inte har förmågan att exportera idéerna och tekniken till andra länder. Klimatfrågan är global, och energifrågan är helt central. Moderaterna har därför flera yrkanden som syftar till att lyfta blicken och stärka Sveriges möjligheter att exportera ren el och energiteknik till andra länder. Ett är att ytterligare driva på för en gemensam energimarknad i EU med gemensamma långsiktiga spelregler. Ett annat är att tillsätta en konkurrenskraftsutredning med uppdrag att analysera hur den svenska elmarknaden står sig i dag ur ett internationellt perspektiv, inklusive att se över framtida överföringsbehov. Det krävs att vi alla lyfter blicken om vi på allvar ska göra skillnad i klimatfrågan.

En annan fråga som jag återkommer till, och som jag kommer att fortsätta att återkomma till, är kunskap. Kunskap är också makt. Kunskap om alla våra kraftslag är viktigt. Därför yrkar vi moderater återigen att forskningsanslagen ska gå till alla våra stora kraftslag.

Jag har återkommit till denna fråga förut, och jag kommer att återkomma till den igen, men jag kan inte förstå hur man kan säga nej till mer kunskap. Oavsett var man ser kärnkraften i framtiden, oavsett vad man tycker om kraftslaget och oavsett vad man använder kunskapsbasen till torde det ligga i allas vårt intresse att det finns en så stor kunskapsbas som möjligt.

Det betänkande vi i dag debatterar berör många spridda frågor. Jag vill dock avsluta med att hävda att betänkandet i sammanfattning handlar om en sak, nämligen konkurrenskraft. Vill vi vara en nation dit det är lätt eller svårt att flytta ett företag eller öppna en ny industri? Vill vi vända oss inåt i energipolitiken eller förändra globalt genom export av både el och energiteknik?

Som svar på frågorna lyfter vi fram tydliga yrkanden och tydliga förslag för att trygga elförsörjningen och stärka Sveriges konkurrenskraft.

Med anledning av detta yrkar jag, för tids vinnande, bifall endast till reservationerna 2 och 3.

(Applåder)

Anf. 86 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD):

Fru talman! Näringsutskottet debatterar i dag betänkandet *Vissa elmarknadsfrågor*. I denna debatt passar det sig väl att uppehålla sig vid leveranssäkerheten i vårt svenska kraftsystem då vintern gör sig som bäst påmind och då behovet av effekt också är som störst.

Sverigedemokraterna har i det här betänkandet, precis som tidigare år, förslag om att fasa ut elcertifikatssystemet i syfte att öka de marknadsekonomiska mekanismerna och minska den politiska styrningen av elmarknaden. Till följd av den förda energipolitiken krävs nu enorma investeringar i elnäten eftersom ny subventionerad produktionskapacitet trycks in i det svenska kraftsystemet. Samtidigt behövs givetvis reinvesteringar också, vilka har börjat att nå en mer normaliserad nivå. Men närmare hälften av de 45 miljarder kronor som kommer att behöva investeras i de svenska

stamnäten de kommande tio åren har sin grund i behov utifrån systemförstärkningar och marknadsintegration.

Detta frestar på Svenska kraftnäts finansiella nyckeltal ordentligt, och skuldsättningen eskalerar allt snabbare. För att kunna finansiera den kraftigt ökade investeringstakten räknar man med att avgiftsuttaget för effektavgiften kommer att behöva dubblas under samma period.

Svenska kraftnät har i sin systemutvecklingsplan lämnat en kortare kommentar om sin egen finansiella ställning sett till det investeringsbehov som föreligger: De finansiella nyckeltalen skulle för ett privat företag indikera en osund finansiell ställning, och det skulle bli svårt och kostsamt för verket att finansiera investeringarna om inte Svenska kraftnät vore en del av staten och kan låna från Riksgälden.

Det ironiska i det hela är den genuina avsaknaden av ekonomiska incitament i flera led. Den förda energipolitiken skapar ett behov av nätförstärkningar på grund av den subventionsdrivna utbyggnaden av produktionskapacitet – för att kunna exportera produktion till ett pris som ligger långt under den verkliga produktionskostnaden till andra länder. Det är något som i längden inte är hållbart.

Fru talman! Kraftbalansen i Sverige har under lång tid varit stark. Det har den varit endast tack vare den storskaliga utbyggnaden av vattenkraften och senare även satsningen på kärnkraft. Det är något som har bidragit till att Sverige, som en av få nationer, inte är beroende av fossilbaserad kraftproduktion.

Trots detta lyfter flera partier i kammaren upp behovet av en energiomställning för svenskt vidkommande, i likhet med vad som diskuteras på europeisk och global nivå. Men Sveriges kraftsystem behöver ingen energiomställning. Vi har redan ett kraftsystem som präglas av hög kapacitetsfaktor, obefintliga utsläpp av växthusgaser och en god leveranssäkerhet. Det är däremot förståeligt om man på global och europeisk nivå har energiomställning på agendan eftersom kraftförsörjningen där uteslutande är fossilbaserad. Men en energiomställning i Sverige kommer i stället att innebära att vi generellt sett får en lägre kapacitetsfaktor, ökade utsläpp av växthusgaser från det svenska kraftsystemet och minskad leveranssäkerhet.

För Sverigedemokraterna är det ofattbart med vilken kraft och fart man försöker fördärva något som har tjänat Sverige och vår industri så väl under så pass lång tid.

Fru talman! Som bekant har Sverige numera negativ kraftbalans för det man kallar en tioårsvinter. Enligt den kraftbalansberäkning som Svenska kraftnät utför inför varje vinter kommer vi de närmaste åren att få negativ kraftbalans även för en normalvinter. Det kan vara första gången någonsin som vi hamnar i den situationen. Det här går i ett ökande tempo, och politiken har bidragit till att det hela tiden skruvas upp.

Återknyter man även detta till Svenska kraftnäts systemutvecklingsplan ser man att det lyfts flera varnande fingrar på denna expertmyndighet vad gäller leveranssäkerheten.

För elområde SE3 och SE4 i södra Sverige gör man bedömningen att när kärnkraften är utfasad 2040, vilket var målet för de partier som ingick i Energikommissionen och hade en gemensam överenskommelse, kommer antalet timmar med effektbrist att uppgå till i genomsnitt 400 per år. Även

Prot. 2017/18:76

28 februari

Vissa elmarknadsfrågor

för extrema väderår, framför allt torrår, visar scenariot att ett betydligt högre antal timmar med effektbrist kommer att föreligga.

Vi talar alltså om i genomsnitt närmare en halv månad om året då hushållens och industrins möjligheter kommer att begränsas av vädrets makter. Det här ska vara ett scenario för framtiden. För mig känns det mer som en tillbakablick mot de förutsättningar man hade i Sverige under 1800-talet, då man fick hålla igen och förlita sig på vädrets makter för att kunna utveckla ekonomin.

Det är uppenbart att det borde läggas större energi på att få fram effekt när vi efterfrågar den och inte tvärtom. Det behövs insatser för att säkerställa att vårt kraftsystem även i framtiden kännetecknas av samma höga elkvalitet och goda driftssäkerhet som i dag.

Vi vill därför se att ett mål för leveranssäkerheten fastslås som den förda energipolitiken ska sträva efter att uppnå, något som borde vara mer relevant än ett mål för det svenska kraftsystemets sammansättning.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 4 i betänkandet.

Anf. 87 HELENA LINDAHL (C):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 2 och reservation 5.

Sverige är ju ett land med stora avstånd, och den största delen av elproduktionen sker i norra Sverige samtidigt som huvuddelen av elen konsumeras i södra Sverige. Därför kommer vi att behöva bra överföringskapacitet.

Ett robust elnät är avgörande för att Sverige ska ha en trygg elförsörjning. Svenska företag och konsumenterna ska även i fortsättningen kunna lita på att det finns trygg elförsörjning, långsiktiga spelregler och stabila villkor på energimarknaden.

I energiöverenskommelsen var vi också eniga om att överföringskapaciteten kommer att behöva öka både inom landet och mot våra grannländer.

Fru talman! Ett av de största hoten mot omställningen till 100 procent förnybart handlar inte om produktionen utan om ledtiderna för att bygga nya ledningar, som är väldigt långa. Det fick vi höra här tidigare. Min kollega Sofia Fölster sa att det kan ta uppemot ett decennium från att Svenska kraftnät bestämt sig för en investering till att kabeln är inkopplad på nätet. Det är helt orimligt. Att handläggningstiderna kortas är en förutsättning för att klara Energikommissionens mål om 100 procent förnybar elproduktion till 2040.

Fru talman! I detta arbete är det oerhört viktigt att ta hänsyn till äganderätten, till de människor som berörs av samhällsintresset av att dra elledningar och då får sin mark påverkad.

Riksrevisionen har kritiserat Svenska kraftnät för hur man jobbar med transparens och dialog. Det är nog den här kammarens största underdrift att säga att den har varit bristfällig. Regeringen måste ge Svenska kraftnät i uppdrag att utveckla sin dialog och ta de lokala intressena på allvar. Att minska antalet överklaganden och öka acceptansen för de elnät som behöver byggas är en viktig del i att minska de långa ledtiderna.

Fru talman! Samtidigt ser vi att det finns ställen där man skriker efter nya kablar men där Svenska kraftnät i stället har skrotat sina planer. Gotlands potential som energiproducent är det tydligaste exemplet.

Gotland har stor potential att bygga mer förnybar elproduktion. Men på grund av att Svenska kraftnät avbröt det arbete som alliansregeringen påbörjade med att bygga en kabel från Gotland till fastlandet kan den elproduktionen inte överföras från ön. Regeringen har nästan bokstavligen kastat miljontals kronor i planering i sjön. Varför har regeringen inte agerat? Det kan man fråga sig.

Fru talman! Elledningar handlar inte bara om storskaliga projekt med breda kraftledningsgator. En viktig åtgärd för att öka andelen närproducerad el är att villa- och fastighetsägare ges möjlighet att dra elledningar mellan fastigheterna.

I dag kan en fastighetsägare inte optimera sin egen solkraftsproduktion genom att sätta upp solceller på den fastighet som har bäst solläge. Den el som produceras får enligt dagens regler inte överföras mellan fastigheter. Det hindrar dig från att dela en solpanel med grannen på det tak som är lämpligast. Samma sak gäller om ett villakvarter bestämmer sig för att bygga en gemensam solpark på den soligaste ytan och dra en egen elledning för att dela på den producerade elen. All produktion av el som kräver ett så kallat mikronät mellan hus eller fastigheter förhindras av bestämmelser i ellagen eftersom det krävs nätkoncession för att få bygga starkströmsledningar.

Här vill jag lyfta fram Centerpartiets förslag om solpooler där man kan dela en solpanel med grannen och dra en kabel från grannens tak om grannen råkar ha bättre solläge. Att det inte är tillåtet i dag är faktiskt absurt.

Fru talman! På många sätt skiljer sig inte elnätsfrågorna från andra företagsfrågor. De är fyllda med tungrodd byråkrati och regler som hindrar utveckling.

För oss i Centerpartiet är det självklart att rensa i regeldjungeln och hjälpa den gröna omställningen på traven. Inte minst alla de som vill göra en egen insats med solpaneler på taken behöver ha regler som är begripliga och relevanta.

Sverige behöver ett nytt grönt ledarskap som ser hela landet, från Gotlands vindkraftverk till solpanelerna på taket i Bengtsfors och vattenkraftverken i Skellefte älv, och som ger förutsättningar för det att utvecklas. Det står Centerpartiet för.

Anf. 88 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Det svenska elnätet är uppbyggt av tre olika nivåer: lokala elnät, regionala elnät och stamnät. Om man skulle sträcka ut det svenska elnätet i en enda lång ledning skulle det räcka mer än 14 varv runt jorden.

Stamnätet ägs av staten och förvaltas av Svenska kraftnät. Regionnäten och lokalnäten förvaltas i stället via så kallad koncession, det vill säga att staten gett en aktör möjlighet att driva, underhålla och förvalta nätet. Regionnäten ägs till största delen av tre bolag: Eon, Vattenfall och Ellevio. Det finns ungefär 160 lokala elnätsföretag i Sverige, men hur stora områden de hanterar varierar stort. En del mindre företag förvaltar bara några kilometer ledning medan andra äger tusentals mil.

Det är nu 20 år sedan elmarknaden i Sverige avreglerades. Syftet var att öka konkurrensen inom elförsörjningen. Det skulle leda till sänkta priser, sas det då. Men med facit i hand kan vi se att avregleringen tvärtom har lett till betydligt högre avgifter.

Privata elnätsföretag tillåts i dag sätta mycket höga avgifter. Avgifterna varierar också stort över landet. Processen präglas dessutom av återkommande överklaganden från företagens håll i syfte att öka vinsterna. Nätverksamhet är så kallade naturliga monopol, och med den avreglerade marknaden och otillräcklig reglering ges de privata företagen mycket stort spelrum. Elnätsavgifterna som tas ut av elnätsbolagen avgörs i hög grad av var man bor, och det kan skilja tusentals kronor.

Trots energiöverenskommelsen mellan regeringen, Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna har man inte kunnat presentera något svar på de stigande elnätsavgifterna. I ett läge där både vanliga hushåll och svensk industri kan drabbas hårt av ytterligare höjningar väljer man att låta marknaden sköta saken. Hittills har det enbart lett till högre elpriser för både hushållen och industrin. Det krävs ett större politiskt ansvar för att motverka de orimliga prishöjningarna för konsumenterna.

Den lagstiftning som reglerar intäktsramarna är i dag alltför godtycklig. Ellagen bör därför ändras för att motverka oskäligen prishöjningar för konsumenterna.

Det är orimligt att det blir så stora skillnader i nätavgifterna mellan stad och land i Sverige, mellan regioner och mellan olika bolag. Det kan variera så mycket som 7 370 kronor per år mellan likadana hushåll beroende på om man bor i Grums i Värmland eller Ljungby i Småland.

Stegrande elnätsavgifter drabbar inte bara hushållen hårt utan slår även mot industrin och i förlängningen även mot ekonomin och våra jobb. Risken finns också att den nödvändiga omställningen till ett säkrare och mer tillförlitligt elnät inte kommer att ske i den takt som är nödvändig, då de olika bolagen har olika ekonomiska förutsättningar, alltså att man gör för mycket i vinst. För att säkra tillgången på el krävs ett elnät som är anpassat efter de behov som finns. Det är uppenbart att vinstmaximerande företag inte har något intresse av att vare sig hålla priserna nere eller att ta hänsyn till de samhällspolitiska effekter som höjda avgifter kan få. Därför bör enhetligare elnätstaxor införas för att utjämna de orättvisa skillnader som i dag drabbar landsbygden.

Utbyggnaden av stamnät för el i Sverige är kraftigt eftersatt, och stora delar av det existerande nätet behöver förnyas. I Svenska kraftnäts perspektivplan 2025 beräknas behovet av investeringar och reinvesteringar uppgå till 55–60 miljarder kronor fram till 2025. Som en jämförelse kan nämnas att de investeringar som gjordes under perioden 2000–2011 bara uppgick till 10,6 miljarder kronor.

I dag finns ett stort problem med flaskhalsar i överföringen av elen till konsumenterna genom elnäten. En bristande överföringskapacitet mellan prisområdena 2 och 3 innebär att vi inte fullt ut kan utnyttja energin från våra älvar eller den lagringskapacitet som vattenkraften ger. Det innebär att överskottet från de norra delarna av landet inte kan komma de södra delarna till nytta i tillräcklig omfattning.

I takt med att nya vindkraftverk ansluts till nätet förvärras dagens problem. Särskilt bekymmersamt är att dagens elnät inte räcker till för att utbyggnaden av vindkraftsel i norra Sverige ska komma hela landet till del.

Ofta är det lättare att få tillstånd för utbyggnad av vindkraftverk i just de norra delarna av landet. För att öka elproduktionen i södra Sverige är både slopandet av det kommunala vetot och utbyggnaden av havsbaserad vindkraft viktigt.

En förändring av elcertifikatssystemet som också tar hänsyn till effektbalans skulle också kunna vara ett steg i rätt riktning. Det är dock av största vikt att nätkapaciteten byggs ut så att elen kan överföras till södra Sverige, där den förbrukas. Det bör därför uppdras åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet.

För att säkra elförsörjningen i hela landet behöver förnybar energi byggas ut i högre utsträckning även i södra Sverige. Där kommer den havsbaserade vindkraften att spela en stor roll. Utbyggnaden av vindkraft på Gotland är också en möjlighet som inte ska underskattas. En nyckel för att möjliggöra en sådan utbyggnad är dock en välfungerande överföringskapacitet. Arbetet med den planerade elkabeln mellan Gotland och fastlandet har avbrutits av Svenska kraftnät. Det är ett misstag som riskerar att hindra viktig utbyggnad av förnybar energi. Dessutom äventyras elsäkerheten för hela Gotland, vilket inte minst har bevisats genom sommarens omfattande elavbrott. Svenska kraftnäts agerande är kortsiktigt och ett steg i fel riktning. Regeringen bör därför i sitt regleringsbrev uppdras åt Svenska kraftnät att bygga den planerade elkabeln till Gotland.

I sammanhanget bör även nämnas vikten av en nordisk samsyn när det gäller överföringskapaciteten mellan länderna. Den översyn av Svenska kraftnäts ekonomiska mål som pågår inom Regeringskansliet väntas ligga till grund för nya avkastningsmål. I ett läge där Svenska kraftnät står inför stora investeringsbehov är det inte rimligt att varje år ge hundratals miljoner i utdelning till staten. Ägardirektiven till Svenska kraftnät bör vara tydliga i att samhällsnyttan ska gå före vinstutdelning.

Tillståndsprocessen för stamnätskoncessioner behöver snabbas upp. I dag tar tillståndsprocessen för stamnätet orimligt lång tid. Flaskhalsarna i elnätet och den långsamma tillståndsgivningen är två av de problem Riksrevisionen lyfter fram i sin rapport. Bland de orsaker till problemen som Riksrevisionen identifierar finns den tidigare regeringens passivitet i styrningen av Svenska kraftnät, dess bristande återkoppling till riksdagen om orsakerna till Svenska kraftnäts ouppfyllda investeringsplaner samt avsaknaden av gemensamma riktlinjer för länsstyrelserna för deras insatser i tillståndsprocessen för stamnät. Regeringen bör därför ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda möjligheterna till en snabbare tillståndsprocess för stamnätskoncessioner. På denna punkt har vi i dag en gemensam reservation med de borgerliga partierna.

Fru talman! Elproduktionen behöver ses som en del av samhällets infrastruktur, som vi gemensamt bygger upp utifrån samhällliga mål. För Vänsterpartiet är det väsentligt att elnätet är ägt av samhället genom exempelvis stat eller kommun. Den tekniska omställningen av energisystemet med småskalig energiproduktion innebär att framtidens energikonsumenter samtidigt blir framtidens energiproducenter. Därför behöver nätet som länkar dem samman ägas av det offentliga och inte begränsas av privata vinstintressen.

Den avreglering som gjordes har inte lett till vare sig lägre priser eller större trygghet för konsumenterna. Det har blivit precis tvärtom. Det är

Prot. 2017/18:76

28 februari

Vissa elmarknadsfrågor

tydligt att den svenska elmarknaden behöver göras om i grunden. Regeringen bör därför utreda möjligheten att göra elnätet samhällsägt.

Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 6.

Anf. 89 MARIA WEIMER (L):

Fru talman! Sverige är ett land med stora avstånd och där elproduktion och elkonsument i stor utsträckning sker på helt olika ställen i landet. Största delen av elproduktionen sker i norr, men huvuddelen av elen konsumeras i södra Sverige. Tyvärr har vi otillräcklig överföringskapacitet. Tillsammans med kraven på smarta nät ställer detta stora krav på de svenska elnäten.

Det är därför nödvändigt att näten byggs ut i den omfattning och takt som krävs för att klara kraftöverföring och nya krav för ett hållbart samhälle. Under det senaste riksmötet har vi i Alliansen därför vid flera tillfällen framfört vår uppfattning att kortare handläggningstider för nätkoncessioner är en viktig förutsättning för att elnäten ska kunna byggas ut för att klara dagens och framtidens utmaningar.

Vi noterar att Energimarknadsinspektionen har fått ökade resurser för att förkorta handläggningstiderna och även ett uppdrag att rapportera till regeringen om hur man arbetar med frågan. Vi vill dock understryka att de orimligt långa handläggningstider vi ser i dag fortfarande är ett stort hinder för utvecklingen av det svenska elnätet. Fram till dess att verkliga resultat uppnås ser vi även fortsättningsvis en anledning för riksdagen att påtala för regeringen att handläggningstiderna måste bli kortare. I likhet med vad som anförs i vår motion 3413 anser vi att regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda möjligheten till en snabbare tillståndsprocess.

Fru talman! Alliansens utgångspunkt är att Sverige ska ha ett robust energisystem, där svenska företag och konsumenterna även i fortsättningen ska kunna lita på att det finns en trygg elförsörjning, långsiktiga spelregler och stabila villkor på energimarknaden. Den svenska energipolitiken ska värna klimatet, vara ekologiskt hållbar, säkra el till konkurrenskraftiga priser och garantera att elen finns när vi behöver den. En säker och robust kraftöverföring är helt avgörande.

Svenska kraftnät ansvarar för att effektbalansen i nätet upprätthålls, vilket är en förutsättning för vår industri, våra jobb och vår konkurrenskraft.

För några år sedan fick flera av oss här möjligheten att besöka SSAB i Borlänge. När vi promenerade runt bland de enorma stålvalsarna fick vi veta att endast 0,1 sekunders strömbrott leder till att flera ton stål förstörs och miljontals kronor går förlorade. Med andra ord är effektbalansen viktig.

Vid nätinvesteringar ställs ibland olika intressen mot varandra, och vi vill därför i likhet med vad som uttrycks i motion 3413 att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör säkerställa att Svenska kraftnät utvecklar sin dialog och sina samråd samt ökar transparensen i samband med investeringsprojekt.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

(Applåder)

Anf. 90 PENILLA GUNTHER (KD):

Fru talman! I dag handlar det mycket om att korta handläggningstider på olika områden. Detta är märkligt, kan man tycka, när det har talats om servicegarantier, så att kommunerna kan hantera ärenden för sina medborgare snabbare. Men kortare handläggningstider för till exempel nätkoncessioner verkar vara ett oändligt svårt uppdrag, trots att Energimarknadsinspektionen har fått ökade resurser för att just göra detta.

Om detta är ett hinder för att utveckla det svenska elnätet är det klart att det uppstår kapacitetsproblem. Om vi tar tågtrafiken som exempel, eller att fler ska köpa eldrivna fordon och ladda dem hemma och så vidare, ser vi att det finns ett kapacitetsproblem som kommer att beröra oss allihop – om det inte redan gör det. Fram till dess att verkliga resultat faktiskt uppnås ser vi från Alliansens sida fortfarande anledning att påpeka för regeringen att handläggningstiderna måste kortas. Det måste vara möjligt att få en snabbare tillståndsprocess.

Det handlar naturligtvis också om att i det här fallet Svenska kraftnät bör utveckla sin dialog i de samråd som genomförs runt om i landet i samband med utbyggnad och investeringsprojekt. När det gäller Sydvästlänken, som är den största investeringen någonsin på detta område och som ska öka överföringskapaciteten i södra Sverige med 25 procent, är det självklart många sträckor på vägen där man har haft samråd men där människor inte känner sig helt tillfreds med resultaten. Vi poängterar också att Svenska kraftnät gärna kan använda lite fler verktyg i sin dialog, för att minska människors oro över olika saker i fråga om dessa projekt.

En del av mina kollegor har talat om Gotlands elförsörjning, och jag vill också nämna den eftersom det står om den i Kristdemokraternas energimotion. Vi vet att tillgång till el hela dygnet, hela året kräver stabila elnät och förbindelser mellan fastlandet och öarna. Jag tror att vi var alla fall några stycken som blev ganska förvånade när Svenska kraftnät meddelade att den tredje elförbindelsen till Gotland inte skulle komma att anläggas.

Energimyndigheten uttalade att ön ska bli helt självförsörjande på el och att det om 20 år inte kommer att behövas en elledning mellan ön och fastlandet. Under våren 2018 ska myndigheten presentera en studie om hur Gotland ska bli en självständig elproducent. Men det är ju också så att vi i andra sammanhang tycker att 20 år är en ganska lång tid. Jag kan förstå dem som är bekymrade för verksamheterna på Gotland – i första hand, men naturligtvis även på andra ställen i landet – när de får besked om att planerade investeringar inte kommer att genomföras.

Därför är det naturligtvis viktigt att tillgången till el är tydligt klarlagd. Jag ser verkligen fram emot myndighetens redovisning av hur detta ska gå till. Vi vet nämligen alla, inte minst vi som medverkar under Almedalsveckan, hur otroligt mycket folk det är på sommaren. Det är naturligtvis mycket mindre folk på vintern, men oavsett om man ser till de bofasta eller till de besökande bör man verkligen ta i beaktande att det ska finnas såväl ett långsiktigt som ett kortsiktigt perspektiv i lösningen på frågan. Det gäller inte minst Gotlands elförsörjning, men det gäller även elförsörjningen i hela landet.

(Applåder)

Prot. 2017/18:76

28 februari

Vissa elmarknadsfrågor

Anf. 91 PATRIK ENGSTRÖM (S):

Herr talman! I dag debatterar vi vissa elmarknadsfrågor.

Vi har satt punkt för 30 år av politisk oenighet kring energipolitiken genom en bred energiöverenskommelse som 75 procent av ledamöterna i riksdagen står bakom. Samarbete är nyckeln – och inte bara mellan partierna i Sveriges riksdag. Sverige har en viktig roll för att länder ska närma sig varandra inom energipolitiken.

Enskilda människor och enskilda företag är viktiga aktörer i ett energisamt samhälle. Vi måste stärka den enskildes möjligheter att påverka och vara en del av energisystemet. Därför har regeringen gjort det enklare och billigare än någonsin att investera i exempelvis solceller. Men vi måste också skydda den enskildes rättigheter och stärka kundens position på elmarknaden.

Utvecklingen är på många sätt positiv. Eldrivna fordon revolutionerar transportsektorn, och förnybar elproduktion är på många håll i världen den billigaste energikällan. Med rätt politik och kreativa företag har Sverige stora möjligheter att leda den globala utvecklingen. Det gäller allt från hållbar tung industri till smarta it-lösningar som förbättrar människors vardag.

Smarta energilösningar i fastigheter skapar bättre inomhusklimat, bättre belysning och tryggare hem. Småskalig produktion av el kan snart ske nästan var som helst – på bilar, i kläder och på verktyg. Det skapar möjligheter till en effektiv användning av el som energikälla. Vi ska exportera morgondagens smarta energilösningar, inte utsläppen.

Herr talman! Med detta sagt tänker jag försöka kommentera motionerna, som i många fall slår in öppna dörrar.

När det gäller frågorna om kortare handläggningstider och att förenkla tillståndsprocessen har Energimarknadsinspektionen fått extra resurser för att korta handläggningstiderna. Även andra myndigheter har fått i uppdrag att korta sina handläggningstider.

När det gäller Svenska kraftnäts dialog och samråd i samband med investeringar behandlades denna fråga så sent som våren 2017. Där kan man notera att regeringen håller med om att det är viktigt med transparens och dialog med berörda intressenter vid planering av investeringar i stamnätet. Svenska kraftnät har utvecklat sitt arbetssätt med samrådsprocesser, och Energimarknadsinspektionen ska beakta både innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen och resultatet av samrådet inför beslut om koncession.

Herr talman! När det gäller övriga motioner om elmarknaden måste det först nämnas att det för närvarande pågår en omfattande översyn av svensk energipolitik. Det är den breda energiöverenskommelsen, och det är Energikommissionens kraftsamling för framtidens energi som bidrar till detta. Regeringen återkommer till riksdagen med en proposition för att slå fast de energipolitiska målen.

Många motionsyrkanden som vi har att ta ställning till i detta betänkande berör Energikommissionens förslag, som nu är under beredning. Frågor om den framtida elförsörjningen, konkurrensaspekter för svensk industri och enskilda kraftslag berörs i Energikommissionens betänkande. Regeringens mål för elmarknadspolitikerna är att åstadkomma en effektiv elmarknad med väl fungerande konkurrens som ger en säker tillgång till el till internationellt konkurrenskraftiga priser.

Energikommisionen behandlar även systemtjänster, effektbalans och elcertifikatssystemet. Energimarknadsinspektionen har fått i uppdrag att identifiera och föreslå riktlinjer för samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar och dess effekter. Regeringen återkommer när det gäller effektanalyser och Svenska kraftnäts uppdrag att upprätthålla kraftbalansen.

När det gäller produktionen av förnybar el är elcertifikatssystemet ett viktigt styrmedel. Den utökning riksdagen beslutade om under 2017 är mycket betydelsefull för att ytterligare stimulera utbyggnaden av den förnybara elproduktionen. Förslag ska tas fram för att öka transparensen på elcertifikatsmarknaden.

När det handlar om elnätsavgifter finns det skäl att säkerställa att avkastningen för elnätsbolagen hamnar på en rimlig nivå. Energimarknadsinspektionens förslag på området bereds nu i Regeringskansliet. Prisskillnaderna mellan elområdena väntas jämnas ut ytterligare nu när Sydväst-länken, efter beklagliga förseningar, tas i drift under våren.

När det gäller Gotlands elförsörjning vill jag hänvisa till vad som sas i denna fråga hösten 2017. Då noterade utskottet att Svenska kraftnät har avbrutit planeringen av en ny förbindelse till Gotland och att regeringen har gett Energimyndigheten i uppdrag att utreda hur Gotland kan stå modell för ett förnybart och självförsörjande energisystem. Sverige ska ha en trygg energiförsörjning i hela landet och även i fortsättningen goda förutsättningar för en utbyggnad av förnybar energi.

När det gäller frågor om andelsägande, avtal om miljövänlig el med mera finns det en utredning som tittar närmare på frågor om bland annat skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el och huruvida andelsägare ska kunna ta del av skattereduktionen.

Ett nationellt forum för smarta elnät har inrättats. Det ska bland annat främja utvecklingen av ny teknik och nya affärsmodeller samt ta fram en exportstrategi. Det pågår även ett arbete med att ta fram förslag till en ny elmarknadslag.

Frågor om nätutbyggnad över Sveriges gränser behandlas också i Energikommisionens betänkande. I ljuset av den pågående integrationen av de nordiska och europeiska elmarknaderna finns det flera skäl för Sverige att bejaka tillkomsten av ytterligare utlandsförbindelser.

Avslutningsvis vill jag säga att den svenska elmarknaden hänger ihop med utvecklingen av elmarknaden i Europa. Vårt beroende av el ökar samtidigt som elsystemet måste kunna hantera en förändrad produktionsmix. Svenska kraftnät planerar därför för en kraftig ökning av utbyggnadstakten samtidigt som betydande reinvesteringar genomförs.

Vid flera tidigare tillfällen har utskottet uttalat sitt stöd för genomförandet av den inre marknaden och även uttalat att genomförandet är en förutsättning för att elmarknaden ska nå sin fulla potential. En väl fungerande elmarknad ger incitament till investeringar, bidrar till stor försörjningstrygghet och är ett kostnadseffektivt sätt att nå EU:s energi- och klimatmål.

Sammanfattningsvis vill jag yrka avslag på samtliga motioner och bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 92 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Herr talman! Det är vinter för full fart. Det är kallt, och vi har ett högt effektbehov. Fokus bör vara att diskutera drift- och leveranssäkerhet i vårt svenska kraftsystem.

Kraftbalansen har under denna mandatperiod kontinuerligt försämrats. Vi har halkat ned på minusvärden för en så kallad tioårsvinter, som jag tog upp i mitt anförande. Inom kort kommer vi också att halka ned på en negativ kraftbalans under en normal vinter.

Regeringen har under denna mandatperiod återkommande satsat specifikt på energislag som har en lägre kapacitetsfaktor än vad som är genomsnittet i kraftsystemet för stunden, vilket borgar för att detta kommer att försämrats ytterligare i närtid.

Alla experter varnar för att leveranssäkerheten är hotad, men Energikommissionen landar i mål för vilken sammansättning vi ska ha och har inte fokus på vad som är viktigt att uppnå långsiktigt. Sverigedemokraterna har föreslagit att Sverige ska ha ett mål för leveranssäkerheten – för att kunna garantera den över tid – och att politiken ska styra mot att se till att vi alltid ska kunna ha el i uttagen och att industrins möjligheter inte ska begränsas av vädret.

Herr talman! Jag vill fråga Patrik Engström varför Socialdemokraterna inte anser att Sverige behöver ett mål för leveranssäkerheten.

Anf. 93 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Tack, Mattias Bäckström, för frågan!

Regeringen har tydligt sagt vilken målsättning man har med elmarknadspolitiken – att det ska råda konkurrenskraftiga villkor när det gäller både pris och leveranssäkerhet. Jag tycker att vi har svarat på den frågan, Mattias. Regeringens målsättning är i högsta grad relevant i detta sammanhang.

Anf. 94 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Herr talman! Det är fortfarande så att kraftbalansen har försämrats under mandatperioden. Regeringen har till exempel satsat på ett tiofaldigande av stödet till solceller. Det har gått från att biogasen har fått del av detta stöd till att man nu lägger nästan 1 miljard årligen på stöd till solceller.

I de kraftbalansrapporter som tas fram har solkraften 0 procent drifttillgänglighet. Det spelar alltså ingen roll om man skulle ha 0, 1 000, 10 000 eller 100 000 megawatt – det blir inte bättre för det. När solen inte lyser ger det ingen effekt.

De kraftslag som har subventionerats in i elcertifikatssystemet på senare år har en lägre kapacitetsfaktor än vad kraftsystemet har i genomsnitt. Leveranssäkerheten kommer alltså kontinuerligt att försämrats. Det kommer att krävas större investeringar i våra elnät. Det kommer att bli dyrare för svenska elkunder, och industrins konkurrenskraft kommer att försämrats.

Det finns ingenting som borgar för att vi långsiktigt ska styra mot att bibehålla och vidmakthålla den goda drift- och leveranssäkerhet som vårt kraftsystem har präglats av. Jag tycker inte att jag har fått något tydligt svar på frågan om varför man inte anser att det behövs ett leveranssäker-

hetsmål. Frågan till Patrik Engström är om han inte är orolig över den utveckling som vi kan se och som kommer att ske i närtid, som även Svenska kraftnät varnar för. Är inte detta något som oroar Socialdemokraterna?

Prot. 2017/18:76
28 februari

-----
*Vissa elmarknads-
frågor*

Anf. 95 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Om man siar om framtiden kan man naturligtvis vara orolig. Lek med tanken att vi får klimatförändringar som vi inte kan se i dag – vilka effekter skulle detta få på vårt elförsörjningssystem?

Lek med tanken att det slutar regna! Vår baskraft är till stor del vattenkraft – lek med tanken att det blir stora förändringar när det gäller vårt klimat och att det slutar regna.

Ni i Sverigedemokraterna tycker ju inte om elcertifikatssystemet. Ni tycker inte om produktion av förnybar el, utan ni har en annan syn. Den synen får vi naturligtvis fullt och fast respektera, men jag tycker att allting i dag tyder på att vi kommer att lösa de utmaningar som Mattias Bäckström tar upp.

Därför känner jag mig inte orolig när det gäller denna aspekt, utan jag är helt övertygad om att vi kommer att lösa dessa problem. Men det är jättesvårt att sia om framtiden, om hur mycket det kommer att regna eller blåsa eller om något annat, så visst finns det utmaningar. Det ska vi aldrig bortse från.

Anf. 96 LISE NORDIN (MP):

Herr talman! Jag är glad över att berätta att det aldrig förr har investerats så mycket i vindkraft i Sverige som under 2017. I föl beslutades om investeringar i vindkraft på 20 miljarder kronor, vilket totalt motsvarar över 2 000 megawatt i ny kapacitet. Tack vare regeringens vindkraftsbonus får de kommuner som har byggt vindkraft dela på 70 miljoner kronor per år.

Förra årets investeringar i vindkraft motsvarar en fjärdedel av alla vindkraftsinvesteringar som tidigare har gjorts i Sverige. Det gör att vindkraftsproduktionen förväntas öka med ca 60 procent på fyra år.

Sverige kan enligt prognosen från Svensk Vindenergi nå det mål som vi här i riksdagen beslutade om förra året – om produktion av ytterligare 18 terawattimmar ny förnybar el – nio år tidigare än vad som sägs i målet. Detta visar att riksdagen fattade rätt beslut när den ställde sig bakom en så kallad linjär utbyggnadstakt i stället för att senarelägga utbyggnaden.

När det gäller det betänkande som vi i dag debatterar finns det partier som vill avskaffa elcertifikatssystemet, som är det som säkerställer att vi i dag får investeringar i ny elproduktion i Sverige. Även om Sverigedemokraterna inte delar mitt miljöengagemang finns det ingen ny elproduktion som kan byggas så kostnadseffektivt som vi gör med elcertifikatssystemet. Alla internationella jämförelser visar på detta, och Sverige lyfts fram som ett föredöme i den utbyggnad som nu pågår på ett samhällsekonomiskt fördelaktigt sätt. Vindkraft är i dag den elproduktion som kan byggas allra billigast.

Solenergin utvecklas också snabbt. Som Patrik Engström sa har det aldrig varit så enkelt och lönsamt att sätta upp solceller på sitt tak som det är nu.

Den blocköverskridande energiöverenskommelsen om 100 procent förnybar energi levererar den politiska trygghet för investerarna som tidigare har saknats.

Business as usual – att fortsätta med elsystemet som tidigare – finns inte som alternativ. Delar av befintlig produktion är nämligen inte lönsam för fortsatt drift. Att ställa om till produktion av el som till 100 procent är förnybar kommer att kräva stora investeringar, men många rapporter – nu senast en från Sweco – visar att alternativet är många gånger dyrare.

I Energikommisionen har fem partier enats om att Sverige fortsatt ska vara en nettoexportör av el. Den fortsatt snabba vindkraftsutbyggnaden gör att Sverige kan fortsätta med den gröna elexporten trots att olönsam kärnkraft stängs ned.

Elexporten är väldigt viktig för att minska koldioxidutsläppen i Europa och för att vi ska nå Parisavtalets klimatmål. Med en ökad överföringskapacitet har Sverige och hela Norden en stor potential att bidra till att resten av Europa ställer om till ett förnybart energisystem.

I detta betänkande finns flera förslag kring Gotlands elförbindelser till fastlandet. Om några veckor, i slutet av mars, kommer Energimyndigheten att redovisa det uppdrag de fick av regeringen att ta fram en förstudie till hur Gotland kan användas som pilot i omställningen till ett förnybart energisystem i Sverige.

Det ska bli spännande läsning. Gotland har på många sätt ett för Sverige unikt energisystem och har historiskt varit en nod för innovation, test och kommersialisering av nya lösningar i det befintliga energisystemet. Kunskap och erfarenheter från genomförandet av ett smart och förnybart energisystem på Gotland kommer att vara viktigt för att uppnå målet om ett hundra procentigt förnybart elsystem i Sverige 2040.

Energimyndighetens studie har även bäring på den så kallade tredje elkabeln till Gotland, eftersom den påverkar förutsättningarna för mer hållbar energiproduktion på Gotland. Avsaknad av den tredje elkabeln gör det svårare att exportera förnybar el till fastlandet. Det finns anledning att tro att Svenska kraftnäts beslut att inte gå vidare med planerna på en tredje Gotlandskabel kan behöva ses över.

Korrekta och effektiva tillståndsprocesser är en viktig byggsten i skapandet av vårt framtida energisystem. Det är därför positivt att Energimarknadsinspektionen har vidtagit många åtgärder för att effektivisera tillståndsprocesserna med fokus på kortare handläggningstider.

En åtgärd är att man har infört ett nytt processinriktat arbetssätt där det alltid är flera handläggare som gemensamt ansvarar för ett antal ärenden enligt en strukturerad process. Att fler handläggare arbetar med ett och samma ärende innebär förstås en stabilitet och att det inte gör någonting om en handläggare blir sjuk, eftersom arbetet ändå kan fortsätta.

Energimarknadsinspektionen har också anställt mer personal. En annan åtgärd handlar om att ge bättre information till företagen så att de redan från början skickar in kompletta ansökningshandlingar. Regeringen anslog ökade medel i budgeten för att Energimarknadsinspektionen ska effektivisera koncessionsprocessen. Det arbetet fortgår alltså och ska fortsätta.

Det är som sagt ovanligt kallt i Sverige den här veckan. Vindkraften står fortsatt för en relativt stor del av elproduktionen, och vi har också vattenkraften att tacka för vår reglerkraft. I går exporterade Sverige 725 megawatt el till våra grannländer enligt Svenska kraftnäts statistik. En vinterdag som denna ökar elförbrukningen i Sverige med ungefär 200 megawattimmar för varje grad som det blir kallare. Det här sambandet beror på att vi använder el för uppvärmning.

Hittills har Sverige valt att arbeta med en effektreserv av kraftverk som kan startas upp med kort varsel för att möta behovet av extra kraft kalla dagar. Att minska behovet är en annan möjlighet. Att dimensionera elsystemet efter ett fåtal dagar med riktigt kall vinter bör vägas mot kostnads-effektiva åtgärder för att minska effekttopparna eller styra lasten. Viss elkonsumtion kan med ganska enkel teknik styras till andra timmar eller dagar.

Lagringsteknik är i sammanhanget också intressant. Med dagens teknik kan mycket av detta skötas automatiskt utan att kunden upplever någon förändring.

Energimarknadsinspektionen har på regeringens uppdrag tagit fram en rapport om efterfrågefleksibilitet som presenterar ett tjugotal förslag för ett smartare energisystem, där kundernas situation stärks och man får bättre chans att påverka sin elkostnad. Dessa förslag bereds nu på Regeringskansliet, och jag ser fram emot att riksdagen ska få möjlighet att besluta om att genomföra dem.

En viktig beståndsdel i detta är också att ständigt arbeta med energieffektivitet. Vi måste bli bättre på att göra mer med mindre energi, och det finns en stor teknisk potential. Energieffektivisering är någonting alla vinner på – samhället, privatekonomin och miljön.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 15.)

§ 13 Mineralpolitik

Mineralpolitik

Näringsutskottets betänkande 2017/18:NU10

Mineralpolitik

föredrogs.

Anf. 97 HANIF BALI (M):

Herr talman! I dag ska vi debattera näringsutskottets betänkande 10 om mineralpolitik. Jag vill öppna med att säga att Sverige är världsledande i mineralbrytning. Vi har världens mest moderna och produktiva gruvor som också är världsledande inom säkerhet, effektivitet och miljöhänsyn.

För att bibehålla detta är det viktigt att utveckla mineralpolitiken så att vi fortsätter att vara ledande. När delar av utskottet var på besök i Boliden och blev guidade av Mats genom gruvan sa han: Känner du doften? Det här är bnp på riktigt; här sitter vi inte och gör hemsidor åt varandra!

År 2013 initierades mineralstrategin, en metod för att samla in och genomföra reformer för en fortsatt mineralindustri i världsklass. Vi ser med

oro på att regeringen verkar ha slagit sig till ro och inte fortsätter med det momentum som mineralstrategin lade grunden till.

Därför tillkännager vi i reservation 1 för regeringen att man ska fortsätta det viktiga arbetet med den nationella mineralstrategin, och därför yrkar vi också bifall till reservation 1.

Moderaterna har inga avgörande invändningar mot den nuvarande mineralersättnings konstruktion. Vi anser dock att markägarnas rättigheter bör stärkas vid eventuella gruvkonkurser.

Gruvkonkurserna i Pajala och Dannemora har uppmärksammat behovet av ett förtydligande av rättsläget. Både bergmästaren och Moderaterna har poängterat att markägares fordran bör prioriteras vid en konkurs. Därmed vill vi ha en utredning som syftar till att stärka äganderätten och ge en rimlig avkastning till markägaren. Därför yrkar vi bifall till reservation 6.

Det är bra att Sverige har en krävande miljölagstiftning när det kommer till gruvor. Men att något är krävande betyder inte att det måste vara långsamt och helt oförutsägbart. Tillståndprocessen för att få öppna en gruva i Sverige skulle kunna skönmålas som ”rörig”. I dagsläget förhindras viktiga investeringar i jobb och tillväxt men även i miljön på grund av detta.

Därför vill vi att regeringen ska återkomma med förslag till riksdagen för att förkorta och förenkla tillståndprocessen. Därför yrkar Moderaterna bifall till reservation 2, som är alliansgemensam.

Allt handlar dock inte om att öppna gruvor – du måste driva dem också. Du måste ha folk i gruvorna som bryter mineralerna. Du måste ha tillgång till kompetent arbetskraft. Att jobba i svenska gruvor är ett högteknologiskt och högkvalificerat yrke, och i dagsläget är det brist på allt från svetsare till skickliga metallurger.

För att åtgärda detta vill vi att regeringen återkommer med förslag till riksdagen med åtgärder för att säkra kompetensförsörjningen inom gruvnäringen. Detta riskerar annars bli den största hämskon för en växande mineralindustri. Därför yrkar vi bifall till reservation 12.

Nu när det är färdigt med våra reservationer vill jag ta tillfället i akt och kritisera regeringens något personlighetskluvna agerande i dessa frågor. Regeringen vill öka utvinningen av mineraler som är nödvändiga för modern teknik, det som kallas för rare earth minerals. Särskilt miljöteknik är beroende av många mineraler som är svåra att få tag på runt om i världen. Det handlar om batterimetaller som kobolt men även elmotormineraler som neodymmagneter.

Det finns gott om många av dessa mineraler i svenska berg, men de bryts inte i någon avgörande omfattning. Det finns nämligen ett problem: Dessa mineraler förekommer ofta tillsammans med uran.

Det blir lite märkligt när Mikael Damberg vevar igång om att öka utvinningen av REM-metaller samtidigt som Miljödepartementets Isabella Lövin vevar på om uranföbud. Vilket vill man ha? Ett framtidsorienterat pragmatiskt parti som bryr sig om miljön kan inte låta antika dogmatiska ställningstaganden stå i vägen för viktiga råvaror om de är avgörande för miljön och ett modernt samhälle.

Priset för denna dogmatism betalas av de barn som under slavliknande förhållanden bryter dessa mineraler i Afrika. Det är förståeligt att ett kärnkraftsskeptiskt parti är emot uranbrytning. Men när en enkel uppfattning

övergår i fanatism låter man fattiga barn lida för att man inte kan vara någorlunda pragmatisk i sina lösningar.

Regeringen måste bestämma sig. Ska Sverige kunna bryta dessa mineraller, som är nödvändiga för våra elbilar, batterier och datorer? Eller ska denna fanatism lämna walk over till rovdriften med barnarbete i Afrika? Här är regeringen svaret skyldig.
(Applåder)

Anf. 98 JOSEF FRANSSON (SD):

Herr talman! Vi debatterar nu Näringsutskottets betänkande nr 10, *Mineralpolitik*.

Sverigedemokraterna har en kommittémotion som heter *Mineralpolitik för en stark gruvnäring*. I den lyfter vi fram en rad förslag för att underlätta och utveckla för näringsgrenen. Det handlar om sådant som riktade utbildningsinsatser för att fylla kompetensbehoven, ökad prospektering på initiativ av svenska staten, stärkta resurser till geovetenskaplig grundforskning, förbättrad transportinfrastruktur med flera förslag.

Vi har också en motion som heter *Det svenska stålet*. Den lyfter frågor kring stålindustrins och den övriga metallindustrins utmaningar. Här är givetvis energifrågan en av de centrala punkterna, och rådande inriktning för politiken är ett direkt hot mot vår industri. Men även här finns kompetensbehov att fylla, och vi föreslår därför att det görs insatser för att öka såväl antalet utbildningsplatser som forskningen på metallurgins område.

Gruvindustrin och stålindustrin är skilda branscher med delvis olika behov. Men de tillhör ändå till stor del samma värdekedja, varför jag tycker det är relevant att även ta upp stålindustrins villkor. Det har jag gjort tidigare när vi har debatterat mineralpolitik. Förra året drog jag ungefär samma saker och tog upp det stora exportvärdet av Sveriges järn, stål och andra metaller, som då uppgick till hela 88 miljarder kronor.

Med tanke på att stålindustrin står för nära 7 procent av vår varuexport är det förvånande att Sverigedemokraterna är det enda parti i kammaren som tycker att näringsgrenen är tillräckligt viktig för att lyfta fram i en motion.

Kanske anser ni andra partier att det är bättre att Kina eller något annat land tar över vår stålindustri så att ni kan åka till FN och visa hur duktiga ni är på att rädda klimatet eller liknande. Problemet är bara att Sverige har världens mest utsläppssnåla gruv- och stålindustri, så när politiskt klåpande som driver industrin ut ur landet får äga rum kommer produktionen bara att flytta någon annanstans med högre utsläpp av växthusgaser som följd.

Herr talman! Som jag sa var exportvärdet från stål- och metallindustrin förra året, enligt SCB, 88 miljarder. Lägger vi till malmproduktion och övriga mineralvaror uppgick exportvärdet till ca 137 miljarder. Det är en bit över 10 procent av varuexporten, och dessutom är trenden just nu positiv i den gynnsamma världskonjunkturen.

Med detta sagt bör det knappast råda några tvivel om att dessa industrier är helt centrala för landets och medborgarnas välfärd. Även om konkurrensen är stenhård håller sig svenska stålföretag med svarta siffror kopplat till att man har specialiserat sig på så kallat högpresterande stål, vilket i sin tur kräver forskning och utveckling.

Herr talman! I Sverige är vi vana vid ett positivt handelsnetto för varor. Under en längre tid har det dock varit en trend med ett allt sämre netto, vilket under denna mandatperiod slagit om till negativa siffror. Trenden är rak utan tillstymmelse till trendbrott, vilket är en högst oroande utveckling för vår industri och ekonomi.

Vid det här laget borde det vara bekant att Sverigedemokraterna är angelägna om att stärka svensk industri så att vi kan garantera välfärden åt våra medborgare. Jag menar att Sverigedemokraterna här har tagit på sig ledartröjan under mandatperioden och presenterar konkreta och verkningfulla förslag.

Något som inte heller är att föringa är att stål- och gruvnäringen som helhet står för tusentals arbetstillfällen – dessutom ofta på platser i Sverige där det är just industrin som håller liv i orterna. Detta gör branschen särskilt viktig ur perspektivet att människor ska kunna bo och verka i sina förfäders bygder om de så önskar.

Herr talman! I detta betänkande har Sverigedemokraterna två reservationer. För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 7, som handlar om att justera den svenska mineralersättningen. Vi menar att det är rimligt att en större del av värdet kommer samhället och medborgarna till del när till exempel utländska gruvbolag exploaterar svenska mineraler. Vi anser vidare att det finns ett ömsesidigt intresse mellan staten och gruvnäringen och att mineralersättning skulle kunna göra det enklare för staten att bedriva en aktiv gruv- och mineralpolitik, inte minst vad gäller att investera i viktig infrastruktur så att branschen kan utvecklas.

I detta anförande instämde Heidi Karlsson (SD).

Anf. 99 HELENA LINDAHL (C):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 och 12.

Visste du att du under din livstid kommer att behöva 800 ton mineraler och metaller? Även om inte alla vill erkänna det är nya gruvor och ökad tillgång till metaller och mineraler en förutsättning för det moderna samhället.

Många vet att Sverige är ett betydande gruvland i Europa och att mycket av vårt välstånd baseras på de malmer och mineraler som vi utvinna här, vilket flera före mig har nämnt. Inte minst i mitt hemlän Västerbotten men också i Norrbotten och Bergslagen finns en gammal tradition av brytning av malmer och mineraler.

I dag jobbar tusentals människor med att utvinna järnmalm, och det betyder mycket för dessa orter som oftast ligger på landsbygden där det kanske inte finns så många andra arbetstillfällen.

Herr talman! En del frågar sig också varför vi måste öppna fler gruvor. Det är mycket diskussion om det i dag. Räcker det inte med att återvinna den metall vi redan har?

Låt oss komma ihåg att många människor i bland annat Indien och Kina reser sig ur fattigdom och blir medelklass, och de kanske eftersträvar den typ av liv som vi har. Vilka är vi att neka människor att ha samma möjligheter och förutsättningar som vi har? Vi tar ofta detta för givet. Vi använder våra mobiltelefoner, kör bil, åker tåg på räls som tillverkats av stål och åker över broar som förbinder öar, landskap och landsändar med varandra.

En annan orsak till att det behövs mer metaller är den nya avancerade tekniken, många gånger för miljöändamål. Den kräver nya typer av metaller som inte använts tidigare i samma höga grad och som behöver tas fram i större omfattning, till exempel sällsynta jordartsmetaller, som det finns ganska gott om i Sverige.

Herr talman! Vi är duktiga på metallåtervinning i vårt land, och 2013 invigdes exempelvis världens största återvinningsanläggning för elektronikskrot i Skellefteå. Många av oss här inne har besökt denna industri. Självfallet kan samhället bli ännu bättre när det gäller återvinning, men man ska komma ihåg att återvinning bara kan ersätta en del av det ökande behovet av metaller som behövs runt om i världen.

Dessutom finns även en annan aspekt som är värd att lyftas fram i sammanhanget. Eftersom vi lever i en allt oroligare värld är det bra att Sverige och EU har egen tillgång till malm och mineraler och inte är alltför beroende av andra länder. En egen och ökad försörjningsgrad är viktig inte bara för att bibehålla vår levnadsstandard utan också för en konkurrenskraftig basindustri.

Herr talman! Som jag nämnde tidigare bidrar gruv- och mineralnäringen inte bara till jobb och tillväxt på orter där det är ont om arbetstillfällen utan också till byggandet av det hållbara samhället. Med de metaller och mineraler som utvinns i Sverige kan vi bygga den teknik som behövs för förnybar energi, solceller, batterier, elbilar och mycket mer. Industrijättarna Atlas Copco, Sandvik och ABB exporterar alla klimatsmart gruvinnovation till hela världen, och i deras utvecklingsarbete spelar de svenska gruvorna en avgörande roll som viktiga testbäddar.

Vi kan med andra ord vara stolta över den svenska gruvnäringen. Ingen annanstans tar gruvnäringen så stort miljö- och klimatansvar som i Sverige. Jag tycker att det är viktigt att påpeka detta. Att metaller och mineraler utvinns med stor miljöhänsyn och att marken sedan återställs är av största vikt för att nå våra miljömål men också för att visa respekt för markägare och de människor som brukar marken, både för sin verksamhet och för rekreation.

Herr talman! Trots att samsynen kring svenska miljökrav är stor blir handläggningstiderna för tillståndsprövningar allt längre. Företag och organisationer i branschen slår larm om omöjliga investeringsbeslut på grund av handläggningstiderna, vilket jag inte tror är okänt för någon här inne, om brist på effektivitet hos myndigheterna och om bristande förutsägbarhet när det gäller vad som krävs för en komplett ansökan. Oklarheten kring myndigheternas hantering av ärenden är ett stort problem, och ytterst kan detta påverka rättssäkerheten.

Att dagens system med ineffektiva och utdragna handläggningstider påverkar en hel näring står klart. Exempelen är många. När tillståndprocessen för Svappavaarafältet tog sju år i stället för förväntade fyra år gick statliga LKAB miste om intäkter på uppemot 10 miljarder kronor. Detta är en helt orimlig situation för de företag som väntar på att få investera hundratals miljoner på vår svenska landsbygd. Det finns inget samband mellan långa handläggningstider och god kvalitet på miljöprövningar.

För att bryta den negativa trenden med skenande handläggningstider och ineffektiva tillståndprocesser och för att säkerställa rättssäkerheten är det viktigt att regeringen nu ser över möjligheten att skjuta till extra resur-

ser till de myndigheter som hanterar tillståndsärenden, för att korta handläggningstiderna. Sedan måste det till tydliga tidsgränser för myndigheter som hanterar just tillståndsärenden.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag bara säga några ord om transporter på järnväg. Eftersom vi är ett exportberoende land och även ett stort land geografiskt – bara mitt hemlän Västerbotten är lika stort som Holland – behöver vi goda transportmöjligheter för gods, inte minst för gruv- och stålbranschen.

Ofta görs prioriteringar efter persontrafikens behov, och min känsla är att godset många gånger kommer i andra hand. Investeringar för godsets räkning måste göras från norr till söder, för behoven är minst sagt stora. Personligen tycker jag att det är en aning provocerande att majoriteten av alla infrastruktursatsningar görs i och omkring de stora städerna. Det sker faktiskt på industrins bekostnad – en industri som många gånger ligger i glesare områden. Detta gör inte Sverige mer konkurrenskraftigt, snarare tvärtom.

Jag ska ge er ett exempel. Ni känner säkert till att företaget Northvolt planerar att bygga en stor batterifabrik i Skellefteå. Kombinationen av ett säkert och kontinuerligt flöde av förnybar energi och närheten till inhemsk gruv- och mineralverksamhet var förmodligen några av orsakerna till att företaget valde Skellefteå som värd för sin batterifabrik, som för övrigt är tänkt att bli en av de absolut största i Europa. Fabriken, som ska tillverka litiumjonbatterier, förväntas ge mellan 2 000 och 2 500 nya arbetstillfällen i regionen.

Även om det finns en hamn i närheten skulle det behövas en satsning på ny järnväg som effektivt kan frakta batterierna genom Sverige och ut i Europa. Men fortfarande får vi höra att det finns för lite folk för att det ska löna sig att bygga en järnväg, det vill säga Norrbotten mellan Umeå och Luleå. Jag kan bara beklaga att infrastrukturfrågorna inte diskuteras mer ur ett godsperspektiv. Utan snabba och effektiva transporter blir det svårt för ett land som Sverige, med sina långa avstånd, att konkurrera med resten av Europa och världen. Tänk gärna på det när det är dags att besluta om infrastruktursatsningar nästa gång!

(Applåder)

Anf. 100 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Jag vill inleda med att kommentera det som Helena Lindahl lyfte upp på slutet när det gäller infrastruktur. Jag kan lugna Helena Lindahl med att jag håller med om hennes argument för Norrbotten. De är i grunden bra, och Vänsterpartiet driver därför att Norrbotten ska byggas. Det är en viktig fråga även för oss. Det är otroligt viktigt att man stärker infrastrukturen till norra Sverige både för batterifabriken i Skellefteå och för gruvnäringen i stort. Jag hoppas att vi kan prioritera detta framför satsningar i storstadsområdena i Sverige.

Herr talman! Gruvindustrin är en strategiskt viktig näring för Sverige, inte minst i regioner som tidigare drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. En modernisering av det svenska samhället, där vi möter de miljö- och klimatutmaningar vi står inför, måste dock innebära att gruvnäringen utvecklas i samklang med övriga delar av samhället. Sverige har en gruvindustri med goda chanser att gå före i den utvecklingen, inte minst vad gäller ny teknik för energilagring.

Många förnybara energikällor är i dag beroende av yttre faktorer som väder och vind. Det innebär en viss osäkerhet vad gäller tillförsel och överföring. I dag finns en rad olika tekniker för att lagra energi, men många befinner sig fortfarande på ett tidigt utvecklingsstadium. Det finns en potential i nya typer av batterier som kan ta till vara och lagra energi fram till dess att den behövs.

Utvecklingen av nya lagringstekniker och behovet av att ställa om till ett hållbart samhälle kommer att kräva nya ämnen och material. En ökad batterianvändning kommer att bli nödvändig, inte minst när trafik och transporter behöver ersätta de fossila bränslen som används i dag med hållbara alternativ. Sverige har en stark industri, med forskning och rika naturtillgångar som ger goda chanser att gå före i utvecklingen. Det ger också en god grund för en ekologiskt hållbar produktion över hela livsrymden – från brytning till återvinning.

Utanför Vittangi i Norrbotten har en fyndighet med världens mest högkvalitativa grafitmalm hittats – ett ämne som kommer att spela en stor roll för framtidens energilagring. Nya utvecklingsprojekt kan göra stor skillnad för de berörda lokalsamhällena, i synnerhet när fyndigheter som den i Vittangi också leder till att batterier tillverkas i närområdet.

För att möjliggöra en kommersiell användning krävs dock fortsatt utveckling. Där kan svensk industriforskning spela en viktig roll. Ett gott tecken är att det redan i dag finns starka intressen från industrin och därtill långtgående planer på att bygga Europas största batterifabrik utanför Skellefteå. Här kan en förändring av mineralavgiften i syfte att främja lokal vidareförädling ha avgörande betydelse för en större acceptans för brytningen. En framtida mineralersättning bör fungera degressivt i förhållande till vidareförädling. För företag som väljer att i högre grad förädla sina råvaror lokalt bör mineralersättningen vara lägre än annars.

Regeringen bör därför utreda hur en degressiv mineralersättning, i syfte att främja den lokala vidareförädlingen, kan fungera. Man behöver också fundera på nivån på mineralavgiften i dag. Sverige har en mineralavgift som är bland de lägsta i världen. Den behöver därför höjas.

Herr talman! Grubrytningen innebär stor påverkan på miljön, och redan prospektering och provborringar kan medföra negativa effekter på naturvärden och renskötsel. Därför är det av avgörande betydelse att möjligheten till påverkan från berörda kan stärkas och att skydd av unika natur-, turist- och renbetesområden tidigt värnas i exploateringsprocessen, från undersökningstillstånd till brytning.

Vänsterpartiet menar att det även för gruv- och prospekteringsbolag innebär ekonomiska fördelar att tidigt i processen få besked om att brytning inte kommer att godkännas inom ett område. Därför bör Bergsstaten inom SGU inte kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som klassas som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområden.

Herr talman! Klimatomställningen handlar inte bara om begränsningar för utsläpp utan även om att begränsa fossil utvinning både i Sverige och globalt. För att Sverige ska vara ett föregångsland i klimatomställningen krävs politisk handlingskraft.

Bolag har sökt efter skiffergas på en rad platser i Sverige, bland annat på Öland och i Skåne. I Skåne utförde Shell undersökningar av alunskiffer 2009 och 2012. Skiffergas är en fossil gas som bildas och binds i berg-

grund som består av skiffer. Alunskifferområden finns även i Östergötland, Västergötland, Närke och Jämtland. Det globala kommersiella intresset för denna energikälla är stort. Utvinning av ännu mer fossil energi skulle motverka en nödvändig energiomställning och dessutom riskera att det blir stora negativa miljöeffekter. Ett nationellt förbud mot utvinning av fossil energi måste därför införas.

I händelse av att riksdagen inte inför ett nationellt förbud måste kommunernas självbestämmande värnas. En kommunal vetorätt mot utvinning av fossil energi bör därför införas.

I vår ska regeringen, enligt den propositionslista som man har presenterat, lägga fram en proposition om förbud mot utvinning av uran. Det är en välkommen proposition, som vi från Vänsterpartiet, tillsammans med Centerpartiet, under lång tid har krävt. Därför hoppas jag att propositionen kommer senast nästa månad, så att riksdagen kan införa ett förbud mot utvinning av uran före sommaren.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 8 om att utreda en degressiv mineralavgift.

(forts. § 16)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.52 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 14 Beslut om ärende som slutdebatterats den 15 februari

JuU12 Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Förenklad delgivning)

1. utskottet

2. res. (SD, -)

Votering:

256 för utskottet

39 för res.

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 73 M, 20 MP, 19 C, 16 V, 13 L, 13 KD, 1 -

För res.: 38 SD, 1 -

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

UU9 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet
2. mot. 2017/18:3923 av Carl Schlyter m.fl. (MP)

Votering:

291 för utskottet

3 för mot.

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 73 M, 38 SD, 17 MP, 19 C, 16 V, 13 L, 13 KD, 2 -

För mot.: 3 MP

Frånvarande: 13 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 2 (Riktlinjerna m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (SD)
3. res. 2 (V)

Förberedande votering:

39 för res. 1

18 för res. 2

238 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

239 för utskottet

39 för res. 1

16 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 72 M, 20 MP, 19 C, 13 L, 13 KD, 1 -

För res. 1: 38 SD, 1 -

Avstod: 16 V

Frånvarande: 12 S, 11 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Helena Bonnier (M) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

SoU17 Vissa förslag om personlig assistans

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Tvåårsomprövningar)

1. utskottet
2. res. 1 (SD, C, V, L, KD)

Votering:

194 för utskottet

101 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 73 M, 19 MP, 1 -

För res. 1: 38 SD, 1 MP, 19 C, 16 V, 13 L, 13 KD, 1 -

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 3 (Likvärdiga behov inom LSS)

1. utskottet
2. res. 2 (KD)

Votering:

282 för utskottet

13 för res. 2

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 73 M, 38 SD, 20 MP, 19 C, 16 V, 13 L, 2 -

För res. 2: 13 KD

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 4 (Grundintentionen med LSS)

1. utskottet
2. res. 3 (V)

Votering:

279 för utskottet

16 för res. 3

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 73 M, 38 SD, 20 MP, 19 C, 13 L, 13 KD, 2 -

För res. 3: 16 V

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 5 (Egenvård)

1. utskottet
2. res. 4 (SD, C, L, KD)

Votering:

211 för utskottet

84 för res. 4

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 73 M, 20 MP, 16 V, 1 -

För res. 4: 38 SD, 19 C, 13 L, 13 KD, 1 -

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 6 (Tillsyn m.m.)

1. utskottet
2. res. 5 (M)

Votering:

222 för utskottet

73 för res. 5

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 1 M, 38 SD, 20 MP, 19 C, 15 V, 13 L, 13 KD, 2 -

För res. 5: 72 M, 1 V

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Carl-Oskar Bohlin (M) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Emma Wallrup (V) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

AU6 Genomförande av direktivet om förbättrade villkor för intjänande och bevarande av tjänstepension

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU6 Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor

Punkt 1 (Järnvägens organisation)

1. utskottet

2. res. 1 (M, C, L, KD)

3. res. 2 (V)

Förberedande votering:

118 för res. 1

17 för res. 2

160 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Tuve Skånberg (KD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Huvudvotering:

161 för utskottet

118 för res. 1

16 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 38 SD, 20 MP, 2 -

För res. 1: 73 M, 19 C, 13 L, 13 KD

Avstod: 16 V

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 2 (Fjärde järnvägspaketet)

1. utskottet

2. res. 3 (M)

Votering:

220 för utskottet

74 för res. 3

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 38 SD, 20 MP, 19 C, 16 V, 13 L, 12 KD, 2 -

För res. 3: 73 M, 1 KD

Frånvarande: 13 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Matilda Ernkrans (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Erik Slottnér (KD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 6 (Järnvägens signalsystem)

1. utskottet

2. res. 8 (SD)

3. res. 9 (C, L)

Förberedande votering:

39 för res. 8

33 för res. 9

223 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Huvudvotering:

224 för utskottet

39 för res. 8

32 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 73 M, 20 MP, 16 V, 13 KD, 1 -

För res. 8: 38 SD, 1 -

Avstod: 19 C, 13 L

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 9 (Vissa skyddsfrågor)

1. utskottet

2. res. 12 (SD)

Votering:

255 för utskottet

39 för res. 12

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 73 M, 19 MP, 19 C, 16 V, 13 L, 13 KD, 1 -

För res. 12: 38 SD, 1 -

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 5 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 10 (Obehöriga på spåren)

1. utskottet

2. res. 13 (KD)

Votering:

279 för utskottet

13 för res. 13

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 73 M, 38 SD, 18 MP, 19 C, 15 V, 13 L, 2 -

För res. 13: 13 KD

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 6 MP, 3 C, 6 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 13 (Kollektivtrafik på vatten)

1. utskottet

2. res. 19 (KD)

Votering:

269 för utskottet

13 för res. 19

13 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 73 M, 38 SD, 20 MP, 19 C, 16 V, 2 -

För res. 19: 13 KD

Avstod: 13 L

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU9 Vissa elmarknadsfrågor

Punkt 1 (Handläggningstider för nätkoncessioner)

1. utskottet

2. res. 1 (M, C, V, L, KD)

Votering:

162 för utskottet

133 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 38 SD, 20 MP, 1 V, 2 -

För res. 1: 73 M, 19 C, 15 V, 13 L, 13 KD

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Emma Wallrup (V) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Dialog och samråd)

1. utskottet
2. res. 2 (M, C, L, KD)

Votering:

177 för utskottet

118 för res. 2

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 38 SD, 20 MP, 16 V, 2 -

För res. 2: 73 M, 19 C, 13 L, 13 KD

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Punkt 3 (Övrigt om elmarknaden)

1. utskottet
2. res. 3 (M)
3. res. 4 (SD)
4. res. 5 (C)
5. res. 6 (V)

Förberedande votering 1:

19 för res. 5

16 för res. 6

260 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Förberedande votering 2:

39 för res. 4

18 för res. 5

238 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 3:

73 för res. 3

39 för res. 4

183 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

135 för utskottet

73 för res. 3

87 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 20 MP, 13 L, 1 -

För res. 3: 73 M

Avstod: 38 SD, 19 C, 16 V, 13 KD, 1 -

Frånvarande: 12 S, 10 M, 7 SD, 4 MP, 3 C, 5 V, 6 L, 3 KD, 4 -

Anf. 101 PENILLA GUNTHER (KD):

Herr talman! Den här veckan går verkligen i gruvornas tecken. Jag började veckan uppe i Gällivare och besökte Boliden Aitik. Det var en fantastisk upplevelse. Det finns väl några som undrar varför man åker dit mitt i vintern när det är så otroligt mycket snö som det är för närvarande, men bara det var en upplevelse: att komma ned 450 meter i dagbrottsgruvan och se de fantastiska skiftningarna i färgerna i isen och snön som fanns där.

I dag var jag värd för ett seminarium om miljöbedömning av gruvor som jag fick springa ifrån för att komma i tid till debatten.

När det gäller att hitta vägar för att tillgodose behovet av metaller och mineraler för att kunna använda modern teknik är en springande punkt att det också har ett pris i och med att vi är beroende av gruvnäringen alltså.

Vi ska komma ihåg att Sverige är en av de viktigaste gruvnationerna i Europa. Vi är den största producenten av järnmalm med ca 95 procent av produktionen, och vi är en av de största producenterna av koppar. Till exempel Aitik producerar 10 procent av den totala produktionen. När det gäller bly, silver och zink står Sverige för mellan 15 och 30 procent av produktionen i Europa. Som vi vet bryts de största volymerna i norra Norrland och Bergslagen.

Sverige har också goda förutsättningar att växa som gruvnation.

När det gäller råvaror för olika industrier och framställning av elektroniska produkter är det viktigt att vi kan använda och få mineraler och metaller från vårt eget land. Det fungerar kanske inte att bli självförsörjande, men våra mineralfyndigheter är viktiga, också ur ett europeiskt perspektiv. Vi har bra geologiska förutsättningar, och inte minst stor kunskap och erfarenheter av gruvbrytning sedan generationer tillbaka.

Vi ska också påminna oss om vilken stor industri gruvnäringen är när det gäller att skapa arbetstillfällen och att bidra till sysselsättning, samhällsutveckling och stora intäkter från export och skatter. Svensk gruvnäring, inklusive prospektörer, gruvbolag, maskinleverantörer och serviceföretag, bidrog för ett par år sedan med 106 miljarder kronor till Sveriges bnp.

Branschen sysselsätter ungefär 13 000 anställda, men bidrar med allt runt omkring till mellan 35 000 och 40 000 indirekta arbetstillfällen. Och en investeringstakt på 10 miljarder per år är svår att hitta i någon annan bransch. Det skulle kunna bli ännu mer om tillståndprocesserna kunde snabbas på.

Herr talman! Sverige har och ska ha en krävande och bra miljölagstiftning som noga prövar ansökningar om nya verksamheter på det här området. Men i dagsläget vittnar många om att det krävs mycket innan det ens konstaterats att det finns något att hämta. Intressenter tvekar därför att ens starta en process för att få undersökningstillstånd. Att göra en arbetsplan för det kommande prospekteringsarbetet, att få den godkänd och att påbörja prospekteringen, som är det första steget på vägen till en eventuell gruvbrytning, kan i dag ta mellan 5 och 15 år.

I den tidigare debatten, om elmarknaden, talade vi om koncessionsprövningar och så vidare. Här har vi ännu ett område där det handlar om

att få tillstånd och där det dröjer så enormt att de som eventuellt kan tänka sig att investera i Sverige kanske hellre gör det någon annanstans.

Jag tillhör dem som gärna ser att fler kan få arbete i det här landet, inte minst på de orter som i andra fall kanske inte skulle locka de stora investerarna. Gruvan är nämligen där den är. Fyndigheterna är där de är. De flyttar inte på sig. Och de finns ofta ute i små kommuner. Vi ska tänka på att det skapas arbetstillfällen där. Det skapas också ett samhälle där det finns behov av arbeten av såväl högteknologisk som praktisk karaktär.

Närings- och innovationsministern har utlovat att tidsutdräkten för tillståndsprocesserna ska kortas genom att en utredning ska se över processerna. Enligt departementet ligger det här i nyindustrialiseringsstrategin. Och nog har den legat till sig alltid. Strategin togs nämligen av regeringen för ett par år sedan. Och senast på branschorganisationen Svemins höstmöte lovade Damberg detta igen.

Det finns något som sällan nämns. Nu är inte vår vän från Vänsterpartiet, Håkan Svenneling som var i talarstolen före voteringen, här, men han är den ende som, i alla fall med ett enda ord, har nämnt rennäringen. Det är en springande punkt i tillståndsprocesserna. Rennäringen finns också där den är. Det är ingenting som går att flytta på hur som helst. Och det måste finnas en ständig dialog med Sametingets rennäringnämnd och så vidare.

Det är konstigt att vi inte ser den näringen när vi behandlar frågan här i riksdagen. Jag har fått med mig detta från seminariet som jag var på före debatten. Jag tror att riksdagen och Sametinget behöver titta på det här gemensamt för att kunna lösa en del av knäckfrågorna: Hur man ska kunna använda goda, bra och starka miljökrav, också för att gruvnäringen ska kunna utvecklas på ett så bra sätt som möjligt.

Herr talman! Jag vill bara nämna behovet av kompetensutveckling som även gruvnäringen har, likaväl som andra näringar vi har talat om i kamraren det senaste året.

Bergsskolan i Filipstad har sedan 1830 utbildat bergsingenjörer, som det har hetat tidigare. Det är den enda utbildningen i Sverige för ingenjörer och produktionstekniker inom berg och anläggning, metallurgi och materialteknik.

Det är märkligt att man inte har en helhetssyn på utbildningssystemet i det här landet, så att man tillgodoser det utbildningsbehov som finns för olika branscher, särskilt om det bara finns en utbildningsanordnare. Som tur var gick LTU, Luleå tekniska universitet, in som huvudman 2012 för att fortsätta driva utbildningen tillsammans med branschen, Karlstads universitet och Stiftelsen Bergsskolan, för vilken Filipstads kommun är huvudman.

Jag blir förvånad varje gång. Det spelar ingen roll om vi talar om besöksnäringen eller energifrågor. I vilken bransch det än gäller finns det en kompetensbrist. Men när det handlar om just gruvnäringen, där det bara finns en enda utbildningsanordnare i landet, borde det finnas ett statligt intresse av att hålla den igång, inte minst med tanke på de exportintäkter vi får in till landet.

Herr talman! Med det vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 12 från Alliansen och till reservationerna 5, 9 och 11 från Kristdemokraterna. (Applåder)

Anf. 102 DAVID LINDVALL (S):

Herr talman! I dag har vi förmånen att behandla betänkandet på det mineralpolitiska området, kanske för sista gången den här mandatperioden.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Andemeningen i flera av motionerna är dock att vi vill mer med den svenska gruv- och mineralnäringen. Och det är en känsla som jag delar helt och fullt. På många av de områden som det motionerats om pågår dock ett viktigt och intensivt arbete, och flera initiativ har sjuösatts. Jag ska nämna några av dem här i dag.

Inledningsvis tycker jag att vi ska påminna oss om vilken viktig näring det här är, för Sverige, för Europa och inte minst för de landsbygds-län där gruvnäringen är en stor och viktig investerare och arbetsgivare. Sverige står, som de flesta av oss här i kammaren vet, för 90 procent av den totala produktionen av järnmalm i EU. Vi är den största producenten av bly och zink och en stor producent av många andra basmetaller. Tusentals människor sysselsätts direkt i den här industrin.

Det talar för att Sverige är en ledande gruvnation. Det ska vi vara stolta över. Men det är en position som vi ständigt måste arbeta för att bevara och utveckla. Det bejakas både i den mineralstrategi som presenterades för några år sedan och i den överenskommelse som slutits mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Den sistnämnda inleddes med ett citat som jag tycker ramar in inriktningen på politiken särskilt väl: ”Sverige ska vara en föregångare för en hållbar utveckling inom gruvindustrin, som är viktig för Sverige.”

Herr talman! Utvecklingen i svensk ekonomi är god. Industrin går för högvarv, och arbetslösheten pressas tillbaka. Vi ser också att allt fler företag investerar mer och flyttar hem produktion till Sverige.

Det innebär fler arbetstillfällen, det innebär en förstärkning av framför allt vår landsbygd och det innebär att vi får en mycket starkare ryggrad och motor i den svenska ekonomin. Industrin är en förutsättning för att vårt gemensamma välbefinnande ska kunna växa för både den här generationen och nästkommande generationer.

Detta gäller också i högsta grad också gruvindustrin. Det är en stark, men exportberoende bransch. Priset på mineraler varierar kraftigt på världsmarknaden. Det har vi sett inte minst under det senaste året med kraftiga svängningar i mineralpriserna.

Det finns naturligtvis saker som vi måste göra för att stärka Sveriges position som ett ledande gruvland i EU. En särskild knäckfråga, som har belysts av flera av mina kollegor här i dag, handlar om de långa handläggningstiderna i tillståndsprocessen. Det pågår ett arbete i Regeringskansliet och inom flera av våra myndigheter. Om vi har rätt system och rätt processer tror jag att det är fullt möjligt att vi kan kombinera en effektiv tillståndsprocess samtidigt som vi inte gör avkall på hänsynen till viktiga naturvärden, viktiga kulturvärden och annat som vi vill bevara i det omgivande samhället.

Regeringen tillsatte alldeles nyligen en utredning som ska se över och föreslå konkreta förändringar av dagens processer och regelverk – detta för att kunna göra miljö-tillstånds-prövningen mer effektiv. Vi är nog många som är väldigt nyfikna och som längtar efter resultatet av den utredningen

Prot. 2017/18:76

28 februari

Mineralpolitik

för att vi i den här kammaren kan ta ytterligare steg mot en tillståndsprocess som präglas av förutsägbarhet, stabilitet och inkludering.

Herr talman! Det här har också nämnt tidigare i dag, men jag vill säga det igen: I den svenska berggrunden finns det ett frö till framtiden.

Vi har en ambitiös målsättning om att bli världens första fossilfria välfärdsland. Den målsättningen förpliktar och den kommer att kräva att vi utvecklar ny klimatsmart teknik och innovationer. Vi kommer att behöva bryta helt ny mark.

För att det ska bli möjligt behöver vi en stabil och säker tillgång på innovationskritiska mineraler, exempelvis kobolt, litium och flera andra sällsynta jordartsmineraler. Sverige har en berggrund som är rik på just dessa mineraler.

För två år sedan fick SGU i uppdrag att ta fram en bra metodik för att kunna kartlägga fyndigheterna och för att kunna inventera de tillgångar som finns i det befintliga gruvavfallet. Utredningen är nu slutförd.

Regeringen har aviserat att man vill ta det här arbetet vidare genom att tillföra 10 miljoner till SGU för att SGU särskilt ska kunna titta på de fyndigheter som finns i Bergslagen. SGU bedriver redan, som bekant, ett projekt där man arbetar med fördjupad kartläggning i vissa nyckelområden.

I omställningen av samhället, herr talman, kommer vi att behöva utveckla den svenska gruvdriften snarare än att låta våra teknologiska innovationer vila på mineralbrytning som sker någon annanstans där arbetsvillkor och miljöhänsyn är radikalt sämre.

I den svenska berggrunden finns förutsättningarna för framtidens klimatinnovationer och ny teknik – visst är det fantastiskt!

Låt mig inom ramen för detta också citera den sista meningen i regeringspartiernas överenskommelse om mineralpolitiken: ”Sverige ska inte öppna upp för utvinning av uran, olja eller gas.” Det står klart och tydligt.

Naturvårdsverket har genomfört en utredning om ett svenskt förbud mot utvinning av uran. Utredningen har slutförts och lämnades till regeringen i höstas. Precis som det står i det betänkande som vi behandlar i dag avser regeringen att lämna en proposition på området under våren.

Herr talman! Kompetensförsörjningen, som har lyfts av bland annat Penilla Gunther, är en viktig fråga för hela samhället. En rapport från Tillväxtanalys visar att 43 procent av alla anställda inom gruvindustrin kommer att pensioneras fram till 2025.

Vi står inför en gigantisk utmaning. Sverige måste klara av kompetensförsörjningen för att ta till vara på alla människors potential och arbetsförmåga och för att vi kunna vara ett samhälle som fortfarande ligger i framkant.

Det kommer att krävas kompetensförsörjning med både bredd och spets. De satsningar som regeringen nu genomför med investeringar i kompetensutveckling, yrkesutbildning – framför allt regionala – och vuxenutbildning är historiskt stora. Hela utbildningssystemet ska byggas ut med 93 000 platser till 2021. De yrkespaket som regeringen har initierat kommer också att spela en stor roll.

Ingen arbetsplats, vare sig privat eller offentlig, och ingen industri, vare sig liten eller stor, kommer att vara fredad från denna utmaning.

För att gruvnäringen och industrin ska kunna utvecklas i hela landet är det viktigt att det finns ett omgivande samhälle som fungerar. För detta krävs investeringar i kompetensförsörjning och rejäla investeringar i infrastruktur och välfärd. Särskilt viktigt är det att det finns en fungerande infrastruktur till och från våra gruvorter. Regeringen har tagit ett välkommet steg genom att säga ja till byggandet av Norrbottenbanan och gör historiskt stora satsningar på järnvägsunderhåll. Det är av vikt för att industrin ska kunna utvecklas att tågen går i tid, att vägarna är framkomliga och att hela landet får likvärdiga möjligheter att växa och utvecklas.

Herr talman! Som jag sa inledningsvis ska Sverige vara ett föregångsland inom den hållbara gruvnäringen. Svensk mineralpolitik ska präglas av ett ansvarstagande om miljö, människor och våra mineralfyndigheter.

Det är bra för Sverige och det är bra för de landsbygdsområden där näringen är en viktig arbetsgivare. Det gäller från Norrbotten och Västernorrland till Bergslagen och mitt hemlän Gotland.

Vi ska och kan kombinera att ta till vara på de värdefulla fyndigheter som finns i vår berggrund samtidigt som vi minimerar åverkan på natur och kulturvärden. Utvecklingen i gruvnäringen ska ske i takt med det omgivande samhället.

Vårt mål, herr talman, är ett Sverige som håller ihop. Vägen dit går genom jobb, en starkare välfärd, ökad trygghet och investeringar i landsbygden.

(Applåder)

Anf. 103 HANIF BALI (M) replik:

Herr talman! I och med att David Lindvall pratar så fint och stort om de metaller som är så viktiga för innovation blir min fråga hur han får ihop det med propositionen om förbud mot uranbrytning. Regeringen satsar nu 10 miljoner kronor på SGU, men SGU själv säger att ett sådant förbud vore förödande för svensk förmåga att bryta dessa mineraler.

Då undrar jag helt enkelt hur David Lindvall får ihop logiken. Man ger småslantar till SGU samtidigt som man bakbinder SGU när det gäller att på allvar konkurrera på den globala marknaden med tanke på den rovdrift som finns på dessa mineraler. Det vill jag gärna ha svar på.

Anf. 104 DAVID LINDVALL (S) replik:

Herr talman! Tack, Hanif Bali, för frågan!

Det står klart och tydligt i den utredning som Naturvårdsverket har gjort, och som presenterar förslaget till ett förbud mot utvinning av uran, att det är fullt möjligt att införa ett sådant förbud och fortfarande bedriva brytning av annan mineral. Det står klart och tydligt i den utredningen, och jag tror att det är en fullt framkomlig väg.

Det är en fråga som jag tycker är väldigt intressant och som jag gärna skulle vilja ha svar på. Jag delar Hanif Balis engagemang i dessa frågor. Vi måste ha en säker tillgång på dessa mineraler. Jag vill också att vi ska ta ökade steg mot ett fossilfritt samhälle.

Jag lyssnade inledningsvis på ditt anförande i den här debatten, och jag har lyssnat på Helena Lindahl från Centerpartiet i tidigare debatter. Centerpartiet föreslår ju ett förbud mot utvinning av uran. Här propagerar Moderaterna för att ett sådant förbud skulle vara ett dråpslag mot hela den

svenska gruvnäringen. Det är en analys som är både felaktig och ganska burdus.

Hur ska ni kunna komma överens i dessa frågor som är så viktiga för Sverige? Näringen behöver stabilitet, förutsägbarhet och långsiktiga villkor för att kunna växa och utvecklas. Vilken mineralpolitik får vi om det blir en alliansregering? Är det Hanif Balis eller Helena Lindahls mineralpolitik?

Anf. 105 HANIF BALI (M) replik:

Herr talman! Det är nog inga problem att komma överens med Centerpartiet. Det är ett pragmatiskt, framtidsorienterat miljöparti om man jämför med det fanatiska miljöparti som ni har på er sida.

Du påstår att Naturvårdsverket säger: Det är inga problem och det står inte alls i konflikt med uranförbudet vid eventuella prospekteringar av exempelvis de mineraler som har tagits upp. Det stämmer ju inte. SGU själv sågade ju till och med förslaget att Naturvårdsverket skulle ha kompetensen att avgöra detta.

Ni förlitar er på SGU för att få fram dessa mineraler. Samtidigt sågar ni deras kompetens och förlitar er på Naturvårdsverket när det kommer till uranförbudet. Det går inte ihop.

Har du förtroende för SGU:s expertis eller inte? Om du har det måste du ju också ha förtroende för SGU när man säger att ett uranförbud hade varit förödande.

Anf. 106 DAVID LINDVALL (S) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Hanif Bali ställde någon fråga, men det var ju inte minst ord och inga visor.

Jag har fullt förtroende för de svenska myndigheterna. Att påstå något annat är fullkomligt absurt.

Det här är en komplex fråga och ingenting som man löser på 140 tecken i en tweet. Det här är någonting som vi verkligen måste borra i. Jag är fullt övertygad om att de statliga myndigheterna kan ha en god dialog med varandra när de utreder viktiga och känsliga frågor såsom denna. Jag är fullt övertygad om att Regeringskansliet besitter den kompetens som krävs för att sammanställa olika uppgifter och kunna ta fram ett balanserat förslag.

Det råder inget som helst tvivel om att vi kommer att kunna ha fortsatt brytning av viktiga innovationskritiska mineraler samtidigt som vi begränsar möjligheterna att ta upp uran ur marken.

(Applåder)

Anf. 107 PENILLA GUNTHER (KD) replik:

Herr talman! Jag tänkte hänga på Hanif Balis tankar om den splittrade samarbetsregeringen, vars partier faktiskt inte alls tycker likadant i dessa frågor. Jag vill ställa en fråga tillbaka till David Lindvall om hur det är tänkt att det i framtiden skulle se ut vad gäller mineralpolitiken om ni får chansen att regera tillsammans igen, vilket jag inte tror att ni vill.

Med hänvisning till den utredning som Naturvårdsverket har gjort om förbud mot uran kan vi i vårt eget betänkande läsa följande om den nämnda

rapporten: ”Avslutningsvis konstaterar verket att det inte finns något miljöstillstånd eller någon beviljad bearbetningskoncession för uran i Sverige och att effekterna av ett förbud mot utvinning av uran därför blir små.”

Ja, så är det för ingen av oss har väl egentligen avsikten att det skulle brytas uran. Men vad ni uppenbarligen inte har förstått är att om man bryter andra metaller och mineraler kommer en del uran med på köpet. Frågan är bara vad vi gör då. Ska vi stoppa tillbaka det i jorden, lägga ett nät över och hoppas att vi kan plantera något över så att det inte syns och märks längre? Eller ska vi faktiskt kunna använda det på något sätt?

Jag hoppas att David Lindvall och Socialdemokraterna är medvetna om att vi dessutom importerar 1 500 ton uran per år. Om vi kunde använda det här för att få upp de innovationskritiska metallerna kanske det också är vettigt att inte införa detta förbud. Annars skulle vi inte få upp något annat heller.

Anf. 108 DAVID LINDVALL (S) replik:

Herr talman! Tack, Penilla Gunther, för frågan! Vad gäller möjligheten att kunna regera efter nästa val har det gått alldeles utmärkt för Socialdemokraterna och Miljöpartiet att regera under denna period. Det gick också alldeles utmärkt när vi hade ett budgetsamarbete mellan 1998 och 2006. Jag kan lugna Penilla Gunthers oro. Det kommer att vara ordning och reda när den här regeringen fortsätter att regera även efter valet.

Den fråga som Penilla Gunther lyfter upp, och som tidigare även Hanif Bali tog upp, debatterade bland annat Penilla Gunthers allianskollega Helena Lindahl förtjänstfullt tidigare. Det är av vikt att vi får en långsiktig reglering av möjligheterna att bryta uran på plats för att den ska hålla över tid. Framför allt är det många i de kommuner där det finns stora uranfyndigheter som vill se ett sådant förbud, eftersom de vill ha långsiktiga och stabila villkor i frågan. De vill få garantier att det heller inte i framtiden kommer att ske någon brytning av uran.

Jag vill säga samma sak som jag sa tidigare. Naturvårdsverket konstaterar i sitt förslag om ett uranförbud att det är fullt möjligt att bryta andra mineraler samtidigt som man inför en begränsning för att utvinna uran. Jag har läst den utredningen och är fullt medveten om att Sverige importerar uran i dag. Jag skulle råda Penilla Gunther och alla andra kollegor i Alliansen att också läsa utredningen. Där står det klart och tydligt att brytningen av andra mineraler inte påverkas av ett eventuellt uranförbud så som det utformas i Naturvårdsverkets utredning.

Anf. 109 PENILLA GUNTHER (KD) replik:

Herr talman! Jag kan upplysa David Lindvall om att vid ett seminarium här i riksdagen för några månader sedan kunde bland annat en professor i geologi påtala det faktum att det faktiskt förhåller sig så att om man bryter annat kommer också uran med. Jag kanske alltså skulle kunna säga ”Var så god och läs på”.

Det kom även en utredning en månad efter den utredning som Karolina Skog på Miljödepartementet beställt av Naturvårdsverket, som kanske inte har den främsta kompetensen på området. Det var en rapport som Mikael Damberg hade beställt från Tillväxtanalys. David Lindvall kanske har läst den. I den sägs något helt annat, nämligen att gruvnäringen ska utvecklas

och att vi måste ha en mer tillgänglig brytning här i Sverige för att vi har de tillgångar som vi har.

Om vi ska tro på Naturvårdsverket, som David Lindvall så gärna vill göra, sägs det att det saknas miljöskäl för ett uranförbud. Inte ens att det skulle vara bra för miljön kan vi alltså förlita oss på.

Jag säger det återigen: Det finns nog inget parti som egentligen strävar efter att vi ska bryta själva uranet. Men min fråga kvarstår när det gäller vad vi ska göra med det uran som i så fall kommer med upp när vi bryter annat. Vad ska vi göra med det?

Anf. 110 DAVID LINDVALL (S) replik:

Herr talman! Tack, Penilla Gunther, för upplysningen! Det är tydligt att detta är ett komplext område. Det konstaterar såväl Naturvårdsverket som SGU och de som är verksamma inom detta område. Det krävs en viss finkänslighet för att kunna få till stånd en reglering som är effektiv och ändamålsmässig. Många olika lagar berörs på området. Det här är komplext helt enkelt.

Jag har absolut fullt förtroende – till hundra procent – för de svenska myndigheterna och att de besitter den kompetens som är nödvändig för att de ska kunna göra utredningar av saker som faller inom deras ämnesområden.

En sak tycker jag är särskilt intressant. Det finns personer som är betydligt mer kompetenta än jag på att bedöma hur man hanterar det gruvavfall som exempelvis skulle kunna komma ut från en utvinning av uran. Där får jag nog bli Penilla Gunther svaret skyldig. Det finns skarpa hjärnor som kan titta på en sådan lösning.

Anf. 111 LORENTZ TOVATT (MP):

Herr talman! Mineralpolitik är ett komplicerat område där man naturligtvis måste ta hänsyn till en rad intressen. Först och främst har vi förstås hänsyn till miljön. Det handlar om att värna landskapspåverkan, om människors närmiljö, om grundvattnet och om kulturvärden.

Vidare finns också näringsintressen som ibland står emot varandra och som måste balanseras. Det rör rennäringen och besöksnäringen. Ofta handlar det om små företag och verksamheter som riskeras om politiken och i förlängningen exploateringen av naturen inte är varsam.

Det tredje handlar förstås om själva samhällsbehovet. Mineraler och metaller behövs och kommer fortsatt att behövas i vårt samhälle.

Låt mig tala lite om just det här sista. Vad gäller samhällsbehovet av mineraler har regeringen nämligen påbörjat ett viktigt arbete. Behovet finns framför allt av mineraler som är viktiga för batteritillverkning, till exempel till elbilar, ny grön teknik och förnybar energi, såsom vindkraft och solenergi, samt energilagring. Det här är globala behov och därför har även Sverige ett ansvar.

I januari 2016 presenterade regeringen sin nyindustrialiseringsstrategi, Smart industri. Inom ramen för den har Tillväxtanalys bland annat fått kartlägga behovet av mineraler och metaller för miljö- och teknikinnovationer. Tillväxtanalys redovisade uppdraget i slutet av 2017. I rapporten beskriver Tillväxtanalys det framtida behovet av innovationskritiska metaller och mineraler.

Arbetet följdes upp i slutet av 2017 och regeringen gav bland andra SGU ett uppdrag som hade två delar. Den ena handlar om kartläggning av dessa innovationskritiska metaller, främst sådana som är viktiga i miljö- och klimatomställningen.

Den andra delen är minst lika viktig, och där tittar man på tillgången av råvaror från sekundära källor, det vill säga hur vi ska ta till vara det som finns i själva gruvavfallet. Detta är något vi generellt behöver bli bättre på. Hur kan vi återvinna och återanvända i större utsträckning? I en värld med ökande befolkning kommer vi att behöva bli bättre på att sluta kretsloppen.

Låt mig gå över till ett annat ämne och tala om miljöhänsynen. Miljöpartiet har alltid prioriterat miljön högst, och nu ser vi genom regeringsarbetet till att få konkreta förändringar på plats.

På många håll i Sverige har hotet om storskalig exploatering och uranbrytning legat som en våt filt över lokalsamhällena. Oron är på många orter stor. Kommer vårt vackra naturlandskap att rivas sönder? Kommer turistbesöken att upphöra? Kommer våra lokala näringar att dö ut? Vad händer med dricksvattnet? Den här oron har varit befogad. Intresset för uranbrytning har på många håll varit stort, även om vi än så länge inte har sett att någon brytning påbörjats.

Men nu, herr talman, ska det vara slut på den här oron. Nu ska vi nämligen äntligen få till ett totalförbud mot uranbrytning. Detta är fullt logiskt. Vi har en överenskommelse bland flera av riksdagens partier som handlar om att vi ska ha förnybara energikällor i framtiden. Vår elproduktion ska vara 100 procent förnybar 2040. Då måste det också vara slut med att plocka upp uran ur marken. Framför allt ska vi inte längre utsätta svenska orter för den oro som det inneburit att ha detta hot hängande över sig.

Jag är oerhört glad och stolt över att tillhöra det parti som lyckats få fram detta förbud. Jag har genom åren noterat att Centerpartiet har drivit på men misslyckats med att få till ett sådant här beslut. Jag hoppas nu att vi kan göra gemensam sak här i kammaren.

Jag har kunnat notera att det råder en del missförstånd i den här kammaren bland andra partier vad gäller sällsynta innovationskritiska metaller. Det här är ett förbud mot uranbrytning, inte mot någonting annat. Det kommer även i framtiden att vara möjligt att bryta jordartsmetaller.

Ett förbud mot uranbrytning är steg ett. Miljöpartiet vill gå ännu längre. Vi vill ha ett motsvarande förbud mot utvinning av olja och gas i Sverige. Regeringen har visat sig villig att genomföra detta men har ännu inte kommit till skott. Nästa steg vi vill ta är att även stoppa brytning i alunskiffer. Oavsett om det gäller uran eller någon annan fyndighet är brytning i alunskiffer en farlig process som även den skapar oro på många orter i Sverige. Här vill vi också se ett förbud.

Herr talman! För att sammanfatta: Olika hänsyn måste här vägas mot varandra. Det råder det inget tvivel om. För Miljöpartiet väger förstas värdandet om natur, miljö och kultur tyngst. Det innebär att vi behöver sätta stopp för gruvnäringens avarter och samtidigt bli bättre på att skapa kretslopp för det som bryts. Det här vi agerat efter i regeringsställning, och där gör vi nu skillnad på riktigt.

Jag yrkar bifall till betänkandet och avslag på motionerna.
(Applåder)

Anf. 112 PENILLA GUNTHER (KD) replik:

Herr talman! Det här är intressant ur många aspekter, Lorentz Tovatt. Om det nu vore så att det fanns tillstånd eller att någon över huvud taget hade visat intresse för att bryta uran i Sverige skulle jag förstå det du säger. Då skulle också den oro som du säger finns ute i landet på vissa orter förmodligen vara befogad. Men nu finns det inte något sådant i hela Sverige. Det står dessutom i vårt betänkande. Jag läste upp det förut i ett av mina anföranden. Var någonstans finns oron, och vad består den i? Vilka bolag är det i så fall som är intresserade av att utvinna uran i Sverige?

Mig veterligen finns det som sagt inget bolag som har fått tillstånd, om det ens har funnits intresse. Det beror till stor del på att det över huvud taget är så svårt att få tillstånd för att göra någonting i det här landet. Bara för att undersöka möjligheterna till en fyndighet av vilken mineral det vara månne ska man i princip visa en arbetsplan för hela prospekteringen. Det är ett enormt miljöarbete som tar mellan 5 och 15 år.

Mina frågor kvarstår. Var någonstans i Sverige finns oron? På vilka orter? Vilka bolag är det som i så fall har begärt tillstånd för att bryta just uran i det här landet?

Anf. 113 LORENTZ TOVATT (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar Penilla Gunther för frågorna. Jag känner nästan att vi lever i parallella universum. Sedan jag blev utsedd till mineralpolitisk talesperson för mitt parti är det väldigt många personer från olika delar av landet som har hört av sig till mig, varit väldigt oroliga och berömt det arbete som regeringen gjort för att försöka få fram ett förbud mot uranbrytning.

Det finns väldigt många företag som har visat intresse för att bryta uran i Sverige. Jag kan ge ett tips. I höstas var jag och besökte Jämtland. Jag reste runt där och pratade med lokala representanter från de politiska partierna. Där fanns det en väldigt stor oro. Väldigt många kände: Vad kommer att hända med vårt lokalsamhälle? Kommer det att bli storskalig exploatering här? Vad kommer att hända med vårt dricksvatten? Vad kommer att hända med vår bygd? Vad kommer att hända med besöksnäringen och de andra lokala näringarna?

Det här är väldigt utbrett. Jag kan rekommendera Penilla Gunther att åka ut i landet och besöka de orter där det har funnits intresse för brytning. Det var väldigt lärorikt. Jag blev starkt berörd av att se det engagemang som fanns för att stoppa uranbrytning på de här orterna.

Anf. 114 PENILLA GUNTHER (KD) replik:

Herr talman! Jag tillhör nog de ledamöter som är ute mest i hela landet, skulle jag faktiskt kunna stå här och säga. Inte minst härrör mitt intresse för detta från att jag vill veta någorlunda vad vi står här och beslutar om.

Men det är de facto så att Lorentz Tovatt står här i kammaren och påstår någonting som inte går att verifiera. Vilka bolag är det som har startat en process för att få undersökningstillstånd för att kunna bryta uran? Jag vet att det bland annat finns australiska företag som är intresserade av att bryta mineraler till exempel i Jämtland. I Bergs kommun är ett stort arbete på gång. Det finns ett intresse för att satsa ganska mycket pengar i bygden på att göra en prospektering. Det här finns också på andra ställen i landet. Men handlar det verkligen om uran? Nej, varför skulle australiska företag

göra sig besväret att bryta uran i Sverige? De har stora urangruvor i sitt eget land. Vad de gör i Australien kan vi lämna därhän. Det är deras business, så att säga. Men de är intresserade av att få fram de innovationskritiska metaller som både du och jag använder dagligen i våra datorer, mobiler och så vidare, Lorentz Tovatt.

Min fråga kvarstår även här. Var kan vi se att det finns en önskan att få tillstånd att bryta uran i det här landet? Det hade varit jätteintressant för oss alla att få veta, tror jag.

Anf. 115 LORENTZ TOVATT (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar Penilla Gunther för replikskiftet.

Tack och lov har vi inte fått se brytning av uran i Sverige. Det beror bland annat på att vi har haft det kommunala vetot och att många bolag har vetat om att det har varit komplicerat att få tillstånd att bryta uran i Sverige. Det är jag väldigt glad över.

Däremot har det, vilket jag var väldigt tydlig med i mitt anförande, likväl hela tiden funnits en hotbild mot de här lokalsamhällena. Jag förstår inte hur Penilla Gunther kan ha missat det på sina resor omkring i Sverige. Jag var bland annat i Bergs kommun. Där finns det en väldigt stor oro för just exploatering av uran. Exploateringen gäller även andra saker, såsom jordartsmetaller, men det är bland annat uran som det har funnits ett hot om storskalig exploatering av. Jag blir nästan överraskad över att Penilla Gunther har missat det här på sina resor omkring i Sverige. För mig har det varit väldigt påtagligt.

I det kommunaluppdraget som man kan se i remissammanställningen är det uppåt 30 kommuner som har gått ihop och sagt: Hurra, äntligen kommer man vidare med ett förbud mot uranbrytning! Kommunsverige hurrar just nu över att vi äntligen kommer vidare med det här. Det tror jag är bevis nog på att det har varit ett reellt hot och att vi nu kan sätta stopp för det. (Applåder)

Anf. 116 CARL SCHLYTER (MP):

Herr talman! Jag vill påminna om att de framtida resurserna också finns i dagens slagghögar. Vi ska utveckla teknik för att använda kalkslagghögar i stället för att gräva upp Gotland. En cirkulär ekonomi som minskar behovet av nytillskott av råvaror är också ett sätt att undvika att gräva upp vår jord.

Gruvnäringen kommer aldrig att kunna mätta tillväxtens munnar. Vi kommer aldrig att kunna ha en resurseffektivisering globalt som innebär att vi slutar att utöka hålen i jorden så länge vi inte också satsar mer på resurseffektivisering än på att pumpa upp en tillväxt med hjälp av finansiella instrument. Det är grunden.

Sedan tittar vi på hur näringen ser ut. Vilken verklighet lever människor i som säger att det är så eländigt för gruvbolagen i Sverige? Titta på de expertinstitutioner som utvärderar det varje år. Fraser Institute är väl det mest kända. Där ligger Sverige trea i världen. Då jämför man inte länder utan till och med regioner i Australien och Kanada på konkurrenskraft och investeringsmöjligheter.

Är våra miljölagar ett problem? Nej, det är de inte. Tvärtom tycker investerarna att vi har en väldig stabilitet i Sverige. När det gäller transparensen i Sverige har vi fått högst betyg av investerarna. Det är 55 procent som tycker att processerna uppmuntrar investering. Det är högst av alla län

När det gäller tidsåtgången för tillstånd räknar 45 procent med att tillståndsprocessen tar sex månader eller mindre. Sverige och Finland ligger i topp. Är de oroliga för att inte få sina tillstånd? Nej, av de intervjuade gruvbolagen säger 100 procent att de är mycket övertygade eller övertygade om att få tillstånd.

Sluta att måla denna svarta himmel! Sverige är ett paradiset för gruvinvestorer. Faktum är att det är ett extremt paradiset. Tittar man på skatterna ligger vi nästan i botten. Av de etablerade gruvnationerna ligger vi i botten med 0,2 procent.

Nej, tacka vet jag Valter Mutts och min motion om att återinföra kronoandelsinstitutet! Det instiftades för 80 år sedan, och för 25 år sedan togs det tillbaka. Det kanske var en överdriven skatt, men vi kan utreda det. Då skulle man ge hälften av det man hittade till farbror Staten.

Hälften av det välstånd man gräver bort för framtida generationer skulle gå tillbaka till staten. Det är väl rimligt? Gruvor återmineraliseras inte. Det man tar ut i dag finns inte kvar i morgon. En gruva man inte öppnar i dag finns kvar till en annan tid när den är mer lönsam.

Det är en klok investeringspolicy att ha en avgift som gör att vi inte tömmer gruvorna nu när man får dåligt betalt utan att de finns kvar till den gång man kan få mest betalt. Det är en klok och ansvarsfull gruvpolitik.

Vad kommer det ifrån att det skulle bli jobb? Har ni inte träffat Atlas Copco, ABB, Volvo och LKAB? Alla satsar på artificiell intelligens, automatstyrda bilar och joystickgruvor. Vilken planet är ni på? Det blir inga jobb av detta! Gruvjobben kommer att försvinna. Det är bra, för det är farliga jobb. En del kommer att finnas kvar, men då sitter man med en joystick i stället för en tung maskin.

Artificiell intelligens kommer att underlätta. Du exploaterar gruvorna mer effektivt med mindre resursåtgång. Det är där framtiden ligger. Det handlar inte om någon gammaldags policy om att minska regelverk och riskera miljön.

Sveriges välstånd bygger på att vi skyddar vatten, rennäringsen, turism och möjligheten till rekreation. Visst finns det plats för gruvor i Sverige. Vi har ett stort land med många resurser. Men vi ska inte ha någon rea på gruvorna.

Nej, för en ansvarsfull gruvpolitik som balanserar framtida generationers behov av att utnyttja våra resurser med våra behov av att utnyttja dem nu!

Anf. 117 PENILLA GUNTHER (KD) replik:

Fru talman! Det är fantastiskt att höra en sådan framstående miljöpartist som Carl Schlyter stå och berömma svensk gruvnäring. Det är helt otroligt. Det är tur att det spelas in så att vi vet att det händer.

När det gäller hänvisningen till Fraser Institute måste det vara väldigt gamla siffror som Carl Schlyter har. Senast i förra veckan presenterades den årliga undersökningen. Sverige har ramlat från plats åtta i fjol till plats sexton för hur man upplever att det ser ut i Sverige i dag för gruvnäringen.

Överst på listan i år hittas Finland, som klättrat från plats fem. Det finns också ett antal andra kriterier.

Ett av bolagen som har fått svara i undersökningen säger: Sverige har ett stabilt system, men det finns fortfarande utrymme för förbättring. Investerare oroar sig för tillståndsförändringar, utdragna rättsliga tvister och in-konsekventa miljöregleringar. Jag kan tycka att det lite grann är tvärtemot vad Carl Schlyter ville framföra här.

Jag har en fråga. Är det inte så att med alla saker som Miljöpartiet för fram som subvention av elcyklar, elbilar, det ena med det andra – vi hörde här talas om artificiell intelligens – att allting kräver någon form av innehåll som kommer från gruvorna? Hur har Carl Schlyter tänkt sig att den svenska gruvnäringen ska kunna utvecklas på området?

Anf. 118 CARL SCHLYTER (MP) replik:

Fru talman! Du vet att de inte jämför länder utan regioner och länder i rankningen. Jag nämnde länder. Det är därför vi får lite olika siffror. Mina siffror är från förra årets rapport. Det är inte så gammalt. Sedan 2012 har vi klättrat. Dessutom finns det många, upp till ett tjugotal, parametrar som man jämför. Du har valt ut en av dem, den samlade.

Sverige ligger helt klart på den övre halvan och är ibland i toppen på de flesta områden när det gäller konkurrenskraft för industrin. Det innebär att vi har extremt generös gruvlagstiftning och välfungerande myndigheter, vilket är positivt.

När det gäller försörjning av sällsynta jordartsmetaller och liknande kan vi inte ersätta ett miljöproblem med ett annat. Vi kan inte säga att vi ska använda kolgruvor mindre och sedan öppna nya gruvor för sällsynta jordartsmetaller som förstör dricksvattnet i Vättern. Det håller inte. Då byter man ut ett miljöproblem mot ett annat.

Om vi ska använda naturresurser kan vi börja med att stänga flödena. Jag vet inte hur många mobiltelefoner ni har hemma i era byrååador, men jag är säker på att det här i genomsnitt är mer än en. Att återvinna och sluta flöden är också en resursbas. Det är vad jag menar.

De nya gruvorna är städerna. Det handlar om att återanvända. Om vi har en gammal teknik där mineralerna finns återanvänder vi dem och använder dem till mer effektiva saker. Att ständigt behöva utöka gruvbrytningen är inte hållbart.

Vi lever på en begränsad planet, och förhoppningsvis ska vi leva här i miljoner år till. Då kan inte vår generation tömma jorden för alla framtida generationer för att vi är för slappa för att ta hand om våra avfallssystem och våra ekonomiska system.

Därför är det viktigt att man har en hållbar arbetsmarknadspolitik där man inte ständigt bygger nya jobb på ökad tillväxt och ökade skulder som kraschar både ekonomin och ekologin.

Om du frågar är mitt generella svar att det gäller att växla in effektivitetsvinster i kortare arbetstid snarare än ständigt ökad konsumtion. Där har du nyckeln till en hållbar lösning.

Anf. 119 PENILLA GUNTHER (KD) replik:

Fru talman! Det låter lovvärt. Det kanske är så att Miljöpartiet inte skulle vara de som driver på att vi ska använda elcyklar i stället för att kunna trampa på som vi alltid har gjort med vanliga cyklar. Varför ska vi

ha batteridrift för ett fordon som vi har använt i hundra år på ett helt annat sätt som inte har skapat någon större miljöpåverkan tidigare men helt plötsligt kommer att göra det?

Sanningen är den, Carl Schlyter, att vi har väldigt få företag inte bara i Sverige utan i världen som kan ta till vara och återvinna batterier av olika slag. Det är mycket få företag. Ett av dem som kan göra det och ta till vara de beståndsdelar som vi är i så desperat behov av allihop är Boliden Rönnskär utanför Skellefteå. Med Miljöpartiets politik riskerar den verksamheten att få stänga snarare än att utvecklas.

Om vi nu ska prata om en cirkulär ekonomi och om ett cirkulärt samhälle är det väl alldeles perfekt att ha ett land där vi kan ta fram de metaller och mineraler som behövs för en utveckling av det svenska samhället och där vi kan ha produktion och sedan återvinning och återanvändning, så att vi har just det kretslopp som Carl Schlyter talar så väl om.

Men hur ska det gå till när man genom politiska beslut ser till att vi blir ännu mer beroende av just batterier som innehåller detta? Det vill du och ditt parti egentligen inte ta upp – om ni ska vara ärliga.

Anf. 120 CARL SCHLYTER (MP) replik:

Fru talman! Ja, i kärnvapen finns litium som reflekterar neutroner. Det kan man avveckla. Då finns det mer där. Men ni vill inte skriva på den globala konventionen. En stor del av användningen av litium handlar om batterier, till exempel, globalt. Men det är bara ungefär en tredjedel av användningen. När det gäller den användningen kan jag säga att det går åt 100–200 gånger så mycket batterier till en elbil som det går åt till en elcykel.

Sedan kan jag delvis hålla med dig. Jag är lite hardcore-gammaldags, så jag kör inte elcykel själv. Men vi har en elcykel hemma. Den är bra att ha när man ska skjutsa båda barnen i kärran bakom cykeln i uppforsbackarna. Jag kan göra det med elcykeln och slipper då att använda en bil. Det finns många användningar för elcykeln, och jag gläds åt att många fler har möjlighet att testa en elcykel. Om folk skaffar en elcykel i stället för en andra bil eller till och med en första bil har de sparat in 100 gånger mer än om de hade köpt en ny bil. Det är väldigt bra.

Sedan har väl ändå Miljöpartiet och regeringen bidragit till att underlätta användningen av cykel genom att till exempel ge reparationsavdrag och genom att göra det billigare, så att man kan använda sin cykel på ett enklare sätt. Jag tror att vi faktiskt främjar det. Man kan titta på de trafiksatsningar som miljöpartister runt om i hela Sverige har gjort. Vi har underlättat när det gäller cykelbanor. I Linköping är det helt fantastisk plogning och saltning som gör att man kan ta cykeln hela vintern.

Det finns alltså många områden där vi bidrar till att ställa om. Varenda människa som använder en cykel i stället för en bil gör en enorm resursbesparing, så netto kommer vår politik att leda till en betydligt minskad mineralanvändning. Jag tror inte att du behöver oroa dig för detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 1 mars.)

§ 17 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om personlig skyddsutrustning

Prot. 2017/18:76
28 februari

Civilutskottets betänkande 2017/18:CU11
Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om personlig skyddsutrustning (prop. 2017/18:51)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 1 mars.)

§ 18 Förskolan

Förskolan

Utbildningsutskottets betänkande 2017/18:UbU13
Förskolan
föredrogs.

Anf. 121 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Det känns som att vi nu kommer till ett helt annat ämne än mineraler, som debatterades tidigare.

Jag skulle vilja börja med någonting positivt. Jag tror att vi alla inser att svensk förskola faktiskt är unik. Den är alldeles fantastisk. Det är många som kommer från andra länder till Sverige för att titta på vår förskola.

De senaste veckorna har jag gjort en hel del besök i förskolor i Stockholms län. Jag förundras över vilken fantastisk verksamhet det är. Det är fokus på lärande. Det är barn som trivs och är trygga. Steg för steg har förskolan mer och mer levt upp till sitt namn, alltså för-skola. Det är alltså fokus på att man ska lära sig saker och på den pedagogiska kvaliteten.

Det är viktigt att säkerställa att läroplanen blir verklighet på alla förskolor. Skolinspektionen har nyligen kommit med en rapport, den 16 februari, där man har tittat på kvaliteten i förskolan. Man pekar på många brister när det gäller likvärdigheten. Även om vi på många ställen har en fantastisk verksamhet ser det alltså väldigt olika ut. I debatten pratar vi mest om likvärdighet när det gäller skolan, men det är tydligt när man läser Skolinspektionens rapport att det brister även inom förskolan. Inom skolan pratar vi mycket om att det skiljer mellan olika bostadsområden. Här finns det inte lika tydliga mönster, men kvaliteten är ojämn.

Förskolan lägger grunden för skolan och är väldigt viktig för många barn, inte minst de som har särskilda behov eller som har ett annat modersmål än svenska. Det finns forskning som visar att de barnen klarar sig bättre i skolan om de har fått gå i en bra förskola.

En av de viktigaste förutsättningarna för att den nya läroplanen ska fungera bra är att vi har utbildade förskollärare. Här börjar det verkligen se riktigt illa ut runt om i landet. Arbetsförmedlingen klassar bristen på förskollärare som en knapp femma på en femgradig skala. Det är alltså ett av de områden där det är störst brist. Det är liknande problem som vi ser på skolans område. Detta riskerar att omkullkasta hela förskolans potential, våra barns lärande i skolan och ytterst våra möjligheter att konkurrera med kunskap.

Bristen på förskollärare är också någonting som Skolinspektionen tar upp som en kritisk punkt i sin kvalitetsgranskning. Av de drygt 100 000 som finns i förskolans personal är det 40 procent som är utbildade förskollärare. 35 procent är barnskötare. Men 28 procent, vilket är nästan en tredjedel, av dem som arbetar i förskolan har inte någon som helst utbildning för att arbeta med barn. Det behövs betydligt fler insatser för att öka kvaliteten på personalen i förskolan än bara att öka antalet platser på förskolläro-utbildningen.

Fru talman! Förskolan lägger grunden för det livslånga lärandet, och för Sveriges framtida möjligheter att konkurrera med kunskap är förskolan väldigt viktig. För oss moderater är förskolan en viktig hörnsten i utbildningskedjan, och det är någonting som vi måste befästa och utveckla hela tiden. En bra förskola lägger grunden för social rörlighet och en bra kunskapsutveckling. Det är därför viktigt att fler barn får ta del av förskolans verksamhet. Vi satsar i vår budget pengar på att barn till arbetslösa föräldrar ska kunna gå i förskolan 30 timmar avgiftsfritt. För de barnen kan förskolan vara en viktig förebyggande faktor så att de inte blir andra generationens arbetslösa utan kan få ett bättre liv än sina föräldrar.

Precis som för skolan är ett bra ledarskap nyckeln till en bra förskola. Vi moderater vill stärka förskolechefens uppdrag och status, och vi vill att man ska se över hur befattningsutbildningen kan bli obligatorisk även för skolledare inom förskolan. Man behöver också se över befattningsutbildningen, så att den kompletteras med delar som är relevanta för skolledare inom förskolan.

Vi är djupt oroade över denna regerings bristande intresse för förskolans utveckling. Fokus har legat mer på populistiska utspel, som satsningen på minskade barngrupper. På papperet kan det se ut som en framgång, men i praktiken har inte personaltätheten ökat. Många förskolor har helt enkelt bara delat upp gruppen. Jag var på en förskola så sent som i förra veckan där man sa: Vi har 18 barn och tre i personalen. På papperet har vi nu tre grupper med sex barn i varje. Vi kan alltså ta del av dessa statsbidrag.

Då ger inte de pengarna någon som helst utväxling när det gäller kvaliteten. Man kan titta på riktmärkena när det gäller barngruppernas storlek. Det var en anledning till att de togs bort. Om man inte lägger pengar bakom och om man inte ser till att det utbildas tillräckligt många förskollärare får ju detta väldigt liten effekt ute på förskolorna.

Fru talman! Enligt Skolinspektionens rapport om kvalitet i förskolan brister en majoritet av kommunerna när det gäller tillsyn av fristående förskolor. I dag saknas det på många håll rutiner och strategier för tillsyn. Det saknas tydliga beslut när man har gjort sin tillsyn. Det brister också när man följer upp påtalade brister på fristående förskolor. Vi moderater vill att man ska se över tillsynssystemet när det gäller förskolorna och förändra dagens kommunala ansvar, för det är viktigt att vi har en tydlig uppföljning av kvaliteten på alla förskolor i Sverige.

Över många kommuner och fristående förskolor hänger just nu ett mörkt moln som stavas: vinstbegränsning i välfärden. Jag skulle säga att förslaget kommer att slå hårdast mot just förskoleverksamhet. De allra flesta företag inom förskolan är små. Över hälften har färre än tio anställda. I dag går ungefär 20 procent av förskolebarnen i Sverige i fristående förskolor. Enligt den egentligen enda seriösa konsekvensutredning som gjorts – den har gjorts av Pricewaterhouse Coopers – är det ungefär 80 procent

av dessa små företag som inte kommer att klara sig om det förslag som kommer att läggas på riksdagens bord nu blir verklighet.

Förutom att det naturligtvis påverkar både personal och elever ute i förskolorna, och redan i dag har skapat väldigt mycket oro ute på fristående förskolor, är det en katastrof för de kommuner som kämpar med att få tillräckligt många förskoleplatser. Enligt SKL behövs de närmaste tre åren 600 platser ytterligare bara för att upprätthålla status quo när det gäller gruppstorlekar och annat. Om man sedan har ambitionen att det ska bli bättre, mindre grupper och högre personaltäthet, behövs det fler avdelningar och ännu fler förskolor.

Vi moderater vill ha seriösa aktörer som driver förskolor, och vi vill ha höga krav på dem som driver verksamhet. Vi vill ha tydliga kvalitetskrav, gärna mätbara kunskapsmål. Vi vill ha en tuff uppföljning. Det gynnar kvaliteten och garanterar valfriheten.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 1.
(Applåder)

Anf. 122 STEFAN JAKOBSSON (SD):

Fru talman! Vi står egentligen bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservationerna 2 och 12.

Det här är den absolut viktigaste delen för våra barn, och då menar jag hela vägen för barnen i skolsystemet.

Fru talman! 80 procent av det vi lär oss här i livet lär vi oss före sex års ålder. Det är den stora inlärningsperioden. Hur mycket fakta och vetenskap finns det då som vi har tagit till oss när det gäller förskolan? Tyvärr alldeles för lite. Vi skulle kunna förbättra systemet på olika sätt, både genom att titta på vad vi gjort tidigare i Sverige och genom att titta på hur andra länder jobbar med de små barnen. Här har vi mycket att arbeta med och mycket att ta till oss.

Fru talman! Jag har själv tre små barn, och är det någonting som jag har uppskattat med förskolan är det att de tränar väldigt mycket på svenska språket i alla olika former. Framför allt i leken lär man sig att samarbeta, konversera och tala med de andra barnen. Den minsta fröken är tre år och lärde sig prata för två år sedan, och jag vet inte om hon har varit tyst en enda stund sedan dess. Men det är väl kanske positivt att hon verkligen försöker träna, och det är precis vad barn gör i den åldern. De repeterar hela tiden sånger, läten och olika ljud. De tränar konstant sin verbala förmåga.

Befinner man sig då i en alldeles för stor barngrupp och med för få vuxna, då har vi ett problem därför att då försvinner man som den lilla individen. Barnen ska lära sig att klä på sig, att äta och så vidare. Väldigt mycket av detta sköts självklart i hemmet. Men förskolan ska ju ge barn möjligheten att repetera. Många barn är ensam barn och får kanske inte chans att stötas och blötas med andra barn i hemmet, och i det avseendet är förskolan unik.

Vad har vi då gjort? Är lönerna och arbetsmiljön för personalen så pass bra att alla säger ja tack till att söka sig till förskolläraryrket? Nej, tyvärr är så inte fallet. Förskollärarnas löner har halkat efter under många år, och ansvaret för arbetsmiljön har inte skjutits över till en statlig huvudman, som det borde vara, utan det ligger snarare på varje enskild kommun. Här

kan vi se väldigt bra kommuner men också kommuner som har misslyckats i den här rollen.

Fru talman! Vad har då SD för förslag? Jo, vi har ett antal käpphästar som vi skulle kunna bidra med så att det jag tagit upp förbättras. Vi vill se till att lönerna höjs och att arbetsmiljön förbättras. Vi tittar också på små saker som kan tyckas vara elementära, som maten. Hur viktigt är det inte för de här små barnen att få i sig rätt mat, att maten hamnar där den ska hamna, i munnen, och att man lär sig att tycka om de olika maträtterna? För de små barnen blir det oftast en helig stund varje gång de ska äta.

Vad finns det då i maten? Är maten i förskolan bättre än den mat vi erbjuder våra fångar på svenska fängelser? Är den bättre än den mat vi kan köpa på restaurang? Är den bättre än den mat som vi erbjuder våra äldre? Det skulle vara mycket intressant att göra en undersökning av hur högkvalitativ maten är i Sveriges alla 290 kommuner, för om det är någonting som kommunerna blivit duktiga på sedan de blev huvudmän är det, tyvärr, att dra ned på maten och inte ha den bästa kvaliteten.

Vi vill ha en evidensbaserad kunskap för de här barnen. Vi vill att pedagogerna vidareutbildas i barns lärande och lek, vilket tyvärr är undermåligt i det här fallet. Vi vill inte ha en genusbaserad kunskap. Barn är barn, oavsett kön. Det viktiga är att det är evidensbaserat vad barnen får lära sig och att det är förankrat.

Hur tränar man då små barn? Vi sverigedemokrater vill att det väldigt mycket ska ske genom den fria leken med olika saker som tränar språket och samarbetet. Sådana elementära saker som att kunna sitta still, vilket är viktigt när man sedan börjar skolan, är också en viktig del.

Modersmålet har nämnts här tidigare. Sverigedemokraterna tycker inte att modersmålsundervisning är något som ska bedrivas i förskoleundervisningen. Svenska ska vara det språk som alltid talas. Är det så att man vill ha ett flerspråkigt barn – absolut – men då anser Sverigedemokraterna att det är föräldrarnas ansvar. Det finns inget negativt med det, men det är inte skolans ansvar.

Det finns också ett antal barn som kallas för särbegåvade, fru talman. Vad menas då med särbegåvade? Jo, de barn som inte får tillräckligt med undervisning i förskolan. Detta problem åläggs pedagogerna väldigt ofta att försöka lösa trots att de inte har rätt verktyg, för tyvärr innehåller lärarutbildningen alldeles för lite för att de ska kunna stimulera de särbegåvade barnen.

Vi har föreslagit en barnomsorgspeng. Nu vet vi att det finns en brist på förskollärare. Vi vill självklart att så många som möjligt går in i förskolan. Men vi kanske måste titta på alternativa lösningar. Den barnomsorgspeng som vi har föreslagit innebär helt enkelt att man som förälder i stället för att kasta in sitt barn i förskolan så tidigt som det bara går, kanske vid ett års ålder, kan använda barnomsorgspengen och dela med sig av den till närstående som mormor, morfar, farmor och farfar – personer som finns omkring barnet i vanliga fall. Här finns det en lösning som vi kan komma fram till.

Vi har också föreslagit att dagbarnvårdarna, eller dagmammorna i mer vanligt tal, får en chans att komma tillbaka. När vi får extremt stora kullar med barn räcker nämligen inte lokalerna till. Då är dagmamman eller dagbarnvårdaren en ultimata lösning, för där finns redan plats i hemmet, och man behöver inte bygga mer lokaler som sedan kanske står tomma när de

stora bankullarna passerat. Men kommunerna har gjort det näst intill ekonomiskt omöjligt för personer att bedriva verksamhet som dagbarnvårdare.

Som nybliven förälder är det otroligt viktigt att få stöta, blöta och prata med andra vuxna och se att man inte är helt ensam i sin situation. Jag har som sagt själv tre barn. Jag har gått till den öppna förskolan, och den var faktiskt en räddning. Man fick lite luft under vingarna. Man fick en kopp kaffe och fick höra andra föräldrar tala om samma problem som man själv upplevde. Det är ett unikt tillfälle. Tyvärr ser vi att den öppna förskolan läggs ned i kommun efter kommun, för det är en kostnadsfråga. Men Sverigedemokraterna anser att den öppna förskolan är otroligt viktig både för barnen och även för föräldrarna, helt enkelt för välmåendet.

Vi driver också frågan om nattis. Nu vet jag att regeringen har ett förslag om nattis som ska genomdrivas mer eller mindre. Vi har än så länge inte sett att det har skett fullt ut. Därför ligger frågan kvar. Men vi vet att man driver linjen att nattis ska finnas i varje kommun.

Vi har också en fråga som vi kallar för föräldrakooperativ. Vad är det som är problemet med föräldrakooperativen? Jo, det är att den administrativa bördan blir så stor. När föräldrakooperativ läggs ned är det många gånger inte för att det personliga engagemanget saknas eller inte för att barnen inte vill gå där, utan det är för att den administrativa bördan har blivit så tung.

Återigen: Med ett statligt huvudmannaskap skulle vi kunna hjälpa och stötta i de här delarna. Kommunerna har inte samma intresse som jag anser att vi skulle ha här uppifrån.

Fru talman! Tidigare talare har talat om bristen på förskollärare. Barnkullarna blir allt större, och vi har inte tillräckligt många förskollärare. Vi har en lösning med dagbarnvårdare. Vi har en lösning med barnomsorgs- peng för närstående, som kan drygas ut så att barnen kan stanna i hemmet, vilket faktiskt är den tryggaste platsen för de små barnen.

Vad är det då som är problemet? Tidigare var barnskötarutbildningen tvåårig. Den har utökats och blivit längre. Förskollärarytbildningen har också blivit längre. Jag säger inte att lång utbildning är negativt, absolut inte. Det kan vara bra i många fall om den innehåller rätt saker. Tyvärr motsvarar inte lönen det antal år som man läser. Därför föreslår vi från Sverigedemokraterna de alternativa lösningarna.

Anf. 123 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! Det finns många saker i Stefan Jakobssons anförande man kan lyfta upp, men det är två saker jag vill ta fasta på. Den ena saken handlar om maten. Jag håller med om att det är viktigt med bra mat i förskolan. Om det finns möjlighet att ha ett tillagningskök kan det i många fall leda till högre kvalitet, men det finns inget automatiskt likhetstecken däremellan.

Just i denna fråga finns flera aspekter, bland annat det kommunala självstyret. Vart tog det vägen? Jag vet inte vilken kommunal erfarenhet Stefan Jakobsson har, men jag har suttit tolv år i kommunpolitiken. Att bygga om existerande förskolor utan tillagningskök till att ha tillagningskök utgör en enorm kostnad. Varifrån ska de pengarna tas? Det finns en överenskommelse mellan stat och kommun om finansieringsprincipen. Det blir ett rätt stort hål i förskolebudgeten som annars skulle kunna gå till att höja den pedagogiska kvaliteten.

Det finns en annan fråga jag vill ta fasta på. Stefan Jakobsson sa i sitt anförande att det är viktigt med evidens. Vetenskaplig grund finns inskriven i skollagen.

Det finns mycket forskning som visar att det är viktigt att utveckla sitt modersmål om man har ett annat modersmål än svenska. Vid de besök jag har gjort har jag sett att det i dagsläget finns många fantastiska digitala hjälpmedel för att stötta barn med ett annat modersmål även i förskolan.

Vilken forskning har ni till grund för att helt och hållet plocka bort modersmålsstöd? Det gäller i både förskolan och grundskolan, även om vi här talar om förskolan. Den forskning jag har sett visar entydigt att det är viktigt att utveckla båda språken.

Anf. 124 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag tar frågorna i tur och ordning som min kollega tog upp dem.

Först var det frågan om maten och tillagningskök. Kockar är viktigast. Hur ska vi få svenska kockar att vilja jobba inom skolan?

Jag har sett en enkel lösning, nämligen att ge kockarna den frihet de behöver för att tillaga mat. Det gör man genom att plocka bort alla de scheman som finns för vilken mat som ska serveras vilken dag. Ge dem möjligheten och friheten att vara kockar. Kockar är också småbarnsföräldrar. De vill inte heller jobba nattetid. På så sätt kan man attrahera dem att bli kockar i matlagningskök i skolan.

Hur ska vi komma fram till detta? Hur ska vi lösa dessa frågor? Vi har drivit linjen att ha ett statligt huvudmannaskap även över maten. Vi har lagt fram förslag på statligt huvudmannaskap över många delar. Det här är en av de saker som vi tror är bra att lägga till, nämligen att ha ett statligt huvudmannaskap över hela matbiten.

Jag förväntar mig inte att Maria Stockhaus läser vår budget som nattelstyr, men vi har lagt undan pengar i vår budget för att satsa på maten. Jag vet kostnaden för att bygga ett nytt tillagningskök, vilket är någonstans mellan 100 000 och 200 000. Det är grundkostnaden för att göra om ett vanligt kök till ett tillagningskök. 45–50 procent av de kök som finns i Sverige i dag är redan tillagningskök. Vi har avsatt pengarna i vår budget, och de finns där.

Jag får återkomma till fråga nummer två och be Maria Stockhaus ställa frågan igen eftersom jag ser att min talartid börjar rinna ut.

Anf. 125 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! Frågan gällde inte kockar. Vad jag har hört är det attraktivt att jobba som kock i en förskola eller skola just för att arbetstiderna är helt annorlunda än att jobba i en restaurang. Även om det råder brist på kockar är det fortfarande attraktivt att jobba i en förskola eller skola.

Jag vet inte vilken verklighet som Stefan Jakobsson lever i, och jag vet inte varifrån ni har fått uppgifterna om att det kostar 100 000–200 000 att bygga om ett mottagningskök till ett tillagningskök. I min värld låter det i underkant, om jag uttrycker mig försiktigt. Det finns många EU-regler i fråga om kök, och det finns dessutom begränsningar inom de väggar som finns i en förskola. Man skulle antagligen behöva utöka för att få plats med ett tillagningskök.

Jag blir än mer förvirrad när Stefan Jakobsson pratar om ett statligt huvudmannaskap för maten inom förskolan. Jag ser många praktiska problem. Jag vet inte om ni har tänkt detta till slut. I min värld, där jag tidigare var kommunalpolitiker, låter det helt orimligt att lyfta bort en liten del av förskolans verksamhet och låta staten ta ansvar för den. I den bästa av världar, där det finns tillagningskök, är kocken och kökspersonalen en tillgång i verksamheten, och nu ska de i stället vara anställda av staten. Jag kan se en och annan komplikation, och det tar bort fokus från det som är betydligt viktigare frågor i förskolan än att flytta över huvudmannaskapet för maten.

Anf. 126 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Vi diskuterar självklart inte bara maten och kockarna. Sverigedemokraterna har tagit ett stort grepp över det statliga huvudmannaskapet, och det gäller i princip all omkringpersonal runt lärarna. Låt lärarna vara lärare och fokusera på den biten. I två tre länder jag har besökt när jag har rest runt i världen har jag sett att man har lyckats sköta dessa frågor på detta sätt.

Är det svårt att göra detta i Sverige? Självklart är det inte lätt att vända på allt. Men om vi ska våga förbättra de svenska skolresultaten måste vi börja med alla externa saker runt omkring. Om vi ska skapa en likvärdighet i det svenska skolsystemet i Sverige måste vi ta bort sådant som kan påverka siffrorna i olika nivåer.

Skolhälsovården är en annan fråga vi tittar noga på. Här vet vi att kommunerna tyvärr skär ned mycket och sällan återanställer när väl en kommunal budget går lite plus. Det handlar om ett statligt huvudmannaskap inte bara över maten utan över allt runt omkring. Men vi har för kort om tid för att ta den debatten här.

Sedan var det frågan om evidensbaserad forskning. Jag vet att det finns forskning från Danmark som säger en sak, och det finns forskning från andra håll som säger andra saker. Vi i Sverigedemokraterna anser att i det svenska skolsystemet ska man tala svenska. Om man vill tala andra språk, eller över huvud taget flera språk, anser vi att det är föräldrarnas roll att ta den biten. Ja, det finns många digitala hjälpmedel, och vi säger inte att de ska förbjudas. Samtidigt ser vi att den digitala världen mer och mer börjar ta över barnens värld. Flera resultat har de senaste månaderna visat att de barn som läser böcker blir bättre på att studera än de barn som konstant håller på med paddor.

Jag tycker att vi kan ta en längre diskussion i en annan debatt än just här. Nu har vi bara några sekunder på oss. Kortfattat kan jag säga följande: Om du vill tala ditt modersmål, var så god och gör det, men gör det i hemmet med hjälp av dina föräldrar, inte för svenska skattebetalares pengar.

Anf. 127 ULRIKA CARLSSON i Skövde (C):

Fru talman! Vi står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tidsvinnande yrkar vi bifall enbart till reservation 15.

Vi riksdagsledamöter i utbildningsutskottet gör många besök ute i verkligheten. Vi besöker många fantastiska skolor och förskolor. Vi möter förskolechefer, personal, barn och föräldrar som är oerhört medvetna om att förskolan håller en fantastiskt hög kvalitet. Samtidigt möter vi en del

föräldrar, förskollärare och chefer som är oroad över utvecklingen i kommunerna. Det är klart att vi alla känner ett stort ansvar för att kvaliteten för alla barn blir så bra som möjligt.

Tidigare talare i debatten pratar om att förstatliga mathållningen. Det skrämmer mig lite grann när vi egentligen pratar om andra viktiga frågor, till exempel lärande.

Förskolan är det första steget i hela skolsystemet, och det är klart att det är en oerhört viktig verksamhet. För Centerpartiet finns framför allt fyra viktiga punkter för att förskolan ska fortsätta att utvecklas på det positiva sätt som den är uppbyggd för nu. Det handlar bland annat om valfrihet i barnomsorg och förskola. Det handlar om möjligheten att välja en inriktning som också passar familjen. Det kan handla om allt från vilka tider som förskolan är tillgänglig till olika pedagogiska inriktningar. Där anser jag att den svenska modellen är viktig att slå vakt om.

Precis som Maria Stockhaus lyfte upp i sitt anförande blir jag orolig över debatten om vinster i välfärden. Den handlar om att begränsa möjligheterna för föräldrar att välja förskolor med olika pedagogiska inriktningar som är positiva för barns lärande.

En annan del som är viktig för oss är att jobba för att barngrupperna ska hålla en storlek där man kan ha bra kvalitet. Det ser olika ut i olika delar; därför har vi inte föreskrivit ett visst tak, men det är klart att beroende på resurser av olika slag bör det också kunna finnas begränsningar på olika sätt.

Vi vill också att det ska bli mer attraktivt att jobba i förskolan. Det finns säkert många olika delar, men det pedagogiska ledarskapet är en jätteviktig del.

Stefan Jakobsson säger att allt skulle bli bättre om man förstatligade allt från maten till personalen i förskolan. Det är en annan viktig del att lyfta upp – att vi har en fantastisk förskola. Att då börja prata om ett annat huvudmannaskap känns alldeles oerhört märkligt eftersom vi kan bygga vidare på mycket av den kvalitet som finns.

Låt mig så komma in på den fjärde punkten. Den gäller möjligheter för nyanlända föräldrar och det som handlar om integrationsförskola, som är en annan jätteviktig del för att se vägen in i den svenska skolan och möjligheten för barn som är relativt nyanlända i Sverige att komma in. Då kommer jag också delvis in på det som tidigare talare har nämnt – att språket inte är av betydelse.

För Sveriges del är det oerhört viktigt att människor har goda språkkunskaper. Jag tycker att det är positivt att man kan vara flerspråkig från tidig ålder. Att det finns tvåspråkiga och flerspråkiga förskolor är ett kvalitetssignum i vårt land.

För ett tag sedan hade jag förmånen att göra ett besök på en förskola i Vänersborg med enbart barn med annat ursprung än direkt svenskt. Man satsar mycket på språk, och det är klart att man på olika sätt utgår från barnens modersmål. Man kan följa skolan på dess blogg – det handlar om lärande förskola och fantastiskt kompetent personal som jobbar oerhört mycket med språkutveckling, tar till vara barnens modersmål och det svenska språket och i en fantastisk mix ser till att lärandet och utvecklingen blir så bra som möjligt.

Fru talman! Det är klart att vi förutom all den fantastiska verksamhet som finns också ser bristen när det gäller antalet förskollärare. Vi vill på olika sätt lyfta upp möjligheten till utveckling. Alliansen gjorde under sin regeringstid satsningar när det gällde både fortbildning och andra möjligheter att växa i förskolläraryrket. Vi har också tittat på sätt att vidareutbilda sig kopplade till barnskötare och så vidare. Där är det såklart viktigt att göra fortsatta satsningar – inte minst efter höstens val, då vi har förhoppningar om att kunna göra det på ett riktigt bra sätt.

Flera har nämnt i debatten att man har haft egna barn i förskolan. Det är klart att vi alla vet hur viktiga barnskötare och förskollärare är för våra barn. Om jag får nämna ett eget positivt minne skulle jag vilja nämna alla de utvecklingssamtal där man får ta del av det arbete som ens egna barn har gjort – det kan vara teckningar, berättelser eller små filmer. Det är fantastiskt att se; det är en högtidsstund. Att det finns personal som ser det lärandet och aktivt arbetar med det är en viktig del av kvalitetsarbetet som sker i förskolan.

Nu, fru talman, skulle jag vilja komma in på en annan del som jag ser som viktig och som vi också har en reservation om. Det handlar om tillsynen.

Det är klart att även de fristående förskolorna skulle behöva en annan tillsynshuvudman än kommunerna. För att garantera att det blir en likvärdig tillsyn av förskolorna i hela Sverige vore det naturligt. Där har majoriteten sagt att man inte kan göra någonting eller uttala sig om någonting innan Skolmyndighetsutredningen är färdig med sitt betänkande. Men det är klart att det är viktigt att man ser över det så att tillsynen blir likvärdig på olika sätt.

Låt mig så här i slutet av anförandet komma in på det som också fanns med i inledningen, nämligen det som handlar om vinster i välfärden. Maria Stockhaus nämnde PWC-utredningen, som handlar om att så många som åtta av tio fristående skolor eller förskolor skulle komma att läggas ned.

Jag vet inte om ni också läste den artikel i Montessoritidningen där en rektor sa: Jag är jätteorolig över att man å ena sidan ska begränsa möjligheten att ha stabil ekonomi i verksamheten och å andra sidan kräver just stabil ekonomi för att någon ska få starta eller driva förskola. Det går liksom inte ihop.

Jag är inte säker på att vi får höra någonting om det i dagens debatt, men jag tror att många väljare funderar mycket över hur man ska få ihop detta. Det är klart att om en förskola som inte har något operativt kapital skulle få ett överskott på kanske 45 000 kronor funderar man över på vilket sätt det skulle handla om stabil ekonomi.

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att jag oerhört stolt över alla de förskolor och familjedaghem som varje dag gör sitt yttersta för att våra barn ska få upptäcka, lära, sjunga, rimma, räkna, läsas för – allt som gör att man utvecklas som individ och fortsätter lära sig.

Samtidigt vill jag vara tydlig med att vi med oro ser att utvecklingen inte är likvärdig över hela landet och att vi i dialog med våra kommunpolitiker givetvis vill göra allt för att stötta en positiv utveckling och ge ännu bättre förutsättningar för att världens bästa förskola ska fortsätta ligga i topp – för barnens skull.

(Applåder)

Anf. 128 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag ska fatta mig ganska kort.

Vi diskuterar det statliga huvudmannaskapet. Det är lätt att göra sig lustig över det och låtsas att det bara är maten. Men vi talar alltså om skol-läkarna, skolsköterskorna, kuratorerna, lokalerna, de yttre miljöerna, ljud, luft, ljus och yta, allt det. Under den tid vi själva var lärare – jag vet nämligen att kollegan som står mittemot mig också har jobbat inom skolan, fru talman – vet vi vad som hände med de sakerna.

Det som hänt rent konkret är att pengarna till skolan sedan 1991 har skurits ned av kommunerna, bit för bit. Man började med att säga upp personalen runt omkring, vilket gjorde att vi lärare fick vara skolläkare, skol-sköterskor, vaktmästare och allt sådant vartefter det skars ned. Det har sällan om någonsin återanställts till sådant. Man låter lokaler stå och förfalla eftersom man tänker att om fyra år bestämmer inte vi i den här kommunen, så man skjuter den kostnaden framför sig.

Sverigedemokraterna vill ha ett statligt huvudmannaskap. Min fråga riktad till Ulrika är: Vad har Centern för lösningar för att komma till rätta med det här?

Vi vet ju vad som händer i december vartenda år. Då sitter man och köper vad som helst för de pengar som är kvar i budgeten, för om man inte bränner pengarna i budgeten kommer de kommunala politikerna att säga: ”Titta, skolan klarar sig med 200 000 kronor mindre! Då kan vi sänka bud-geten.” Jag vet inte hur mycket papper, radergummin och pennor lärare får köpa in – eller i mitt fall, som idrottslärare, gamla basketbollar som vi kan ha i flera år.

I det här fallet har vi också en likvärdighetsfråga som Ulrika lyfter upp. Likvärdighetsfrågan här är elevpengen, som kan skilja 30 000 kronor mellan kommuner. Med ett statligt huvudmannaskap och en digital elevpeng skulle det också vara likvärdighet.

Fru talman! Det är lätt att stå här och förlöjliga det statliga huvudman-naskapet, men vad har Centern för lösning på alla de här frågorna?

Anf. 129 ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik:

Fru talman! Ibland känns det som om vi lever i olika världar. Min och Centerpartiets tro på en positiv utveckling handlar om att beslut fattas så nära de människor som är beroende av dem som möjligt.

Ja, jag har varit lärare i över 30 år, även om jag de senaste åren har varit riksdagsledamot. Men jag har aldrig någonsin gått in och varit vare sig skolläkare eller vaktmästare eller någonting annat. Sedan kanske man som lärare stöttar upp någonstans.

Beslut som fattas så nära människor som möjligt garanterar också att man känner till verkligheten och att man gör riktiga och viktiga satsningar.

Min bild av en kommunpolitiskt aktiv man eller kvinna i en stor eller liten kommun är inte att man ser förskolan som en besparingsmöjlighet, utan man ser barnens möjligheter att utvecklas. Sedan vet jag att man för-söker vända och vrida på ekonomiska förutsättningar så att man ska få pengarna att räcka till. Man behöver bygga ut förskolan och så vidare, och det kostar pengar. Man behöver ha en långsiktigt hållbar ekonomisk ut-veckling. Men det handlar inte om att i slutet av varje år sitta och handla upp. Min bild av de kommuner som jag har insyn i är att man kan ta med sig både överskott och underskott och ta ansvar för mer än ett budgetår i

taget. Jag känner inte igen Stefan Jakobssons verklighet – att man skulle köpa på sig en massa basketbollar så att man har i tid och evighet framöver. Min bild är att man på ett ansvarsfullt sätt funderar på i vilken del man ska göra detta.

Därför har Centerpartiet också sagt att vi inte tycker att man ska ha alla dessa olika riktade statsbidrag till kommunerna för kanske 85 olika saker som de ska söka och återrapportera. Vi vill se ett statsbidrag som är öronmärkt för skolan men som varje kommun får ansvara för.

Anf. 130 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag förstår att det är svårt att svara på alla frågor som jag ställde. Det var kanske lite för många på en gång. Men låt oss stanna kvar vid frågan om man får ta med sig överskott eller underskott. Jag har ändå jobbat som lärare i fem olika kommuner. Min bild är tyvärr inte samma som Ulrika Carlssons. I ingen av de fem kommunerna – jag har jobbat i både stora och små kommuner – har skolan varit ansvarig för sin egen budget i så hög grad att man får behålla överskottet. Oftast har överskottet rykt. Jag har till och med haft rektorer som gett direktiv om att man ska handla upp så att man verkligen uppnår budgeten.

Jag har också jobbat i kommuner där man har haft köpstopp och anställningsstopp från dag ett eftersom budgeten inte har kunnat hållas. Det är inte så roligt att börja som lärare och veta att man inte får någon utbildning och inte får köpa in materiel, men man ska likafullt underhålla barnen och se till att de lär sig allt som läroplanerna kräver. Det är kanske olika världar vi lever i. Jag skulle i så fall gärna ha jobbat i de kommuner som Ulrika Carlsson har jobbat i.

När det gäller vinster i välfärden behöver vi inte debattera här. Tillsyn är vi helt överens om, och vi är helt överens i frågan om vinster i välfärden. Vi måste se till att både de minsta och de största kan jobba vidare med skolan. Den diskussionen behöver vi alltså inte ha.

Ulrika ser svårigheter med att jobba med olika huvudmän. Jag behöver inte titta längre än runt omkring mig här. Vi har massor med olika huvudmän här i riksdagen, men vi samarbetar bra ändå. Jag ser ingen svårighet med att vissa delar av skolan ska ha en statlig huvudman och vissa delar en kommunal huvudman. Det ser jag som en möjlig lösning. Det finns andra länder som har detta i dag. Vi behöver inte uppfinna hjulet själva.

Anf. 131 ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik:

Fru talman! Då ska jag göra mitt bästa att svara på alla de frågor som riksdagsledamot Jakobsson har ställt. Jag hörde inte så många i det andra inlägget.

Stefan Jakobsson talar om kommunal och statlig huvudman. Han har nämnt att maten ska förstatligas och att skolan ska förstatligas. Jag ser inte riktigt vad som skulle vara det kommunala i detta. Det pratades ju om att bygga om kök för ett par hundra tusen. Med upphandling är det väl inte ens möjligt.

Jag hörde inga frågor om vinster i välfärden. Det nämndes att det skilde mycket när det gäller elevpengen. Menade Stefan Jakobsson förskolan här, eller gällde det grundskolan? Eftersom vi debatterar förskolan nu kanske jag inte behöver svara på den delen. Men man kan naturligtvis göra olika

mycket för de resurser man har. Det är viktigt att man är resurseffektiv på olika sätt.

Jag beklagar att det finns huvudmän som inte tar sitt ansvar utan kanske skulle behöva ha annan tillsyn. Detta har flera av allianspartierna sagt, också Centerpartiet. Oavsett huvudman är det viktigt att man ser över att skolan håller kvalitet, och det är viktigt att man har en tillsyn som har lite muskler. Många gånger behövs det också stöd. Det finns många projekt som handlar om att stärka kvaliteten. Också myndigheter på skolområdet har gjort viktiga insatser för att stärka kvaliteten i skolan och förskolan.

Den fråga som jag till syvende och sist uppfattar som den största i Stefan Jakobssons första anförande var hur man ska få verksamheten att bli bättre. För Centerpartiets del handlar det om att beslut fattas nära människor. Det är också där som vi kan ha dialog mellan politiker och brukare och på olika sätt skapa en långsiktigt hållbar utveckling för att man ska ge alla barn de bästa möjligheterna.

Anf. 132 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Som förespråkare av förstatligande av skolverksamheten måste jag säga att det är ytterst märkligt att tala om att förstatliga skolmaten som den viktigaste frågan i dag. Men vi kan tycka olika.

Vänsterpartiet anser att förskolan är en rättighet och en möjlighet för alla barn. Vi har därför genom åren medverkat till reformer av förskolan som har gett ökad tillgänglighet och förbättrad kvalitet. Bland dessa reformer kan nämnas maxtaxa, statsbidrag till personalförstärkning och andra kvalitetsförbättrande åtgärder, rätt till förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga, allmän förskola, läroplan för förskolan samt förtydligande av det pedagogiska ansvaret. Som tur är har det funnits ganska stor samsyn i den här riksdagen om förskolan.

Den målmedvetna satsningen på förskolan i Sverige har gjort att den, vilket har framhållits här tidigare, internationellt sett intar en särställning vad gäller tillgänglighet, kvalitet och pedagogisk utveckling. Dessutom tillhör den de institutioner i det svenska samhället som åtnjuter störst förtroende bland befolkningen. Allra viktigast är dock att de barn som går i förskolan uppskattar den.

Bra barnomsorg är lika viktig för barns utveckling som en bra skola, om inte viktigare. Därför borde också rätten till en bra barnomsorg för alla barn vara en självklarhet. Bra barnomsorg är också en förutsättning för att kvinnor och män ska kunna förvärvsarbeta på lika villkor. Det är därför också en feministisk insats.

Vi vill ha en pedagogisk verksamhet med så hög kvalitet som möjligt. Därför motsatte vi oss införandet av en barnomsorgspeng. Barnomsorgspengen innebär att alla kommuner tvingas införa ett system utan att någon som helst hänsyn tas till lokala förhållanden.

Det finns tyvärr stora brister inom den pedagogiska barnomsorgen. Skolinspektionen konstaterar i en rapport från 2016 att de enskilda huvudmännen inom pedagogisk barnomsorg har blivit fler, medan Skolverket redan 2012 konstaterade att det vuxit fram en marknad inom pedagogisk omsorg, där enskilda huvudmän konkurrerar med varandra och med kommunerna som huvudmän. Företag utnyttjar ibland också att det i dag är fri etableringsrätt för förskoleverksamhet.

Skolinspektionen varnar samtidigt för att barnen i verksamheten kan riskera att bli understimulerade om den ansvarige saknar pedagogisk kompetens eller om det inte finns jämnåriga barn i gruppen. I små grupper med många olika åldrar riskerar några barn att hamna i kläm när verksamheten inte går att anpassa efter alla. Skolinspektionen varnar också för att de besökt verksamheter där dagbarnvårdare haft bristande kunskaper i svenska språket, vilket har gjort det svårt för barnen att kommunicera. Vänsterpartiet ser vikten av att alla barn får möjlighet att gå i förskola för att kunna utvecklas till sin fulla potential. Samtidigt inser vi att det inte på alla platser går att avskaffa pedagogisk omsorg. I till exempel glesbygd och landsbygd kan det vara extra svårt att lösa barnomsorgen med de nuvarande alternativen. Det kan även finnas behov av hänsyn till äldre personal som arbetat med detta hela sitt yrkesverksamma liv. Dock tycker vi att frågan om att på lång sikt avskaffa pedagogisk barnomsorg måste utredas.

En förutsättning för ett riktigt bra skolsystem är att det fokuserar på det som är viktigast. Kvaliteten och behoven ska alltid komma i första rummet, inte möjligheten att berika sig på verksamheten. I skola och förskola ska det finnas personal så att varje barn får det stöd hen behöver, något som inte får prioriteras ned för att skapa vinstutdelning till ägarna. För att nå dit behöver skolan avkommersialiseras, och det gäller även förskolan. Vänsterpartiet anser att skolans mål ska vara att ge alla barn det bästa lärandet, kunskapen och omsorgen, inte att generera vinst till privata bolag.

Sverige är i dag ett av de extremaste länderna när det gäller just detta. Därför är vi glada över att tillsammans med regeringen ha lagt fram ett förslag om vinster i välfärden. Detta har nu äntligen kommit fram som ett resultat av den vinstutredning som Ilmar Reepalu har tagit fram. Jag vill också här och nu be om ursäkt för att jag kommer att behöva gå härifrån i förväg för att just tala om denna fråga med Ilmar Reepalu på en föreläsning här i Stockholm.

Tidigare insatser är något vi i Vänsterpartiet tycker att det är viktigt att satsa på. Vi vill fortsätta att utveckla förskolan. Därför är det också viktigt att redan i förskolan hjälpa och stödja barn som är i behov av särskilt stöd. Om stödinsatser sätts in tidigt underlättar det för dessa barn i förskolan, skolan och resten av livet. Enligt läroplanen för förskolan ska verksamheten ge stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag. I dag finns det väldigt lite uppföljning av om läroplanen verkligen följs, likaså hur det fungerar vid övergången från förskolan till förskoleklass.

Det bör därför tillsättas en utredning som undersöker om förskolebarn med behov av särskilt stöd får det stöd som de behöver.

Till sist vill jag kommentera det som sas om modersmålsundervisningen. Egentligen behövs det inte någon ytterligare kommentar utöver det som Maria Stockhaus från Moderaterna har tagit upp. Men återigen: Man kan tycka att det är märkligt att från riksdagens talarstol påstå saker om modersmålsundervisningen som över huvud taget inte har att göra med forskningen eller med den verklighet som miljontals människor i det här landet lever i. Att dessutom påstå att man ska tala sitt modersmål men göra det hemma är ett sätt att se på frågan som jag menar inte hör hemma i en kunskapsvänlig församling, som riksdagen ska vara.

Därför vill jag, som Maria Stockhaus gjorde, slå ett slag för det som forskningen tydligt säger, nämligen: Satsa på modersmålet, och satsa ännu mer på modersmålet! Det hjälper eleverna, och i det här fallet barnen, även i andra ämnen och i framtiden.

Med detta sagt yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservation nr 14.

Anf. 133 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! Det var trevligt att höra att vi är överens. Det är inte så ofta en moderat får beröm av en vänsterpartist i den här kammaren, så det gäller att njuta av ögonblicket.

Jag har dock lite andra saker där vi inte är lika överens. En del gäller barnomsorgspengen. Den infördes för att man skulle kunna öppna upp för fler typer av pedagogisk verksamhet för mindre barn och för att barnen skulle kunna vara i en lugnare miljö om de har behov av det och om föräldrarna bedömer att det är lämpligt. Men den infördes också för att säkerställa att föräldrar har rätt att välja mellan olika förskolor. Om man tar bort barnomsorgspengen och dessutom ser till konsekvenserna av Reepalus utredning blir föräldrarnas valfrihet begränsad.

Jag är lite nyfiken på hur Vänsterpartiet har tänkt sig det hela när det gäller möjligheten för föräldrar att påverka i vilken förskola deras barn ska gå. Är det viktigt? Eller ska vi strunta i det helt och hållet och ha en central kö där någon tjänsteman sitter och sorterar ut barnen på de olika förskolorna enligt vissa – jag vet inte vilka de skulle använda – kriterier? Ska inte föräldrar kunna vara med och påverka hur deras barns vardag ser ut när de själva är tvungna att arbeta?

Anf. 134 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Fru talman! Tack, Maria Stockhaus, för frågan! Den hör egentligen ihop med det som kanske skiljer oss mest åt när det gäller synen på hur svensk skola och förskola ska bedrivas. I Vänsterpartiets värld anser vi att alla förskolor ska vara bra, och vi anser att alla skolor ska vara bra. Vi anser att människor ska ha möjlighet att välja, men det ska vara utifrån vissa särskilda skäl. Vi ska ha ett system som garanterar alla människor, oavsett var de bor i landet, bra förskolor och bra skolor. I Maria Stockhaus och Moderaternas värld vill ni ha ett system som går ut på att det ska finnas dåliga och bra alternativ och att man grundat på detta ska välja.

Vilka är det egentligen som har valet? Är det verkligen föräldrarna? Hur lång tid får föräldrarna i dag stå i kö till de mest populära förskolorna? Hur många procent av de föräldrar som vill att deras barn ska gå i de mest populära förskolorna kan verkligen se till att deras barn går där?

Å andra sidan: Vilka är det, som sagt, som har valfriheten? Är det inte de som har den fria etableringsrätten, när en kommun i princip inte på något sätt kan förhindra att en fri förskola etableras oavsett om det finns behov eller inte i kommunen? Det gäller oavsett om den som startar förskolan i grunden har något att göra med förskoleverksamhet eller inte eller om det är någon som bara är ute efter att tjäna pengar.

Där ser vi stora brister, och det är detta som Ilmar Reepalus utredning ska sätta stopp för – inte valfriheten. Det är inte vad utredningen går ut på. Man kan läsa den som man vill, precis som Svenskt Näringsliv och andra vänner till Maria Stockhaus och Moderaterna gör. Men vi väljer att göra

det på ett annat sätt och gå efter det som faktiskt står i utredningen, och där handlar det om att öka kvaliteten inom svensk välfärd.

Prot. 2017/18:76

28 februari

Förskolan

Anf. 135 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! Jag har hittat en sak till som vi är överens om, och det är att alla förskolor ska vara bra. Det håller jag helt med Daniel Riazat om. Sedan kan de vara bra på olika sätt. De kan ha olika pedagogisk inriktning, till exempel utepedagogik eller Montessoripedagogik. Man kan ha olika typer av inriktningar på olika förskolor. Det är därför det är viktigt att föräldrar får välja.

Jag fastnade för någonting som Daniel Riazat sa, nämligen att man ska ha särskilda skäl för att få välja. Vilka särskilda skäl ska krävas för att en förälder ska få påverka i vilken förskola deras barn ska gå? För mig är det självklart att det är föräldrarnas val som ska väga tyngst.

I vissa delar av landet finns förstås små förskolor som har ett högt tryck, vilket gör att alla inte kan få precis den plats som man vill. Men över riket i stort får väldigt många ändå sitt förstahandsval. Daniel Riazat uttrycker sig nu som han gör och säger att föräldrar ska ha särskilda skäl för att få välja. Tycker inte Vänsterpartiet att alla föräldrar ska ha möjlighet att välja förskola?

Anf. 136 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Fru talman! Vi måste vara överens om att vi inte är överens i det här fallet, för vi håller absolut inte med varandra, Maria Stockhaus, om att alla förskolor ska vara bra förskolor. Om vi båda hade tyckt att alla förskolor ska vara bra förskolor skulle vi också ha haft en gemensam syn när det kommer till satsningar på förskolan och på personalen, såväl på lokal nivå som på riksnivå. Ni skulle ha haft en helt annan syn när det kommer till giriga aktörer – som i många fall är Maria Stockhaus partikamrater – som enbart har tagit sig in i svensk välfärd för att kunna ta del av våra skattepengar, göra vinst på dem och föra ut dem från det här landet.

Alla aktörer inom förskolan är såklart inte på det sättet, och inte heller alla fria aktörer. Det finns till exempel kooperativ och andra aktörer som är helt fantastiska. Problemet är bara att de slås ut och köps upp. Det är så det har sett ut i svensk välfärd de senaste åren. De aktörer som är där för att på allvar hjälpa våra barn och bidra till att förstärka kunskapen i vår nation slås ut medan de som är inne i systemet på grund av pengarna får vara kvar. Detta är resultatet av världens mest extrema privatiseringspolitik, som Moderaterna var med och bidrog till under sina år vid makten.

Maria Stockhaus behöver separera två saker. Det ena är vinstutredningen. Där finns ingenting över huvud taget som handlar om att begränsa valfriheten. Det handlar som sagt inte om den frågan. Det andra är den fråga som handlar om Vänsterpartiets politik utöver det som vi har kommit överens om i vinstutredningen. Där anser vi att alla föräldrar oavsett var i landet man bor ska kunna lita på att det finns en förskola eller en skola i närheten som är bra och som har hög kvalitet. Det tycker inte Moderaterna och Maria Stockhaus, och då blir det du, Maria, som är svaret skyldig.

Anf. 137 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Riksdagsledamoten Riazat börjar med att göra sig lustig över maten. Men jag vet att vi de facto är överens om att vi vill förstatliga skolan. Sedan kanske man måste göra sig lustig över småsaker.

Låt oss i stället se på något annat, fru talman, som vi är överens om. Det gäller de särbegåvade barnen. Jag vet vad Sverigedemokraterna har för konkreta förslag för att förändra detta. Det handlar alltså om konkreta förslag och inget politiskt flummeri. Jag skulle vilja veta: Vad har Vänstern för förslag för att ta hand om de särbegåvade barnen i förskolan?

Anf. 138 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Fru talman! Till skillnad från Sverigedemokraterna anser inte jag mig vara expert när det kommer till varenda insats för de barn som är i behov av särskilt stöd. Det vi anser i Vänsterpartiet är just att vi ska ha större tillit till professionen och att vi måste lita på forskningen i det här fallet. Man kan tillsätta en utredning från regeringens sida och i en bredare överenskommelse mellan partierna komma fram till vilka insatser som verkligen behövs.

Vi som sitter i den här kammaren är som sagt inte experter och tjänstemän, och detta av en anledning. Vi är förtroendevalda, som ska företräda en viss inriktning och ideologi och föra en politik som vi står bakom. Där-efter menar vi att det ska göras utifrån vad professionen och forskningen säger. I det här fallet handlar det om att vi har hört att man från forskningen säger att det finns alldeles för lite uppföljning av om läroplanen verkligen följs när det kommer till särskilt stöd. Där behöver det göras mer. Vi menar att det behövs mer uppföljning. Innan det görs en uppföljning är det också svårt att säga exakt vad som behövs. Detsamma gäller övergången mellan förskola och förskoleklass.

Anf. 139 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag får vara lite mer specifik. Jag menar självklart inte vilka redskap som handgripligen ska plockas in och vilka program som ska beställas till vilka elever. Det förutsätter jag inte att alla här inne behöver kunna, absolut inte. Men vi vet att lärarutbildningen tyvärr är lite fränkopplad från det här med vetenskap och evidensbaserad.

Vi vet att de särbegåvade barnen tyvärr lider i förskolan i dag – inte på grund av att vi inte har rätt redskap utan på grund av att vi har en lärarutbildning som tyvärr inte hinner med.

Det var det här som var min frågeställning. Är Daniel Riazat beredd att med sitt parti även titta på att lärarutbildningen måste börja innehålla de sakerna så att de lärare som kommer ut i skolorna från och med i dag faktiskt har rätt verktyg med sig och kan hjälpa och stötta de här barnen?

Anf. 140 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Fru talman! Jag har vid ett flertal tillfällen motionerat om vissa tillägg när det gäller lärarutbildningen. Bland annat har vi talat om det som Stefan Jakobsson inte anser vara vetenskapligt belagt, nämligen genusfrågan, som av forskningsvärlden anses vara just vetenskapligt belagd.

Vi har också talat om kunskap om hbtq-personer och hbtq-frågor överlag. Vi har talat om antirasism och om barn i behov av särskilt stöd. Det

här är ingenting nytt för Vänsterpartiet, och det är någonting som vi har föreslagit långt tidigare.

Däremot menar vi att forskningen och professionen måste få ha mer att säga till om när det gäller den exakta utformningen. Det ska förhoppningsvis inte Stefan Jakobsson få bestämma.

Anf. 141 CHRISTER NYLANDER (L):

Fru talman! Barn är oftast oförutsägbara. Man kan få svar på frågor man inte trodde att man skulle få svar på och på ett sätt som man trodde var helt omöjligt. De använder språket på ett sätt som man inte trodde att det kunde användas på, och de använder verktyg på sätt som de inte var tänkta att användas på. Barn är oförutsägbara på ett sätt som politiska debatter sällan är – de är snarare ibland väldigt förutsägbara.

Det var inte så överraskande att Daniel Riazat attackerade fristående förskolor så som han alltid gör i debatter. Det var synd att han gick nu, för jag skulle vilja ha ett svar från Vänsterpartiet. Men vi får se frågan som retorisk fram till nästa debatt om förskolan.

Om man skulle genomföra de förslag som Vänsterpartiet nu driver skulle det innebära att rätt många förskolor som i dag finns förmodligen skulle läggas ned. Rätt många barn som går i de förskolorna skulle tappa sin plats, och rätt många föräldrar som har placerat sina barn just där skulle förlora sina barns förskola.

Man kan då tänka sig att det där löser sig senare genom att offentliga förskolor dyker upp i stället, men det är klart att det där året eller de där månaderna när barnet faktiskt inte har någon förskoleplats eller man inte vet var man ska sätta sitt barn påverkar.

Vänsterpartiet och jag är överens om att förskolan är väldigt viktig för barns långsiktiga utveckling. Det är klart att den där korta perioden av osäkerhet kommer att spela in för barnen, och de kommer att kunna dras med den osäkerheten under ganska lång tid.

På tal om förutsägbarhet tänker jag på Stefan Jakobsson och Sverigedemokraterna. I deras reservationer och när man lyssnar på Stefan Jakobsson är det nästan ingen hejd på vad förskolan faktiskt kan göra.

Jag tänker inte nämna detta med förstatligande, men i reservationerna lyfter Sverigedemokraterna fram vikten av att barn lär sig äta ordentligt och att de lär sig äta rätt mat. De ska lära sig bygga med klossar av olika sorters material, förmodligen också olika sorters klossformationer. De ska lära sig sitta still, enligt reservationerna, och de ska också enligt tal och reservationer lära sig leka, prata och räkna. De ska nästan lära sig allting i förskolan. Jag tror att Stefan Jakobsson nämnde att man lär sig 80 procent av allt man lär sig i livet de här första åren.

Det finns dock en sak som man inte ska lära sig, och det är att se att det finns ojämställda strukturer i samhället. Sverigedemokraterna har nämligen en reservation som säger att barn ska utvecklas i den riktning som faller sig naturligt för dem, och därför ska man inte syssla med jämställdhetsperspektiv i förskolan.

Också det är ganska förutsägbart. Man ska äta, man ska bygga, man ska sitta, man ska prata, man ska leka, men under det här lekandet, sittandet och ätandet ska man inte se att det faktiskt är så att vi har kommit långt i det svenska samhället när det gäller jämställdhet men att tjejer och killar fortfarande får olika möjligheter.

Det säger en del om SD, men det säger också en hel del om förskolans möjligheter. Förskolan kan verkligen göra stor skillnad för ett barn.

Jag tänkte tala lite grann om det senare, för jag tycker, som alla andra här har sagt, att förskolan är fantastisk. Särskilt svensk förskola är verkligen fantastisk i ett internationellt perspektiv. Man kan lära sig väldigt mycket, man kan utvecklas väldigt mycket och, vilket jag tycker är särskilt viktigt, man kan få se saker som man annars inte hade fått se.

Det är därför som förskolan är så central. Barn får möjlighet att upptäcka sådant som de inte skulle upptäcka om de inte gick i förskolan. Därför funderar jag och Liberalerna på hur man kan se till att fler kommer till förskolan.

Vi vet att det är ganska många som går i svensk förskola och att de blir fler och fler med åren, men man kommer fortfarande bara upp till ungefär 80 procent av barnen som är fyra fem år. De sista 20 procenten möter inte förskolan för att deras föräldrar är hemma på grund av arbetslöshet eller utanförskap. Jag skulle vilja att också de barnen får chansen att gå i förskolan. För just de barnen, som sedan riskerar att halka efter i skolan, är förskolan särskilt viktig.

En bra start i förskolan innebär att man klarar skolan bättre. Därför har förskolorna ett otroligt viktigt kompensatoriskt uppdrag, ett emancipatoriskt uppdrag, skulle man nästan kunna säga. Den pedagogik som vi har i svensk förskola, den läroplan som vi har för svensk skola och som dessutom har uppdaterats och blivit ännu bättre, är helt fantastiskt bra på att se till att människor kan utvecklas till något helt annat än det som de föddes in i. Därför tycker jag och Liberalerna att svensk förskola är fantastisk.

Det finns brister. En sådan brist är att vi har stora skillnader mellan olika kommuner men också mellan olika förskolor. Det beror delvis på ledarskap, men det kan också handla om att vi har stor brist på förskollärare på vissa ställen. Det är inte så konstigt att vi har det, för förskolläraryrket är ytterligare ett sådant här offentligt, akademiskt, kvinnodominerat yrke med låg lön, ganska lång utbildning och väldigt få karriärvägar. Vi måste se hela strukturen när det gäller hur vi jobbar med just den typen av yrken.

Förskolan är, som flera andra har sagt, också första steget i utbildningsväsendet, och den är ett viktigt första steg. Den stimulerar barns utveckling, förbereder för skolan, jämnar ut livschanserna och ökar därmed också likvärdigheten. Genom att se till att ge barnen en bra start spelar bakgrunden mindre roll för hur framtiden blir. Det kompensatoriska uppdraget måste också stärkas genom att vi ser till att man ger pengar även i förskolan utifrån de socioekonomiska utmaningar som finns.

Det är också därför, fru talman, som jag vill att fler går i förskolan. De som behöver skolan allra mest måste också få komma till förskolan tidigt, därför att då får de också större chans att lyckas och då har förskolan den utjämnande effekt på livschanserna som jag tycker att utbildningssystemet som helhet ska ha.

När det gäller kvaliteten behöver vi inte bara se till att fler förskollärare kommer på plats och fler utbildar sig till det och stannar kvar i yrket. Vi måste också ha en bättre inspektion som ser till att förskoleverksamheten är lika bra på alla ställen.

Vi skulle också behöva tydlighet när det gäller att alla förskolegrupper ska ledas av förskollärare. Vi skulle behöva att de öppna förskolorna, som

jag också tycker är väldigt bra, har en tydligare anknytning till förskolan och förskolans läroplan för att se till att där också finns en kompensatorisk effekt.

Vi skulle behöva grupper av rimlig storlek. Det varierar ganska mycket över landet och mellan olika förskolor och olika kommuner. I detta med rimlig storlek handlar det också om att göra det möjligt att genomföra förskolans pedagogiska uppdrag.

Fru talman! Jag tycker att vi kan vara mycket stolta över svensk förskola, men den kan bli ännu mycket bättre. Om den blir ännu mycket bättre kommer också svensk skola att leverera mycket bättre.

Jag yrkar bifall till reservation nr 3.
(Applåder)

Anf. 142 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Det är alltid lika roligt att debattera med Christer. Han hittar de små exemplen.

Vi har självklart skrivit att ”det är den fria leken som ska dominera i förskolan. I den fria leken tränar sig barnen på social kompetens, samarbete, kreativitet och initiativförmåga”. Vi har nämnt lite andra saker också som exempel, till exempel klossar. Det är kul att åtminstone en riksdagsledamot läser handlingarna ordentligt.

Om man vänder sida i betänkandet och tittar under jämställdhet står det att: ”det krävs också en feministiskt medveten förskolepolitik.” Det är Liberalerna som driver den frågan.

Fru talman! Om det är någonting som jag har sett under de år som jag har jobbat inom skolan är det att det råder brist på just manliga individer som jobbar i förskolan. Jag vet inte hur låg procent det är, men jag skulle nog våga chansa på att vi är nere på ensiffrigt i det fallet. Manliga förebilder är viktiga. Oavsett om det gäller pojkar eller flickor krävs det en manlig förebild.

Hur går det ihop med en feministiskt medveten förskolepolitik?

Anf. 143 CHRISTER NYLANDER (L) replik:

Fru talman! Forskning visar också att när det väl finns en kille på plats i förskolan kommer han att syssla mer med att bygga saker än att leka med andra grejer. När det väl finns en manlig förskollärare har han ofta en manlig roll i förskolan, vilket gör att det inte får den effekt man skulle önska.

Jag blir lite nyfiken på varför Stefan Jakobsson tycker så här. Man kan tycka mycket om genusforskningen och ha olika åsikter om de svenska genusforskarnas resultat, aktiviteter och så vidare. Men det är inte det som Sverigedemokraterna attackerar egentligen. Utan det handlar om tron att det finns en naturlig utveckling för varje människa.

Jag tror att det är precis tvärtom, att det inte finns någon naturlig utveckling. Den kan utmanas, och det beror på vilka sammanhang man befinner sig i och vilka människor man möter. Just därför är förskolan viktig. Där hamnar man nämligen i nya sammanhang som inte skulle vara i annars.

Tycker Stefan Jakobsson att det är bra? Eller tycker han att det finns en färdig roman skriven för varje barn, som barnet sedan bara ska följa naturligt?

Anf. 144 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag tänker på hur det har sett ut i Sverige under alla år. Vi har alltid varit ett ganska öppet och tilltalande land, också för många andra länder, och vi har inte drivit någon specifik feministiskt medveten förskolepolitik. Trots det har barn under många år blivit bi-, trans- och homosexuella – jag vet inte alla uttryck som finns här. Det har alltid funnits ändå. Jag förstår inte varför man ska driva den frågan specifikt.

Så som det ser ut i en förskola i dag anser jag att den redan är feministisk – om det nu var Liberalernas åsikt att den ska vara det. Jag vet inte vad den inriktningen betyder egentligen. Christer får gärna förklara det för mig. Men när jag hämtar mina barn på förskolan i dag och möter barnen är det kjolar, sjörövarkläder, pinnar, bössor och allt vad ungarna har hittat på – oavsett vilket kön de har.

Barn leker med det barn tycker är kul för tillfället. Jag tror inte att vi behöver gå in och detaljstyra det på vuxennivå. Jag tror framför allt inte att vi ska specificera det på ett visst område. Låt barn vara barn! De leker med det de tycker är kul.

Anf. 145 CHRISTER NYLANDER (L) replik:

Fru talman! Jag hoppas att det kom med i protokollet att en sverigedemokrat sa att Sverige är ett öppet land, och det är bra. Det var det vackraste Stefan Jakobsson har sagt. Jag önskar också att Sverigedemokraternas politik skulle stå för öppenhet. Det har jag sällan sett i praktiken.

Att vara feminist innebär för mig att man ser att det finns strukturer i samhället som innebär att vissa människor, nämligen kvinnor, har sämre förutsättningar än män. Om man driver en feministisk politik försöker man påvisa att det är på det sättet, och man försöker göra något åt det.

För mig är feministisk politik för förskolan att visa att det finns förväntningar på att vissa människor ska ha vissa roller och att andra människor ska ha andra roller. Det tycker jag att man kan visa, och genom lekande lärande kan man visa att det också finns andra sätt att vara på. Det var svaret på frågan.

Anf. 146 ANNIKA ECLUND (KD):

Fru talman! Kristdemokraterna står naturligtvis bakom alla sina reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 20 och 23.

Förskolan har byggts ut i mycket snabb takt. I dag går mellan 80 och 90 procent av alla barn mellan ett och fem år i förskolan. En stor del av barnens vakna tid spenderas där. Det är därför angeläget att förskolan håller mycket hög klass.

Förutom att stimulera barns utveckling och lärande har förskolan en viktig uppgift i att skapa den trygghet och anknytning till vuxna som barn behöver för att utvecklas på ett bra sätt. Om barn inte är trygga i sin vardag, om de inte blir sedda och om de inte känner sig delaktiga kan det mesta utöver det kvitta. Med trygghet i grunden kommer barnet att ta till sig kunskaper, utveckla goda kompisrelationer och känna delaktighet. Grundförutsättningen är att platsen barnet är på är trygg och att omsorgen är bra.

Fru talman! Barn är olika, och för att alla föräldrar ska hitta ett alternativ som passar just dem och deras barn måste det finnas en väl utbyggd barnomsorg med olika alternativ. Naturligtvis är en förutsättning för en

god omsorg att barngrupperna är lagom stora, och det finns i dag stimulationsbidrag för att minska barngruppernas storlek. Vi kristdemokrater vill lägga ytterligare resurser på att minska storleken på barngrupperna i förskolan.

Fru talman! Skolan och förskolan vilar på en tydlig värdegrund som ska genomsyra hela verksamheten. Den ligger i linje med de värden som vårt demokratiska samhälle vilar på, nämligen

- människolivets okränkbarhet
- individens frihet och integritet
- alla människors lika värde
- jämställdhet mellan könen och
- solidaritet mellan oss människor.

Det är ljuv musik för öronen! Skolans värdegrund är allt annat än värdelös. Den är otroligt värdefull och glasklar.

De som arbetar i förskolan har en viktig roll när det gäller att förmedla och gestalta dessa värden. Men det är inte bara förskolepersonalen som är viktig för barnen. I första rummet kommer naturligtvis barnets föräldrar. Familjens roll i att fostra och leda de unga är av största vikt. Det offentliga ska prioritera insatser som stärker föräldrars möjligheter att kärleksfullt och positivt sätta gränser och ge stöd till sina barn. Det offentliga ska också, genom olika åtgärder, ge föräldrar möjlighet att tillbringa mer tid tillsammans med barnen. Stark sammanhållning mellan föräldrar och barn minskar riskerna för dåliga skolresultat och för att unga hamnar i arbetslöshet och utanförskap och dras in i brottslighet.

Men alla barn som växer upp har det inte bra. Alla föräldrar klarar inte av föräldrarollen. Här spelar förskolan också en viktig roll, i fråga om att se när något gått snett, att se när barn far illa. Jag har som lärare själv fått vara med och upptäcka att saker och ting inte står rätt till i familjerna. Det ansvar och den skyldighet som det innebär att då våga ta till nödvändiga åtgärder, att vara uppmärksam och våga orosmäla, kan handla om liv och död för ett barn. Och det handlar om att följa barnkonventionen.

Fru talman! Det är valår. Vilken kommer att bli valets viktigaste fråga? Det spekuleras i alla medier, trots att det i högsta grad är medierna själva och opinionsinstitutet som bestämmer vilka frågor vi ska sätta fokus på. Men inte kan det vara svårt att redan nu slå fast, definitivt, vilken fråga som borde vara viktigast? Det är självfallet barnens bästa, och vad som är väsentligt för våra barn.

En hel del av valdebatterna kommer att fokusera på kriminalitet, gängen i förorter, de barn och ungdomar som brukar vapen och förskräcker. Och det kommer att talas om strängare straff – om och om igen. Men vi vet att ingen föds till mördare eller narkoman. Inget barn bestämmer sig självt, utan någon speciell anledning, för att ansluta till ett gäng som hänsynslöst sprider skräck och begår brott.

Det är här som vi vuxna, familjen och inte minst förskolepersonalen, kommer in genom att se barnen, höra vad de säger och uppfatta signaler.

Vi ska ta dem på allvar och vara föredömen, visa nolltolerans mot kränkningar och diskriminering och sprida goda värderingar, skolans värderingar.

Fru talman! Barnens bästa är valets viktigaste fråga. Det handlar om att främja och möjliggöra trygga och kärleksfulla uppväxtmiljöer och relationer både inom familjen och i förskolan.

(Applåder)

Anf. 147 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Det är en förmån att få stå här i dag och tala om våra allra minsta och om det som kan vara avgörande för deras framtid och fortsatta skolgång.

Många i vårt samhälle kan känna oro och förväntan. Kanske man också ställer sig frågan: Får mitt barn den omsorg som det behöver? Är det en bra pedagogisk och lärande miljö? Kommer mina barn att bli sedda och få det stöd som de behöver?

I Sverige ska ingen behöva känna en sådan oro. Du ska kunna lita på att den närmaste förskolan är riktigt bra. Du ska känna att den barnomsorg och förskola som erbjuds ska garantera just att ditt barn får exakt de förutsättningar som krävs för att det ska gå väl. Det är vår allra viktigaste uppgift att se alla barn, att hörsamma deras behov och att stötta där det behövs. Och allt börjar med en bra förskola.

Från dag ett har den socialdemokratiskt ledda regeringen arbetat för att vända utvecklingen inom utbildningsområdet. Vi vet att när vi investerar i förskolan och skolan är det investeringar i vår gemensamma framtid. En hörnsten i den svenska modellen – vi har hört det förr, men jag säger det igen – är en stark och jämlik kunskapsskola där inte ett enda barn och inte en enda elev får lämnas efter.

Förskolan är ju en del av vårt gemensamma samhällsbygge. Den är i dag en självklar del av skolsystemet. Den har varit och är en förutsättning för tillväxt, en jämställd arbetsmarknad och ett livslångt lärande.

Tillsammans med en bra föräldraförsäkring är förskolan en viktig förklaring till att andelen sysselsatta kvinnor i Sverige är bland den högsta i världen.

Förskolan ska vara tillgänglig och svara mot familjers behov av omsorg, oavsett om det är en kommunal eller fristående förskola. Det är därför av största vikt att förskolan ska fortsätta att utvecklas.

Förskolan ska vara rolig. Den ska vara trygg och lärorik för alla barn. Barnen ska få möjlighet att lära och att utvecklas genom att leka, att skapa och att utforska på egen hand, i grupp och tillsammans med vuxna.

Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek. Barnen ska erbjudas en god miljö i förskolan. Förskolans lokaler och utrustning ska bidra till barnens utveckling och deras lärande. Här är det viktigt att säga att det inte bara handlar om den inre miljön, utan det handlar också om en spännande och varierad utemiljö. Där kan barnen styra sin lek och känna trygghet utifrån sina behov.

Regeringens satsning på lokaler och pedagogiska utemiljöer tror jag har varit väldigt betydelsefull. Det är olyckligt att alla de borgerliga partierna inte inser värdet av detta.

Fru talman! Som jag nämnde är vi måna om att förskolan ska fortsätta att utvecklas. Det är därför också viktigt att vi aktivt bidrar till det.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen har infört ett statsbidrag för mer personal i förskolan. Sedan 2015 betalas bidraget ut via Skolverket. Intresset är väldigt stort. Man har beviljat bidrag på nästan 1 miljard kronor. Jag vet att det gör skillnad.

För att ytterligare minska barngruppernas storlek har regeringen även återinfört riktmärken för gruppernas storlek. Det har resulterat i att sedan 1992 har barngrupperna inte varit så små som de är i dag. Det är en väldigt uppskattad förändring, men det är såklart inte tillräckligt.

Vi måste samtidigt tala om hur vi förstärker och förbättrar arbetsmiljön för barnskötare och förskollärare. De måste få bättre förutsättningar för att klara sitt uppdrag. Här måste vi jobba tillsammans och gemensamt. De måste få fler kollegor att stötta sig mot och stöd från förskolechefer och huvudmän för att de ska klara sitt pedagogiska uppdrag.

Genom att engagera och känna engagemang kan man bidra till att öka målet om en god kvalitet tillsammans – detta genom att se behoven som finns i arbetslaget och ge förutsättningar att ta del av fortbildning och utvecklingsåtgärder.

Läraryrket och Kommunal har vid flera tillfällen lyft oron över bristen på förskollärare och barnskötare. Vi delar också den oron. Om vi ska lyckas med uppdraget att utveckla förskolan behöver man fortsätta att satsa på att locka fler att söka sig till yrket.

Regeringens utredare Björn Åstrand har föreslagit att rektorer ska införas i förskolan. För oss socialdemokrater är det självklart att förskolan ska ledas av rektorer med samma goda förutsättningar som skolans rektorer. Jag ser därför fram emot regeringens förslag för att stärka ledarskapet i förskolan.

Fru talman! Genom tydliga insatser för fortbildning kan vi bidra till att personalen har de verktyg som behövs för att kunna genomföra sitt uppdrag på bästa sätt.

Insatser som matematiklyft och läslyft gäller numera också förskolans personal. Till skillnad från de borgerliga partierna prioriterar vi förskolan och vet att den är starten i ungas lärande. Därför behöver också förskollärarna och barnskötarna ges möjlighet till kompetensutveckling.

Ibland kan man höra antydningar om att det läggs för stor vikt på att kräva behörig och utbildad personal, att det viktiga är att det finns personal som visar omsorg och tar hand om barnen medan föräldrarna jobbar. Denna inställning är både fel och oroväckande.

Vi vet att barn som har gått i en förskola med hög kvalitet blir bättre förberedda för skolan, har bättre språkkunskaper och visar större social kompetens jämfört med barn som inte har deltagit i förskolans verksamhet. Detta gäller särskilt barn som kommer med tuffa uppväxtvillkor och de barn som har föräldrar med en kort utbildning. En bra förskola är viktig för att ge alla barn bra förutsättningar, och det är därför viktigt att vi fortsätter att utveckla den. Vi vill ha och strävar efter ett jämlikt samhälle.

Det är därför som det är viktigt med en likvärdig förskola och att den är kompensatorisk. Dess stora värde för barns utveckling är att den ger barn trygghet, utvecklar deras sociala samspel och förmåga att bygga relationer samt stimulerar deras nyfikenhet och lust till lärande.

Samverkan för bästa skola är en av regeringens satsningar som ger direkt statligt utvecklingsstöd till skolor med sämst förutsättningar och som numera har utvidgats till att även omfatta förskolor. Skolverket arbetar nu med stöd anpassat utifrån de särskilda behoven på allt fler förskolor i landet som har särskilt svåra förutsättningar. Det är både viktigt och bra samtidigt som det ökar likvärdigheten. Dessvärre är även detta en insats som delar av borgerligheten är emot.

Fru talman! Jag ser att tiden rinner i väg. Men avslutningsvis vill jag berätta varför jag värnar extra mycket om förskolans fortsatta utveckling.

Jag har mött barn som har många tuffa erfarenheter i bagaget, och jag har sett blicken i deras ögon när de upplever att de blir sedda, hörda och förstådda. När de känner sig som en del av något stort, det är inte bara vackert utan det stärker också min övertygelse om förskolans roll.

Det finns barn i Sverige som växer upp under oerhört hjärtskärande förhållanden. Deras möjligheter vilar i händerna på våra fantastiska förskollärare och barnskötare. Det är bland annat därför som vi måste ge dem en bekräftelse på allt det goda arbete som de gör. De är oerhört viktiga. Det handlar, som jag inledningsvis sa, om vår framtid och våra framtida samhällsbyggare. Därför är det viktigt att alla barn i Sverige får ta del av en jämlik förskola.

(Applåder)

Anf. 148 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag vill återge vad Roza sa tidigare: Inte ett barn ska lämnas efter. Det låter väldigt vackert, och jag håller med om att det vore underbart om så var fallet.

Tyvär ser dock verkligheten ut som den gör, vilket Roza så föredömligt beskrev. Därför tycker vi att man kanske inte alltid ska stirra sig blind på de lösningar som finns i dag. För vem kan sina barn bäst? Det är med största sannolikhet förhoppningsvis föräldrarna. Varför kan man då inte titta på alternativa lösningar där vi ger föräldrar möjlighet att kanske vara hemma med sina barn längre? Vi behöver inte styra in dem utifrån olika riktlinjer om hur många dagar som ska gå till den ena parten och hur många som ska gå till den andra parten.

Jag är helt övertygad om att svenska föräldrar vet bäst vem som ska stanna hemma med deras barn. Vi kanske inte är överens här, men jag tror att vi kan vara överens om att föräldrarna nog har bäst koll på sina barn.

Vi har presenterat andra lösningar. Exempelvis ska mor- och farföräldrar kunna stanna hemma för att barn inte ska skjutas in i förskolan för tidigt. Hur bra förskolan än är är man inte särskilt stark som individ när man är ett år; man är i princip fortfarande ett litet knytt och behöver verkligen mycket kärlek, ömhet och framför allt uppmärksamhet av föräldrarna.

Jag hörde också att du föredömligt tog upp utemiljön. Jag håller med om detta. Det är fantastiskt. Problemet i dag är EU, och var Sverigedemokraterna står i EU-frågan behöver vi inte ta upp för någon längre debatt här. Men EU har väldigt mycket regler som sätter stopp för enkla saker som att gräva ned däck, lägga in en båt och fylla den med sand eller lägga in några stora stockar och stenar mitt i alltihop. Här säger EU-reglerna nej, trots att det är en fantastiskt bra lärmiljö för barnen.

Jag växte själv upp i skogen. Det var fantastiskt att ha den möjligheten och närheten.

Prot. 2017/18:76
28 februari

Förskolan

Anf. 149 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik:

Fru talman! Jag förstår att det är svårt att förstå varför jag säger att ingen ska lämnas efter eller att alla barn ska få ta del av en bra förskola. Jag tycker att detta är väldigt viktigt, för jag tror på förskolans pedagogik. Jag tror på att förskollärarna och barnskötarna är bäst lämpade att sköta det pedagogiska och ge våra barn rätt förutsättningar att klara sin skolgång.

Det finns forskning som säger att de barn som har gått på en förskola med hög och bra kvalitet också är de barn som klarar sig bättre i skolan efteråt. Men forskning är kanske inte alltid någonting som Sverigedemokraterna lyfter upp som det allra viktigaste. Ni blundar medvetet för mycket av den forskning som bedrivs vid våra universitet och högskolor för att den inte passar er världsbild. Det är oroväckande när man i utbildningsutskottet påstår att jämställdhet och arbetet mot strukturer och normer inte är bra för att barn ska få vara barn. Jag tycker att detta är väldigt olyckligt.

Jag lyssnade här tidigare på Stefan Jakobssons anförande och hade väldigt svårt att koncentrera mig. Det känns som att mycket är eget tyckande, och det finns en stor brist på forskning och evidensbaserad grund i det ni säger.

Anf. 150 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Fru talman! Huruvida vi grundar våra fakta och kunskaper på forskning och sådana saker kan vi ha en längre debatt om en annan dag.

Jag är dock helt övertygad om det som över 300 personer inom vårt gebit med ena foten i politiken och andra i verksamheten har tagit fram. Dessa personer besitter enormt mycket mer kompetens än någon av oss som sitter här inne, för de jobbar dagligen i denna verksamhet. De är också lokalpolitiker och bidrar med väldigt mycket. De sitter med på alla olika nivåer och bidrar till Sverigedemokraterna med en väldigt bra politik som vi kan driva. Det är en politik som är pragmatisk och verklighetsförankrad.

Jag ska dock inte hålla ett försvarstal. Vi är helt överens om att en förskola som har en hög och bra kvalitet garanterat kommer att se till att barnen mår bättre och lyckas bättre i skolan. Det är absolut så. Tyvärr är detta inte fallet. Vissa förskolor är så övertrasserade med barn att det mer eller mindre handlar om förvaring. Där finns det alternativa lösningar att ta till, tycker jag, för att komma över de pucklar som finns.

Huruvida våra världsbilder är likvärdiga eller ej vet vi kanske redan nu att så inte är fallet.

Min andra fråga har en annan inriktning. Jag tror att vi är överens om vikten av att barnen har en fast punkt i förskolan och att det inte är för stor rulljans bland pedagogerna, utan att de verkligen stannar kvar. Sverigedemokraterna har presenterat något som är som en Singaporemodell med en helt annan löneinriktning och med helt andra nivåer. Enligt vår politik ska man inte behöva byta kommun för att få högre lön.

Just nu börjar hopplärarna fungera, framför allt i små kommuner. Vi talar inte om Arjeplog, men i till exempel Stockholms län är det nära mellan de olika kommunerna. Här har vi ett konkret förslag för att få pedagogerna att stanna kvar. Man ska kunna jobba i Sveriges minsta kommun och

ändå vara den högst betalda förskolläraren, för att man jobbar i en modell som inte kräver att man byter kommun. Vilken lösning har Socialdemokraterna för detta?

Anf. 151 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik:

Fru talman! Nu blev jag påmind om att Stefan Jakobsson även talade om att staten ska ta ett större ansvar över skolor och förskolor. Samtidigt säger han att de har väldigt stor koll på hur det är där ute för att de har lokalpolitiker som står med ena foten i kommunen och gör ett väldigt bra jobb. Jag måste säga att jag blir lite förvirrad.

När det gäller jämställdhetspolitiken vill jag också säga något. Anledningen till att jag och alla andra kvinnor finns här i lokalen är en medveten feministisk politik. Vi kvinnor har fått kämpa oss igenom så mycket för att kunna vara här. Om Sverigedemokraterna hade fått styra och backa tillbaka bandet skulle ingen av oss vara här, för saker händer inte av sig själva. Det finns vissa strukturer som väldigt många män gärna vill hålla kvar vid.

Jag talade om att vi ska minska barngrupperna. Vi ska såklart göra det attraktivt så att fler söker sig till förskolläraryrket och barnskötaryrket. Barngrupperna ska vara mindre så att man kan fokusera på sitt uppdrag och ge den omsorg och det stöd som barnen och eleverna behöver.

Nu blir min fråga retorisk eftersom detta är slutreplik. Jag blir dock väldigt provocerad när Sverigedemokraterna drar bort 9 miljarder för Sveriges kommuner. Stefan Jakobsson skakar på huvudet men så är det. Vi kan läsa det i er budget. Det är hur enkelt som helst. Det kan alla här inne göra. Hur kan detta bidra till att vi fortsatt ska kunna utveckla den svenska förskolan? Hur kan detta bidra till att fler söker sig till barnskötaryrket och förskolläraryrket? Jag får inte detta att gå ihop.

(Applåder)

Anf. 152 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp två delar. Den första handlar om att regeringen och även du, Roza, slår er för bröstet för att barngrupperna har minskat. Att de är de minsta sedan 1992 behöver jag nog gå tillbaka och titta på. Det känns som att det skulle vara en väldigt stor förändring. Det som är allvarligt i detta är huruvida detta har fått någon effekt ute i förskolorna.

Jag var själv ute på en förskola ganska nyligen, och där berättade de att de hade en barngrupp på 18 barn och tre personal. På papperet hade de delat upp gruppen i tre grupper med sex barn i varje. Det är klart att detta drar ned snittet enormt, om man jämför med 18. Men för barnen är det ingen skillnad alls. Det är samma personal. De delade upp barnen i grupper under delar av dagen och var tillsammans under andra delar av dagen redan tidigare. För dem är detta ingen skillnad. När man inte ställer krav på att personaltäteten ska öka får det här ingen praktisk effekt ute på förskolorna.

Den andra frågan jag vill ta upp handlar om att vi i dag har hundra tusen barn och föräldrar i förskolan som är oroade över om deras förskola kommer att finnas kvar. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte själv har gjort någon konsekvensanalys av vad vinstbegränsning i välfärden får för effekt.

En seriös revisionsbyrå – en av världens mest seriösa, nämligen Price-waterhousecoopers – anger i sin bedömning att 80 procent inte klarar sig,

och det innebär att ungefär 80 000 platser i förskolan försvinner. De här förskolorna är så små och har inget operativt kapital och får därför i princip inte göra någon vinst alls. De överlever inte. Hur ska kommunerna klara av att fokusera på att höja kvaliteten i förskolan om 80 000 platser försvinner?

För min valkrets Stockholms län, där det finns en ganska hög andel fristående förskolor, vore detta en katastrof eftersom barnen dessutom blir väldigt många fler i den här regionen.

Anf. 153 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik:

Fru talman! Jag önskar ibland att Moderaterna och borgerligheten lade lika mycket kraft och energi på att lägga fram bra förslag på hur vi ska utveckla den svenska förskolan som på att försvara friskolekoncerner – stora koncerner som gör vinst på våra gemensamma resurser.

Vi har haft den här debatten. Även Daniel Riazat har tagit den. Låt mig vara tydlig med vart våra gemensamma resurser ska gå. De ska gå till skolorna och förskolorna. De ska återinvesteras i en verksamhet av bra kvalitet. De ska inte gå till vinster. Där kan vi sätta punkt.

I ditt huvudanförande, Maria Stockhaus, lyfte du fram väldigt mycket positivt om förskolan. Du talade om att säkerställa att läroplanen är likvärdig. Du pratade om lärartäthet, precis som du gör nu, om att förskollärarna ska bli fler och så vidare. Att friskolorna eventuellt kommer att läggas ned är bara skrämselfpropaganda, men du måste titta på antalet obehöriga inom förskolan i friskolor. Det är lägre lärartäthet och lägre andel behöriga lärare. Hur ska den ekvationen gå ihop?

Anf. 154 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! Om Roza Güclü Hedin hade läst våra motioner hade hon sett att vi har väldigt många förslag som syftar till att höja kvaliteten i förskolan.

Det som har föreslagits gällande vinster i välfärden är ett överhängande hot mot stora delar av friskoleverksamheten. Just inom förskolan är de allra flesta företag väldigt små. De drivs ofta av kvinnliga entreprenörer som velat starta någonting nytt och göra något annat än det som de hade möjlighet att göra inom den kommunala verksamheten.

Roza Güclü Hedin pratar om att detta är skrämselfpropaganda. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att man lägger fram ett så pass genomgripande förslag – vilket det faktiskt är för en väldigt stor del av den svenska välfärden – utan att ha gjort en seriös konsekvensanalys. Pricewaterhousecoopers har räknat på det här. Med de vinstbegränsningar som man lägger in i det här förslaget är det 80 procent av verksamheterna som inte överlever.

Nu har jag inte analyserat det här vidare, men för att spekulera skulle jag säga att det här kommer att drabba fristående förskolor i ännu större utsträckning, eftersom det är här de riktigt små företagen finns. De har absolut inte något som helst operativt kapital. De får alltså inte göra någon vinst alls. De klarar inte av några oförutsedda utgifter över huvud taget.

Jag tycker att hela den här debatten är helt absurd. Man får tjäna pengar på att bygga förskolor. Man får tjäna pengar på att leverera leksaker och annat pedagogiskt material till förskolan. Men om man bedriver en verksamhet av hög kvalitet och dessutom får ett visst överskott är det av någon

anledning på något sätt skamligt. Frågan är var man ska dra gränsen. Mat är också viktigt på en förskola. Ska man inte få göra vinst på att sälja mat till förskolan? Var vill egentligen regeringen dra gränsen?

Anf. 155 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik:

Fru talman! Vi vill säkra kvaliteten i välfärden genom att införa en vinstbegränsning. Det är det regeringen vill.

Maria Stockhaus! Jag vill återkomma till ditt huvudanförande, där du kallade oss populistiska. Det gällde frågan om barngrupperna. Jag har läst era motioner. Ni vill som bekant, som det står i era motioner, öka antalet timmar i barnens vistelsetid i förskolan. Jag tycker att det blir lite märkligt när ni pratar om populism. Vi försöker verka för att öka kvaliteten, minska barngrupperna, införa riktmärken och satsa pengar för att man ska kunna investera i fler förskollärare och barnskötare. I Stockholm ser Socialdemokraterna till att möjliggöra för barn att få fler timmar på förskolan. Vet du vad Moderaterna i Stockholm gör då? Jo, de skriker rakt ut. Innan ni kommer och lägger populistiska motioner i riksdagen kanske ni borde tala med era kamrater i Stockholm.

Anf. 156 ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Roza Güclü Hedin för anförandet. Jag har ett behov av att få berätta lite och möjligtvis tillrättalägga en del saker.

Som jag upplevde det lät Roza påskina att alliansregeringen inte hade satsat på förskolan. Då vill jag berätta om Förskolelyftet, som alliansregeringen gjorde under ett antal år, och det förskolechefslyft som gjordes för att lyfta ledarskapet. Även olika andra satsningar gjordes. Jag ville få det sagt.

Jag har några frågor till Roza. Hon nämnde utemiljön och sa att hon trodde att det blivit mycket bättre. Hur stor var satsningen på utemiljön, och på vilket sätt har den påverkat barns lärande? Det är min första fråga.

Min andra fråga är: Tror Roza Güclü Hedin på de fristående förskolorna? På vilket sätt vill hon lyfta fram deras utveckling och det kvalitetsarbete som många fristående förskolor bedriver?

I replikskiftet nyss handlade det om att man inte ska få göra vinst med våra gemensamma resurser. Där lyfte Maria Stockhaus fram att man kan göra vinst på läromedel, mat, uteredskap och så vidare. Var går gränsen för vad man inte ska få göra vinst på?

Riksdagsledamoten från Socialdemokraterna talade också om att säkra kvaliteten och om obehöriga lärare i förskolan. Då är min fråga: Hur ser regeringen på möjligheten att låta Montessorilärare och Waldorflärare räknas som behöriga förskollärare?

Anf. 157 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik:

Fru talman! Det var väldigt många frågor. Jag ska försöka svara.

Utemiljön satsades det drygt 500 miljoner på, om jag inte minns helt fel. Ulrika Carlsson undrar hur det kan bidra till ett bättre lärande. Det finns forskning om utformningen av utemiljöer. Det handlar om hur man försäkras sig om att barnen kan upptäcka sin kreativitet och nyfikenhet utifrån hur utemiljön är utformad. Om den är stor eller liten påverkar deras psykosociala miljö. Den får inte vara för stor, för då blir det svårare att se och bemöta varje barn och så vidare. Inom det här området kan man göra

en hel del som är av vikt för att kunna bedriva en bra undervisning och ge möjlighet för barn att upptäcka olika saker.

Jag tycker inte på något vis att det är fel med friförskolor. Vi har väldigt många goda exempel i min hemkommun. De bedriver en väldigt god verksamhet. Mitt problem är att jag inte tycker att man ska ta ut vinst genom våra gemensamma resurser. Vinsten ska återinvesteras för att kunna ge en bättre verksamhet och öka kvaliteten.

Du nämnde Förskolelyftet, Ulrika Carlsson. Det fanns absolut delar i förskolepolitiken som var bra även under alliansregeringens tid. Du är en väldigt sympatisk centerpartist på alla sätt och vis, men i er nuvarande budget finns det jättemycket nedskärningar. Ni vill ta bort i princip varenda satsning som skulle kunna ge en förskola med bättre kvalitet. Till exempel vill ni inte satsa 830 miljoner på minskade barngrupper, som vi gör. Ni drar ned på upprustningen av skollokaler, ni vill inte att vi ska stimulera till nattis och så vidare.

Anf. 158 ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Roza för möjligheten att berätta lite mer om Centerpartiets politik. Om du läser hela Centerpartiets budgetmotion, Roza, ser du också att det finns andra delar inom till exempel utgiftsområde 25 där vi inte vill ha alla dessa riktade statsbidrag, som regeringen nu genomför, utan vill lägga samman dem. Vi tror nämligen att besluten fattas bäst så nära verksamheten som möjligt. Det är våra kommunpolitiker i olika kommuner som vet vilka satsningar som redan har gjorts där. Man kanske redan har byggt ut förskolegårdarnas miljöer och därmed inte ser något behov av att det just nu ska finnas ett sådant statsbidrag från regeringen. I en annan kommun kanske man under flera år har gjort en satsning på barngruppernas storlek. Vi tycker att det är viktigt att kommunerna själva har makten över sitt eget utvecklingsarbete, inte minst eftersom vi anser att förskolan är en viktig verksamhet för barns utveckling.

Jag går tillbaka till frågan om vinst på våra gemensamma resurser. Jag vet att det är en fråga. Samtidigt finns det fantastiska fristående förskolor som på olika sätt använder sig av bussar där man åker ut och ser en större omgivning där barnen ändå är i en trygg miljö.

De förskolecheferna och förskoleägarna har ändå lyft fram att med det vinstbegränsningsförslag som regeringen har lagt fram kommer man inte att kunna fortsätta bedriva den verksamhet som är en del i den pedagogiska utvecklingen.

Jag har svårt att förstå när man talar om våra gemensamma resurser att det enbart handlar om lärandet i förskolan och inte någon av de andra delarna. Det är den saken som bekymrar mig väldigt mycket. Det handlar om att man stannar av i den pedagogiska utvecklingen, inte minst när det gäller våra förskolor.

Jag vill också gärna höra någonting om Montessori- och Waldorfförskollärarna innan repliktiden är slut.

Anf. 159 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik:

Herr talman! Det är bra att jag får höra lite grann om centerpolitiken. Det jag läser mig till är att ni kommer att dra ned 12 miljarder på kommunsidan. Det motsvarar kostnaden för ungefär 25 000 förskollärare. Det vore

en olycklig riktning om det skulle vara så att vi inte ska ha råd och möjlighet att satsa mer på förskolan.

Debatten har tyvärr kommit att handla för mycket om den vinstutredning som finns och för lite om hur vi vill jobba framåt. Det är väldigt viktigt att vi säger till de förskollärare och barnskötare som lyssnar att vi kommer att fortsätta att utveckla svensk förskola.

Om vi får möjlighet kommer vi att fortsätta att minska barngrupperna. Vi kommer att fortsätta att satsa på kvalitativa insatser med stöd av Skolverket för att kunna utveckla varenda förskola till att bli bra och med en god kvalitet.

Vi kommer att fortsätta att kompetensutveckla vår personal inom förskolan. Vi kommer att se till att de får de verktyg som behövs för att kunna bedriva sitt uppdrag på bästa möjliga sätt. Vi kommer att stärka det pedagogiska ledarskapet i förskolan genom att förhoppningsvis få förskolerektorer att bli en del av det sammanhållna skolsystemet.

Vi måste satsa på förskolan för att komma ifrån en känsla av oro som många inom personalen har. Det handlar om att komma ifrån samvetsstressen. Vi måste verkligen jobba gemensamt. Jag hoppas att Ulrika Carlsson bidrar till att vi i framtiden gemensamt kan diskutera olika professioner och pedagogiska inriktningar även inom förskolan. Jag tror att det kan berika på många sätt. Men det viktiga är kvaliteten.

(Applåder)

Anf. 160 ELISABET KNUTSSON (MP):

Herr talman! Dagens debatt handlar om förskolan, som vi säkert alla har förstått nu. Det är den del av utbildningsväsendet som vänder sig till de allra yngsta barnen, de som ännu inte börjat i grundskolan.

I dag har förskolan sin egen nationella läroplan och sina egna mål. Förskolans mål är att erbjuda trygg omsorg och att stimulera barnens utveckling och deras lust att lära.

Förskolan är platsen för lekens pedagogik. Här får barnen möjlighet att fantisera, låtsas, träna empati och i leken få lära känna varandras erfarenheter. Det är i leken barnet utvecklar sin sociala förmåga och gör sig beredd på vad som komma skall.

Allt började i Tyskland med en man som hette Friedrich Fröbel. År 1837 startade han en förskola, eller en kindergarten. Han sa att leken är det kommande livets hjärtblad, ty i leken visar sig människans djupaste anlag, hennes innersta väsen. Det är fint.

Till Sverige kom kindergarten i slutet av 1800-talet. Kindergarten blev barnstuga, som blev daghem. 1968 års barnstugeutredning lämnade sitt förslag, och förskola blev det vedertagna begreppet för verksamheten.

I samband med detta överfördes också ansvaret från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet. Det var en klar markering om vad verksamhetens uppgift var. Det pedagogiska innehållet fick i och med detta en betydligt mer framträdande roll och en egen läroplan.

Inom förskolan har det också utvecklats verksamheter med olika pedagogiska strategier som bland annat Reggio Emilia, Waldorf, Montessori och ur och skur, som föräldrar kan ges möjlighet att välja där verksamheterna finns.

Förskolan har en läroplan sedan 1998. Den reviderades 2016. Den ska de hålla sig till. Det ska vara den som styr verksamheten. Förskolan blev

en egen skolform 2004. Utifrån läroplanen ska huvudmän och personal forma en väl fungerande förskola för alla barn. Kommunerna har tillsynen över verksamheten, men det finns både kommunala och privata huvudmän.

Förskolan är för de flesta barn i vårt land starten på deras resa i det livslånga lärandet. Förskolan har stor betydelse för barns utveckling och ger barnen likvärdiga förutsättningar inför skolstarten. Vi vet att forskningen visar på att barn som har gått i förskolan lyckas bättre i skolan än de som inte har gjort det. Det gäller särskilt barn som har föräldrar med kort utbildning eller barn som av olika skäl lever i utsatta situationer.

Förskolan är en viktig start i det svenska skolsystemet. Vi kan se att barn som fått gå i förskolan presterar bättre även i årskurs 9. Därför är det viktigt att förskolepersonalen har goda förutsättningar för det pedagogiska arbetet med barnen.

Regeringen investerar i mindre barngrupper, och det börjar få genomslag ute i verksamheterna. Det ger den pedagogiska personalen bättre förutsättningar att möta varje barn. Leken och det lustfyllda lärandet är det som präglar barnens utveckling, och nyfikenhet ska fångas upp och ge avtryck i hela verksamheten.

En hög kvalitet ska präglade hela förskolan. Barnen ska känna sig lika sedda oavsett vilka de är. Det är viktigt att personalen har en god utbildning i att motverka traditionella könsroller och könsroller och att varje barn får möjlighet att utvecklas i sin egen takt och på de sidor som för dem faller sig naturligt.

Att säkerställa att barnen får en god och näringsriktig mat spelar också en avgörande roll för barnens välbefinnande. Det handlar om att använda maten som ett pedagogiskt instrument för kunskapen om hur vi fungerar som biologiska varelser samtidigt som man lyfter fram frågan om hur mat produceras. Glädjande är att 44 procent av maten som serveras i förskolan är ekologisk. Måltiderna är också tillfällen då barnen får social träning.

Förskolan står såklart inför stora utmaningar. Det vet vi alla. Likvärdighet och jämlikhet är två begrepp som är otroligt viktiga, inte minst när vi pratar om förskolan. Att göra barn till jämställda framtidsmedborgare är en viktig uppgift för de pedagoger som arbetar där.

Regeringen arbetar aktivt med insatser för att stödja en positiv utveckling. En av dessa är att förskolan är med i satsningen Samverkan för bästa skola. Det är en satsning som riktar sig till förskolor i socioekonomiskt svaga områden. Regeringen avsätter 100 miljoner kronor till förskolor i dessa områden bland annat för att kompetensutveckla och satsa på flerspråkighet.

Herr talman! Det är då barnet fyller sex år lämnar hen förskolan och flyttar upp i förskoleklassen. Överlämningen mellan förskola och förskoleklass har förtydligats vid en revidering av läroplanen, liksom vikten av korrekt information om innehållet i utbildningen och vem som har ansvaret för att information överförs. Ännu ett viktigt steg tas i en ung människas liv.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på motionerna.

(Applåder)

Prot. 2017/18:76

28 februari

Förskolan

Anf. 161 ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik:

Herr talman! Tack, Elisabet Knutsson, för anförandet och historielektionen, om jag får kalla det så, om Tyskland i mitten av 1800-talet!

Jag har ett par frågor som jag skulle vilja ställa. Jag skulle först vilja ställa samma fråga som jag ställde till Roza Güclü Hedin från Socialdemokraterna. Tror Elisabet Knutsson på de fristående förskolorna? Man säger att åtta av tio fristående skolor kan komma att behöva läggas ned på grund av det vinstbegränsningsförslag som nu föreligger. Hur ser Elisabet Knutsson på den farhåga som finns? Det finns många fristående förskolor som är väldigt viktiga för de barn som går där. Detta är egentligen min första fråga.

Min andra fråga handlar om det som Elisabet Knutsson valde att ta upp i den allra sista delen i sitt anförande. Det handlar om vikten av en övergång när man lämnar förskoleklassen. Vi har haft en tidigare diskussion, som vi är väl medvetna om, om en tioårig grundskola. Nu blir det först en överlämning. Sedan blir det ytterligare en om ett år. Ser inte Elisabet Knutsson att det för barnens lärande och utveckling vore mer positivt att ha en mer sammanhållen skola än vad det nu blir med, liksom, ett mellanår mellan förskolan och grundskolan? Elisabet Knutsson nämnde ju också vikten av förskola innan man börjar grundskolan.

Anf. 162 ELISABET KNUTSSON (MP) replik:

Herr talman! Vi kan börja med frågan om vinster i välfärden – återigen. Jag vill gärna svara Ulrika Carlsson. De förskolor som är kooperativa och de som är ideellt drivna kommer inte att drabbas av några förändringar. De behöver inte bekymra sig – det gäller de små förskolor som är föräldra-kooperativa eller som drivs av olika organisationer.

Sedan gäller det farhågor. Ja, jag har tänkt mycket på det här med att tjäna pengar på det kollektiva. Jag är själv född småföretagare och upp vuxen som småföretagare. Jag har drivit företag i hela mitt liv, och jag tänker på att jag aldrig någonsin har varit försäkrad någon inkomst.

Det jag tycker är intressant med skolverksamheten är att man både plockar ut en vinst från vårt gemensamma och är garanterad en inkomst. Alla som startar en skola och som får barn inskrivna där vet hur mycket pengar de får. Då tänker jag att många föräldrar kan ha farhågor om det är så att skolorna måste lägga ned för att man inte får lov att plocka ut vinsten från de kollektiva pengarna. Men det finns också andra farhågor som föräldrar kan ha, som handlar om att en skola helt plötsligt kan bestämma sig för att lägga ned sin verksamhet.

Anf. 163 ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik:

Herr talman! Tack, Elisabet Knutsson, för svaren! Det sägs att man vet hur mycket pengar man får. Det beror ju på hur många elever som väljer att börja. Man kan lyssna på friskolor eller mindre skolor över huvud taget. Vi vet att den elevpeng vi har gör det väldigt sårbart på olika sätt. Skulle man av någon anledning mista två elever som flyttar från skolan blir det oerhört sårbart för den kvarvarande verksamheten. Det är klart att man inte på det sättet är garanterad pengar. Man är det för varje elev, men det är inget som garanterar att man ska ha ett visst antal elever.

Jag skulle vilja fråga Elisabet Knutsson om något just när det gäller de fristående skolorna och om hur man lyfter frågan om antalet obehöriga lärare och så vidare. Elisabet Knutsson valde själv att nämna Montessoriskolorna och Waldorfskolorna som exempel. Man har från deras sida framfört möjligheten att som utbildad Montessorilärare faktiskt räknas som behörig lärare. Hur ser Elisabet Knutsson på de delarna, som är viktiga på olika sätt?

Sedan skulle jag vilja tillägga något – jag kommer nu tillbaka till de små friskolorna. Det är inte alls bara de stora koncernerna som är aktiebolag, utan det finns också ganska många små bolag som bedriver skolverksamhet och som verkligen brinner för möjligheten att driva en bra förskola eller en bra grundskola. Det är också de som säger att de ser svårigheter med detta förslag och som upplever att det ibland kommer att bli nästan omöjligt att vara kvar. Man säger att förslaget om vinstförbud är oseriöst. Det ställs krav på en stabil ekonomi, men samtidigt finns det inte möjligheter att bygga upp en stabil ekonomi. Hur ser Elisabet Knutsson på det?

Jag vill också gärna ha svar på frågan om utbildade lärare när det gäller de alternativa pedagogiska inriktningarna.

Anf. 164 ELISABET KNUTSSON (MP) replik:

Herr talman! Hur förslaget till slut kommer att se ut vet varken Ulrika Carlsson eller jag. Det är ett förslag som är en grund för vidareutveckling. Precis som när det gäller alla andra utredningar som görs inom olika områden lyfter man inte utredningens förslag rätt in i verksamheten och säger: Utredningen har sagt så här – punkt slut. Här finns det såklart anledning att titta närmare på både det ena och det andra. Men det som är viktigt för oss är till syvende och sist att de pengar som kommer från det kollektiva ska gå till det kollektiva. De ska inte lyftas ut som övervinster. En viss vinst måste man ha, som man kan stoppa in i verksamheten. Men det är övervinsterna som vi inte accepterar.

Sedan gäller det Montessorilärare och Waldorflärare. Jo, det är väl också någonting som man behöver titta på: hur man kan ge dem någon form av legitimation. För min egen del, som miljöpartist, tycker jag att det låter sympatiskt, men det är ingenting som regeringen har tagit ställning till.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 1 mars.)

§ 19 Subsidiaritetsprövning av kommissionens direktivförslag om tydliga och förutsägbara arbetsvillkor i Europeiska unionen

Arbetsmarknadsutskottets utlåtande 2017/18:AU11

Subsidiaritetsprövning av kommissionens direktivförslag om tydliga och förutsägbara arbetsvillkor i Europeiska unionen (COM(2017) 797) föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut skulle fattas den 1 mars.)

§ 20 Offentlig upphandling

Finansutskottets betänkande 2017/18:FiU34
Offentlig upphandling
föredrogs.

Anf. 165 MONICA GREEN (S):

Herr talman! Nu ska vi fortsätta arbetet med att förbättra upphandlingen, som det står om i finansutskottets betänkande FiU34.

Det är oerhört angeläget att vi använder skattepengarna på bästa sätt. Att de har använts till lönedumpning, till dålig mat och till försämrad miljö och gett oseriösa företag möjlighet att konkurrera ut seriösa företag är helt oacceptabelt. Upphandlingen, om den används rätt, kan åstadkomma flera positiva effekter för samhället. Den kan ge ökad tillväxt, sysselsättning, ordning och reda på arbetsmarknaden, jämställdhet, tekniska framsteg och ökad innovationskraft. Upphandlingen kan helt enkelt leva upp till den svenska modellen om vi använder den på rätt sätt.

Upphandlingen kan också bidra till de nationella miljömålen och genomförandet av Agenda 2030. Den nya lagstiftningen, som vi efter stor möda fick igenom förra året, och Upphandlingsmyndighetens arbete med bland annat den nationella upphandlingsstrategin har gett bättre förutsättningar för myndigheter och upphandlande enheter att upphandla mer strategiskt. Upphandlingsmyndigheten ger också stöd, information och vägledning om innovationsupphandling, miljökrav och sociala krav.

Vi vet också att det pågår ett arbete på EU-nivå med att ta fram en strategi för offentlig upphandling som sätter tydliga prioriteringar, förbättrar praxis inom upphandling och främjar investeringar inom EU.

Det är redan möjligt med den lagstiftning som vi antog förra året att ta till exempel sociala hänsyn. Det är också möjligt att göra kravställanden inom transporter. Det fick vi alltså igenom förra året.

Jag kan dock konstatera att kunskapen varierar över landet och att det fortfarande finns kommuner som absolut inte vill ställa arbetsrättsliga krav. Till exempel i min egen kommun, Skövde, gjorde M, SD, C, L och KD gemensam sak i måndags och röstade ned vår socialdemokratiska motion om sjysta villkor vid upphandling av transporter. Men det finns andra exempel, till exempel Region Skåne, som i går antog en upphandlingspolicy. Där finns en uppförandekod som innebär att varor och tjänster ska vara framställda under förhållanden som är förenliga med bland annat ILO:s åtta kärnkonventioner. Den ska innehålla FN:s barnkonvention och tillämpa den arbetsmiljölagstiftning och miljölagstiftning som gäller i de tillverkande länderna. Enligt policyn ska regionen också sträva efter att tillvarata den idéburna sektorn när det är lämpligt att ställa sociala krav, kontraktsvillkor och till exempel beakta funktionshinderspolitiken och anställa personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Så långt Region Skåne.

I Skåne var SD med och röstade för den här upphandlingspolicyn. Jag kan alltså konstatera att i Skövde är SD och de övriga borgerliga partierna emot arbetsrättsliga krav, men i Skåne är SD för sådana krav. Vad lär vi oss av det? 1. Det behövs mer upplysning och kunskap. 2. Vi kan aldrig någonsin lita på SD i något sammanhang.

Herr talman! Upphandlingsmyndigheten arbetar med att stärka kompetensen hos upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer, dels inom ramen för den nationella upphandlingsstrategin, dels genom det uppdrag som myndigheten har fått inom livsmedelsområdet.

Ett exempel som jag kan nämna är att upphandlingsmyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att ta fram ett kravpaket som hjälper kommunerna i deras upphandlingar när det gäller miljö- och hälsofarliga ämnen inom förskolan. Det är för att vi socialdemokrater har drivit frågan om giftfri förskola. Kravpaketet innehåller produktområdena leksaker, hobby-material, köks- och serveringsutrustningar, möbler och textilier. Det är, herr talman, helt enkelt ett mycket bra exempel på hur man ska kunna jobba med upphandlingar framöver.

Avslutningsvis något om det arbete som sker för att underlätta anbud för små och medelstora företag. Det finns ju ett stort fokus, både nationellt och på EU-nivå, på att underlätta just för små och medelstora företag. Det är alltså något anmärkningsvärt att M, SD, C, L och KD skriver att just detta arbete behöver göras. Det är kanske lite populism och att slå in öppna dörrar eller – vad vet jag – ren okunskap kanske. I alla fall pågår detta arbete redan. Därför tycker vi inte att det behöver skrivas om det en gång till.

I övrigt tycker vi att betänkandet är ett steg i rätt riktning. Vi flyttar fram positionerna och fortsätter det strategiska arbetet med att se till att upphandlingarna sker på ett så bra sätt som möjligt, så att vi inte lönedumpar eller använder dem för att slå ut seriösa företag utan ser till att vi får ordning och reda på arbetsmarknaden i upphandlingsfrågorna.

(Applåder)

Anf. 166 ANETTE ÅKESSON (M):

Herr talman! Enligt rapporten *Statistik om offentlig upphandling*, som Upphandlingsmyndigheten och Konkurrensverket presenterade i höstas, motsvarar värdet av de upphandlingspliktiga inköpen i Sverige ca 642 miljarder kronor. Det handlar om enorma summor, motsvarande en dryg sjättedel av Sveriges bruttonationalprodukt, som berör en stor del av det svenska näringslivet, oavsett företagens storlek. Offentlig upphandling är därför av strategisk betydelse för jobben och tillväxten.

Syftet med offentlig upphandling är i grunden gott. Upphandlande myndigheter ska använda de offentliga medlen på bästa sätt genom att dra nytta av konkurrensen på marknaden samtidigt som leverantörerna tävlar på lika villkor. Som Upphandlingsmyndigheten uttrycker det: ”En effektiv inköpsprocess lägger en grund för att skapa goda affärer.” Det tjänar vi alla på. Dock kan man fråga sig om det goda syftet nås. I över hälften av upphandlingarna inkommer mellan noll och tre anbud. Det utgör ett reellt problem, och det borde analyseras djupare varför, respektive om, det finns något vi lagstiftare kan göra för att förändra det.

Sverige behöver vara ett land där alla företag – stora som små, med eller utan kollektivavtal, som kan och vill – har möjlighet att delta i offentliga upphandlingar för att sälja varor och tjänster av bra kvalitet både inom landet och på export. Genom en fungerande konkurrens kan kvaliteten öka samtidigt som priserna hålls nere. Det är angeläget, inte minst för välfärdstjänster. Kvalitet kombinerat med hushållning med våra gemensamma resurser bör vara en av den offentliga sektorns högsta prioriteringar.

Som ett litet, handelsberoende land betyder nya möjligheter till export såväl ökade skatteintäkter som fler företag och arbeten. För att detta ska kunna bli verklighet behöver vi skapa goda förutsättningar för våra svenska företag så att de blir duktiga på att lägga anbud och även vinner dem internationellt. På så sätt kan svenska företag nå fler och bredare marknader ute i Europa. En sådan strategi tar sitt avstamp i Sverige.

I dag vittnar många företag dock om att det är svårt att delta i upphandlingar. Upphandlingsunderlaget är ofta svårgenomträngligt och ska bearbetas och besvaras med korta svarstider. Genom att exempelvis ställa krav på erfarenheter av att ha levererat ett antal liknande affärer eller att kunna leverera stora affärer begränsas möjligheten för många eller när det offentliga ställer orimliga krav, som driver upp priset och dessutom kan krocka med varandra. Som exempel på det senare kan nämnas Fruktleveransen Sverige, som levererar fruktkorgar på prenumeration till privata företag och offentliga kunder. De har flera offentliga kunder som kräver klass 1-märkning av frukt, vilket inte något enda företag gör. Klass 1 handlar om den dyraste frukten, men det har inte med färskhet eller smak att göra utan om utseende. Frukten får inte vara sned eller avvika några millimeter i storlek. Vi kan politiskt driva frågan om att minska matsvinnet. Men offentlig sektor går alltså ibland åt rakt motsatt håll – medvetet eller omedvetet, och jag vet inte vilket som är värst.

I värsta fall bidrar det offentliga till försämrad konkurrens på marknaden med resultat att vi får oligopol alternativt monopolliknande situationer. Det riskerar att fördyra processer, tjänster och produkter för medborgarna. Vi missar också kunskap inom innovativa företag med nya affärsidéer. Det finns flera goda exempel på hur innovationsupphandling lyckas i andra länder, till exempel i Norge. Genom att samarbeta med och ta vara på kunskap och kompetens i näringslivet ökar chansen att hitta nya, bra och kreativa lösningar för olika samhällsproblem. Det är en viktig utveckling, inte minst inom välfärden, där vi står inför stora utmaningar med tanke på befolkningsutvecklingen.

I juni 2016 lade regeringen en proposition på riksdagens bord om ett nytt regelverk för upphandling i offentlig sektor som grundade sig på tre EU-direktiv om offentlig upphandling från 2014. Riksdagen sade nej till delar av propositionen, eftersom den gick längre än vad införandet av EU-direktiven krävde. Riksdagen uppmanade regeringen att återkomma med ett nytt förslag, så att de erforderliga EU-direktiven kunde implementeras i Sverige.

Detta förslag kom förra våren och är bättre, men långt ifrån bra. Förslaget som antogs går längre än vad EU-direktiven kräver och innebär dessutom, enligt oss, svårtolkad och otydlig lagstiftning. Våra farhågor var och är att det finns en stor risk för att de små företagen missgynnas. Många mindre företag upplever att det är för komplicerat att lämna anbud i offentliga upphandlingar. De deltar ändå.

År 2016 var drygt tre fjärdedelar av anbudsgivarna mikroföretag eller små företag, men de stod bara för hälften av de kontrakt som tecknades. Det är viktigt att kraven varken i upphandlingslagstiftningen eller i praktiken exkluderar mindre företag. Kraven ska genomsyras av tydliga, rimliga och likvärdiga villkor. Vår mest centrala kritikpunkt rör när särskilda arbetsrättsliga villkor ska ställas. Vår andra invändning handlar om de fall då en huvudentreprenör ska ställa krav även på underleverantörer genom

hela leverantörskedjan. Det sistnämnda innebär en risk för komplikationer för de små företagen, trots att de nya reglerna endast gäller över tröskelvärdet. Här kan konsekvenserna för de små företagen som agerar som underleverantörer bli orimliga.

Vi moderater vill värna syftet med offentlig upphandling. Vi vill att offentlig sektor lägger skattepengar på rätt saker, att kostnaderna hålls nere och att slöseriet minskar. På så sätt värnar vi legitimiteten i vårt skattesystem och därmed grundförutsättningen för finansieringen av det som den offentliga sektorn levererar, oberoende av om det är staten, landstingen eller kommunerna som upphandlar. Man tar en risk när man ställer ytterligare krav – oavsett om det handlar om kollektivavtal, förstärkt djurskydd, miljökrav eller krav på fruktens utseende – och försöker lösa andra samhällsproblem än dem som den offentliga upphandlingen är redskapet för att lösa. Däremot bör offentlig sektor i högre grad ta vara på de möjligheter som finns genom funktions- och innovationsupphandlingar. Dessa kan medverka till att lösa våra samhällsproblem på sätt vi kanske inte känner till.

Regeringen har konstaterat att det saknas statistik på upphandlingsområdet, och frågan bereds. Det är viktigt att vi har bra underlag för att bedöma hur detta strategiska område fungerar så att vi ser var vi som lagstiftare eventuellt måste skruva på förutsättningarna.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag under punkt 2 samt till reservation 8.

(Applåder)

Anf. 167 DENNIS DIOUKAREV (SD):

Herr talman! Jag ska säga ett par saker om motion 2017/18:2381 och den alliansgemensamma motionen 2017/18:3412. Jag börjar med den förstnämnda motionen. Det är en motion som Sverigedemokraterna har väckt tidigare år, men eftersom utskottet har avstyrkt motionen gör jag ett nytt försök med förhoppningen om att man har omvärderat tidigare ställningstaganden och faktiskt tar de djurskyddsfrågorna på allvar.

Många svenskar äter i dag kött från djur som slaktats på ett hänsynslöst sätt utan respekt för djurets värdighet, och man äter köttet ofta helt utan att veta om detta. Djuren avlivas och avblodas utan bedövning, vilket innebär ett utdraget dödsförlopp med onödigt lidande, smärta och ångest. Den rituella slaktmetoden jag pratar om är det som heter halal- eller koscherslakt. Obedövade djur – får, lamm och kor – stängs in i en ställning som närmast kan beskrivas som en torktumlare, vänds upp och ned på ett onaturligt och plågsamt sätt för att slutligen få struparna avskurna. Nerver, artärer, mat- och luftstrupe skärs av med kniven, men den går inte tillräckligt djupt, vilket gör att blodet fortsätter att pumpas upp till hjärnan. Djuret kan efter detta leva upp till elva minuter innan det slutligen möter sitt öde och dör av blodförlust.

En veterinär beskriver tillvägagångssättet på följande sätt: Det handlar om ett jättestort operativt ingrepp utan bedövning. I alla andra sammanhang skulle jag som veterinär omedelbart bli fråntagen min legitimation om jag gjorde något liknande.

I Sverige är det fortfarande förbjudet med slakt utan bedövning, men enligt tidigare vd:n för Kött- och Charkföretagen är det vanligt att många svenskar utan att veta om det får halalslaktat kött eller koscherkött på sitt

middagsbord. Slakterier i andra länder överproducerar nämligen ritualslaktat kött för att inte få brist på det, och sedan exporteras och säljs det som vanligt kött i andra länder.

I en rapport från 2011 uppskattade det franska jordbruksministeriet att 40–60 procent av djuren slaktades utan bedövning, trots att efterfrågan på halal- och kosherkött bara stod för omkring 10 procent av slakten.

Enligt en undersökning gjord av Svenska Dagbladet kunde ingen av landets största charkgrossister redovisa vare sig kontrollpapper eller avtalstexter som garanterar att kött från djur som plågats ihjäl inte når de svenska konsumenterna.

Eftersom det finns en marknad för dessa produkter, och därmed också ekonomiska incitament, börjar allt fler köttproducenter att övergå till de slaktmetoderna. I en rapport från EU-kommissionen framkommer det att upp till 75 procent av nötkreaturen inom vissa EU-länder slaktas utan bedövning. I vissa andra producentländer slaktas allt får- och lammkött med det tillvägagångssättet.

Det är svårt att säga exakt hur man bäst angriper det här växande problemet, men Sverigedemokraterna tror att problemet behöver angripas ur flera vinklar, vilket motionen också tar upp. Dels måste Sverige inta en stark hållning gentemot EU där man arbetar för generella förbud för denna brutala form av slakt inom hela unionen, dels måste Sverige aktivt söka undantag i EU så att vi kan förbjuda import av kött som slaktas med metoder som avviker från intentionerna i svensk djurskyddslagstiftning.

Kött från djur som slaktas och avblodas utan bedövning ska också innan Sverige har tagit fram ett importförbud märkas med en tydlig varningstext för att göra det möjligt för konsumenterna att välja bort dessa produkter.

Det som är relevant för finansutskottet är yrkandet om att kräva att all mat som upphandlas vid offentlig upphandling garanteras vara från djur som slaktas i enlighet med svenska djurskyddsregler. Sverige har kanske världens mest ambitiösa djurskydd, herr talman, och det är något som vi sverigedemokrater är stolta över och vill värna. Vi menar att en kompromiss med svensk lagstiftning och framför allt etiska normer aldrig får accepteras.

Jag yrkar bifall till Sverigedemokraternas reservation 6.

Avslutningsvis vill jag säga några ord om den alliansgemensamma motionen 2017/18:3412, som SD ger sitt stöd åt i detta betänkande. Motionen tar upp en viktig aspekt gällande offentliga upphandlingar med tanke på det komplexa regelverk som företag möter i upphandlingsprocessen. För småföretag som saknar den tid och de resurser som krävs för att sätta sig in i detalj i upphandlingskraven blir det naturligtvis en hög tröskel att ta sig över. Det innebär en förlust såväl för företagsamheten som för skattebetalarna. Det är därför angeläget att vi nu kan rikta ett tillkännagivande till regeringen i frågan.

SD kommer alltid att stå på småföretagarnas sida. Det såg vi inte minst förra året i samband med att upphandlingspropositionen behandlades, som hade exkluderat en majoritet av svenska företag från offentliga upphandlingar om den hade gått igenom. Huvudskälet till att vi stoppade det ursprungliga förslaget var att propositionen skulle snedvrída konkurrensen mellan utstationerad arbetskraft å ena sidan och svensk arbetskraft å andra sidan. Upphandlare som ställde villkor som gick längre än den så kallade

hårda kärnan skulle enbart appliceras på svenska företag medan utländska företag undantogs från bestämmelserna, vilket skulle leda till en konkurrensfördel för företag med utstationerad arbetskraft. Det kunde vi naturligtvis aldrig acceptera, och därför pressade vi regeringen att revidera förslaget så att lika spelregler och rättvis konkurrens skulle råda på den svenska arbetsmarknaden. Det nya reviderade förslaget röstades sedermera igenom med hjälp av vårt stöd.

Anf. 168 PETER HELANDER (C):

Herr talman! ”Sverige mest korrupta landet i Skandinavien!” Denna braskande rubrik kunde vi läsa på SVT Nyheter och i många andra medier i förra veckan. Vad är det som har hänt?

Vi står nu här och debatterar finansutskottets betänkande *Offentlig upphandling*, som kanske inte är världens kioskvältare, men kopplingen mellan offentlig upphandling och korruption är starkare än vad många tror.

Vi vill se Sverige som ett korruptionsfritt samhälle, och därför gör det ont att se en rubrik som lyder: ”Sverige mest korrupta landet i Skandinavien!” Det är Transparency International som gör bedömningen, men vi ska för rättvisans skull också påpeka att Sverige ligger på delad sjätteplats tillsammans med Singapore av totalt 180 undersökta länder.

Det som är oroväckande är att Sverige tappar placeringar och framför allt varför Sverige tappar placeringar. Transparency International uppger att det är till stor del myndighetsskandaler, ofta kopplade till upphandlingar, som gör att Sverige får ett sämre omdöme. Man listar följande händelser under åren 2016 och 2017: Macchiariniskandalen på Karolinska, Skatteverkets generaldirektör som varnade sin vän, en riksrevisor som lovade bort tjänster som inte var utlysta till bekanta, korruptionshärvan på Statens fastighetsverk, mutskandalen på Trafikverket, oegentligheter kring polisens upphandling av pass och haveriet på Transportstyrelsen, som fortfarande utreds. Till detta ska läggas ett antal kommunala korruptionsskandaler i samband med upphandling, där Göteborg verkar vara särskilt drabbat.

Korruption är en cancersvulst, och får korruptionen fäste i ett samhälle kan ett samhälle snabbt falla samman. Därför måste korruption bekämpas på alla nivåer.

Herr talman! LOU, lagen om offentlig upphandling, innehåller grundläggande principer om likabehandling, öppenhet och icke-diskriminering som skyddar leverantören, och den gör också att myndigheter kan dra nytta av konkurrensen på marknaden och se till att medborgarnas inbetalda skatter gör så stor nytta som möjligt.

De flesta verkar vara överens om att reglerna i offentlig upphandling kan och bör förenklas. Många leverantörer upplever upphandlingar som byråkratiska processer, och en stor majoritet väljer därför att avstå från att lägga anbud. Jag är själv företagare och vet hur tidsödande det är att räkna på detaljerade anbud på volymer som man inte vet kommer att infrias.

Det är därför glädjande att utskottet ställt sig bakom alliansmotionen som säger att krav vid offentlig upphandling ska genomsyras av enkla, tydliga och likvärdiga villkor oavsett företagets storlek och företagsform. Att underlätta för små företag att vara med i upphandlingar betyder att det lilla familjejordbruket utan kollektivavtal kan vara med och lämna anbud

till den kommunala upphandlingen av mat. Då kanske barnen i min hemkommun Mora får lokalproducerad mat på sina tallrikar från familjen Morrells lantbruk.

Herr talman! Den 30 november 2016 röstade riksdagen igenom stora delar av regeringens förslag om ett nytt regelverk för upphandling. När lagen om offentlig upphandling infördes 1994 sa Lagrådet, som granskar all lagstiftning, att lagen var för omfattande och detaljerad. Lagen innehöll då 132 paragrafer. Den nu gällande upphandlingslagen innehåller ca 1 000 paragrafer. Lagrådets kritik denna gång behövde 418 sidor för att rymmas. Kritiken var, för att uttrycka det mycket milt, brutal. Bland annat sa Lagrådet att ”lagen har fått en omfattning och detaljeringsnivå som allmänt sett inte är önskvärd och som får anses strida mot den i Sverige normalt tillämpade lagstiftningstekniken”.

Under perioden från den 18 april 2016, då EU-direktiven egentligen skulle ha implementerats i svensk lagstiftning, fram till den 1 januari 2017, då de nya upphandlingslagarna trädde i kraft, uppstod stor osäkerhet hos både leverantörer och upphandlande myndigheter om vilka regler som egentligen gällde. Det kommer ni säkert ihåg, alla ni som var med då. Till exempel sa Upphandlingsmyndigheten att LOU och LUF, som båda är upphandlingslagar, skulle användas men tolkas utifrån EU-direktiven.

Därför har Centerpartiet yrkat på att regeringen ska få i uppdrag att dels utvärdera effekterna av den nya upphandlingslagstiftningen och dels utvärdera konsekvenserna för offentliga upphandlingar som inleddes mellan den 18 april 2016 och den 1 januari 2017, då vi hade ett mycket otydligt rättsläge. Tyvärr föreslår finansutskottet att denna mycket rimliga begäran ska avslås av riksdagen. Jag yrkar förstås bifall till reservation 1 i betänkandet, som handlar om just detta.

Herr talman! Jag vill slutligen uppmärksamma två motioner skrivna av mina centerpartistiska kollegor Per-Ingvar Johnsson, Eskil Erlandsson och Rickard Nordin. De pekar på det orimliga i att vi här i riksdagen ställer krav på svensk matproduktion och på svenska bönder men att dessa krav när det offentliga sedan upphandlar mat inte finns med i upphandlingsunderlaget. Vad blir effekten av detta? Jo, vi ställer höga krav på svenska bönder som ökar deras kostnader, men i upphandlingen förlorar den svenska bonden eftersom de krav vi ställt på honom försämrat hans konkurrensförmåga. Till slut kan det bli så att vi inte har några svenska bönder kvar på grund av de svenska särkraven.

Jag säger som bonden Martin Moraeus i Orsa: Det som är tillåtet att äta i Sverige borde också vara tillåtet att producera i Sverige.

(Applåder)

Anf. 169 ULLA ANDERSSON (V):

Herr talman! Lagen om offentlig upphandling skulle man väl kunna säga är knastertorr prosa, men den är ack så viktig och avgörande för hur, i vilka syften och på vilka villkor skattepengar används. Det är väl det den här debatten handlar om.

Hur vi använder mellan 600 och 700 miljarder kronor per år har självklart stor betydelse för hur samhället utvecklas och hur kreativitet kan understöddas, upprätthållas och utvecklas. Det har självklart konsekvenser om man har konkurrens på lika villkor och hur man ser på arbetstagarnas

rättigheter i dessa upphandlingar. Därför är det självklart viktigt vad som står i lagen om offentlig upphandling.

Vänsterpartiet tycker att vi ska ha sund konkurrens som bygger på sjysta arbetsförhållanden och kompetens. Vi tycker att löntagarnas rättigheter är värda att stå upp för och försvara.

I dag är faktiskt EU mer progressivt i synen på arbetstagarnas rättigheter än borgarna och Sverigedemokraterna är. Man kan undra vad det är som är så kontroversiellt med att inte acceptera social dumpning, det vill säga konkurrens genom sämre löner eller arbetsvillkor. Jag trodde att vi hade kommit längre än så i Sverige i dag.

Det är väl det motionen som har vunnit gehör i finansutskottet handlar om. Jag tänkte citera det som borgarna och Sverigedemokraterna har skrivit i betänkandet.

”Små företag saknar i högre utsträckning kollektivavtal än större företag, vilket medför att just kravet på kollektivavtal kraftigt kan försvåra för små företag att delta i offentliga upphandlingar.”

Det är alltså kollektivavtal som är det stora problemet, enligt borgarna och Sverigedemokraterna. Det säger ganska mycket, tycker jag. Men en till fundering infinner sig, i alla fall hos mig: Den lagstiftning vi har i dag kräver inte kollektivavtal – tyvärr. Det var ju det ni röstade ned.

Nu tittar vi tillbaka på hur det faktiskt var. Det fanns en proposition som föreslog att man skulle kunna ställa krav på lön, semester, försäkringar, pension och arbetstid. Det förslaget röstades ned.

Så småningom kom ett nytt förslag tack vare att Kristdemokraterna tyckte att någon form av arbetstagarperspektiv borde finnas i lagstiftningen. Det kom krav på semester, löner och arbetstid. Vilka kollektivavtal som skulle omfattas och hur detta skulle byggas upp skulle göras upp av parterna på arbetsmarknaden och Upphandlingsmyndigheten, och det skulle enbart gälla för upphandlingar över tröskelvärdena.

Det är den lagstiftningen vi har i dag, så vad den här motionen och ställningstagandet i utskottet från borgarna och Sverigedemokraterna egentligen handlar om är att påstå att man i dag kan ställa krav på kollektivavtal enligt lagen om offentlig upphandling. Jag beklagar, men det kan man inte. Jag önskar att det var så. Ni har alltså motionerat om något som ni inte vet något om.

Dessutom verkar ni stå bakom en uppfattning som jag trodde tillhörde 1900-talets början. Att försvara arbetstagarnas rättigheter handlar om hundratusentals människors arbete och villkor. Tycker ni att det är rimligt att vi i Sverige i dag ska ha underbudskonkurrens på arbetsmarknaden? Ska vi slå ut sjysta företag? Jag tycker inte det, så jag blir rätt bedrövad.

Nu är inte Kristdemokraterna här. Jag var glad att åtminstone de ville sträcka ut en hand och försöka hitta en lösning. Helst av allt hade jag självklart velat att det första förslaget skulle gå igenom. Men nu står Kristdemokraterna helt plötsligt bakom initiativet i utskottet och pekar ut den lilla del av arbetstagarnas rättigheter som finns kvar.

Att små företag inte deltar i upphandlingar på samma sätt som stora företag finns det självklart en rad förklaringar till. Det är krångligt, som sagts här. EU har krångliga direktiv. Så ser det faktiskt ut. Bara luntan med direktiv – jag undrar hur många i den här kammaren som läst alla dessa sidor. Och när man har läst alla dessa sidor, om man har gjort det, förstår

man att många av dem är väldigt krångliga att förstå även om man är van att läsa EU-direktiv.

Tyvär är upphandlingarna många gånger också väldigt stora. Det har påbörjats ett arbete i många regioner och kommuner där man försöker bryta ned dem. Borlänge är ett bra exempel. Hemma hos mig finns det också sådana bra exempel. Man försöker bryta ned upphandlingarna till mindre volymer så att mindre företag ska kunna vara med i upphandlingsprocessen på ett helt annat sätt.

Tittar man i underlagen ser man också att av det totala antalet kontrakterade bud går 72 procent till små och medelstora företag. Det är ändå 72 procent. Visst, det kan säkert bli mer. Men den nya lagen om offentlig upphandling är ju betydligt bättre än den gamla när det gäller små och medelstora företag.

Nu har vi haft den i några månader. Ni vill redan omkullkasta den. Ni gör det enbart genom att peka ut arbetstagarnas löner, semester och arbetstid som problem, men i andra stunder säger ni att ni står för den svenska modellen. Jag ifrågasätter det starkt.

Jag yrkar bifall till reservation 5.
(Applåder)

Anf. 170 SAID ABDU (L):

Herr talman! Vi har samlats här för att debattera finansutskottets betänkande FiU34, som behandlar ett fyrtiotal motioner från allmänna motionstiden som berör offentliga upphandlingar.

Den offentliga sektorn i Sverige, genom exempelvis myndigheter i stat, kommuner och landsting samt kommunala och statliga bolag, handlar varje år för drygt 600 miljarder kronor. Detta regleras främst genom upphandlingslagstiftningen, som syftar till att konkurrensen på marknaden ska upprätthållas och att skattemedlen ska användas kostnadseffektivt. Urvalet av leverantörer ska alltid ske på affärsmässig grund och baseras på vilken kvalitet den aktuella varan eller tjänsten har och till vilka villkor den kan levereras.

För att garantera en kostnadseffektiv service med så hög kvalitet som möjligt är det därför viktigt att vi bejakar innovation och att vi bejakar att fler aktörer och leverantörer vill delta i offentliga upphandlingar.

Regeringen skriver i sin budgetproposition att avsaknaden av konkurrens i offentlig upphandling kan vara mycket skadlig för samhället och medborgare och leda till att medborgare och skattebetalare får en sämre kvalitet och mindre innovation till ett högt pris. Jag håller med.

En av många utmaningar vi har är dock att små och medelstora företag i dag upplever att det är komplicerat – ibland alltför komplicerat – att över huvud taget delta i offentlig upphandling och därför väljer att avstå. Undersökningar visar att endast 27 procent av de små och medelstora företagen deltar i offentliga upphandlingar.

Det är därför positivt att utskottet har ställt sig bakom alliansmotionen 3412 om krav vid offentliga upphandlingar. Yrkandet och att-satsen där är ju att offentliga upphandlingar ska genomsyras av enkla, tydliga och likvärdiga villkor oavsett företagets storlek och företagsform.

Herr talman! Jag skulle sedan vilja uppehålla mig vid två av Liberalernas förslag i betänkandet. För att utveckla och få fler små och medelstora företag att delta i upphandlingar borde den nya Upphandlingsmyndigheten eller Konkurrensverket få i uppgift att sätta upp en statlig plattform för offentlig upphandling. Inspiration finns att hämta från många andra EU-länder, exempelvis från den statliga danska portalen udbud.dk. En statlig plattform skulle möjliggöra för många fler leverantörer av mindre storlek att aktivt ta del i upphandlingsförfaranden och därigenom stärka konkurrensen och höja kvaliteten överlag. Därutöver skulle transparensen öka för medborgarna då de får en bättre övergripande bild av den offentliga sektorns inköp – vad som egentligen köps, av vem det köps in och till vilken kostnad.

Herr talman! Medborgare vill kunna välja bland flera olika utövare, oavsett om det handlar om hemtjänst, barnomsorg, sjukvård eller äldreomsorg. Man vill helt enkelt kunna välja. Konkurrens och mångfald främjar dessutom innovationer och dynamik. Därför är det viktigt att lagar och regler gynnar och inte hindrar alla sorters seriösa företag inom välfärden.

En eftersatt kategori är de ideella eller idéburna företagen, som grundats och drivs av sociala entreprenörer. Andelen idéburna företag är i dag 3 procent, och siffran har varit statisk de senaste tio åren. Samtidigt skiljer sig utvecklingen hos oss från våra grannländer Danmark och Norge, med snarlika välfärdssystem, där andelen ligger på 14 procent respektive 7 procent.

Liberalerna har i sin andra reservation försökt synliggöra detta och vill se möjligheter att bejaka de idéburna företagens möjligheter att delta i offentliga upphandlingar.

Vi har två reservationer i detta ärende, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till reservation 2.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 1 mars.)

§ 21 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2017/18:107 Ändringar i vissa författningar inom Finansdepartementets ansvarsområde med anledning av EU:s dataskyddsreform

2017/18:117 Bättre möjligheter till finansiering av järnvägsfordon

2017/18:132 Digitalisering av grundkartor och detaljplaner

Motioner

med anledning av skr. 2017/18:76 Riksrevisionens rapport om effekter av Arbetsförmedlingens förberedande och orienterande utbildning

2017/18:3991 av Ali Esbati m.fl. (V)

2017/18:3992 av Sven-Olof Sällström (SD)

§ 22 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 27 februari

2017/18:396 En utvärdering av sjöfyllerilagen

av *Lars Beckman* (M)

till statsrådet *Heléne Fritzon* (S)

2017/18:397 Avhopp och tomma platser på polisutbildningen

av *Roger Haddad* (L)

till justitie- och inrikesminister *Morgan Johansson* (S)

2017/18:398 En svag skatteunderlagstillväxt

av *Lotta Finstorp* (M)

till finansminister *Magdalena Andersson* (S)

2017/18:399 En lastbilsskatt

av *Sten Bergheden* (M)

till finansminister *Magdalena Andersson* (S)

2017/18:400 Institutionell korruption inom läkemedelsbranschen

av *Margareta Larsson* (-)

till socialminister *Annika Strandhäll* (S)

§ 23 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 27 februari

2017/18:852 Direktdemokrati i fackliga organisationer

av *Lars Beckman* (M)

till arbetsmarknads- och etableringsminister *Ylva Johansson* (S)

2017/18:853 Sveriges, EU:s och Turkiets användning av Interpol

av *Amineh Kakabaveh* (V)

till utrikesminister *Margot Wallström* (S)

2017/18:854 Ansvar för allmänflyget

av *Nina Lundström* (L)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:855 Postnords leveranstider

av *Saila Quicklund* (M)

till statsrådet *Peter Eriksson* (MP)

2017/18:856 Kostnaden för bekämpning av invasiva främmande arter

av *Åsa Coenraads* (M)

till miljöminister *Karolina Skog* (MP)

2017/18:857 Kvinnors arbetsmiljö inom försvaret

av *Erik Andersson* (M)

till försvarsminister *Peter Hultqvist* (S)

2017/18:858 Polisens tillgång till elpistoler

av *Sten Bergheden* (M)

till justitie- och inrikesminister *Morgan Johansson* (S)

2017/18:859 Åtgärder för unga med psykisk ohälsa
av *Erik Andersson* (M)

till socialminister *Annika Strandhäll* (S)

2017/18:860 Psykisk ohälsa bland barn och unga
av *Erik Andersson* (M)

till socialminister *Annika Strandhäll* (S)

2017/18:861 Pendlingssituationen i Uppsala
av *Agneta Gille* (S)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:862 Trafikkaos på E4:an
av *Lars Beckman* (M)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:863 De långa handläggningstiderna hos NFC
av *Lars-Arne Staxäng* (M)

till justitie- och inrikesminister *Morgan Johansson* (S)

2017/18:864 Staten och Telia
av *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till närings- och innovationsminister *Mikael Damberg* (S)

2017/18:865 Fördubblad kränkingsersättning till brottsoffer
av *Tomas Tobé* (M)

till justitie- och inrikesminister *Morgan Johansson* (S)

2017/18:866 En översyn av artskyddsförordningen
av *Maria Malmer Stenergard* (M)

till miljöminister *Karolina Skog* (MP)

2017/18:867 Taxiförarlegitimation för nyanlända
av *Rasmus Ling* (MP)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:868 Utvisning på grund av brott
av *Tomas Tobé* (M)

till statsrådet *Heléne Fritzon* (S)

2017/18:869 Livstids fängelse för mord
av *Tomas Tobé* (M)

till justitie- och inrikesminister *Morgan Johansson* (S)

§ 24 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 27 februari

2017/18:772 Skriftlighetskrav vid lottförsäljning via telefon
av *Robert Hannah* (L)

till statsrådet *Per Bolund* (MP)

den 28 februari

2017/18:783 Utbildningsplatser på teologisk högskola
av *Annika Eclund* (KD)

till statsrådet *Helene Hellmark Knutsson* (S)

Prot. 2017/18:76
28 februari

2017/18:805 Rena vattendrag
av *Helena Bonnier* (M)
till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 19.55.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 8 anf. 28 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 11 anf. 62 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 90 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 16 anf. 116 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 18 anf. 158 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA ASPEGREN

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Avsägelse.....	1
§ 3 Anmälan om kompletteringsval.....	1
§ 4 Anmälan om ändrad partibeteckning.....	2
§ 5 Anmälan om fördröjt svar på interpellation.....	2
§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott.....	2
§ 7 Ärenden för bordläggning.....	3
§ 8 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel.....	3
Utrikesutskottets betänkande 2017/18:UU9.....	3
Anf. 1 BJÖRN SÖDER (SD).....	3
Anf. 2 YASMINE POSIO NILSSON (V).....	6
Anf. 3 BJÖRN SÖDER (SD) replik.....	8
Anf. 4 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik.....	8
Anf. 5 BJÖRN SÖDER (SD) replik.....	9
Anf. 6 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik.....	9
Anf. 7 KRISTER ÖRNFJÄDER (S).....	9
Anf. 8 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik.....	10
Anf. 9 KRISTER ÖRNFJÄDER (S) replik.....	11
Anf. 10 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik.....	11
Anf. 11 KRISTER ÖRNFJÄDER (S) replik.....	12
Anf. 12 HANS WALLMARK (M).....	12
Anf. 13 ANDERS SCHRÖDER (MP).....	14
Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (C).....	15
Anf. 15 ALLAN WIDMAN (L).....	17
Anf. 16 SOFIA DAMM (KD).....	18
Anf. 17 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S).....	20
Anf. 18 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik.....	23
Anf. 19 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	23
Anf. 20 YASMINE POSIO NILSSON (V) replik.....	24
Anf. 21 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	24
Anf. 22 BJÖRN SÖDER (SD) replik.....	25
Anf. 23 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	25
Anf. 24 BJÖRN SÖDER (SD) replik.....	26
Anf. 25 Justitie- och inrikesminister MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	26
Anf. 26 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V).....	27
Anf. 27 CARL SCHLYTER (MP).....	28
Anf. 28 ANNIKA LILLEMETS (MP).....	31
(Beslut fattades under § 15.).....	33
§ 9 Vissa förslag om personlig assistans.....	33
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU17.....	33
Anf. 29 ANN-BRITT ÅSEBOL (M).....	33
Anf. 30 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD).....	34

Anf. 31	ANDERS W JONSSON (C)	35
Anf. 32	MAJ KARLSSON (V)	37
Anf. 33	BENGT ELIASSON (L)	39
Anf. 34	MIKAEL DAHLQVIST (S)	41
Anf. 35	ANDERS W JONSSON (C) replik	43
Anf. 36	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	44
Anf. 37	ANDERS W JONSSON (C) replik	44
Anf. 38	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	45
Anf. 39	BENGT ELIASSON (L) replik	45
Anf. 40	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	46
Anf. 41	BENGT ELIASSON (L) replik	46
Anf. 42	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	46
Anf. 43	CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik	47
Anf. 44	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	47
Anf. 45	CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik	48
Anf. 46	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	48
Anf. 47	MAJ KARLSSON (V) replik	49
Anf. 48	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	49
Anf. 49	MAJ KARLSSON (V) replik	50
Anf. 50	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	50
Anf. 51	JAN LINDHOLM (MP)	50
Anf. 52	ANDERS W JONSSON (C) replik	53
Anf. 53	JAN LINDHOLM (MP) replik	53
Anf. 54	ANDERS W JONSSON (C) replik	54
Anf. 55	JAN LINDHOLM (MP) replik	54
Anf. 56	BENGT ELIASSON (L) replik	55
Anf. 57	JAN LINDHOLM (MP) replik	55
Anf. 58	BENGT ELIASSON (L) replik	56
Anf. 59	JAN LINDHOLM (MP) replik	56
Anf. 60	EMMA HENRIKSSON (KD)	57
	(Beslut fattades under § 15.)	57
§ 10 Genomförande av direktivet om förbättrade villkor för		
intjänande och bevarande av tjänstepension 58		
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2017/18:AU6	58
	(Beslut fattades under § 15.)	58
§ 11 Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor 58		
	Trafikutskottets betänkande 2017/18:TU6	58
Anf. 61	JESSICA ROSENCRANTZ (M)	58
Anf. 62	PER KLARBERG (SD)	59
Anf. 63	ANDERS ÅKESSON (C)	62
Anf. 64	EMMA WALLRUP (V)	64
Anf. 65	ANDERS ÅKESSON (C) replik	66
Anf. 66	EMMA WALLRUP (V) replik	66
Anf. 67	ANDERS ÅKESSON (C) replik	66
Anf. 68	EMMA WALLRUP (V) replik	67
Anf. 69	NINA LUNDSTRÖM (L)	67
Anf. 70	ROBERT HALEF (KD)	69
Anf. 71	KARIN SVENSSON SMITH (MP)	71
Anf. 72	JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik	74
Anf. 73	KARIN SVENSSON SMITH (MP) replik	75

Anf. 74 JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik	75
Anf. 75 KARIN SVENSSON SMITH (MP) replik.....	76
Anf. 76 LARS MEJERN LARSSON (S)	77
Anf. 77 ANDERS ÅKESSON (C) replik	80
Anf. 78 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	81
Anf. 79 ANDERS ÅKESSON (C) replik	81
Anf. 80 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	81
Anf. 81 NINA LUNDSTRÖM (L) replik.....	81
Anf. 82 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	82
Anf. 83 NINA LUNDSTRÖM (L) replik.....	82
Anf. 84 LARS MEJERN LARSSON (S) replik	82
(Beslut fattades under § 15.).....	83
§ 12 Vissa elmarknadsfrågor	83
Näringsutskottets betänkande 2017/18:NU9	83
Anf. 85 SOFIA FÖLSTER (M).....	83
Anf. 86 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD).....	84
Anf. 87 HELENA LINDAHL (C).....	86
Anf. 88 HÅKAN SVENNELING (V).....	87
Anf. 89 MARIA WEIMER (L)	90
Anf. 90 PENILLA GUNTHER (KD).....	91
Anf. 91 PATRIK ENGSTRÖM (S).....	92
Anf. 92 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik.....	94
Anf. 93 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik	94
Anf. 94 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik.....	94
Anf. 95 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik	95
Anf. 96 LISE NORDIN (MP).....	95
(Beslut fattades under § 15.).....	97
§ 13 Mineralpolitik	97
Näringsutskottets betänkande 2017/18:NU10	97
Anf. 97 HANIF BALI (M)	97
Anf. 98 JOSEF FRANSSON (SD).....	99
Anf. 99 HELENA LINDAHL (C).....	100
Anf. 100 HÅKAN SVENNELING (V).....	102
(forts. § 16).....	104
Ajournering.....	104
Återupptaget sammanträde	104
§ 14 Beslut om ärende som slutdebatterats den 15 februari	104
JuU12 Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet	104
§ 15 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	105
UU9 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel	105
SoU17 Vissa förslag om personlig assistans	105
AU6 Genomförande av direktivet om förbättrade villkor för intjänande och bevarande av tjänstepension	107
TU6 Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor	107
NU9 Vissa elmarknadsfrågor	109
§ 16 (forts. från § 13) Mineralpolitik (forts. NU10).....	111
Anf. 101 PENILLA GUNTHER (KD).....	111

Anf. 102	DAVID LINDVALL (S).....	113
Anf. 103	HANIF BALI (M) replik.....	115
Anf. 104	DAVID LINDVALL (S) replik.....	115
Anf. 105	HANIF BALI (M) replik.....	116
Anf. 106	DAVID LINDVALL (S) replik.....	116
Anf. 107	PENILLA GUNTHER (KD) replik	116
Anf. 108	DAVID LINDVALL (S) replik.....	117
Anf. 109	PENILLA GUNTHER (KD) replik	117
Anf. 110	DAVID LINDVALL (S) replik.....	118
Anf. 111	LORENTZ TOVATT (MP)	118
Anf. 112	PENILLA GUNTHER (KD) replik	120
Anf. 113	LORENTZ TOVATT (MP) replik.....	120
Anf. 114	PENILLA GUNTHER (KD) replik	120
Anf. 115	LORENTZ TOVATT (MP) replik.....	121
Anf. 116	CARL SCHLYTER (MP).....	121
Anf. 117	PENILLA GUNTHER (KD) replik	122
Anf. 118	CARL SCHLYTER (MP) replik.....	123
Anf. 119	PENILLA GUNTHER (KD) replik	123
Anf. 120	CARL SCHLYTER (MP) replik.....	124
	(Beslut skulle fattas den 1 mars.)	124
§ 17	Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om	
	personlig skyddsutrustning.....	125
	Civilutskottets betänkande 2017/18:CU11.....	125
	(Beslut skulle fattas den 1 mars.)	125
§ 18	Förskolan.....	125
	Utbildningsutskottets betänkande 2017/18:UbU13.....	125
Anf. 121	MARIA STOCKHAUS (M)	125
Anf. 122	STEFAN JAKOBSSON (SD).....	127
Anf. 123	MARIA STOCKHAUS (M) replik.....	129
Anf. 124	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	130
Anf. 125	MARIA STOCKHAUS (M) replik.....	130
Anf. 126	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	131
Anf. 127	ULRIKA CARLSSON i Skövde (C)	131
Anf. 128	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	134
Anf. 129	ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik	134
Anf. 130	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	135
Anf. 131	ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik	135
Anf. 132	DANIEL RIAZAT (V).....	136
Anf. 133	MARIA STOCKHAUS (M) replik	138
Anf. 134	DANIEL RIAZAT (V) replik	138
Anf. 135	MARIA STOCKHAUS (M) replik	139
Anf. 136	DANIEL RIAZAT (V) replik	139
Anf. 137	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	140
Anf. 138	DANIEL RIAZAT (V) replik	140
Anf. 139	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	140
Anf. 140	DANIEL RIAZAT (V) replik	140
Anf. 141	CHRISTER NYLANDER (L)	141
Anf. 142	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	143
Anf. 143	CHRISTER NYLANDER (L) replik	143
Anf. 144	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	144

Anf. 145	CHRISTER NYLANDER (L) replik	144
Anf. 146	ANNIKA ECLUND (KD).....	144
Anf. 147	ROZA GÜCLÜ HEDIN (S).....	146
Anf. 148	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	148
Anf. 149	ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik.....	149
Anf. 150	STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	149
Anf. 151	ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik.....	150
Anf. 152	MARIA STOCKHAUS (M) replik	150
Anf. 153	ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik.....	151
Anf. 154	MARIA STOCKHAUS (M) replik	151
Anf. 155	ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik.....	152
Anf. 156	ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik.....	152
Anf. 157	ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik.....	152
Anf. 158	ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik.....	153
Anf. 159	ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik.....	153
Anf. 160	ELISABET KNUTSSON (MP)	154
Anf. 161	ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik.....	156
Anf. 162	ELISABET KNUTSSON (MP) replik	156
Anf. 163	ULRIKA CARLSSON i Skövde (C) replik.....	156
Anf. 164	ELISABET KNUTSSON (MP) replik	157
	(Beslut skulle fattas den 1 mars.).....	157
§ 19	Subsidiaritetsprövning av kommissionens direktivförslag om tydliga och förutsägbara arbetsvillkor i Europeiska unionen.....	157
	Arbetsmarknadsutskottets utlåtande 2017/18:AU11	157
	(Beslut skulle fattas den 1 mars.).....	157
§ 20	Offentlig upphandling	158
	Finansutskottets betänkande 2017/18:FiU34.....	158
Anf. 165	MONICA GREEN (S).....	158
Anf. 166	ANETTE ÅKESSON (M).....	159
Anf. 167	DENNIS DIOUKAREV (SD).....	161
Anf. 168	PETER HELANDER (C).....	163
Anf. 169	ULLA ANDERSSON (V).....	164
Anf. 170	SAID ABDU (L)	166
	(Beslut skulle fattas den 1 mars.).....	167
§ 21	Bordläggning	167
§ 22	Anmälan om interpellationer	168
§ 23	Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	168
§ 24	Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	169
§ 25	Kammaren åtskildes kl. 19.55.....	170